

**REVNAK MECMUASI
(ÇEVİRİ YAZI-İNCELEME)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Meryem SAYLAK

Kütahya-2020

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**REVNAK MECMUASI
(ÇEVİRİ YAZI-İNCELEME)**

Danışman:

Dr.Öğr. Üyesi Özlem KAYABAŞI

Hazırlayan:

Meryem SAYLAK

Kütahya - 2020

Kabul ve Onay

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Abdullah ACEHAN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Özlem KAYABAŞI (Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Jale GÜLGEN BÖRKLÜ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Şahmurat ARIK

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Revnak Mecmuası (Çeviri Yazı-İnceleme) adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan ve dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım metinlerin kaynakçada gösterilenden oluştuğunu beyan ederim.

...../...../2020

Meryem SAYLAK

Öz Geçmiş

Meryem SAYLAK, 22.01.1995 yılında Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde doğdu. Lise eğitimini Bursa Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi'nde tamamladı. 2013 yılında Dumlupınar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans bölümüne başladı ve 2017 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans eğitimine başladı.

ÖZET

REVNAK MECMUASI (ÇEVİRİ YAZI- İNCELEME)

SAYLAK, Meryem

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem KAYABAŞI

Ağustos, 2020, 211 sayfa

Gazete ve mecmualar toplumun en kolay ulaştığı iletişim araçlarıdır. Türk edebiyatında gazete ve mecmualar var oldukları ilk dönemde, toplumu yeniliğe kavuşturmayı amaçlayan bir düşüncenin aracı olmuşlardır. Bu düşünce, edebiyat ve eğitim alanında kaynağını doğudan alan bir gelenek yerine kaynağını batıya çevirmiş modern bir tarz oluşturmak olarak ifade edilebilir.

Toplumsal olarak birtakım yeniliklerin yaşandığı dönemde, edebiyat alanında da yeni türler görülmeye başlar. Harf inkılâbının henüz gerçekleşmediği bu dönemde eski harfli gazete ve mecmualer oldukça fazladır. Bu çalışmanın konusu olan Revnak, ilk olarak 1872 yılında yayın hayatına girer. Topluma edebî ürünleri ulaştırmak, toplumun edebiyata olan ilgisini artırmak ve eğitmek amacıyla çıkarılan Revnak, düzensiz aralıklarla basılmış bir süreli yayındır. Bu çalışmada Revnak mecmuası, eski harflerden yeni harflere metinlerin türüne göre tasnifi yapılarak yapılmış, çeviri yazısı ilgili başlığın altında verilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde edebiyatımızda gazete ve mecmuanın gelişimi incelenmiştir. İkinci bölümde mecmua, şekil ve içerik açısından iki ayrı başlıkta incelenmiştir. Üçüncü bölümde mecmuanın tasnifi ve çeviri yazısı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Revnak, Revnak mecmuası, mecmua, basın.

ABSTRACT**REVNAK JOURNAL (TRANSLATION ARTICLE –REVIEW)****SAYLAK, Meryem****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Asist. Prof. Özlem KAYABAŞI****August, 2020, 211 pages**

Newspapers and journals are the most easily accessible communication instruments in society. In the first period of their existence, newspapers and journals in Turkish literature have become tools of an idea that aimed to innovate society. This thought can be expressed in the field of literature and education as creating a modern style that has turned its source to the west instead of a tradition that takes its source from the east.

In the period when the first products of the new Turkish literature were introduced, some innovations were experienced socially as well. In this period, which was formed before the letter revolution, there are many works with old letters. Especially old-letter newspapers and journals are quite voluminous. Since these works bear the literary and social traces of those times, it is important to translate and analyze them. Revnak, which is the subject of this study, was first published in 1872. This journal, which was created to deliver literary products to the society, to educate and increase the interest of the society, is a periodical publication published at irregular intervals. In this study, the journal has been transferred from old letters to new letters, and the works have been classified according to the type and the translation has been given under the relevant title.

The study consists of three parts. In the first part, the development of newspapers and magazines in our literature is examined. In the second part, the journal is examined under two titles in terms of shape and content. In the third chapter, the classification and translation article of the magazine was made.

Keywords: Revnak, Revnak Journal, Journal, Press

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK EDEBİYATINDA GAZETE VE MECMUA GELİŞİMİ

1.1. TÜRK EDEBİYATINDA GAZETE VE MECMUANIN GELİŞİMİ	7
---	---

İKİNCİ BÖLÜM REVNAK MECMUASI

2.1.REVNAK MECMUASININ İNCELENMESİ.....	14
2.1.1. Revnak Mecmuasının Şekil Yönünden İncelenmesi.....	14
2.1.2. Revnak Mecmuasının İçeriği ve Edebi Çevresinin İncelenmesi.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM REVNAK MECMUASINDAKİ METİNLERİN TASNİFİ VE ÇEVİRİ YAZISI

3.1. REVNAK MECMUASINDAKİ METİNLERİN TASNİFİ.....	24
3.2. REVNAK MECMUASININ ÇEVİRİ YAZISI	35
3.2.1. Biyografi.....	35
3.2.1.1. “Kristof Kolomb”	35
3.2.1.2. Gutenberg	47
3.2.2. Düşünce, Araştırma ve Tartışma Konulu Yazılar	47
3.2.2.1. Muhavere	47
3.2.2.2. {Zaman}	49
3.2.2.3. Başlıksız	50
3.2.2.4. İtiraz.....	51
3.2.2.5. Sarf Meselesi	51
3.2.2.6. Sanihe-i Sihar	52
3.2.2.7. Şark Gazetesine Cevap	54
3.2.3. Fıkra.....	55
3.2.3.1. Fıkra.....	55
3.2.3.2. Diğer	55
3.2.3.3. Fıkra.....	56
3.2.3.4. Başlıksız	56
3.2.3.5. (Bu da Tuhaf Bir Fıkradır).....	57

3.2.3.6. Toplu İğne	57
3.2.3.7. Çivi	58
3.2.4. Gazel.....	59
3.2.4.1. Nazire Beyitler.....	59
3.2.4.2. Budehi.....	60
3.2.4.3. Başlıksız	60
3.2.4.4. Başlıksız	61
3.2.4.5. Başlıksız	61
3.2.4.6. Başlıksız	62
3.2.4.7. Başlıksız	63
3.2.4.8. Başlıksız	63
3.2.4.9. İdiyye	65
3.2.4.10. Başlıksız	65
3.2.4.11. Başlıksız	66
3.2.4.12. Başlıksız	67
3.2.4.13. Başlıksız	68
3.2.4.14. Tercüme Gazel.....	68
3.2.4.15. Başlıksız	69
3.2.4.16. Başlıksız	70
3.2.4.17. Başlıksız	70
3.2.4.18. Başlıksız	71
3.2.4.19. Başlıksız	72
3.2.4.20. Başlıksız	72
3.2.5. Gezi Yazıları.....	73
3.2.5.1. Rodos Ceziresi.....	73
3.2.5.2. Afrika Kıtasında Diziozu* Nam Şehridir	74
3.2.5.3. Çin Memalikinden Hatu Şehri	75
3.2.5.4. Salvador Adası.....	76
3.2.5.5. Zeng-bâr ahâlisinin bir takımı	76
3.2.6. Hikâye	77
3.2.6.1. (Öç Almak).....	77
3.2.6.2. Hikâye.....	79
3.2.6.3. Göz-ü Dünya	80
3.2.6.4. Şehir İçinde Bir Seyahat.....	82
3.2.6.5. Bir Şeb-i Endûh	86
3.2.7. Kaside	89
3.2.7.1. Başlıksız	89
3.2.7.2. Kaside-i Sözümlü	93
3.2.8. Kıta	98
3.2.8.1. Başlıksız	98
3.2.8.2. Başlıksız	99
3.2.9. Külbe-i Ahzân ve Kitap Tefrikası	99
3.2.9.1. Külbe-i Ahzân	99
3.2.9.2. Mebhas-i İzdivaç ve Terbiye-i Etfâl.....	100
3.2.10. Lugaz	104
3.2.10.1. Başlıksız	104
3.2.10.2. Başlıksız	105
3.2.10.3. Başlıksız	105

3.2.11. Makale	106
3.2.11.1. {Nazariyat-ı Fotoğraf}	106
3.2.11.2. {Fotoğraf}	108
3.2.11.3. İspanya Canbazları	109
3.2.11.4. (Meşrubat-ı Alkoliye)	114
3.2.11.5. (Hikmet-i Tıbbiye)	127
3.2.11.6. Teshir-i Bahâyim	136
3.2.11.7. “Tahrir ile İştigalin Faydası”	139
3.2.11.8. Sözüm Kasidesi Üzerine	141
3.2.11.9. Fetanet ve Çalışkanlığın Mükâfatı	146
3.2.11.10. Recaiade Mahmut Ekrem’in Gazel Şerhi	150
3.2.12. Mektup	153
3.2.12.1. (FazılMerhumun)	153
3.2.12.2. Başlıksız	153
3.2.12.3. Başlıksız	156
3.2.12.4. (Bir Zatın Dostuna Gönderdiği Mektubun Sureti)	158
3.2.13. Özür ve Tashih Yazıları	161
3.2.13.1. İtizar	161
3.2.13.2. İtizar	161
3.2.13.3. Beyan-ı Mazeret	161
3.2.13.4. İtizar	161
3.2.13.5. (İfade-i Mahsusa)	162
3.2.13.6. Tashih	162
3.2.13.7. Başlıksız	162
3.2.13.8. Taleb-i Af	163
3.2.14. Takriz	163
3.2.14.1. Reşat ve Süleyman Beyler’in	163
3.2.14.2. Tahsin Efendi’nin	165
3.2.15. Tarih	165
3.2.15.1. Lütfü Efendi’nin	165
3.2.15.2. Osman Nevres’in	166
3.2.16. Teşekkür Yazıları	167
3.2.16.1. Başlıksız	167
3.2.16.2. Başlıksız	167
3.2.16.3. Başlıksız	167
3.2.16.4. Başlıksız	168
3.2.16.5. Teşekkür-ü Cevap	168
3.2.17. Tezkire	169
3.2.17.1. Refik Merhumun	169
3.2.17.2. Şeyh Galip Merhumun	169
3.2.17.3. Başlıksız	170
3.2.17.4. Osman Nevres’in	170
3.2.17.5. Bir Tezkire	172
3.2.17.6. İzzet Molla’nın	172
3.2.17.7. Başlıksız	172
3.2.18. Diğer	173
3.2.18.1. Mukaddime	173
3.2.18.2. Başlıksız	175

3.2.18.3. Eğlence	175
3.2.18.4. Kelebek	176
3.2.18.5. Latife.....	177
3.2.18.6. Başlıksız	180
3.2.18.7. Kelebeğin Sebatı.....	180
3.2.18.8. Ervah-ı mevt	182
SONUÇ	190
EKLER	195
KAYNAKÇA.....	209
DİZİN.....	211

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1: Revnak Mecmuasında Yer Alan Yazılar	185
Tablo 3.2: Revnak Mecmuasının Tasnifi	187

KISALTMALAR

- s.** Sayfa
- TDK** Türk Dil Kurumu
- vb.** Ve benzeri
- vd.** Ve diğerleri

TEZ METNİ

GİRİŞ

Osmanlı Devleti 17.yüzyılın ikinci yarısından itibaren duraklama ve gerileme sürecine girer. Yönetimdeki aksaklıklar nedeniyle devletin toprak kaybetmeye başlaması, askerin devlete karşı saygısını yitirmesi, sosyal düzensizlikler ve yeniliklerin doğum yeri olan Avrupa'nın gerisinde kalınması, devletin gücünü kaybetmesine neden olur. Bir süre kaybettiği gücüne kavuşmayı amaçlayan devlet yönetimi, ilk adım olarak Avrupa'nın yeniliğini yakalamayı ve toparlanmayı amaçlar. Alpay Kabacalı *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii* isimli kitabında şu ifadeler yer verir: “1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça antlaşmalarıyla sonuçlanan ve önemli toprak kayıplarına yol açan savaşların ardından, yöneticiler, Batının teknik alandaki üstünlüğünü kabul etmek, teknik yeniliklere dayanan düzenimlere (ıslahat, reform) yönelmek gereğini duydular” (Kabacalı, 1998: 16).

Yenileşme girişimlerinin 19.yüzyıla kadar olan döneminde yalnızca Avrupa'daki bilgilerin toplanması, yenilik fikirlerinin savunulması gibi eylemlerin aktif değil pasif olarak sürdürüldüğü görülür. Osmanlı Devleti'nde ciddiye alınarak gerçekleştirilen ilk yenilikçi hareket, 1826 yılında Sultan II. Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması olur. Bu büyük adımın ardından 1836 yılında Sultan Abdülmecit tarafından Tanzimat Fermanı ilân edilir. 1876 yılına gelindiğinde ise Meşrutiyet ilân edilir. Tanpınar'ın *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* kitabında şöyle bir ifadesi mevcuttur: “1826 ile 1839 arasındaki kısa zaman içinde yapılan işlere bakılacak olursa belki vâzih bir program görülemez; fakat hiç olmazsa devlet müessesesini Avrupalılaştırmaya gayret edildiği âşikârdır” (Tanpınar, 1988: 68).

Devletin 19.yüzyılın başından itibaren yaşadığı yenilik sürecinde, edebiyat alanında da ciddi bir hareketlilik oluşur. Yeni edebî türler edebiyatımızda kendini göstermeye başlar. Tiyatro, deneme, hikâye, roman, gazete ve gazetenin yayın hayatına kazandırdığı makale gibi türler edebiyatımızda ilk olarak bu yıllarda var olur. Bunların yanı sıra şiir için de eski edebiyattan uzaklaştırıp yeni bir form kazandırma girişimi vardır. Bu girişimlerin düzenli olmadığı, ufak adımlarla şekil ve ifade değişikliği olduğunu söylemek mümkündür. Tanzimat dönemini önemli kılan en değerli özellik de burada gizlidir. Yıllardır varlığını koruyan eski edebiyatın izlerini tek hamlede silmek mümkün değildir. Fakat yenilik arzusu, Avrupa'yı gören aydınların toplumu Batı modernliğine yaklaştırma girişimleri, bu izlerin silinmesi için bir eğilim gösterir. Bu

eğilim; kaynağını Doğu'dan alan eski edebiyat yerine, Batı kaynaklı bir edebiyatın temellerinin Tanzimat döneminde atılmasını sağlar. “Edebiyatımızda batı eğilimi, 1859'dan sonra başlar. Halkı aydınlatmayı, toplumsal gelişmeyi benimseyen yazarlar, bu amaçlarına gazete, tiyatro, hikâye ve roman yoluyla ulaşmak isterler. Şiirimizde Batı etkisi ise bunlardan sonradır”(Parlatır, vd., 2011: 10-11).

Batı'nın topluma tanıtılması, yeniliklerinin sindirilme sürecinin başlatılması için edebî metinler aracı olarak seçilir. Bu amaç için en uygun araç ise gazete olur. Halka ulaşabilmek için en hızlı yol günlük çıkan gazetelerdir. Günlük gazetelerin ardından mecmualar benzer bir rol üstlenir. Günlük, haftalık, aylık veya ara sıra çıkarılabilecek ibareleri ile mecmualar, ilk etapta eğitici rol almaya başlar. Sonraki dönemlerde gazete ve mecmuaların içerik olarak; sanat, kültür ve bilim gibi konulara ağırlık verdikleri görülür.

Gazeteler ve mecmualar, modern edebiyatın en değerli kaynaklarından biridir. Özellikle 1928 yılında gerçekleşen Harf Devrimi'nden önce basılan eski harfli gazete ve mecmualar oldukça fazladır. Bu çalışmanın konusu olan *Revnak* mecmuası, ilk olarak 1872 yılında yayınlanmaya başlar. Edebiyat tarihimizdeki süreli yayınlardan biri olan bu mecmua, içerik olarak edebî ve ilmî yazılardan oluşur. Siyasi yazılara ve dönemin günlük konularına hiç yer vermeyen *Revnak*, Osman Nevres'in *Külbe-i Âhzan* isimli metnini, Emin Nihat Bey'in *Teshîr-i Bahâyim* ve *İspanya Canbazları* isimli makalelerinin ilk olarak yayınlandığı mecmuadır.

Revnak mecmuası için araştırma kitaplarında çok detaylı bilgiler mevcut olmadığı gibi, hakkında ulaşılan bilgiler kısıtlı kaynaklardan toplanmıştır. *Revnak* için gösterilen her kaynak aynı zamanda onun varlığını ifade açısından ayrı bir önem taşır. Yayın hayatına giriş zamanı yalnızca yıl kaydıyla mevcut olduğu gibi, neden ve tam olarak ne zaman sona erdiği de kesin olarak bilinmez.

Daha önce *Revnak* üzerine yapılan ve tespit edilen bir makale mevcuttur. Didem Ardalı Büyükarman *Edebiyat Tarihimizde Mecmualar ve Revnak* isimli makalesinde *Revnak*'ın önemini şu şekilde tespit eder:

İçeriği incelendiğinde toplam 184 sayfalık bu mecmuanın, edebiyat tarihimiz içinde son derece önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle Revnak mecmuasının edebiyat tarihimizde karanlıkta kalmış, yanlış yorumlanmış ya da hiç

görülmemiş, dolayısıyla öğrenilmemiş bilgilerin kaynağı, üstelik ilk elden kaynağı olduğu görülür. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Türk edebiyatı tarihinde **Müsâmeretnâme** yazarı olarak bilinen ve hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Emin Nihad Bey'in iki makalesi **Revnak**'ta yer almaktadır.
2. Şair Osman Nevres'in kitaplarına girmemiş gazel ve kasideleri ile araştırmacıların şüpheyle yaklaştıkları ve kimi zaman varlığını inkâr ettikleri "Külbe-i Ahzân" isimli metnin tefrihası **Revnak**'ta yayımlanmaya başlar.
3. Edhem Pertev Paşa'nın Voltaire'den çevirdiği ve araştırmacıların, İbnülemin Mahmut Kemal'in **Son Asır Türk Şairleri** kitabı dışında başka yerde bulunmadığı kaydı düştükleri tercüme şiiri, ilk kez **Revnak**'ta yer alır.
4. Son olarak Recaî-zade Mahmut Ekrem'in bazı şiirleri **Zemzeme** serisinden önce **Revnak**'ta yayımlanmıştır (Büyükarman, 2009: 781).

Bu çalışmanın amacı Tanzimat döneminde yayınlanmış süreli bir yayın olan *Revnak* mecmuasının incelenmesi, metinlerin günümüz Türkçesine çevrilerek tasnif edilmesi ve gözden kaçmış metinlerin okuyuculara kazandırılmasıdır.

Bu çalışma giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşur. Çalışmanın ilk bölümü olan *Türk Edebiyatında Gazete ve Mecmua Gelişimi* başlığı altında gazete ve mecmua kavramlarının ayrımı ifade edilir. Edebiyatımızda gazete ve mecmua türünün gelişimi örneklerle açıklanır.

İkinci bölüm olan *Revnak Mecmuası* başlığı altında ilk olarak *Revnak*'ın şekilsel özellikleri ifade edilir. Mecmuanın basım yılları, sayfa sayısı, kapak sayfası, mecmuanın okur ile kurduğu ilişki ve okura vermiş olduğu bilgiler vb. *Revnak Mecmuasının Şekil Yönünden İncelenmesi* başlığında incelenir.

Revnak mecmuasında yer alan yazıların, takdim açıklamalarının, türlerin ve yazar-metin ilişkisinin incelenmesi *Revnak Mecmuasının İçerik ve Edebi Çevresi Yönünden İncelenmesi* başlığı altında verilmiştir.

Çalışmanın asıl kısmını oluşturan üçüncü bölümde *Revnak Mecmuasındaki Metinlerin Tasnifi ve Çeviri Yazısı* başlığı altında mecmuada yer alan eski harfli metinlerin tamamı tasnif edilerek günümüz Türkçesine aktarılmış, çeviri yazıları ilgili konu başlığı altında verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise çalışmanın amacı ve önemi detaylı bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu çalışmada *Revnak* mecmuasının İBB Atatürk Kitaplığı'nın NS1778/1290 numarasıyla kaydı bulunan tam takım 11 sayısı kullanılmıştır. Sayılarda yer alan tüm yazıların çevirisi yapılmış, türlerine göre sınıflandırılarak ilgili başlıkların altında çevirilerine yer verilmiştir.

Çeviri yazı hazırlanırken birtakım usullere dikkat edilmiştir.

1. Doğru okunduğundan emin olunamayan kelimelerin sonuna (*) işareti konularak gösterilmiştir. Bazı kelimeler sözlükler tarandığında bulunamamış, bu kelimelerin yazıldığı halde okunmasına dikkat edilmiş, aynı işaretle gösterilmiştir.

2. Mecmuanın üzerinde yalnızca hicri yıl kaydının mevcut olması sebebiyle bu yılların Miladi takvim ifadesi, www.ttk.gov.tr sitesindeki kılavuz kullanılarak hazırlanmıştır.

3. Baskı hatasından kaynaklandığı düşünülen kelimelerin tamiri metnin akışına uyacak şekilde düzenlenmiştir.

4. Metinlerin orijinalliğinin bozulmaması için, metinlerde kullanılan noktalama işaretlerine mümkün olduğunca müdahale edilmemiştir. Başlıklar ve şahıs isimleri mecmuada genellikle “(..)” şeklinde verilmiş, çeviri yazıda bu şekil korunmuştur. Basım hatasından kaynaklandığı düşünülen virgül ve nokta işaretleri ise günümüz Türkçesi ifade akışına uyacak şekilde kullanılmıştır. Orijinal metinde noktalama işaretlerine neredeyse hiç dikkat edilmediğinden, anlam karmaşasına engel olmak adına gerekli yerlerde müdahalede bulunulmuştur.

5. Kelimelerde görülen imlâ özellikleri, dönemin imlâsı dikkate alınarak genel olarak korunmuş, dilimize yerleşen kelime sonlarındaki sertleşme-yumuşama olayları genel olarak günümüz esas alınarak düzenlenmiştir. Metinlerde tespit edilen “Deyü, imdi, derun, anı” gibi kelimeler “Diye, şimdi, derin, onu” şeklinde yazılmıştır.

6. Metnin basıldığı dönemde var olan dil özellikleri göz önüne alınarak çeviri yapılmış olup, metinde yer alan yabancı kelimeler için Mustafa Nihat Özön'ün *Türkçe-Yabancı Kelimeler Sözlüğü*'nden yararlanılmıştır.

7. Kalıplaşmış Arapça-Farsça tamlamalar ve dilimizde yaygın olmayan kelimelerin imlâsı için Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgatve Şemseddin Sâmi'nin Kamûs-ı Türkîsimli sözlüklerinden yararlanılmıştır. Ayrıca günümüz diline yerleşmiş ve artık Türkçeleşmiş kelimelerin imlâsı için Türk Dil Kurumu Sözlükleri'nden yararlanılmıştır.*

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA GAZETE VE MECMUA GELİŞİMİ

1.1. TÜRK EDEBİYATINDA GAZETE VE MECMUANIN GELİŞİMİ

Türk edebiyatında gazete ve mecmua gelişimi genel olarak birlikte ele alınır. Bazı kaynaklarda gazete ve mecmua ayrımının yapılmadığı, mecmuaların gazete kategorisinde yer aldığını görmek mümkündür. Bu ayrımı yapabilmek için gazete ve mecmua tanımının ifade edilmesi gerekir. Mecmua, belirli bir düşünce veya bir konuya dair bilgileri, belirli zaman aralıkları ile okuyucuya sunan yayın organıdır. Meral Alpay mecmua için şu açıklamayı yapar: “Kişilerin çeşitli düşünce ve duygularını özlü ve çabuk bir şekilde yayınlatarak duyurma isteğinden doğmuş, süreli yayın” (Alpay, 1973: 33). Mecmuaları gazetelerden ayıran en önemli özellik zaman kavramıdır. Gazeteler genellikle günlük veya haftalık çıkarılırken, mecmualar haftalık, aylık veya yıllık olabilir.

Gazete ve mecmualar, Türk edebiyatında yeniliğin ilk dönemlerinde tamamen eğitici bir tutum ile yayın hayatında var olur. İlk olarak Tanzimat Fermanı'nın ilânından önce yayın hayatına başlayan Takvîm-i Vekayi gazetesi devlet eliyle teşekkül eder. Bu nedenle içeriği saray çevresinin yaşayışı ve devlet işlerinin yürütülüşüyle ilgilidir. Gazete Arapça, Farsça, Ermenice ve Rumca olarak da yayınlanmıştır. Fakat ilk Türkçe gazete olarak bilinen Takvîm-i Vekayi'den önce bir gazete daha mevcuttur, 1828 yılında basılmış Vakayi-i Mısıriye isimli gazete Orhan Koloğlu tarafından tespit edilmiştir (Topuz, 2003; 13). Bu gazete yarı Türkçe yarı Arapça olarak karışık dille basılmıştır. Gazetenin çıkış sebebi, tarım, sanayi ve diğer alanlardaki gelişmelerin takibi olarak ifade edilir. Alper Koloğlu bu durumu şöyle ifade eder:

Gazetede haberlerin kaynağı genelde Fransız ve İtalyan gazetelerindedir. Girit kaynaklı haberlerin de ağırlığı vardır. Buna karşılık İstanbul kaynaklı haberler yok denecek kadar azdır. Osmanlı padişahından da az çok söz edilmiştir. Sadece İstanbul'dan bir ferman geldiği zamanlarda padişahı adı geçmiştir” “Gazetede Avrupa'ya yönelik eleştiriler yer almamıştır. Avrupa ülkelerine ve onların sömürgelerine ağırlık verilmiş ama emperyalizm eleştiri konusu olmamıştır. İslam ülkelerinden gelen haberler ise oldukça sınırlı kalmıştır (Koloğlu, 1994: 15-16).

1840 yılında İngiliz William Churchill tarafından Cerîde-i Havadis çıkarılır. Gazete içerik olarak toplumun bünyesinde gerçekleşen alım-satım, kira, hırsızlık gibi haberlerle ilgilidir. Basın hayatına başladıktan sonragazete neredeyse hiç satmaz, sonraları gelirinin büyük kısmını ilanlardan kazanır. İlk ölüm ilanı bu gazetede yayımlanır.

21 Ekim 1860 yılında Tercümân-ı Ahvâl yayın hayatına girer. Şinasi ve Agâh Efendi'nin çıkarttığı gazete bildirimler, tüzükler, piyasa ve borsa haberleri, fiyat listeleri, çeşitli çeviriler ve ilanlara yer verir. Basın tarihimizin ilk tefrika eseri bu gazetede yayımlanır. “Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı manzum (şiir tütü) oyunuyla gazetenin ikinci sayısından başlayarak tefrika halinde yayınlandı” (Topuz, 2003: 19). Tercümân-ı Ahvâl gazetesi 1861 yılının Mayıs ayında kapatılır. Şapolyo'nun ifadesine göre gazetenin kapatılma sebebi Ziya Paşa'nın Milli Eğitim'i eleştiren yazılarıdır (Şapolyo, 1965: 118).

1862 yılında Tasvir-i Efkâr yayın hayatına girer. “Düşüncelerin anlatımı” manasında olan gazeteyi çıkaran isim Şinasi'dir. “27 Haziran 1862'de çıkan ilk sayıda yayınlanan giriş yazısında belirtildiğine göre gazetenin amacı havadis vermek, halka kendi yararlarını düşünmeyi ve kendi sorunları üzerinde durmayı öğretmektir (Topuz, 2003: 22). 1865 yılında Şinasi'nin gazeteden ayrılması üzerine bir süre Namık Kemal yönetimi alır. 1867 yılında “Şark Meselesi” isimli yazısından dolayı Namık Kemal'e gazetecilik yasak edilir. Namık Kemal'den sonra da yönetim Recaizade Mahmut Ekrem'e geçer. Tasvir-i Efkâr gazetesinin ardından ise basın hayatında bir canlılık görülür. Gazetelerin sayısında görülen artışın yanında yeni konular ve ifade şekilleri de içeriğe dâhil olur. Özön bu konuyu şu şekilde ifade eder:

Tasvir-i Efkâr'dan sonra gazeteler ve mecmualar çoğalmaya ve içindeki yazılar da evvelkilere nispetle bir derece daha kıymet almaya başladı. Bilhassa Kemal ile onun tesiri altında kalanlar tarafından bazı yeni terkipler yaratıldı: Hürriyet-i vicdan (vicdan hürriyeti), saha-i tetkik (tetkik sahası), tefekkür-ü amîk (derin düşünce)... gibi. Bunların ifade ettiği meşhurlar eski edebiyat ve fikrin bildiği şeyler değildi. Bunlar yeni temasa geçilen âlemin ilim, fen ve edebiyatına ait binlerce kelimenin karşılığı olarak yeniden vücuda getiriliyorlardı (Özön, 1941: 12).

1867 yılında Muhbir gazetesi Ali Suavi'nin yönetiminde yayın hayatına girer. Gazetenin asıl sahibi Filip Efendi'dir. Fakat yetersiz okuma yazma bilgisi nedeniyle gazeteyi Ali Suavi yönetir. Gazete, sık sık hükümet ve yönetime dair eleştiri içeren yazılar yayınlaması, hükümete sorular yöneltmesi sebebiyle 1867 yılında kapatılır.

1868 yılına gelindiğinde Yeni Osmanlılar önce Londra, Paris ve Cenevre'de Hürriyet gazetesini çıkarır. Bu gazete ile edebiyatımızda ideolojik fikir ve düşüncelerin yer almaya başladığını söylemek mümkündür. 1870 yılından sonra ise edebî ve düşünce

kaynaklı gazeteler artar. Bu yıllardan sonra gazeteciliğin meslek olarak yaygınlaştığı görülür.

1869 yılında Basiret gazetesi, Basiretçi Ali Bey tarafından basılır. İçerik olarak dış haberlere önem veren gazete, 1978 yılında devlet eliyle kapatılır. 1908 yılında yeniden çıkarılmış, devam edemeyip kapatılmıştır. 1870 yılında İbret gazetesi basın hayatında girer. Gazetenin kurucusu Aleksan Sarrafyan, başyazar Namık Kemal'dir. Gazetenin içeriğinde yer alan yazılarda hükümete yönelik eleştiri, yönetimi sorgulayan soruların olması nedeniyle bir süre kapatılır. Tekrar açılan gazete bu sefer de Namık Kemal'in yazı içerikleri nedeniyle tamamen kapatılır.

Abdülaziz'in padişah olduğu dönemde Takvim-i Vekâyi, Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Ahvâl, Muhbir, Basiret, İbret'in dışında basılan gazeteler şu şekildedir; El Cevaib, Ayine-i Vatan, Muhip, Utarit, Terakki, Hakayik ül Vakayi, Asır, Devir, Hadika, Hülâsat ül Efkâr, Medeniyeti, Sadakat, İstikbal, Vakıt, Sabah gibi diğer gazeteler mevcuttur. Bu gazetelerin dışında Vilayet gazeteleri de vardır. Orhan Koloğlu Vilayet gazetelerini şu şekilde sıralar: Suriye gazetesi (Şam, Türkçe-Arapça 1865); Gadis el Fırat (Halep, Türkçe-Arapça, 1867); Lübnan gazetesi (Laleli, Lübnan, Arapça-Fransızca); Girit gazetesi (Türkçe-Rumca, 1867); Edirne gazetesi (Türkçe-Rumca 1868); Işkodra gazetesi (Türkçe, 1868); Yanya gazetesi (Türkçe-Rumca, 1868), Fırat gazetesi (Halep, Türkçe-Arapça, 1869); Konya gazetesi (Türkçe-Rumca, 1869; Selanik gazetesi (Türkçe-Rumca, 1869); Trabzon gazetesi (Türkçe, Rumca, 1869); Prizren gazetesi (Türkçe-Sırpça, 1871); Kastamonu gazetesi (Türkçe, 1872); Adana gazetesi (Türkçe-Rumca, 1872), Yemen gazetesi (Türkçe-Arapça, 1872); Rumeli gazetesi (Manastır, Türkçe, 1873); Ankara gazetesi (Türkçe, 1874), Aydın gazetesi (Türkçe, İzmir, 1874); Neretva gazetesi (Hersek, Türkçe-Sırpça, 1876).

İlk Fransızca gazeteler ise şu şekildedir: Bulletin des Nouvelles (Haberler Bülteni, 1795); Gazette Française de Constantinople (İstanbul Fransız Gazetesi, 1796); Le Spectateur Oriental (Doğulu İzleyici, 1821); Le Smyrneen (İzmirli, 1824); Le Courrier de Smyrne (İzmir Postası, 1828).

Mecmuaların gelişimi gazeteye göre daha yavaş ilerler. 1850 yılında yayınlanan Vekayi'-i Tıbbiyye mecmuası ilk Türk mecmuası olarak bilinir. Belirli bir sosyal kesime hitap eder, tıp sektörü haberlerine aracı olur. Bu mecmua aynı zamanda

edebiyatımızdaki ilk meslek mecmuası ve ilk resim basan süreli yayınıdır. 1851’de kapanmıştır.

1862 yılında ilmî içerikli bir mecmua olan Mecmua-i Fünûn yayın hayatına başlar. Amacı pozitif bilimleri tanıtmak ve yaygınlaştırmaktır. Bu mecmua aynı zamanda ansiklopedik özellik taşır ve düzenli yayın aralığına sahiptir. Aslı Yapar Gönenç bu durumu şöyle ifade eder:

Eğitimin Osmanlı toplumunda yaygınlaşması yolunda katkı sağlamak cemiyetin ilk maksadıdır. Bu amaç doğrultusunda yayınlanan Mecmua-i Fünûn’da, eğitimin bireyler ve bireylerden oluşan toplum için, dolayısıyla bir ülkenin medeni ülkeler arasına katılabilmesi ve onlarla siyasi, askeri, ekonomik, sanayi alanlarda rekabete girişebilmesi için ne denli önemli olduğuna vurgu yapılır (Gönenç, 2013, 14).

Mecmua-i Fünûn’un ardından ilk resimli mecmua Mir’at yayınlanır. 1863 yılında Mecmua-ı İber-i İntibah sonraları isim değişikliği ile Mecmua-ı İbretnüma ismiyle yayınlanır. 1863’te ilk askerî mecmua Ceride-i Askeriye, 1864’te Mecmua-i Askeriye, 1865’te ilk ticari konulu Takvim-i Ticaret yayınlanır. İlk çocuk mecmuası 1869 yılında Mümeyyiz, ilk kadın mecmuası ise 1869 yılında yayınlanan Terakki-i Muhadderat’tır. 1870 yılından itibaren gelişimi hızlanan mecmua alanında Diyojen, Hayal, Kahkaha gibi mizah mecmuaları yayınlanmaya başlar. 1872 yılında edebî içerikli *Revnak* mecmuası yayınlanır. “1865’ten sonra gazete ve dergi sayısında artış görülmektedir. 1890 sonuna kadar iki yüz dolayında gazete ve dergi yayınlanmıştır. Yılda ortalama sekiz süreli yayının çıkıp battığı söylenebilir. Bu gazete ve dergilerden çoğunun tek sayı çıktığı da dikkatten uzak bulundurulmamalıdır” (Kabacalı, 1998; 70).

Gazete ve mecmuaların yayın hayatına girişlerindeki amaç halkı eğitmek, bilgilendirmektir. Bu nedenle aydınlar, dil ve üslûp olarak topluma yaklaşmak için daha sade ifadeler kullanmayı amaçlar. Fakat bu dönemdeki gazete ve mecmualar incelendiğinde, amacın tam olarak gerçekleştiği söylenemez. Çünkü bu dönemde düşüncelerin aktarılması için yeni ifade şekillerinin arandığı, yenilik yaratmak adına farklı tamlamaların kullanıldığı görülür. Bu girişimlerin sonucu olarak, ifadenin açıklığı yerine, anlamın karmaşık hâle geldiğini söylemek mümkündür.

Türk edebiyatında gazete ve mecmuaların ilk aşamada sanat, kültür ve edebiyattan uzak olduğu ifade edilebilir. Toplumda gerçekleştirilmesi arzulanan yenilikler gazete ve mecmuaların odağı halindedir. Gerçekleşmesi planlanan her adımın,

ilk olarak gazete ve mecmualar vasıtasıyla topluma ulaştırıldığı görülür. Ahmet Hamdi Tanpınar bu durumu şöyle ifade eder:

Hiçbir yerde gazete bizdeki role benzer bir rol oynamamıştır. Başka yerlerde o, düşüncenin daha geniş surette topluma yayılması için seçtiği hareket sahalarından biridir. Arkasında bütün cemiyet müesseseleri ve devam halinde olan, hayatla daima münasebetdar bir düşünce dünyası vardır. Bizde ise bütün işaretler oradan gelir. Kalabalık onun etrafında kurulur. Okumayı o yazar. Mekteplerin uzak bir gelecek için hazırladığı ocağı o tutuşturur (Tanpınar, 1988: 250).

Gazete ve mecmuaların basımında bir dönemden sonra sansür uygulandığı görülür. Basınla ilgili ilk yasaklar 1858 Ceza Kanunu ile başlar. Bu kanun yayınladığında, edebiyat tarihimizde henüz birkaç gazete çıkmıştır. Kanunun oluşturulmasındaki sebep ise devlet yöneticilerinin, ileride kendilerine gelebilecek eleştiri ve zararları düşünerek basını kontrol altına almaya çalışmasıyla ilgilidir. 1864 yılında Matbuat Nizamnamesi ile önlemler alınmış, suç ve cezalar bu kararnamede ifade edilmiştir. 1867 yılında ise basına karşı her türlü yetkiyi elde eden Âli kararname yayınlanır. Hıfzı Topuz kararnameyi şöyle değerlendirir:

Âli Kararname geçici olarak çıkarılmıştır, ama 1909'a kadar yürürlükte kalacaktır. Çünkü Kararnamenin çıkarılmasını yaratan koşullar ortadan kalkmamıştır! Kalkamaz da kolay kolay. Her iş başına gelen hükümet bu Kararnameyi kendine göre kullanmış ve basına zincirler vurmaya yönelmiştir (Topuz, 1973: 48).

Böylece edebiyatımızda gazete ve mecmua hayatı, ilk ürünlerini vermesiyle birlikte bir sansür ve kontrol dönemine girmiş olur. Bu nedenle bazı gazete ve mecmuaların kapatıldığı, bir süre sonra yayın hayatına devam ettiği, bazılarının isim değişikliği yaptığı ve bazı mecmuaların da tamamen son bulduğu görülür.

Basına karşı oluşan tavrın sebebi, devletin gücünü hızla kaybediyor olmasıdır. Siyasi anlamda zorluk yaşayan yönetim, devlete karşı söylenen her sözü eleştiri olarak kabul eder ve tehdit olarak görür. Eleştirilerin sebep olacağı olası ayaklanmalar, devleti daha zor duruma düşürecektir. Bu nedenle basın üzerinde katı tedbirler uygulanmış, gazete ve mecmua türünün gelişimi daha başlangıcında kontrol altına alınmıştır. Gazete ve mecmuaların özgürlüğünün kısıtlanması, edebî metinlerin de özgürlüğünü etkiler. Bu dönemde yazılan metinlerin içeriğinde insanın özgürlüğünden bahsetmek, alenen devlet adamlarını, yönetimi ve padişahı eleştirmek büyük suç olarak kabul edilir. Aynı şekilde

metinlerin içeriğinde cinsel ve ideolojik konulardan bahsetmek, şahsi fikirleri ifade etmek de dönemin genel havasına aykırı düşer.

Genel olarak bakıldığında Tanzimat dönemi, bir devletin yıkılmaktan kurtulma umutlarını ve bu doğrultuda gerçekleştirilen bazı yenilikleri ifade eder. Türk edebiyatında Tanzimat dönemini, konu ve yapı bakımından eski edebiyattan koparak modern bir oluşuma giden yol olarak görmek mümkündür. Edebiyatımıza giren yeni türler, yeni kavramlar ilk olarak edebî metinlerde yer alır. Toplum ile aydınlar arasındaki perdenin dil ve üslup açısından edebîmetinler aracılığı ile aralanmaya başlaması da bu döneme denk gelir. Edebiyat, toplumla iletişim kurmanın en kolay yoludur. Bu yönden bakıldığında özellikle gazete ve mecmua edebî tür olarak değil, toplumu eğitme aracı olarak görülür demek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

REVNAK MECMUASI

2.1.REVNAK MECMUASININ İNCELENMESİ

2.1.1. Revnak Mecmuasının Şekil Yönünden İncelenmesi

Kelime anlamı “Parlaklık, güzellik, tazelik, süs” olan *Revnak*, yayın hayatına ilk sayısıyla 1290/1872 yılında girer. İlk sayıda “*Mukaddime*” başlığı altında *Revnak*’ın tanıtım yazısı mevcuttur. Bu bölümde eğitim ve bilimin olumlu yönde ilerlediğinden ve herkesin elinden geldiği kadar bu ilerlemeye destek olması gerektiğinden bahsedilir. *Revnak*’ın oluşum amacı bu ilerlemeye destek olmaktır. Bu kısımda yer verilen ifadelerde bu destek amacını bir görev olarak gören *Revnak*’ın ara sıra çıkarılacak bir risale olduğu ifade edilir:

Karınca kadarınca- medlûlünce artık bizde men gayr-i hadd elimizden geldiği ve lisanımızın döndüğü kadar maarif hususunda hassamıza isabet eden hizmeti ma’ el iftihar-ı ifaya kendimizi borçlu bilmeliyiz.

İşte “acizleri” dahi acizden başka sermayedar olmadığım halde mücerret bazı ashâb-ı maarif intisabın vaatlerine istinaden “Revnak” namında işbu risaleyi “şimdilik” ara sıra çıkarmak üzere idaresini deruhte edinip- eyle tevfikini bu bendeki Yarab refik – mısra’ını vird-i zeban ile musavver olarak işbu birinci nüshası çıkarıldı. (Revnak, Sayı: 1, 3-4).

Risale, sözlükte “Kısa yazılmış küçük kitap, mecmua, mecmua”, mecmua ise “Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, mecmua” (Devellioğlu, 2012: 1045) olarak ifade edilir. Buradan hareketle *Revnak* için, edebî ve bilim içerikli yazıların yayınlandığı, ara sıra çıkan küçük bir kitap demek mümkündür. Aynı manaya sahip risale ve mecmua terimlerinin ise birbiri yerine kullanılması, bir anlam farklılığı oluşturmayacaktır.

Metnin kapağında bulunan süslü *Revnak* ibaresinin altında *Metin/Nuri* imzası mevcuttur. Mecmuayı düzenleyen bir yönetimin ve idari bir kadronun varlığı müphem olmakla beraber, sayılarda verilen resimlerden sorumlu bir kişinin olduğu söylenebilir. *Revnak*’ın 5. sayısında yer alan “*Beyan-ı mazeret*” (Revnak, Sayı:5, 66) isimli yazı bu durumun ispatı niteliğindedir. Bu yazıda resimleri hazırlayan kişinin hastalanması sebebiyle sayıya resim konulmadığı ifade edilip, özür dlenir.

Revnak’ın basım tarihi net ifade edilmiş değildir. Metnin yalnızca basıldığı yıl bilgisi kaynağın üzerinde yer alır, ay ve gün bilgisi mevcut değildir. Hasan Duman’ın *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler*

Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu, 1828-1928 isimli eserinde mecmuanın 1290-1292 yılları arasında 11 sayı olarak çıktığı bilgisi verilir (Duman, 2000, 703). *Revnağ*'ın sayılarına bakıldığında 1-5. sayıların 1872 yılında, 6-10. sayıların 1873 yılında ve 11. sayının 1874 yılında basıldığı görülür. *Revnağ*'ın sayfa sayıları her numarada farklılık gösterir. 1. sayı 15, 2 ve 3. sayılar 16, 4-5-6. sayılar 17, birlikte basılan 7-8. sayılar 25, 9. sayı 17, 10 ve 11. sayılar 25 sayfa olarak basılmıştır. *Revnağ* tüm sayılarıyla beraber kapak ve iç kapaklar dahil olmak üzere toplamda 190 sayfadan oluşur.

Revnağ'ın ilk sayısından itibaren kendi sayfalarını numaralandırdığı görülür. İlk sayının üçüncü sayfasından itibaren başlayan numara kaydı, son sayısının son sayfasında 184. sayfa numarası ile son bulur.

Her sayının muhtevasını ifade için kapak sayfasında Mevâdd-ı Münderice yani içindekiler kısmı, Unvan/Esami başlıkları altında da yazar-metin eşleştirmesinin yer aldığı görülür. Fakat *Revnağ*'ta içindekiler bölümünde bilgisi verilmeyen metinlerin de basıldığını görmek mümkündür.

Revnağ yayın hayatı boyunca üç matbaa değiştirir. 1-8. sayılar Tasvir-i Efkâr matbaasında, 9 ve 10. sayılar Tartaryan Fabrikası'nda ve 11. sayı Kırkambar matbaasında basılmıştır. Mecmua 9. sayıda bir açıklama ile artık Tartaryan Fabrikası'nda daha dikkatli bir şekilde basılacağını okuyucuya bildiren, Tasvir-i Efkâr matbaasına eleştiri içeren bir yazı yayınlar. Bu açıklamada mecmuanın gelecek sayılarını daha dikkatli ve kaliteli şekilde baskı yapacağı için fiyatının artırıldığı belirtilir:

İfade-i Mahsusa

*Matbaa belası, mürettep hatası, mesela bir kıta veyahut bir beytin arasına mısra-yı sâni ondan değilmiş gibi ***** atmak iki üç kere tashihine baktıktan sonra yine bildiklerini yeni yapmak, söz dinlememek, lakırdı anlamamak elhasıl daha bin türlü münasebetsizlik var ki insan bir şey yazmaya ve bir metin ortaya koymaya tövbeler eder ama ne çare ki risalemizin devamı arzusunda olduğumuz cihetle ba'deezîn sairlerine nispeten daha muntazamca Tartaryan Fabrikası'nda hatadan salim olarak (Revnağ'ın) çıkarılmasına ezher-cihet itina olunacağı gibi intizamıyla kıtasının cesamet etmiş olması cihetiyle fiyatı dahi iki buçuk kuruş itibar olunmuştur (Revnağ, Sayı: 9, 3).*

Tasvir-i Efkâr matbaası 1861 yılında kurulur, baskı yapmaya başlar. 1872 yılında Tartaryan Fabrikası kurulur. Kırkambar matbaası ise 1870 yılında kurulmuş

olup, ilk olarak ismi ‘‘Muharririn zatına mahsus matbaa’’ olarak kayda geçtiği, sonradan değiştiği tespit edilmiştir. Mecmuanın basıldığı Tartaryan Fabrikası, Alpay Kabacalı’nın Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii isimli eserinde ‘‘Zartaryan Fabrikası’’ olarak ifade edilir (Kabacalı, 1998; 73).

Mecmuanın 1. sayısından itibaren 50 para olan fiyat ibaresi, 7-8. sayıda değişerek son sayıya kadar 100 para olur.

Revnağ’ın her sayısı 17x24 boyutlarındaki kâğıtlara basılmıştır. Kapak sayfasının sağ üst köşesinde cüz’-numara kaydı, sol üst köşesinde ise fiyat bilgisi bulunur. Kapak sayfasının en alt sırasında tab’ olunan matbaa bilgisi, basım yeri ve tarih olarak yıl bilgisi mevcuttur. Bu düzen tüm sayılarda aynıdır.

Kapak bilgilerinin ardından, iç kapakta edebiyata ilişkin yazıları okuyuculardan beklediğine dair bir kısım mevcuttur. Burada yazıların, metin sahiplerinin isteğine göre imzasız şekilde neşredilebileceği ifade edilir:

(Revnağ’a) lütfen muavenet buyuracak zevât-ı hamiyet-simât edebiyata müteallik ve nâfi’ metni imzalı olarak Çenberlitaş’ta tenbâ gece Celil Ağa ve bahçe kapısında tenbâ gece Hüsnü Ağa ve Sultan Hamamı civarında (Tasvir-i Efkâr) matbaasına gönderir ise kabul olunur. Sahip metin imzasının ilan olmamasını arzu ederse imzasızca neşredilir (Revnağ, Sayı: 1, 2).

Bu sebeple *Revnağ*’ta isimsiz olarak yer alan yazılar bir ihmal sonucu değil, yazarlarının isteği üzerine imzasız biçimde basılmıştır çıkarımının yapılması mümkündür.

Revnağ’ın matbaa değiştirmesinin bir sonucu olarak, yazıların 9. sayıda Tasvir-i Efkâr matbaası yerine Tartaryan Fabrikası’na gönderilmesi istenir:

(Revnağ) lütfen muavenet buyuracak zevat-ı hamiyet-simât edebiyata müteallik ve nâfi’ metni imzalı olarak Çenberlitaş’ta tenbâ gece Celil Ağa ve bahçe kapısında tenbâ gece Hüsnü Ağa ve Sultan Hamamı caddesinde (Tartaryan) fabrikasına gönderirse kabul olunur (Revnağ, Sayı: 9, 2).

Son sayı olarak bilinen 11 numaralı *Revnağ*’ta yine bir matbaa değişimi gerçekleşir. Bu bilgi yeniden güncellenir, bu kez matbaanın bulunduğu cadde ismi de ifade edilir:

(Revnak) lütfen muavenet buyuracak zevat-ı hamiyet-simât edebiyata müteallik ve nâfi' metni imzalı olarak Çenberlitaş'ta tenbâ gece Celil Ağa ve bahçe kapısında tenbâ gece Hüsnü Ağa ve Bab-ı Âli caddesinde (Kırkambar) matbaasına gönderirse kabul olunur (Revnak, Sayı: 11, 2)

Bu bilgiden sonra *Revnak*, kendi ruhsat bilgilerini ve tab' olunduğu matbaayı ifade eder:

(Revnak)

{Her hakkı sahib-i imtiyaza aittir}

{Mühter-ü mahsus olmayan nüshaları sahte olup}

{Basan ve satanlar hesab-ı iltizam mesuldür.}

Maarif Nezaret Celilesi'nin ruhsatıyla (Tasvir-i Efkâr) matbaasında tab' olunmuştur bu nüshası gibi ara sıra çıkarılacaktır”(Revnak, Sayı:1, 2).

Bu bilgilerin ardından “*Vazifesi*” başlığı altında eğitime ve edebiyata dayalı, günlük ve insanı ilgilendiren durumların ifade edileceği, yararlı bilgilerden oluşan makaleleri tab' edeceği belirtilir:

(Vazifesi)

Maarif ve edebiyata müteallik her güne mebâhis ve letâifi şamil olup teracim-i ahval ile makâlât-ı müfide ve nâfia'yı havi olacaktır (Revnak, Sayı: 1, 2).

Revnak'ın incelenen tam takım 11 sayısında bu bilgilere kapak sayfasından hemen sonra, iç kapakta yer verilir. Yalnızca 3. sayıda bu bilgilerin hiçbiri mevcut değildir, sayı kapak sayfasının ardından “*İspanya Canbazları*” isimli makale ile başlar.

Revnak mecmuasında, sahihsiz olarak basılan yazıların haricinde, metinlerin sahipleri genel olarak tanıtılıp, metin hakkında bilgi verilir.

Mecmuada yer alan metinlere genel olarak bakıldığında dil ve üslup açısından her metinde farklılık olduğu görülür. Bazı metinler sade bir Türkçe ile yazılmış, anlaşılır ve akıcıdır. Bazı metinlerin ifadesinde ise Arapça-Farsça tamlamaların çok olması, yabancı kelimelerin fazla kullanılması sebebiyle sadelikten ve akıcılıktan uzak bir üslupta olduğu görülür.

2.1.2. Revnak Mecmuasının İçeriği ve Edebi Çevresinin İncelenmesi

Mecmua ve gazeteler buldukları dönemin şahidi niteliğindedir. Tanzimat döneminde basılan mecmua ve gazetelerde, edebiyatta ve siyasi alanda yaşanan yenileşme girişimlerinin topluma aktarılmaya çalışıldığı görülür. Bu dönemde basılan mecmua ve gazeteler genellikle eğitici bir rol üstlenir demek mümkündür. *Revnak* mecmuası ise siyasi ve toplumsal konulardan uzak durmuş, içerik bakımından tamamıyla edebiyata yönelik ürünler vermiş bir süreli yayındır. İlk sayısında bulunan “*Mukaddime*” isimli yazı incelendiğinde var olma amacının eğitime ve edebiyata hizmet olarak ifade edildiği görülür.

Bu mecmuada yer alan metinler ve sahipleri hakkında içindekiler kısmında metin-yazar eşleştirmesi verilir. Bazı sayıların içindekiler kısmında yer almayan metinlere, mecmuanın içinde yer verildiği görülür.

“*Yeniçeri çıplaklarından biri her üç günde bir İbrahim Paşa hamamına gidip yıkandıktan sonra*” (Revnak, Sayı: 4, 64) cümlesiyle başlayan fıkraya bulunduğu sayının içindekiler kısmında yer verilmemiştir.

10. sayıda yer alan “*(Bir zatın dostuna gönderdiği mektubun sureti)*” (Revnak, Sayı: 10, 138) açıklamasıyla basılan mektubun içindekiler kısmında bilgisi mevcut değildir.

Özür ve Tashih Yazıları başlığı altında incelenen metinler içindekiler kısmında belirtilmiş, yalnızca 2. sayıda yer alan “*İtizar*” (Revnak, Sayı: 2, 18, 30) başlıklı iki yazı ve 11. sayıda basılan “*Taleb-i Af*” (Revnak, Sayı: 11, 192) isimli yazıların içindekiler kısmında bilgisi mevcut değildir.

Gezi Yazıları başlığı altında incelenen metinlerden yalnızca 10. sayıda basılan “*Şehir İçinde Bir Seyahat*” (Revnak, Sayı: 10, 144) başlıklı yazının içindekiler kısmında bilgisi verilmiştir.

Revnak'ın 1. sayısında “*Serfirâz şuarası Rum'dan Nâbî Efendi merhumun söylediği bir beyti şuaradan Talip ve Hanîf ve Tevfik Efendiler tanzîr etmişler. Ve bunları Şeyh Galip Efendi merhum görüp tanzîri için dirîğ himmet etmeyip hatta ulvi kadrini ispat makamında iki beyit söylemiştir*” (Revnak, Sayı:1, 5) açıklamasıyla basılan nazirenin kaydı içindekiler kısmında mevcut değildir.

Revnağ'ın 2. sayısında yer alan “*Muzdarib*” (Revnağ, Sayı: 2, 21) redifli gazelin de içindekiler kısmında bilgisi verilmemiştir.

Mecmuada yer alan metinlerin bir kısmı sahibi belirsiz olarak, imzasız basılmıştır. Metin sahibinin isteği üzerine metinlerin isimsizce basıldığını, *Revnağ*'ın okuyucudan metin istediği bölümde ifade ettiği görülür. Fakat içindekiler kısmında mevcut olmayan metinlerin mecmuada yer alıyor olması, belirsiz bir sebeple ilgilidir. Matbaa hatası veya içindekiler kısmında belirtmeye gerek duyulmamış olması, bu durumun olası kaynağı olarak düşünülebilir.

Metin sahiplerine bakıldığında genel olarak Osman Nevres, Recaizade Mahmut Ekrem, Refik Bey, Süleyman Bey, Hakkı Bey, Tefvik Bey, Emin Nihat Bey gibi isimler dikkat çeker.

Osman Nevres'in gazel, kaside, tarih, tezkire, mektup ve makale türündeki metinleri *Revnağ* mecmuasında basılmıştır. *Revnağ* mecmuasında en çok metni basılan isim Osman Nevres'tir. Mecmuada Osman Nevres'in *Külbe-i Ahzân* isimli bir metni basılmıştır. 10. sayıda basılan bu metnin sonunda “*Alt tarafı var*” (Revnağ, Sayı: 10, 149) ibaresi mevcuttur fakat 11. sayıda devamının basıldığını tespit edilememiştir.

Külbe-i Ahzân ile ilgili olarak Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde şu kayıt yer alır:

Külbe-i Ahzân: Nevres, Muhtıra-i Nâzım'da Külbe-i Ahzân adlı bir metnin bulunduğunu bildirmiş, İnal da Nevres'le ilgili bazı bilgileri Külbe-i Ahzân adlı risalesinden naklen vermek suretiyle metnin varlığını teyit etmiştir (Nevres 1290: 325; İnal 2000: 1604). Didem Ardalı Büyükarman ise bir çalışmasında Nevres'in anılan metnin Revnağ Mecmuası'nda tefrika edilmeye başlandığını belirtmek ve metin hakkında bilgi vermek suretiyle Külbe-i Ahzân'ın varlığını şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ortaya koymuştur (2009: 781-784) (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nevres-osman-nevres>, Erişim Tarihi: 28.03.2020)

Recaizade Mahmut Ekrem, *Revnağ* mecmuasında “*Ekrem Bey*” olarak takdim edilir. Mecmuada üç gazeli ve bir mektubu bulunur. Bu metinlerinin dışında bir açıklama ile gazeline yapmış olduğu bir şerh mevcuttur. Bu şerhin çeviri yazısı “*Makale*” başlığı altında verilmiştir:

Şurayı devlet muavinlerinden izzetli Ekrem Beyefendi'nin tanzim buyurmuş oldukları gazel-i aciz tarazlarıyla gazel-i mezkûrun her bir beytine şairane bir tarz nevinde yazmış oldukları şerhtir ki müşârün-ileyhin işbu metinleri dahi hakikaten asar-ı sairleri gibi erbabi

indinde makbul-u muteber tutulacağı cihetle derc-i tezyin sahife-i Revnak kılndı
(Revnak, Sayı: 9, 127).

Revnak'ın 11. sayısında basılan “*Bir Şeb-i Endûh*” (Revnak, Sayı: 11, 164) isimli hikâyenin sonunda Arap harfleriyle “*M.E*” kaydı düşülmüştür. Bu kaydın sahibinin Recaizade Mahmut Ekrem olduğunu düşünmek mümkündür. Fakat kesin bir kayıt tespit edilememiştir.

Tevfik Bey olarak ifade edilen Ebüzziya Tevfik'in *Revnak*'ta “*Mahrec-i aklâm müstaidân şakirdanından Çekmece Muharriri Tevfik Efendi'nin inşâd ettiği*” (Revnak, Sayı: 2, 22) açıklamasıyla bir kıtası mevcuttur.

Revnak'ın 4. sayısının 59. sayfasında “*Mücessenat-ı asriyemizin teşekküre şayan olan ciheti mekteblerimizin terakkubât-ı matlûbesidir. Bunun delil-i cenbîsi mekteb-i tubbîaskeri altıncı sınıf müstaidân şakirdanından Tevfik Efendi'nin Hikmet-i Tıbbîye'ye dair kaleme aldığı işbu makale-i cemiledir*” açıklamasıyla “*Hikmet-i Tıbbîye*” isimli bir makale vardır. *Revnak*'ın ilk olarak 4. sayısının 59. sayfasında basılmaya başlanır ve 6 sayıya “*Mabadı var, alt tarafı var*” ifadeleriyle tefrika edilir. Son tefrika 10. sayının 158. sayfasındaki baskıyla tamamlanır. Burada adı geçen Tevfik Efendi'nin kim olduğuna dair kesin bir bilgi tespit edilememiştir. Fakat Ebüzziya Tevfik Bey'in mesleği ve hayatı incelendiğinde bu açıklama ile uyum sağlamadığı için farklı bir Tevfik Bey'e ait olduğunu düşünmek mümkündür.

Edebiyatımızda müsâmeretnâme yazarı olarak bilinen Emin Nihat Bey'in *Revnak* mecmuasında yer alan iki makalesi mevcuttur. İlk olarak “*İspanya Canbazları*” 3. sayıda basılmıştır. Bu makalenin bitiminde Emin Nihad Bey'in bir makalesinin daha basılacağı bilgisi verilir: “*Üdebây-ı asırdan Müsameretnâme sahibi Emin Nihad Beyefendi'nin hayretengiz makaleleri burada hitâm bulmuş ise de şayan mütâlaa bir zeyl-i mahsusu daha vardır ki gelecek cüz' derç olunacaktır*” (Revnak, Sayı: 3, 34).

Revnak'ın 4. sayısında ise Emin Nihat'ın “*Teshîr-i Bahâyim*” isimli ikinci makalesi basılır. Bu makaleden önce bir teşekkür yazısı mevcuttur. Bu yazı, Emin Nihat Bey'in daha sonraki sayılara da makale göndereceğini müjdelere niteliktedir. Fakat Emin Nihat'ın kayıt altında bulunan makaleleri “*İspanya Canbazları*” ve “*Teshîr-i Bahâyim*” ile sınırlı kalmış, *Revnak*'ın diğer sayılarında da Emin Nihat'a ait başka makale tespit edilmemiştir. Bu teşekkür yazısı şu şekildedir:

Bi-inayet Allah teali revnak mamulünden ziyade mazhar rağbet olarak ashâb-ı maarif intisabın nail takdir ve muaveneti oluyor ve ba'dezin dahi umumun faydasına ait makalatın ihdâ ve irsaliyle tezyin-i sahâyif Revnak için her türlü muavenetinde bulunacakları şimdiden vaat buyuruyorlar. Revnak'ta bu yolda gördüğü himmet ve muavenetinden dolayı kendini bi-ihiyar addederek âcizane ve lisan-ı halisane ile arz-ı şükrana müsaraat eyler (Revnak, Sayı: 4, 50).

Emin Nihat Bey'in bilinen tek eseri "*Gece Hikâyeleri-Müsâmeretnâme*" isimli eserdir. Bu metnin üzerine yapılan bir çalışmada M.İsmet Uzun'un ifadesiyle "*Zaten devrinin hemen bütün mecmuaları tarandığı ve belli başlı gazeteleri gözden geçirildiği halde –bir takrizden başka- hiçbir yazısının bulunamaması*" (Uzun, 1970; 19) ifadesi tespit edilmiştir. Bu açıdan Emin Nihad Bey külliyyatı için önemli bir kazanç sağlandığı düşünülebilir. *Revnak*'ta basılmış olan bu makalelerde resimler demevcuttur.

Revnak'ın 1. sayısında Doktor Hayreddin Efendi tarafından "*Nazariyat-ı Fotoğraf*" (Revnak, Sayı: 1, 10; Sayı: 2, 23) isimli bir makale daha basılır. 2. sayıda devam ettirilen makalenin sonunda "*(Mabadi gelecekte)*" ibaresi mevcuttur. *Revnak*'ın 2. sayısında "*Fotoğraf*" (Revnak, Sayı: 2, 23) isimli bir makale daha mevcuttur, yazarı hakkında bir bilgi mevcut değildir. Bu makalenin bitiminde "*Hülasa makâl fotoğrafın medeniyete daha pek çok hizmeti varsa da ileride yazılacaktır*" kaydı mevcuttur fakat iki makalenin de devamı tespit edilemiştir.

Revnak mecmuasında tefrika halinde basılan metinlerin yanında Pertev Paşa'nın Voltaire'den yaptığı bir çeviri gazel bulunur. Bu gazel *Revnak*'ın 6. sayısında "*Pertev Paşa'nın tercümesi olup ve Voltaire'in ve hiddet-i vücud hakkında itiraf-ı alenisine delil olan eş'arından biriymiş*" (Revnak, Sayı: 6, 94) açıklaması ile basılmıştır.

Revnak'ta Refik Bey olarak ifade edilen Mustafa Refik Bey'in 1. sayıda "*Asrımız üdebâsından olup geçen seksen iki senesi terk-i hayat müstear eden Refik merhumun (1) tezkiresinin suretidir*" (Revnak, Sayı: 1, 4) açıklamasıyla basılmış bir tezkiresi mevcuttur. "*(1) Merhum müşârün-ileyhin tercüme-i hali ileride yazılacaktır*" bilgisi aynı sayfada verilmiş, fakat diğer nüshalarda başka bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu tezkire ile ilgili İbnülemin Mahmut Kemal'in Son Asır Türk Şairleri adlı eserinde şu kayıt mevcuttur:

Vaktile neşrolunan "Revnak" adlı mevkut mecmuaya Refik'in bir tezkiresi dercolunarak "asrımız üdebasından olup geçen 1282 senesi terki hayat eden Refik Bey merhumun tezkiresinin suretidir" altına da "Merhumu müşârünileyhin tercemei hali ileride yazılacaktır" denildiği halde yazılmamıştır (İnal, 1988; 1403).

Revnağ'ın 11. sayısında “*Mekteb-i tıbbi şahaneden mahreç* Doktor Mehmet Efendi'nin (mebhas-ı* izdivaç ve terbiye-i eţfâl) namıyla telif ve tasnifine himmet etmiş olduğu kitap hakikaten şayan mütalaa asardan olmasıyla risalemize tefrika olarak derci münasip görülmüştür*” (*Revnağ*, Sayı: 11,173) açıklaması ile bir kitabın tefrikasına başlanır. Fakat mecmuanın son bulması ile bu kitap hakkındaki bilgi, tefrika edilen kısım ile sınırlıdır. Bu kitap tefrikasının son bulunduğu satırların hemen altında “*(Fotoğraf)ile (tiyatroy)hakkında bazı mütalaatımız* olup inşallah teali çıkarılacak Revnağ'ta birer bend-i mahsusla beyan olunacaktır*” (*Revnağ*, Sayı: 11, 177) açıklaması mevcuttur. Fakat mecmuanın devamı gelmediği için bu kaydın ne için düşüldüğü tespit edilememiştir.

Genel olarak bakıldığında *Revnağ* mecmuası için, siyasi ve toplumsal içerikli yazılardan uzakta kaldığı, edebî içerikli yazılardan oluştuğunu söylemek mümkündür. Mecmuada tefrika halinde basılıp tamamlanmış metinlerin yanında, okura “Devamı gelecekte” bilgisi verildiği halde yarım kalmış metinler de mevcuttur. Mecmuada yarım kalmış yazıların olması, mecmuanın yayın hayatına devam edeceğini ifade eder. *Revnağ*'ta yarım kalan tefrika eserlerin baskısına aynı dönemdeki mecmualarda devam edildiği düşünölmüş, yapılan araştırmalar neticesinde bir sonuca varılamamıştır. Bu mecmuada adı geçen eserlerin bilgisi, mecmuada yer alan metinler ile sınırlıdır.

Revnağ mecmuasının yayın hayatına neden devam etmediği belli değildir. Mecmuanın son sayısında bu durumla ilgili herhangi bir açıklama yer almaz. Son sayıda tefrikasına yeni başlanan metinler ve mecmuanın okurdan edebî ürün isteğinin devam etmesi mecmuanın devamının geleceğini düşündürür. Fakat yayın hayatına son veren mecmuanın bu ani bitiş üzerine de herhangi bir açıklaması tespit edilememiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REVNAK MECMUASINDAKİ METİNLERİN TASNİFİ VE ÇEVİRİ YAZISI

3.1. REVNAK MECMUASINDAKİ METİNLERİN TASNİFİ

Revnak mecmuasında doksan sekiz yazı tespit edilmiştir. Bu yazıların on sekiz başlık altında tasnifi yapılmış, tasnifi yapılamayan metinler “*Diğer*” başlığı altında verilmiştir. Başlıklar hazırlanırken alfabetik sıraya uyulmuş yalnızca “*Diğer*” başlığı en sonda gösterilmiştir.

Biyografi

Revnak mecmuasında basılan iki biyografi tespit edilmiştir. Bu yazılardan birinin kaydı içindekiler kısmında mevcut değildir.

Revnak’ın 11. sayısında tefrikasına başlanan Kolomb’un hayatı “*Kristof Kolomb*” başlığı altında basılır. Kişiliğinin keşfe meraklı olduğu, hangi aşamalardan geçip okyanusa açıldığı ifade edilir. İlk olarak 9. sayıda tefrikasına başlanır fakat bu sayının içindekiler kısmında kaydı bulunmaz. 10 ve 11. sayılarda yapılan tefrikaların, içindekiler kısmında kaydı mevcuttur. 11. sayıda bulunan tefrikanın sonunda “alt tarafı var” ibaresi bulunur.

Revnak’ın 10. sayısında basılan “*Gutenberg*” başlığı altındaki metinde, Gutenberg’in yaşamı hakkında bilgi verilir. Tevrat’ı hangi yöntemle bastığı anlatılır, Gutenberg adına yapılan ayinler ifade edilir. 10. sayıda basılan metine ek olarak Gutenberg’in fotoğrafı mecmuada yer alır. Bu yazının kaydı içindekiler kısmında mevcut değildir.

Düşünce, Araştırma ve Tartışma Konulu Yazılar

Revnak mecmuasında düşünce, araştırma ve tartışma içerikli yedi yazı tespit edilmiştir.

Revnak’ın 1. sayısında basılan “*Muhavere*” başlıklı yazıda ismi belirtilmeyen bir şahsın metninde kullandığı kafiye eleştirilir, beytin müferret mi yoksa has mı olduğu sorunu üzerinde durulur. Bu sorun üzerine ifade edilen fikirler, diyalog şeklinde bir tartışma konusu halini alır.

2. sayıda basılan “*Zaman*” başlıklı yazıda zaman kavramı üzerine oluşmuş düşüncelerin edebî üslupla ifade edildiği görülür. Zamanın rüzgâr gibi hızlı ilerlediği ifade edilir.

Revnağ'ın 4. sayısında “*Cehalet insana mucib-i hande..*” cümlesi ile başlayan, başlıksız basılan bu metinde cahillik üzerine düşüncelerin mizahi şekilde ifade edildiği görülür. Metnin içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Revnağ'ın 9. sayısında “*İtiraz*” başlığı ile basılan metinde Arapça ve Farsça sözlüklerin nasıl hazırlanması gerektiği, Türkçenin diğer dillerden farklı olduğu ve ancak hem Türkçeyi hem diğer dilleri iyi bilen kişilerin bu konuda başarılı olacağını konu edinen bir yazıdır. Bu yazının devamında *Revnağ*'tan cevap beklendiği ifade edilir ve yazı sahibi bundan sonra *Revnağ*'a metinlerini göndereceğini belirtir. *Teşekkür Yazıları* bölümünde bu yazının cevabı verilmiştir.

10. sayıda “*Sarf Meselesi*” başlığıyla basılan metin, Türk dilindeki emir kipinin tartışmaya sunulduğu bir yazıdır. Küçük örnekler vererek bu kipin kullanımı ifade edilir.

Revnağ'ın 11. sayısında basılan “*Sanihe-i Sibir*” başlıklı bu yazıda bir kişinin sabaha karşı uyanıp aniden aklında oluşan düşünceleri tasvir edilir. Hayat, insan, varlık üzerine olan bu düşünceler, felsefi bir yazı niteliğindedir.

Revnağ'ın 11. sayısında “*Şark Gazetesine Cevap*” başlığıyla basılan bu yazı, daha önce *Revnağ* mecmuasında basılan lisan üzerine bir içeriğe Şark Gazetesi'nin bir takdirde bulunmasıyla ilgilidir. Aynı zamanda da bu düşünceye muhalif olurlar. Bu bölümde Şark Gazetesi'ne teşekkür edilerek, muhalif oldukları konudan delil sunmaları istenir. Metnin içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Fıkra

Revnağ mecmuasında basılan yedi fıkra tespit edilmiştir. Bu fıkralardan ikisi 1. sayıda, ikisi 11. sayıda basılır. 2, 4 ve 5. sayılarda da bir fıkra mevcuttur.

Revnağ'ın 1. sayısında *Fıkra* başlığı ile iki fıkra alt alta basılır. Bu fıkraların içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Revnağ'ın 2. sayısında *Fıkra* başlığı altında basılan fıkranın kaydı içindekiler kısmında “fıkra- ح.ن ” olarak geçer.

Revnağ'ın 4. sayısında “*Yeni çeri çıplaklarından biri*” cümlesiyle başlayan fıkra başlıksız olarak basılmıştır. Bu fıkranın içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Revnağ'ın 5. sayısında “*Bu da tuhaf bir fıkradır*” başlığı ile basılan fıkranın içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Revnağ'ın 11. sayısında “*Bir zatın ukala namıyla*” açıklamasıyla bir kitaptan alınma iki fıkrâ, *Toplu İğne* ve *Çivi* başlıklarıyla basılmıştır. *Çivi* başlıklı yazının sonunda “*Alt tarafı var*” ibaresi yer alır. Bu fıkrâların içindekiler kısmında kaydı “Ukala-...” olarak geçer.

Gazel

Revnağ mecmuasında basılan on sekizgazel tespit edilmiştir. 1. sayıda yer alan nazire beyitlerin, müfred beytin ve sekiz gazelin yazarı belli değildir. İkinci sayıda yer alan “Muzdarip” redifli gazelin ise içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Revnağ'ın 1. sayısında nazire olarak yazılmış beyitler için ayrıca bir başlık açılmamış, burada yer verilmiştir. Bu beyitlerin de içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir. Beyitlerin ait olduğu kişiler sırasıyla “*Nabi merhum, Talip merhum, Hanif merhum, Teyfik merhum, Refik merhum, Şeyh Galip merhum*” olarak ifade edilir. Aynı sayıda *Budehî* başlıklı başka birmüfred beyit yer alır, bu beytin de sahibi ve içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Revnağ'ın 1.sayısında beyitlerin haricinde iki gazel mevcuttur. İlk olarak başlıksız basılan, Hakkı Bey'in Hoca Naili'nin gazeline yaptığı tanzir yer alır. İkinci gazel ise Süleyman Bey'in “Eder” redifli gazelidir.

Revnağ'ın 2. sayısında toplam üç gazel tespit edilmiştir. Bu sayıda yalnızca “Muzdarip” redifli gazelin içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir. Fakat gazel Hakkı Bey'e aittir. *Revnağ*'ın 3. sayısında 1, 4. sayısında 3, 5. sayısında da 1 gazel bulunur. 6. sayıda ise 2 gazel mevcuttur. Bunlardan biri Pertev Paşa'nın Voltaire'den yaptığı çeviri gazeldir.

Revnağ'ın birlikte basılmış 7-8. sayısında iki gazel bulunur. Mecmuanın her sayısında en az bir gazel olmasına rağmen, 9. sayıda bir gazel tespit edilememiştir. *Revnağ*'ın 10. sayısında bir gazel bulunur. İçindekiler kısmında kaydı “Gazel-ن.ك” olarak verilir.

Revnağ'ın 11. sayısında üç gazel bulunur. İlk gazelin sahibi belli değildir ve içindekiler kısmında kaydı bulunmaz. Bu gazel aynı sayıda yer alan İsmail Paşazade

Galip Bey'in gazeline nazire şeklindedir. Bu sayıda yer alan son gazelin kaydı ise "Gazel-۱.۶" olarak verilir, sahibi Recaizade Mahmut Ekrem Bey'dir.

Gezi Yazıları

Revnağ mecmuasında basılan beş gezi yazısı tespit edilmiştir. Bu yazıların hiçbirinin içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir ve her yazıya resim eklenmiştir.

Revnağ'ın 1. sayısında basılan "Rodos Ceziresi" başlıklı yazıda, Rodos adasının Akdeniz Adaları arasında en meşhuru olması, eski bir yerleşim yeri olması ve çok sayıda savaş görmesi, bu adada yaşanan deprem felaketi ve sonuçları gibi tarihi bilgiler verilir. Yazının öncesinde *Rodos Ceziresi* açıklamasıyla bir resim bulunur. Yazının sonrasında "İngiltere'de Manchester Şehrindeki Sergi" açıklamasıyla başka bir resim mevcuttur. Bu resmin ardından, Manchester şehrinde kurulmuş serginin ticaret ve sanatla ilgili olduğu, serginin maddesel özellikleri ve maddi getirisi gibi bilgiler ifade edilir.

Revnağ'ın 2. sayısında "Afrika Kıtasında Diziozu Nam Şehridir" başlıklı yazıda bu şehirde yaşayan insanlara dair tespitler mevcuttur. Buradaki halkın ahlak ve terbiyeden yoksun oldukları ifade edilir. Bu bölgeye Fransızların geldiği bilgisi verilir ve yerliler Cezayir halkıyla karşılaştırıldığı görülür.

Revnağ'ın 6. sayısında "Çin Memalikinden Hatu Şehrinin Resmidir" ifadesiyle basılan yazı, şehirde yaşayan insanların akıllı ve düşünen kişiler olduğu, sanatla ilgilendikleri ve sanat için uğraştıklarını anlatan bir kısım başlar. Şehrin çok verimli topraklara sahip olduğunu fakat halkın sanatla çok meşgul olduğu için bu toprakları değerlendiremediği, bu sebeple erzak kıtlığını bir sorun olarak yaşayacakları belirtilir.

Revnağ'ın birlikte basılan 7-8. sayısında "Müctemia Avrupa'da Hareket-i Arzda Harap Olan Salvador Adasıdır" açıklamasıyla bir resim bulunur. Resimden sonra bu adada yaşanan depremin bilgisi verilir. Depremin büyüklüğü ve sonucunda birçok insanın öldüğü belirtilir. Bu ölen kişilerin devlet tarafından defnedildiği ve adanın etrafında yedi adet volkan bulunduğu ifade edilir.

Revnağ'ın 9. sayısında "Zeng-bâr ahalisinin bir takımı" açıklamasıyla basılan yazıda bahsedilen topluluğun iki kısma ayrıldığı belirtilir. Bu iki kısım insanların farklı özellikleri hakkında bilgiler verilir.

Hikâye

Revnağ mecmuasında basılan altı hikâye tespit edilmiştir. Bu hikâyelerin hepsi içindekiler kısmında kayıtlıdır. Fakat hikâyelerden üçünün sahibi tespit edilememiştir.

Revnağ'ın birlikte basılan 7-8. sayısında “*Öç Almak*” başlığıyla yer alan hikâyede doğu krallarından birinin eşi dolandırılır. Kraliçe, kralı intikam alması için sözlü olarak ikna etmeye çalışır. Kral, eşinin öfkesi ve hırsı karşısında çok sakin bir şekilde dolandırıcıyı mahcup eder. Hikâyenin öğretici nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

Revnağ'ın birlikte basılan 7-8. sayısında “*Hikâye*” başlığıyla yer alan bu metinde, hasta bir kişinin arkadaşı tarafından ziyaret edilmesi anlatılır. Ziyaret sırasında yaşanan olaylar mizah ögesinin ağırlıklı olduğu bir tarzla anlatılır.

Revnağ'ın 10. sayısında “*Göz-ü Dünya*” başlığıyla basılan hikâyede Makedonyalı İskender'in ders verici nitelikte bir kıssası anlatılır. Metnin girişinde kıssanın gerçek olmasa bile ders çıkarmak için uygun nitelikte olduğu ifade edilir.

Revnağ'ın 10. sayısında “*Şehir İçinde Bir seyahat*” başlığıyla basılan hikâyede konu bir kişinin evinden çıkıp dostlarının yanına gitmesiyle başlar. Eve geri dönerken şehrin içinde dramatik bir olaya şahit olan anlatıcının yaşadıkları betimlenirken, bu durum karşısında hissettikleri ve düşündükleri ifade edilir. Metnin diğer hikâyelere göre daha edebî olduğu söylenebilir. İçindekiler kısmında kaydı “*Şehir İçinde Bir Seyahat-1,2*” olarak verilir.

Revnağ'ın 11. sayısında “*Bir Şeb-i Endûh*” başlığıyla basılan hikâye tarzındaki bu yazıda, bir kişinin hüznü hissettiği anda camın önüne oturup, dışarı bakarken kurduğu hayaller tasvir edilir. Bu hikâyede dikkat çeken cinsellik tasvirleridir. “Alt tarafı var” ibaresi bulunan yazının devamı tespit edilememiştir. Metnin içindekiler kısmında kaydı “*Bir Şeb-i Endûh-1,2*” olarak verilir.

Kaside

Revnağ mecmuasında basılan iki kaside tespit edilmiştir. Kasidelerin ikisi de Osman Nevres'e aittir. İlk olarak 6. sayıda “*Ey âsaf-ı muallâ düstûr-u âlem-ârâ/Dünya sana ferruh ferruh seninle dünya*” beytiyle başlayan kaside başlıksız olarak basılır. İçindekiler kısmında kaydı “*Kaside-Nevres Efendi*” olarak verilir. *Revnağ*'ın birlikte

basılan 7-8. sayısında “*Kaside-i Sözü*” başlığıyla sözü redifli kasidesi basılır. Metnin içindekiler kısmında kaydı “*Kaside-Efendi müşârün-ileyh*” olarak verilir.

Kıta

*Revna*k mecmuasında basılan iki kıta tespit edilmiştir. İki kıtanın bilgisi içindekiler kısmında verilmiş ve sahipleri ifade edilmiştir.

*Revna*k’ın 2. sayısında bulunan kıtanın içindekiler kısmında kaydı “*Kıta-Tevfik Efendi*”, 7-8. sayısında basılan kıtanın içindekiler kısmında kaydı “*Kıta-Saadetli Nüzhet Efendi*” olarak verilir.

Külbe-i Ahzân ve Kitap Tefrikası

*Revna*k’ın 10. sayısında Osman Nevres’in “*Külbe-i Ahzân*” isimli metni tefrika edilmeye başlar. Bu sayıdaki metnin sonunda “*Alt tarafı var*” ifadesi olmasına rağmen 11. sayıda devamı gelmez. Metnin içindekiler kısmında kaydı “*Külbe-i Ahzân-Nevres*” olarak verilir.

*Revna*k’ın 11. sayısında “*Mebhas-i İzdivaç ve Terbiye-i Etfal*” başlığıyla bir kitabın tefrikasına başlanır. Bu sayıda yer alan tefrikadan ibaret olan metinde evliliğin o dönemde ve farklı kültürlerde ne şekilde gerçekleştiği anlatılır. Bu metnin içinde dipnotlar düşüldüğü, bazı kavramların açıklandığı görülür. İçindekiler kısmında kaydı “*Mebhas-i İzdivaç-Doktor Mehmet Efendi*” olarak verilir.

Makale

*Revna*k mecmuasında basılan on makale tespit edilmiştir. Makalelerden üçü mecmuanın farklı sayılarına tefrika halinde basılmıştır. Her makalenin kaydı içindekiler kısmında mevcuttur, dört makalenin sahibi belirsizdir.

*Revna*k’ın 1. sayısında “*Nazariyat-ı Fotoğraf*” isimli makalenin tefrikasına başlanır. Alt başlıklar açılarak, madde ve insan ilişkisinin incelendiği görülür. 2. sayıda tefrika “*Nazariyat-ı fotoğraftan mabad*” açıklamasıyla devam eder. Bu tefrikanın sonunda “*Mabadı gelecekte*” ibaresi mevcuttur fakat *Revna*k mecmuasında bu makalenin devam ettiği görülmez. Metin 1 ve 2. sayılarda bulunan tefrikasıyla sınırlıdır. Her iki sayısında içindekiler kısmında kaydı “*Nazariyat-ı Fotoğraf- Doktor Hayreddin Efendi*” olarak verilir.

Revnağ'ın 2. sayısında “*Fotoğraf*” isimli bir makale daha yer alır. Bu makalenin sonunda “*Hülasa ileride yazılacaktır*” ibaresi bulunur. Fakat bu makalenin de devamı getirilmez.

Revnağ'ın 3. sayısında “*İspanya Cambazları*” isimli makale yer alır. İspanya'daki boğa güreşleri ve cambazlık işlerinin anlatıldığı makalenin içindekiler kısmında kaydı “*İspanya Cambazları-Emin Nihad Bey*” olarak verilir.

Revnağ'ın 3. sayısında tefrika edilmeye başlanan “*Meşrubat-ı Alkoliye*” isimli makalede çeşitli içeceklerin ve insan sağlığına olan yararlı, zararlı yönleri anlatılır. Alt başlıklar açılarak detaylı bir inceleme yapılır. Bu makalenin tefrikası 4, 5, 6, 7-8, 9 sayılı *Revnağ*'ta devam eder. Son olarak 10. sayıda tefrika tamamlanır. Tefrika edilen bölümler “*Mabadı var*” ibaresiyle birbirine bağlanır.

Revnağ'ın 4. sayısında tefrikasına başlanan “*Hikmet-i Tıbbiye*” isimli makalede insan sağlığı ve genellikle ateş yükselmesi üzerinde durulur. Bu sayıdaki tefrikanın sonunda “*İmza/Mekteb-i Tıbbi Askeri Altıncı Sınıf Şakirdanından /T...K*” ibaresi bulunur. Makalenin tefrikası 5,6, 7-8, 9 sayılı *Revnağ*'ta devam eder. Her tefrika “*Mabadı var*” ifadeleriyle birbirine bağlanır. 10. sayıda makale tamamlanır. Her sayının içindekiler kısmında kaydı “*Hikmet-i Tıbbiye-ت.ق*” olarak verilir.

Revnağ'ın 4. sayısında “*Teshîr-i Bahâyim*” başlığıyla bir makale daha yayınlanır. Makalenin sahibi Emin Nihat Bey'dir. Avcılık ve hayvan terbiyesi üzerine yazılmış bu makalede Emin Nihat'ın önceki makalesi *İspanya Cambazları*'na atıfta bulunduğu görülür. Metnin içindekiler kısmında kaydı “*Emin Nihad Bey-Teshîr-i Bahâyim*” olarak verilir.

Revnağ'ın 5. sayısında “*Tahrir ile İştigalin Faydası*” başlıklı makalede, insanın boşa vakit harcamasının iyi bir şey olmadığı, bir uğraşı olmadan boş durmaması, yeteneği olmasa bile boş durmak yerine bir kalem alıp yazıp çizmesi gerektiğini anlatır.

Revnağ'ın birlikte basılmış olan 7-8. Sayısındaki makale Osman Nevres'in *Sözüm* kasidesini niçin yazdığını anlatan bir çalışmadır. Metnin içindekiler kısmında kaydı “*Makale-Nevres Efendi*” olarak verilir.

Revnağ'ın 9. sayısında “*Fetânet ve Çalışkanlığın Mükâfatı*” başlığıyla basılan makale, bir kıssadan örnek vererek çalışkanlığın önemini anlatır. *Revnağ*'ın 9. sayısında Recaizade Mahmut Ekrem'in gazeli için yazdığı şerh bulunur. Başlıksız olarak basılan metnin girişinde takdim yazısı bulunur.

Mektup

Revnağ mecmuasında basılan dört mektup tespit edilmiştir. Bu mektupların üçü içindekiler kısmında kayıtlıdır ve sahibi bellidir. Son mektup örneğinin ise içindekiler kısmında kaydı olmamakla beraber kime ait olduğu da tespit edilememiştir.

Revnağ'ın 1. sayısında “*Fazıl merhumun*” başlığıyla bir mektup bulunur. Bir beytin üzerinde oluşmuş bu mektup, çok fazla Arapça-Farsça tamlama kullanılarak yazılmıştır. *Revnağ*'ın 6. sayısında Osman Nevres tarafında Yusuf Kamil Paşa'nın Mısır'ı ziyaretinde kendisine takdim için yazılmış bir arıza örneği mevcuttur. *Revnağ*'ın 6. sayısında bir mektup daha bulunur. Recaizade Mahmut Ekrem tarafından yazılan mektup, Yemen'de bulunan ahbâsından birilerine cevaben oluşmuştur ve mektubun sonunda cevabı geciktirdiği için özür diler.

Revnağ'ın 10. sayısında “*Bir zatın dostuna gönderdiği mektubun sureti*” açıklamasıyla bir mektup basılmıştır. Genel olarak bu mektupta, lisanın hali ve Arapça kuralların tartışması gibi edebî konuların ifade edildiği görülür. Metnin içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir, sahibinin kim olduğu tespit edilememiştir.

Özür ve Tashih Yazıları

Revnağ mecmuasında beş özür yazısı, iki tashih yazısı tespit edilmiştir. Bu yazılardan dört tanesi içindekiler kısmında kayıt altındadır. Bu yazıların tamamı mecmua adınadır.

Revnağ'ın 2. sayısında “*İtizar*” başlığıyla basılanyazıda, bu sayıda yer alan resimlerin beğenilmeyeceği düşünöldüğü için okuyuculardan özür dilenir. 2. sayıda “*İtizar*” başlığıyla bir özür yazısı daha mevcuttur. *Revnağ*'a yayınlanması için çok metin gönderildiği ifade edilir. Metin sayısının fazla olması, yayınlama sürecinde gecikmeye sebep olur. Bu nedenle gönderilen metinlerinsırayla basılacağını ifade edilir, okuyuculardan özür dilenir.

5. sayıda “*Beyan-ı mazeret*” başlığıyla basılan yazıda, mecmuadaki resimlerden sorumlu kişinin hastalanması sebebiyle sayıya resim konulamayacağı ifade edilir, bu sebeple okurlardan özür dlenir. *Revnağ*’ın 6. sayısında “*İtizar*” başlığıyla basılan yazıda, Osman Nevres’in Sami Paşa’ya yazdığı tezkirede bir matbaa hatasından kaynaklanan bir kelime yanlış yazılmıştır. Bu nedenle yanlış yazılan kelimenin doğrusu ifade edilir ve özür dlenir.

Revnağ’ın 9. sayısında “*İfade-i mahsusa*” başlığıyla basılan yazıda matbaanın değişmesi sebebiyle okuyucudan hem özür dlenir, hem bu konuda bilgi verilir. 10. sayıda “*Tashih*” başlığıyla basılan yazıda, matbaa hatasından kaynaklanan yanlış kelime düzeltilir. *Revnağ*’ın 11. sayısında “*Taleb-i af*” başlığıyla bir yazı bulunur. Bu yazının içeriği bir yıldır baskı yapmamış *Revnağ* mecmuasının, uzun süredir okuyucudan uzak kalması sebebiyle dilediği özürdür. Bu yazının içindekiler kısmında kaydı mevcut değildir.

Takriz

Revnağ mecmuasında basılan iki takriz tespit edilmiştir. İkisinin de yazanı bellidir ve içindekiler kısmında kaydı mevcuttur.

Revnağ’ın 3. sayısında basılan takrizin içindekiler kısmında kaydı “*Takriz-Reşad ve Süleyman Beyler*” olarak verilir. Biri manzum diğeri mensur olarak yazılmış bu iki takrizden manzum olan Süleyman Bey’e, mensur olan Reşat Bey’e aittir.

Revnağ’ın 4. sayısında basılan takrizin içindekiler kısmında kaydı “*Takriz-Saadetli Nüzhet Efendi*” olarak verilir. Nüzhet Efendi bu takrizi *Revnağ* mecmuası için yazmıştır.

Tarih

Revnağ mecmuasında basılan iki tarih tespit edilmiştir. İkisinin de yazanı bellidir ve içindekiler kısmında kaydı mevcuttur.

İlk olarak *Revnağ*’ın 2. sayısında başlıksız olarak basılan tarihin sahibi Tasvir-i Efkâr matbaası müretteplerinden Lütfü Efendi’dir. Lütfü Bey bu tarihi *Revnağ* mecmuası için yazmıştır. Düştüğü yıl 1290’dır. Mecmuanın üzerindeki basım tarihiyle aynı yıl olan 1872/73 yılına tekabül eder.

Revnağ'ın 6. sayısında basılan tarihin sahibi Osman Nevres'tir. Nevres bu tarihi yeni yıl için yazmıştır. Düştüğü tarih 1291'dir. Mecmuanın üzerindeki basım tarihiyle aynı yıl olan 1873/74 yılına tekabül eder

Teşekkür Yazıları

Revnağ mecmuasında basılan beş teşekkür yazısı tespit edilmiştir. Bu yazıların hiçbirinin kaydı içindekiler kısmında mevcut değildir.

İlk olarak *Revnağ*'ın 2. sayısında başlıksız olarak Sandık Risalesi'ne teşekkür ettiği bir yazı görülür. Aynı sayıda başlıksız olarak "*Hüsni imzasıyla aldığımız taltifname aynen derç olundu*" açıklamasıyla basılan metinde, *Revnağ* mecmuasını öven, mecmuanın varlığı için teşekkür eden ifadeler mevcuttur.

3. sayıda Reşat ve Süleyman Bey'in yazdıkları takriz sebebiyle, Süleyman Bey'in *Revnağ*'a yazı göndereceğini belirtmesi üzerine övgü dolu bir teşekkür yazısı bulunur.

4. sayıda Emin Nihat Bey'in *İspanya Canbazları* ve *Teshîr-i Bahâyim* isimli makalelerini göndermiş olması ve bundan sonra basılacak *Revnağ*'a metin göndereceğini ifade etmesi üzerine *Revnağ*'ın bahtiyarlığını içeren bir yazı bulunur.

Revnağ'ın 10. sayısında ise *Düşünce, Araştırma ve Tartışma konulu Yazılar* başlığında incelenen, Suat imzasıyla *Revnağ*'ta basılan yazıya *Revnağ*'ın teşekkürü ve cevabı yer alır.

Tezkire

Revnağ mecmuasında basılan yedi tezkire tespit edilmiştir. Dört tezkirenin sahibi belli, üç tezkirenin sahibi belirsizdir.

Revnağ'ın 1. sayısında "*Refik merhumun*" başlığı ile basılan tezkire çok fazla Arapça-Farsça tamlamadan oluşmuştur. Tamlamaların çok sayıda olması bu metnin en dikkat çekici özelliğidir.

Revnağ'ın 2. sayısında "*Şeyh Galib merhumun*" başlığı altında verilen tezkirede Arapça-Farsça tamlamalar kullanılmış olmakla beraber, bir beyit de "" işaretleri içerisinde yer alır. Yine ikinci sayıda başlıksız olarak, "Teşekkür-ü havi bir ahbaba yazılmıştır" cümlesiyle başlayan tezkirede tamlamalar ön plandadır.

Revnağ'ın 5. sayısında Osman Nevres'in tezkiresi bulunur. Nevres bu tezkireyi Sami Paşa için yazmıştır. “*İkinci ordu-yu hümayun* muhasebecisi sabık saadetli Nevres Efendinin devletli Sami Paşa Hazretleri'ne yazdığı tezkirenin sureti*” açıklamasıyla başlar. Aynı sayıda başka bir tezkire daha bulunur. “*Bir tezkire*” başlığı altında basılan metnin içeriğinde güzel dilekleri görmek mümkündür.

Revnağ'ın birlikte basılan 7-8. sayısında İzzet Molla'nın bir tezkiresi bulunur. İzzet Molla bu tezkireyi hocasına, mukayyed-i muhtasar yani kısa olarak yazmıştır. Aynı sayıda yer alan “*Teşvik-i hüner ve marifet yolunda bir pederin mahdumuna tasahhüt-ü âmir yazacağı tezkire bu yolda olmak lazım gelir*” cümlesiyle başlayan diğer tezkire başlıksız olarak basılır.

Diğer

Revnağ mecmuasında yer alan bu metinleri bir tür altında incelemek mümkün olmadığı için, yedi yazının bu başlık altında incelenmesi daha uygun bulunmuştur. Bu bölümde incelenen yazılardan birinin kaydı içindekiler kısmında bulunmaz. Burada bulunan yazılardan yalnızca birinin kime ait olduğu bilinir, diğerlerinin sahibi kesin olarak tespit edilememiştir.

Revnağ'ın 1. sayısında “*Mukaddime*” başlığıyla basılan yazı mecmuanın önsözü niteliğindedir. Yazarının ismi belirtilmeyen yazıda mecmuanın hangi sebeple çıkarıldığı, mecmuada yer alacak yazıların niteliği ve mecmuanın oluşum sebebi ifade edilir.

Revnağ'ın 2. sayısında “*Eğlence*” başlıklı bir yazı mevcuttur. Bu yazıda birbiriyle kafiyeli kelimelerin anlam ilişkisi kurulmadan sıralandığı görülür. “*Biraz da atalardan kalma söze bakalım*” ifadesiyle bu sefer de birbirleriyle kafiye oluşturacak şekilde atasözleri sıralanır. Genel olarak bakıldığında bu yazı bir eleştiri tavrıyla yazılmıştır, yazının son bölümünden bu çıkarım yapılabilir.

Revnağ'ın 5. sayısında “*Kelebek*” başlığıyla basılan yazıda bu hayvanın güzelliği, nahifliği, renklerinin hoşluğu edebî üslupla tasvir edilir.

Revnağ'ın 5. sayısında “*Latife*” başlıklı bir yazı basılır. Diyalog halindeki metinde, iki kişinin edebî içerikli karşılıklı konuşması, soru-cevap şeklinde mizahi bir üslupla ifade edilir. Bu yazının sonunda “*Alt tarafı gelecektir*” kaydı mevcuttur,

Revnağ'ın 11. sayısında “*Letâif*” başlığıyla devam ettiği görülür. Metnin içindekiler kısmında kaydı 5. sayıda “*Latife-...*”, 11. sayıda “*Letaif-...*” olarak verilir.

Revnağ'ın birlikte basılan 7-8. sayısında *Ali Rıza Paşa* için başlıksız bir yazı basılmıştır. *Ali Rıza Paşa*'nın metninin ardında yer alan “*Müşârün-ileyh hazretleri Halep Valiliği'nden Bağdat Valisi olup*” cümlesiyle başlayan yazıda çok kısa şekilde hayatı ve ölümü anlatılır ve kendisinden övgüyle bahsedilir. Bu yazının kaydı içindekiler kısmında mevcut değildir.

Revnağ'ın 9. sayısında “*Kelebeğin Sebatı*” başlığıyla bir yazı basılır. İngiltere'nin yönetimi altında bulunan İkosâ halkının kralı bir kelebeğin duvarı aşmaya çalışmasını görür ve izler. Düşmesine rağmen sonunda kelebek duvarı aşar, kral bu durumdan etkilenerek cesaretlenir. İnsanın yaptığı işte sebat göstermesi gerekliliğinin anlatıldığı yazı, öğretici niteliktedir.

Revnağ'ın 11. sayısında “*Ervâh-ı Mevt*” başlığıyla basılan yazıda, toplumda var olan batıl inançlar ve bu inançların kullanılarak insanların kandırılması bir olay üzerinden anlatılır. Bu metnin de öğretici ve eleştirel bir yanının olduğunu söylemek mümkündür.

3.2. REVNAĞ MECMUASININ ÇEVİRİ YAZISI

3.2.1. Biyografi

3.2.1.1. “Kristof Kolomb”

İtalya'da vaki Cenovalı bir yün tarayıcının oğludur. Bin dört yüz otuz dokuz sene-i miladisinde tevellüt eder ve “*Baracellomi*”^{*} ve “*Diego*” namlarında iki biraderleri daha olup bunları müehharan ve rıfat zilletinden hissi-mend olmaları sadedinde nezdine celp etmiştir.

“*Kolomb*” sabâvetinden isti'dâd-ı tabiyesinin keşf-i serâir-i tabîsinin yani cenabı sâni' bî-misalin masnu yed-i kudreti olan mükevvenatı tabiî kıldığı kavânîn-i hikmete matuf ve mail olduğu zahir ve pederi dahi akılı başında bir merd-i kâmil olmakla hendese ve heyet ve coğrafi fenlerini tahsil için mûmâ-ileyh (*Pavi*) şehrine gönderir?

“Kolomb” sahip olduğu zekâ ve hâhiş-i fevkâladesi sayesinde o vaktin ulum u nakısasını biraz müddet zarfında tamamıyla tahsil ederek on dört yaşında “Cenova” ya ailesi nezdine avdet eder ve tüccar ve Cenova heyet-i cumhuriyesinin techiz eylediği kavga gemiler ile birçok seneler deryada dolaşır. Halbûki vüsat fikrine nispetle kendisine Akdeniz pek zîk(dîk) vatanı dahi küçük görünür. Zira tasvirindeki hizmet bir küçük cumhuriyet için olmayıp belki umum-u insanlara ait olduğunu vicdanı haber verir.

Bu seferlerinin arasında “Kolomb” hem sanatının ikmal-i terakkisiyle uğraşır hem de bir âdiyyece maişet yolu da tutar mesela harita ve küreler yapar satar bir gemi muharebesinde rakip olduğu sefine Portekiz memleketlerinden “Lizbon” kabilelerindeateş almakla “Kolomb” eline geçen bir kürek vasıtasıyla sahili bulur.

“Portekiz” o esnada keşfiyat-ı bahriyeye mâsil olduğundan öteden beri zihninde cevelan eden okyanus seferine lüzum olan esbâb-ı vesaiti tedarik edebilirim ümidiyle orada kalır ve fakat biçare kendi eski harita meşguliyetiyle aşktan başka hiçbir şey kazanamaz.

Her gün devam ettiği “Lizbon” manastırlarından birinde kendi gibi İtalyalı olup “Portekiz” gemilerinde istihdam olunan bir kaptanın uzak bir mahale giderken o manastıra bırakmış olduğu “Done Kalipa”* namında kızını görüp alaka eder. Kız dahi Kolomb’un hüsn-ü anına ve evzâ’-ı temkin emrine meftun olmakla mesele-i izdivaç su’ûbetimizce suret-i pezir olur hâlbuki işte bu sebepten daire-i ihtiyacı tevessü etmekle medar-ı maişeti olan harita ve kürenin ve teressümüne evvelkinden ziyade meşgul olur ve bir erkek evladı dahi dünyaya gelerek biraderlerine olan kesret-i muhabbetinden dolayı namını “Diego” tesmiye eder.

Kolomb her ne kadar gavanlı artmış yani tesis eylediği ailenin tedarik-i akvadı kaydına düştüğünden büsbütün iş içine dalmış ise de zihninde yerleşmiş ve çıkması muhal olan okyanus azimetni düşünmeden hali kalmazdı ve kâr-gâhına gelen ahababı ise okyanusa seyr ü sefer eden gemicilerden ibareb* olmakla ettikleri sözler daima tasvirine müteallikti. Zevcesi ise kaptan kızı ve kaptan hemşiresi olup mübâheset-i bahriyeye kulağı dolgun ve bir dereceye kadar aşine bile olduğundan zevcinin taharriyat-ı fikriyesine iştirak ederdi hatta Kolomb’a Amerika denizlerine dair malumat veren ve keşf-i arz fikrini kuvvetlendiren kaim pederiyle o vakit “Floransa”nın en meşhur

coğrafyanlarından olan “Toskan Novelli” bîninde ta’ati olunan ve zevcesi vasıtasıyla eline geçen mekâtibdir diyenler de vardır.

Kolomb’un bir yandan gemicilerden ahz eylediği malumat bir yandan da kendi yaptığı küre ve haritalar üzerinde gördüğü okyanustaki boşluk gayr-ı malum bir arz olduğuna emniyeti artırdı Kolomb keşif sevdası şiddet-i ihtivasının vatan-ı fikriyesi olan “Lizbona” pâ-bend tevakkuf olduğu esnada Portekiz’de li-ecli alâ-iskân cihat-ı baîdeye sevk ve izam-ı nüfusla daire-i hükümetni tevsî’e çalışan ve daha sair teşebbüsât-ı cesimelerde bulunan erbâb-ı malumattan ikinci “Jan” kralı Kolomb müşârün-ileyhin icraat ve harekâtından ziyadesiyle ümitlenerek bir çok teşebbüslerden sonra huzuruna çıkar tasvir-i mahsusunu tefsilat-ı elzemesiyle beraber arz ederek vesait-i muktediyeye müsadde olunmasını istirham eyler “Jan” vehle-i evlada Kolomb’un ifadesini pek de hayalden salim görmezse de Kolomb’un mücerret semere-i emniyet azmi olan fesahati daimi hayret olmakla keyfiyetin tetkikat-ı fennesini bilâ-icrâ kâbil veya mümteni’ olduğunu izhar-ı mu’rizinde bir meclis-i ilmiye teşkil eder hayf ki aza-yı meclis bir takım avam-ı efkâr hat’iyesinden tebâüd edememiş bir iki coğrafyan ile birkaç da papazlardan ibaret olmakla biçare Kolomb’un fikrini mahz-ı hayal ve külliyyen kavaid-i deniyyeye muhalif hükmederler Kolomb’un tekrar teşettü(teşetti)* üzerine bir meclis daha akd olunur ve ne kralın ve ne Kolomb’un haberleri olmaksızın teklif vaki

(Alt tarafı var)

(Revnak, Sayı: 9, 131)

(Kristof Kolomb’dan)Mabad

Ma’ tafsil bir diğer gemiciye tefehhüm olunarak okyanusa hafiyen sevk edilirse de merkum nihayetsiz görünen boşluktan hâsıl ettiği dehşetten başka hiçbir şey hissedemeyerek avdet etmekle Kolomb suret-i katiyyede cevab-ı red olur.

Biçare Kolomb işbu semeresiz teşebbüsleri esnasında vücuduyla teselli bulduğu zevcesini zayı’ eder ve keşif meselesiyle uğraşmadan kazancıyla meşgul olmaya pek de vakit bulamadığı cihetle duyun-u vâfire müstağrik olur ve dâyinleri harita ve küre gibi eşya-yı mevcudesini zapdettikten başka hürriyet-i şahsiyesine bile tariz etmeye kalkıştıklarından biçare gecenin birinde bilâ-mecburiye (Lizbon)dan oğlu(Diego)yu müsteshiben hareket eder ve esna-yı rahda tesadüfünü ümit eylediği mihman-nüvâzlıktan başka bir güne sermaye-i hayata malik olamayarak yola düşer ve

oğlu (Diego)yu gah elinden tutarak yürütmek ve gah arkasında götürmekle kati' menazil ederek (Endülüs) şehrine yarım (fersah) mesafede vaki Palus* denizi limanı tesmiye olunan mahale vasıl olur.

Kolomb'un hamiyet-i vataniyesine itbaen İspanya'ya gelmezden evvel (Cenova) ve (Venedik) cumhuriyetlerine esbâb-ı lâzıme müsaade olunmak zımnında tasviratını arz ederek cevab-ı red aldığı dahi suret-i mevsukada naklolunur.

Kolomb'un niyeti evvelce (Hurta) şehrine gidip oğlunu orada ikamet eden kaim biraderine(kayınbiraderine) tevdi' ba'dehu İspanya'da ferman-ferma olan (Ferdinan) ile (İzabel)den tasvirat-ı keşfiyesinin hayr-ı husule çıkarılmasını istida' için mukarrer saltanat olan (Kurbu)ya azimet etmekte lakin fakat bir gece misafirolmak üzere vasıl olduğu mahalde kâin (Mari Dö Rabida)* namında bir küçük manastırın kapısını çalar ve vuku bulan müsaade üzerine oğluyla birlikte içeri girer. Mevcut olan rahibin biçarenin nâsiye-i halinden açlığının yorgunluğuna galip olduğunu bit-teferrüs derakap me'külat-ı hazreden bir parça şey tedarik ederek mûmâ-ileyh arz ve keyfiyeti reisleri bulunan (Juan Pere)ye haber verirler merkum mihman-nüvâzlığa râgıb bir pir-i hayr sahip olmakla merasim-i hoş ümid-i icra ma'arazında misafirlerinin nezdine gelir ve Kolomb-zadeyi birçok sevip okşadıktan sonra pederiyle söze başlayarak sevk-i kelimanesiyle ahval ve teşebbüsât sabıkasına bi-tamâmihâ vakıf olur (Juan Pere) ulum-u bahriyeye aşına olmakla Kolomb'un ifâdât vakıasında bir kuvvet-i vücudiyet ve tab'ında da pek ziyade sebat ve metanet hissettiğinden işbu mülakat-ı tesadüfiden fevkâlade memnun kalır ve kendisi mukaddimen (İzabel)in (konkesöri) yani günah çıkarır olduğu cihetle tasvirat-ı menkulenin esbâb-ı muhtaç ileyhasını tedarik ve tesviye için mûmâ-ileyhâya müracaatı zihninden kararlaştırarak Kolomb'a müddet-i müsâfereti birkaç gün daha temdîd etmesi ricasını kabul ettirir ve bu esnada Juan Pere baloya civar olan Endülüs şehrinde mukîm malumat-ı bahriyesi olan dostlarından bazılarını Kolomb'un müvasalatından haberdar ve nazariyat-ı maruzasının tatbikata muvafık olup olmadığına yakın hâsıl etmek için mûmâ-ileyhâ ile görüşmeleri sadedinde manastıra avdet eyler ve işbu davete icabet müşâher-i etıbbadan (Fernando) namında bir doktor ile (Pirido Velasko)*isminde balonun en meşhur kaptanlarından bir kaptan birkaç gece müteakiben Juan Pere'ye şerik-i istimâ' olur ve onlar dahi tıbk-ı mûmâ-ileyhâ (Juan Pere) gibi Kolomb'u kemal-i şevk ve itimat ile tasdike şitâb ederler (Juan Pere) bu hususta kifayetlerine itimat ettiği iki zatın bu kaziyyede kendisiyle birlikte zeban-ı zedd-

i itiraf olmalarından fevkâlade gayrete düşmekle (Diego)yu yanında alıkoyarak Kolomb'u derakap huzur-u krala çıkabilecek bir kıyafete koyup (Fernando Dutalavara)* isminde kendinden sonra İzabel'e konfesör nasb olunan şahsa hitaben gayet kutlu bir de tavsiye yazarak keyfiyeti Ferdinan ile İzabel'e arz ve vesait-i mukteziyyesini istida-ı siyakında (Kurbu) şehrine müteazzim kılar.

Kolomb Juan Pere'nin bu suretle ibraz eylediği gayret ve muavenet-i fevkal-gayeye müteşekkir ve mustashibi olduğu tavsiye-nameden nâşi husul-u matlubede emin olarak kemal-i memnuniyetle kati' menâzil-i mesafe ederek Kurbu'ya vasıl olur. Hayf ki vakit ve halin âdem-i müsaadesi yani Ferdinan ve İzabel'in o esnada fark-ı mütebâkîye-i i'rabın taht-ı hüküm ve tasarruflarında bulunan mahalleri dahi feth ve zapt etmekten başka bir şey düşünmeleri hususuyla mezkûr tavsiye-namenin mürsel-i ileyhi olan Fernando'nun noksan ve taassubu iktizası husus-u mültemeseyi sarf-ı vehm ü hayal-i itikat etmesi biçare Kolomb'un huzur-u kral ve kraliçeye çıkmaksızın red muamelesi görmesine bâdî olur. Kolomb'a meşreb-i sebat-ı karîsi mani ye's ve fütur olmakla geldiği mahale avdet etmeyip kemîn-i ümitte muntazır-ı fırsat olmak üzere Kurbu'da ferş-i seccade ikamet eyler Juan Pere'nin vermiş olduğu akçe bir müddet sonra tükenmekle yine kemâ-fi's-sabık harita ve küre imaline başlar. Şebâbın teferruat-ı zaruriyesinden aşk ve sevda Kolomb'u henüz kayd-ı hüküm-ü iktidarında tuttuğu cihetle sahibi olduğu fikr-i cesimin tervic-i esbabını düşünmekle beraber infak-ı yevmiyyesini tahsil içinde çalışmadan bir an hali kalmadığı esnada bile bir İspanyol kızının meftunu olur ve mûmâ-ileyhâdan (Fernando) isimli bir de bir erkek evlat kazanır uzatmayalım iki sene kadar Kurbu'da vakit geçirdikten sonra harita ve küreler vasıtasıyla nispet-i hâsıl ettiği saray heyeti efradından birkaç müteneffiz kimselerin himmetleriyle huzur-u krala çıkmaya muvafık olur.

İstitrâd

Kolomb müehharan demiştir ki (hal ve kıyafetime baktıkça kendimi pek mütenezzil tasavvurumu der-hatır ettikçe zatımı huzurlarına çıktığım zevata müsavi görürdüm)

İkna-yı ümidinde mebni kemal-i şevk ve dikkatle bast ve îrâd eylediği makalat-ı tasavvuriyesi kraliçe İzabel'de bir dereceye kadar emniyet hâsıl eder ise de o sırada İspanya'da hakikatte sahib-i hüküm rüesâ-yı dîniyye olup krallar ancak alet-i icra

müsâbesinde bulduklarından kral Ferdinan tasvir-i mesrûdun tetkikat-ı nazariyesine girişmek ve muktezasını icra etmek için bir takım papaz ve ulema-yı dîniyyeden mürekkep bir komisyon teşkilini bi'z-zarûre emreyler biçare Kolomb sâlifüzzikr Portekiz heyet-i tahkikiyesinden gördüğü muamele-i reddiyeden fazla işbu komisyon tarafından tahkirede nail olur ne yapsın ki fitrat-ı zâtiyyesinde mevdu' olan sebat uğradığı halet-i melal-i istimalde dahi ümid-bahş husul-u matlup olduğundan ve hele İzabel'in hakkındaki itimat ve teveccühten dahi gergi* gibi kuvvet aldığından o aralık bi-haseb âlâ-iktizaşehirden şehre nakil ve azimet etmekte bulunan saray heyetini takibinden kendini bir türlü çekemez İzabel'de gerçekten para ve sairce olan muavenetini bir an kat' etmez işte bir haylice senelerde bu suretle geçer ve İngiltere ve Fransa ve Portekiz kralları sefirleri vasıtasıyla aldıkları malumat

Alt tarafı var

(Revnak, Sayı: 10, 150)

Kristof Kolomb'dan Mabad

Aldıkları malumat üzerine Kolomb'un esbâb-ı matlûbesine müsaade olunacağına temin ederek taraflarına celbe çalışırlar hâlbuki mûmâ-ileyhin İzabel'e karşı olan vazife-i şükranıyeti ve mâşukasının vatanına olan ifrât muhabbeti da'vat ve kıtaya âdem-i icabetini istilzam eder bin dört yüz tarih-i miladiyesinde Kırnata'nın zaptı üzerine İspanya'da tesis eden sulh ve İzabel'in ona inzimam eden esrar ve ittihakı Kolomb için bi-tekrar bir tetkik heyeti teşekkülüne sebebiyet verirse de yine cevab-ı ye'sten başka bir semere göremez ve fakat işbu ikinci defa da i'rabların İspanya'dan tard-u teb'îdleri nihayet bulunduğu müsted'ayatının icrasına müsaade olunacağı vaadini alır yine hayf ki onunda semeresi görülemeyeceği muahharen anlaşılır hâsılı zavallı Kolomb altı sene âliü'd-devam uğraştıktan sonra bir netice hâsıl edemeyeceğine artık yakın hâsıl etmekle İspanya heyet-i hakimesinden külliyyen meyus olarak hizmet-i cesmiye ve mutasavveresini Fransa kralına arz etmeyi tasmim eder. Ve manastırda bırakmış olduğu oğlunu evvelce götürüp Kurbu'da mukîme-i maşukası(Taye Esri)*ye tevdi etmek üzere yaya ve gayet perişan bir halde kerem ve yardımını gördüğü sabık-el-zikr (Juan pere)nin nezdine azimet eder (Juan Pere)altı sene mukaddem emniyet-i kalble Kurbu'ya gönderdiği ve her hususta hürmete ve muhabbete şayan gördüğü Kolomb'un ilk defa manastır kapısından istirahat-ı mihman-nüvâzi eylediği hal ü vefaniyetinden kat kat bedter bir halde avdetinden fevkâlade mütessir olarak bir müddet

hüngür hüngür ağlar ve nihayet ağlamanın katiyen işe medar olmayacağını der-hatırla diğer suretle bir çare tahrisine muavenetleri olabilir ümidine mebnî mukaddema Kolomb ile mülakat eyleyen Doktor (Fernando) ile (Alonzo) namında bir haylice gemiye malik bir şahıs ve (Sebastiyan Rodika)*isminde meşhur kaptanlardan birini celp eder bir uzun müddet-i mükâlemeden ve Kolomb'a keşf-i şeref ve faydasından İspanya'yı mahrum etmemek için Fransa'ya ve sair mahale azimet-i niyetinden vazgeçmesini rica ve ısrardan sonra (Penzon) hükümet müsaade ederse iktiza eden sefayını kendi bedeninden techiz ve tedarik edeceğini vaat eder. Bunun üzerine (Juan Pere) dahi derakap bizzat kraliçe (İzabel'e) hitaben husus-u mecûsun icrası kat'an ve kâtibeten muhalif din ve akıl olduğuna dair birçok delâil ve berâhînli bir mektup yazar ve fakat Kolomb'un görmüş olduğu muamelat-ı bardelerden* nâşî gösterdiği muvafakatsızlık üzerine mektubu kaptan (Rovdik'e) alarak doğrudan doğruya (İzabel'e) takdim eylemek üzere makarr-ı ittihaz kılınan Kırnata'ya gider. Ve on dördüncü günü kemal-i şevk ü şâdmânî ile avdet ederek (İzabel'in bizzat Juan Pere'yi talep eylediğini ve Kolomb'un dahi mûmâ-ileyh avdetine kadar manastırda ikametni emrettiğini haber vermekle(Juan Pere) alelacele yola revan olup mahal-i maksada vasıl olur (ve İzabel'i) bir takım fesahat ve belagatiyle mesele-i maruzatın tervicine hâhiş-ger ederek serî'an kıyafetini düzüp nezdlerine gelmesi için müşârün-ileyhâdan miktar-ı kâfi akçe istihsaliyle Kolomb'a yollar. Kolomb hemen tedarik-i malzeme ile Kırnata'ya vasıl ve vükelayı heyet huzurunda tekrar tafsilatı tasavvuriyesinden bahsederek muhaliflerini iskât ve elzeme muvaffak olur ise de bu defa zatına ait bazı mutâlîb mahkasından dolayı reddolunur.

Böyle bir emr-i cesimeye teşebbüs edenlerin yalnız nam kazanmak şerefine kanaat etmeyip dünyaca da kendi ve evlat ve ahfatlarının dahi mazhar-ı mükâfat olmalarını arzu etmeleri tabiidir. İşte tabiatın şu şevk ve ilcasına mebnî Kolomb da teşebbüsünde muvaffak olduğu halde amirallik lakap ve imtiyazına nail edilmesini ve keşfettiği mahallere vali tayin olunmasını ve arazi-i mekşûfe hâsılat-ı mecmuasının işrî kayd-ı hayat şartıyla kendisine vefatından sonra evlat ve ahfadını bırakılmasını talep ve teklif eder bunun üzerine huzzâr meclisten kimi kraldan krala edilecek teklifleri edici bir dilenci kimi garip bir taleb-i serseri kimi şöyle kimi böyle diyerek hâsılı birçok tahkir ve tahfiften sonra cevaben bir vechle şayan-ı kabul olamayacak surette sair güne şerait-i arz ederler Kolomb ise on yedi seneden beri sahibi olduğu ve kıymet ve ulviyetinden

emin bulunduğu fikir ve maksadının o makule-i istihza-yı asarı olan şerait-i hakika altında icrasına muvafakat etmeden daha birçok mevâni' tas'îbâta uğramayı tercih etmekle bilâ-tereddüt reddiyle meclisten çıkıp Fransa'ya gitmek üzere evvel emirde Kurbu'ya müteveccih olur.

İzabel bu sefer dahi muhammesininmücessemnin kemâyilik-i muamele ve müsaade göremeyişine ziyadesiyle sıkılıp iktiza edecek akçe ve sairenin bizzat tarafından tesviyesiyle bilâ-res malik olduğu Festil(Fastil)* hükümeti nam ve faydasına icra-yı keşfe müteşebbis olmasını suret-i katiyyede kararlaştırarak derakap adamlar gönderip Kolomb'u yoldan döndürür. Tekâlif-i mebsûtaya zevci (Karnan)ın da muvaffakiyetini istihsal eder.

Hâsılı işte Kolomb birçok senelerden beri bir takım meşâkk ve bela-yı takat-i fersa içinde muntazır olduğu müsaadeye nailiyyetle dil-i hâhî üzere tanzim olunan mukavele nameyi (bin dört yüz doksan iki) on yedi nisanında (Ferdinan) ve (İzabel) ile birlikte imza ederek bâd-bân küşa-yı hareket olmak üzere mezkûr manastıra karîb olan limana avdet eder. Hayf ki mevâni'-i atıye ve gayr-ı müterakkibenin zuhuru incâz-ı vaad ü kararı nokta-i avk ve tehire düşer.

Hazine-i kraliyede miktar-i kâfi akçe bulunmaz sefâin-i devlet lüzum-u kati üzerine mesafe-i ba'idiye evvelce sevk olunmuş olduklarından kimi tedarik olunamaz çürük çarpık mevcut olan çektirme şeklinde gemilerin tayfaları dahi öyle uzak ve meçhul bir mahale azimet-i tehlikesini gözlerine aldırmadıklarından nâşî ibraz eyledikleri muhalefet-i katiyyenin önü alnamaz hâsılı biçare Kolomb mmetinret hâsılasından melûf olduğu ye's ve fütüreyi ricat eder ve fakat yine (Juan Pere)nin ceht ve ikdamı sayesinde akabinde yüzü güler (Juan Pere)keyfiyeti haber alır almaz kemâ-fî el sâbık balodaki(Palo'daki)* dostlarına müracaatla eshâb-ı sefâinden mütemevvil (Penzon)lar demekle maaruf üç karındaşların tedarik-i akçe ve gemi hususunda ittifak ve ittihatlarını hâsıl ederek onların himmetlerine (Santa Marina) (Penna) (Petina) namlarında çektirmemesi üç gemi (1492)3 Ağustos'unda bi'l-techîz hazır edilir ba'de tulû' alışmış Kolomb (Juan Pere) ve maral'l'üz-zikr manastır ruhbanlarıyla maaen bu üç gemiden (Santa Marina) gemiye rakip olur ve hîn ve solunda amiral sancağını dahi küşat ettirir. Seyir ve temaşaya çıkan birçok halk ise oldurçe izhar-ı bas ve melal ederler ki sahihen güya bir cenaze alayı tertip eder bir takım efrâd-ı musibet-dide zan olunurlar ekserisi gemicilerin taallukatından olup avdeti muhali tasvir ettikleri için avaz-ı bülend

ile Kolomb'a lanet ederler (Juan Pere) ise bir yandan dostunu meramına nail gördüğüne bir yandan da netice-i teşebbüsün vatanı olan İspanya için pek büyük şan ve menfaati müstelzim olacağına emin bulunduğu mebnî gözlerinden baran-ı misal sevinç yaşları akıtarak icra-yı vedyla avdet eder. Kolomb dahi canından pek çok aziz olan tasvirini icraya ibtidâr eylediği için neşe-i mmetinret içinde güverte üzerinde li-ecli el hareke intizar eylediği hava-yı muvaffakın zuhurundan bir kat daha safa-yâb alarak kalk emriniverir gemilerin vüsat ve kuvvetçe olan tahammülsüzlüklerinden ve müteveccih* oldukları nokta-i mechulenin indlerinde mehleke-i sarf addolunmasından dolayı gemicilerde hâsıl olan dehşet ve hicranı gidermek için Kolomb bir takım malumat-ı gayr-ı sahih itasından bir an geri durmazdı. Mesela bir suret-i katiyyede mil ve mesafe tayin ederdi. Yola layıkıyla aşına olduğuna dair teminat-ı irâ'e eylerdi hâsılı şaibe-i havf ve nedameti gemicileri ihataya katiyen müsaade vermezdi makâlât-ı mukniası şayet tesirsiz kalır korkusuna mebnî İspanya kararlarının külliyen gözden nihan olmasına süratle intizar ederdi. Hâlbuki bir halet nâ ki vuku-u aks olarak ve itizarını tehdit edildikten başka üç hafta Kanarya Adaları limanında tevkifine bâdî olur. Şöyle ki defaten (Nita)nam geminin dümeni kırılıp binâen-aleyh Kolomb çaresiz mezkûr limana girer ve Nita'yı diğer bir gemiyle mübadeleye pek çok sa'y ederse de daha elverişlisini bulamamakla mümkün mertebe tamir ettirerek yine onunla birlikte yola düşer (Kanarya) Adaları'ndan ayrıldıktan sonra alev-efşan eflak olan tîre-neyyif volkanı sade dalan sefâinî bir derece havf ve telaşa düşürür ki güya hudut-u cihannüma vasıl olmuş gibi ne yapacaklarını bilemezler, derhal kaptan gemiden gemiye geçerek görünen alevin zuhurat-ı hakimiyeden olduğuna dair tafsilat itasıyla merkumunu işbu hal ü dehşet-engizden çıkarır. Vaktaki tîre-neyyifi de kaybederek büsbütün engine düşerler o vakitte gemicileri bir başka ye's ve korku bürür. Bu sefer de kendilerini sanki arzdan bütün bütün infikâk ederek ebad-ı namütenahiyyeye dalmışlar zannederler yine Kolomb bunları etrafına celp edip bir takım fenne müteallik uydurma kelimelerle gayret ve cesaretlerini iadeye muvafık olur tîre-neyyifden takriben (200)(liyo-liv) açıldıkta pusulada müşahede olunan tehallüften dolayı yine tayfalarını ziyadece bir havf-ı istî'âb eder hatta bizzat Kolomb bile bir dereceye kadar telaşa düşerse de muktezâ-yı hâl ü mevki katiyen belli etmeyip kezalik yine bir takım düzme tarifât-ı fenniye ile merkumlardan bu korkuyu izale eder tahminen bir yüz liyo(liv)* daha ilerledikte sath-ı bahrda bir miktar tahta parçaları müşahede olunur hatta birinin üzerinde bir de gurâb görünür bunlar gemiciler

indinde kara emareleri addolunmakla mukarenet-i arza gergi gibi emin olarak izhar-ı şevk ve şâdmânîye başlarlar. Hakikaten mütalaa olan yeni tîre-neyyiften ancak bir üç yüz (liyo-liv)* açılabildiklerini ve aradıkları noktaya ise daha yedi sekiz yüz (liyo-liv)* olduğunu iyice bilen Kolomb bi-hasb el-icap merkumları ne büsbütün tasdik ve ne katiyen cerh etmeyip ikisi ortasında bir halde bulunur halbûki saat ve günlerin geçip karanın zuhur etmeyişi ve o alametlerden de artık zerre bile görünmeyişi gemicilerin emniyet ve memnuniyet hassalarını bil-küllîye mahveder. Uzatmayalım geçen günlerin çokluğu ve arzdan metin görülememesi mevcut zahâirinazalması gemicileri katiyen meyus etmekle bil-ittifak Kolomb aleyhine güfte-gûya* başlarlar. Müteakiben rüzgârsız birden bire deniz kabarmakla merkumların taht el-bahr bir volkana tesadüf olundu zannıyla büsbütün velehân olarak savt-ı bülend ile Kolomb'un denize atılmaya müstahak olduğunu birbirlerine tefhim eder ve hatta icraya bile hazırlanırlar hele o aralık hafifçe bir gün doğunun zuhuru o kabarıklığı gidermekle Kolomb yakayı kurtarır.O gün gurûbdan evvelce Kolomb'un yanı sıra giden (Penna)nam gemiden kara diye bağıışırlar işbu seda-yı beşaret bilcümle gemicilerin sâmi'alarına erişmekle şükür ve memnuniyet-i izhar ile Kolomb hakkında vaki olan küstahlıklarının kemal-i şerm ve hicap ile affını talep ederler. Kolomb bu görünüşün dahi sırf galat-ı nazar olduğunu fehm ederse de gemicileri defaten ye'se ilkada fenalık tasvir eylediğinden çaresiz zan ve dil-i hâhâhları vechle kâmilin o gece kara gördükleri cenub tarafına hareket eder ve yine ertesi günü tarik-i kadimine gider teşrin-i evvelin ilk günü tayfalar kendi hesaplarınca sefâin-i sairenin her vakit gidebildikleri açıklardan altı yüz metre (liyo-liv)* daha açıldıklarına hükmederek ve hâlbuki Kolomb'un hafiyen müracaatından hali kalmadığı hesap kitabı mucibince sekiz yüzden ziyade olduğuna gafil buldukları halde bile yeniden bir büyük korkuya uğrarlar zira bu kadar mesafe kat' olunmuşken arzın henüz zahir olmayışından nâşî ümid-i selameti tamamıyla kaybederler. Hatta Kolomb dahi nokta-i matlubeden inhiraf edildi zannıyla haylice bir telaş hâsıl eder.Taşrin-i evvelin yedinci günü ileride gitmekte bulunan (Penna) nam gemi defaten keşif bayrağını çekerek ve li-ecli âlâ-habar ve altışar bir top atarak feryat mmetinreti etrafa salar hayf ki müehharan o manzaranın da sırf bulut olduğu anlaşılma ile gemiciler de hâsıl olan nihayetsiz bir sevinç o anda bir hüzn-ü tahammül kudazatahvil eder artık gerçekten ekmek ve su da azalmaya gemiciler yine Kolomb aleyhinde mırıldanmaya başlarlar. Kolomb ise ind-ül hesap görünmesi lazım gelen karaya vasıl olunamayıp ucu

bucağı görünmeyen enginlerde çalkalanmadan vesvese etmekle haritası mucibince sâlik olduğu tariki bırakıp iki gün iki gece tesadüf olunan kuşların veche-i istikametlerini takip eder üçüncü günü yine sudan bir şey görünmemekler artık dümenci ve tayfalar umûmen meyus olarak avdete karar verirler ve şayet-i tebâüd ettikleri karaları dahi bulmaya muvaffak olunmaz ise hiç olmazsa şu ettiği habasete mukabil tezellül vaziyetiyle can vermiş ve eğerce vatana müvasalet-i müyesser olunursa bir takımı beyhude masraflara ve âleme karşı bir büyük hacâlete bâdî olduğu için İspanya hükümetnin îd-i intikamına o suretle mahkûren teslim olunmuş olur diyerek (Kolomb'u) direğe bağlamayı dahi tasmim ederler. İşte sâlif-üz-zıkr birinci seneler çektiği mihen ve meşakkatin neticesi olarak bir minval muharrir-i âzâ ve hakarete mazhar olmak üzere bulunduğu emin olan Kolomb işbu taife-i sâde-dilâna karşı yüreği yanarak câlib-i emniyet ve merhamet birçok sözler söyledikten sonra üçüncü günü kara bulunmaz ise avdet edeceğine kısmi-billâh ederek üç gün daha yollarında devam müsaade alır ikinci günü tulû-u şemsde gemilerin bir takım taze taze köklerinden çıkarılmış ağaçlar aralarında hareket etmekte oldukları görünür. Bunların içlerinden alet vasıtasıyla kesilip düzeltilmiş bir tahta parçası ve bir de çiçeği üzerinde ak diken ve rüzgârdan kırıldığı yek nazarda anlaşılan bir dala muallâk içi yumurta ile mimli bir de kuş yuvası müşahede olunur. İşte artık bu şeylerin lâbüd kara alameti olduklarına katiyen hükmederek gemiciler iki gün evvelce amirallerine ettikleri muameleye nâdim olarak umumen istirham-ı affa kalkışlırlar. Gece oldukta Kolomb şayet bir taş veya bir sığ mahale tesadüf olunur mülâhazasına mebnî gemilerin yelkenlerini toplayarak hareketi ağırlştırır. Gemicilerin gemiyi direk tepelerinde gemiyi ta baş taraflarda ve bir takımı dahi yandan karayı görmek için etrafa nazır olurlar hususuyla Kolomb'un kara haberini evvelce verene müjde hakkı olmak üzere kıymetli bir şey vereceği vaadinden nâşî sabaha kadar katiyen gözlerini kırpmazlar. Mamafih herkesten evvel karayı yine bizzat Kolomb görür, şöyle ki gece yarısı iskelet üzerinde gezinir iken gözüne bir zıya erişir şayet bir kamaşma alameti yahut denizde hâsıl olan bir nevi fosfor olmasın mütalaasıyla gemide en ziyade itimat ettiği (Kopitere) namında İzabel tarafından kendisine terfîk edilen bir zâd-kânı usul ile çağırıp parmağıyla gördüğü parlaklığı gösterir ve merkumun tasdiki üzerine kesb ettiği emniyeti teyit için mutemedi olan bir iki kişiyi daha çağırır onlarında tasdikini almakla büsbütün şüphesi kalmazsa da gemicilerin mmetinret-i muvakkati ne derecelerde ye's ve gazaplarını mucip olduğunu defaâtle gördüğü cihetle

layıkıyla itminan hâsıl etmedikçe yani gündüz gözüyle karayı görmedikçe bir şey dinlememesini tembih ederek yalnızca bulunduğu noktada amîk amîk fikirler içinde sabahı bulmak için bir taraftan öbür tarafa olta vurur sabaha karşı ileride bulunan (Penna)nın bir mucib-i karar kara haberi olmak üzere attığı top Kolomb'u bir hal-i şâdmânîye ilkâ eder ki derakap maraz-ı teşekkürde secdeye varır. Bilcümle tayfalarda kara kara feryadıyla bir mmetinret-i azime içinde yelkenleri toplayıp ortalığın ağarmasına muntazır olurlar. Ortalık açılıp ada zahir oldukta Kolomb bir müddet temaşa ettikten sonra amiral ve valinin libasını giyerek ve (Ferdinan) ile (İzabel)in alâim-i mahsusalarını havi olan bayrağı da sağ eline alarak mahya edilen sandala râkiben sahile varır ve ayağını toprağa basar basmaz metin-i şükranı olmak üzere ağlaya ağlaya yüzünü gözünü yerlere sürer ve Latin lisanı üzere bir de dua ettikten sonra adaya İspanyol lisanında hazreti İsa'nın namı olan (San Salvador) ismini verir.

Görünen kara Portekiz adalarından “Santmari” nam ada olup hâlbuki ahalisinin ibraz ettikleri malumat-ı hased-i kârâne ve vahşiyanedan dolayı Kolomb orada dikiş tutturamamakla bizzarûre harekete mecbur ve yine nihayet derecede açlık ve fırtına sıkıntıları içinde biraz müddet kaldıktan sonra martın dördüncü günü yine Portekiz sahilinden olan “Taç” boğazına vasıl olur

Kolomb mukaddema tasvirini icraya müsaade istidasında bulunduğu ikinci zata Portekiz erbâb-ı ulum ve nüfuzunun zan ve hüküm ettikleri gibi fikrinin sarf-ı vehm ü hayalden ibaret çıkmadığını arz etmek maksadıyla huzuruna çıkıp tafsilat-ı kuşkuyesini bir suret-i belikânedede ita ve fakat indinde icrası melhûz olan hayale ve hıyânete mahal bırakmamak için ketm-i tarik eyler.

Vakıa tıpkı Kolomb'un mülâhazası vecihle saray heyeti Kolomb'un idamıyla İspanya'nın kazanacağı şan ve şerefi Portekiz'e kazandırmak hususunu krala teklif ederlerse de zen-i hakkaniyetli bir zat olduğundan veyahut yolu haber alamadığı için Cezayir mekşûfenin ümit edemediğinden işbu teklif redâet-i ***** kabul etmeyip Kolomb'a fevkâlade hürmet Kolomb dahi keşif ve avdetinden İzabel'i haberdar etmek için alelacele karadan çıkardığı postayı müteakiben kalkıp

(alt tarafı var)

(Revnak, Sayı: 11, 178)

3.2.1.2.Gutenberg

En iptida hazret-i âdem yazıyı kerpiç üzerine hak etti. Mühharan Araplar bazı yollar daha bulmuşlarsa da bundan bin sene mukaddem Çinliler ağaç üzerine bir nevi yazı hak ederek kitap bastıkları gibi Avrupa'nın on dördüncü asır itibar ettikleri zamanlarda dahi bu vecihleydi. Bin dört yüz senesinden sonra (Gutenberg Jankinoz Falah) namında olan bir adam dahi ağaç üzerine ufak yazılar hak ederek ilk defa olarak Strasbourg'ta Tevrat'ı basmaya başladı. Dört sayfadan ibaret bir kitap basmak için ağaçtan hak olunmuş otuz altı bin harf istimaline mecbur olduklarından işbu müşkilâtın def'ile buna bir tarik-i teshil düşünerek Mayinçe şehrinde birkaç kişi ile kumpanya teşkil edip bin dört yüz elli beş senesinde çelik yazı oyarak harf dökmeye başladıysa da itmamına muvaffak olamadığından mühharan (Şeffe*)isminde bir adam itmam eyledi. Mûmâ-ileyhâ(Gutenberg)in bin dört yüz senesinde Mayinçe şehrinde tevellüt edip altmış sekiz senesinde vefat eylemiştir. Bin sekiz yüz otuz altı senesinde mûmâ-ileyhâ tunçtan mamul heykelini Mayinçe'de yaptıkları gibi bin sekiz yüz kırk senesinde Strasbourg'lular diğer bir heykelini daha yapıp şehrin bir mevki-i mu'tenâsına vaz' etmişlerdir. El hâlâti hazihi yüz senede bir kere Mayinçe şehrinde mûmâ-ileyhânın namına olarak şehir envai kanâdîl ve fişekler donatılıp icra-yı şeh-i ayin ederler.

(Revnaq, Sayı: 10, 154).

3.2.2.Düşünce, Araştırma ve Tartışma Konulu Yazılar

3.2.2.1.Muhavere

Sanat şiirden bî-bahre bir şahıs-ı maskara bî-vezin ve kafiye yapmış olduğu bir beyti müferred olduğunu ve hatadan salim bulunduğunu bâlâ-dua bir şair-i mahire gösterir halbûki evvel beytin kafiye olmak üzere mısra-yı evvelinde ra-yı mühmele-i mazmuma mısra-yı sanisinde zay muceme-i meksure îrâd olunmuş imiş. Şair beyti eline alır ki nazım demeye adam utanır.Birşey her ne kadar bu beyit hatadan gayr-ı salim der ise de evvel şahs-ı anîd kabul etmediği cihetle merkumun hatasını fena-yı ispat etmek üzere sual ve cevaba mübâderet eder de beyitlerinde âtî'ül zikr muhavere cereyan eder şöyle ki:

Şair- Bu beyit müferret midir yoksa has mıdır?

Şahs-ı ma'hûd- Hayır hayır tensiye cem' değil müfrettir.

Ş (Beyt-i müfret) mısralarının da kafiye riayet olunan (beyt-i has) mısralar beytinde kafiye bulunmayan nazıma ıtlak olunur. Sen bu beyte müfret diyorsun hani ya bunda mısralar beytinde kafiye riayet olunmuş mu?

(Şm) Amma söz anlamaz adama çattık? Galiba bu herif bize sarf okutacak? A kuzum niçin sarftan nahvdan dem vuruyorsun? Bahsimiz şiir üzerinedir soracaksan fen-i aruzdan sor ne tuhaf şey, içimizde söz anlamaz var ama hangimiz?

Ş- Ona sen de şaş ben de!! Evvelki suali anlatamadık, bakalım bu suali nasıl anlatabileceğim? Buna da ne cevher yumurtlayacaksın? Evvela kafiyeyi tarif ve envâi' ve aksamını tayin edeyim de sonra var kendi kendine tatbik et!!

[Kafiye] Beytin ahirinde tekerrürü lazım gelen hurûf-u ahirenin harekât ve sükûnatta ittihat ve ittifakına derler. (Kafiye) iki nevidir, biri [kafiye-i mücerrede] ki yalnız bir harf üzerine bina kalınır. Evvel harfe de revî denir. Diğeri [kafiye-i mürekkebe]dir ki harf-i reviden başka mâkablinde bulunan diğer harflere de riayet olunur. Bu da üç kısımdır, biri (kafiye-i mürâdefe)dir ki harf-i revinin mâkablinde hurûf-u imladan (ye.elif.vav.) harflerinden biri bulunmaktır ve evvel harflere de (redif) tabir olunur. İkincisi (kafiye-i müessese)dir ki revî ile redif meyanına diğer bir harfin hulûliyle olur, evvel harfe de (dâhil) ıtlak olunur. Harf-i mezkûrun cins ve nevinde ittihat muteber olmayıp yalnız harekât ve sükûnatta ittifakı lazımdır. Üçüncüsü (kafiye-i mukayyede)dir ki harf-i revinin mâkablinde redif harflerinin gayr-ı diğer bir harf bulunmakla olur. Evvel harfe (dahi) kayd-ı tabir olunur. Ey şimdi senin beytinin kafiyesi bu zikrolunan kafiyelerin hangisindedir?

(Şm) Ne zevzek adama çattık? A canım hiç işittin mi? (hayır el kelam-ı muhtasar) denilmiştir. Sen bana bin dolaptan bin su getiriyorsun. Bunun hiç birisi benim işime gelmez. Sen yalnız hülasa-yı itirazını söyle.

(Ş) (Bazağ el bin ya leyt beni ve beytin bad'elmüşrikin)* Ne çare bir kere seninle mübahaseye girişmiş buldum. Eğer senin böyle olduğunu evvelce bileydim mübahase değil hatta sana selam dahi vermezdim. Her neyse hülasa-yı itirazım işte budur. Şöyle ki senin nazmettiğin beyitte kafiyenin biri bî-nokta harf "ra" diğeri bâ-nokta harf "za"dır. Binâberin kafiyenin beytinde ittihat ve ittifak husûle gelmediğinden sizin beyit hatadan salim değildir!!!

(Şm) Efendimizi hiddetlendirdik afv buyurursunuz, efkârınızı şimdi anladım. Kafiyele beyinde ittihat ve ittifak arıyorsanız öyle olunca za'nın noktasını ref' etmeli ta ki ikisi de (ra) olup kafiye beyinde ittihat hasıl olsun!!

(Ş) Meramımızı maşallah anlatabildik, haydi bi-l-farz senin dediğin gibi (za'nın) noktasını koymayalım!!! Lakin kafiye mısranın birinde mazmûm diğerinde meksurdur buna ne buyurursunuz?

(Şm) Fesuphanallah bakınız bu ne tuhaf adamdır? Ben ona za'nın noktasını kaldırıyorum o bana i'rab yapmaya kalkıştı bende kendimi nahv okuyorum sandım

(İntiha)

(Revnak, Sayı: 1, 7)

3.2.2.2.{Zaman}

Zaman sahihen kavi âlâ-iktidardır. Zaman öyle bir mecaz-ı nümadır ki vücuda getirdiği acayip hâlât ve garip vukuat hayret-i bahş ukûl-u beşer olur. Zaman bir kuvve-i kahireye maliktir ki kahraman-ı zaman geçinenler pençe-i kahrının zebunu olup her işinde sebat ve her nevi icraatında adalet eyler. Zaman öyle bir zamandır ki bütün dünyayı kabza-i tasrifine almış ve ahkâm-ı mahduda lâ-yetegayyeresini icra için enfes ve afâka pençe-i galibiyet salmıştır. Hatta kavi el-tedbir addolunan olunan her galib-i cihangiri bir anda mezbele-i mezellete düşürüp zelil ve hakir kılar. Zaman öyle bir kuvvet ve kudrete maliktir ki! Hüküm ve hükm-ü cihan perveranesi ruh gibi aydan âleme sâri olup ister istemez kendini tanıttırır ve çok kere erbab-ı akvalin idrakatini unutturup şaşırttırır. Ve bazı kere fevkal-tasvir olan icraatı ve hele de nazarda nâ-hak gibi görünürse de lede'l tefekkür bir sebep ve hükümete mübtenî olduğu anlaşılır. El-hâsıl zamanın şimdiye kadar olunan tarifâtında taksiratımızı itiraf ile beraber şöyle diyebiliriz ki! Mahiyeti mahir-i ukûl ve keyfiyeti mâ-fevk el nükûldur “Özgedir ki âlâyîşi aldanma ey gafil sakın nâ-sezadır rağbete bu hane-i dünya dîn” mefadınca gösterdiği arayış adeta bir nümâyîş eblehü-feribânedden ibaret olup kahrından me'yûs ve lütfuna me'nûs! Olarak izhar-ı ihtîşama değmez “Pek de mağrur olma kim meyhane-i ikbalde biz hezârân-ı mest-i mağrurun humârın görmüşüz” müteemmilâne düşünülse zaman gibi bir hâkim-i adil bulunmaz, her işi hakimanedir her yaptığı müstakimanedir. Mahrem bizim hâssı olmayınca neyk ve bed-bilinmez kahrına uğramayınca lütfuna

mazhar olunmaz ve hakikat ve mahiyet anlaşılmaz. İşte buraları derpiş olunarak zamaneden gafil olmayıp mütebassirane bulunmak insana göre en ziyade gözetilecek şeydir. Yoksa gaflet eyleyenlerin yakası rüzgârın eline geçer bilahare nedamet ciğer-i medet ömrü felaketle geçer gider.

(Revnak, Sayı: 2, 19)

3.2.2.3.Başlıksız

Cehalet insana mucib-i hande ve istihza neler yaptırır? Ve meclis-i erbab-ı irfanda ashabını ne türlü tehcil eder? Bunların zikr ve tadadı nâ-kâbil olmakla beraber yalnız cehaleti farz-ı mahal olarak libas-ı zerrin mülebbes meseli nâbûd bir mahbube-i ra'na farz edip pazar-bey'a arz etsek hiçbir ashâb-ı dâniş onun hâridar visali olmaz ve hatta ashâb-ı dâniş merk ile iştirâ beyninde tahyir edilse nakd-i canını üste vererek bu alışverişe girişmeyip merki ihtiyar eder diyebilir ve zamanıyla bir cahilden mucib-i hande vuku bulan bir halin beyanıyla iktifa ederiz. Şöyle ki cahilin biri emval-i menkuleden biraz malını vaktinin efâzılından bir zatın yed-i emanetine tevdi eder arası çok geçmeksizin vedianın kendine lüzumu görüldüğü cihetle geri almak için müşârün-ileyhin hanesine gider, bir de ne görsün mestûre' müşârün-ileyh makam-ı tedrise görsün mestûre'-i müşârün-ileyh makam-ı tedrise saye-i endaz iclal olup muhatabına gevher-i nisâr talim etmekte ve bu cihetle ahz ve itayı maarif tam revacındayken evvel herif bi-izan bi-mühaba vedianın iadesini talep etmesi üzerine Fazıl müşârün-ileyh dersek hitamına değin sabredilmesini ihtar eyler. Onun üzerine müdde oturur bekler meğerse Fazıl müşârün-ileyhin esna-yı takirde mânend nihâl-i terütaze başını sallamak adet-i melûfe-i kadimesinden olmak hesabıyla başını canibine temayül ettikçe müdde dersi okutmak, hemen baş sallamaktan ibaret diye zihninde tasvir eder, bu tasvir zahiren batılanı ve müddet dersin uzaması ve ihtiyacın isticali saikasıyla ayağa kalkar der ki ey üstat vedianın bana şiddet-i lüzumu olup dersin hitamına değin beklemeye vaktim müsait olmadığından siz gelinceye kadar beni nâib bırakıp vediaı getirin bende sizin yerinize bilnebiye başımı sallarım demiştir.

(Revnak, Sayı: 4, 57)

3.2.2.4. İtiraz

(Şehir postasıyla ve Suat imzasıyla)

(Meşveret hakkında gelen varaka-i itiraziye)

(Aynen derc olundu)

Meşvereti mütalaa ettim ve kendisini lisanımızın ıslahı için güzel bir nasıh buldum. Erbâb-ı mütalaanın manzarasında kıymetni tasdik ettiren güzelliği müellifinin sitayişini hâsılı tahsil-i kabilinden ettireceğinden ondan sarf-ı nazar ederek yalnız hissedar olduğum vazife-i meşvereti ifaya mübâderet ettim:

Meşveretin dediği gibi kullandığımız Arabî ve Farsî lugatların hemen kâffesini asıllarına mugayir manâlarda kullanıyoruz fakat meşveretin hasrettiği gibi bu yalnız tahriften değil birkaç sebepten tevellüt ediyor: birinci meşveretin gösterdiği gibi tahriften, ikinci mecazdan: yani bazı Arabî ve Farsî lugatlarının maânî mecazisi istimalimizde o derece şöhret bulmuş ki o şöhret sebebiyle onlar örfümüzde maânî-i hakikiye olmuşlardır: zahmet, şirin ve sitem gibi üçüncü tercümeden: yani Fransızca vesair lugatlardan yeni tercüme olunan lugatları, mesela Arapların tercümelerine muhalif tercüme ediyoruz: mesela biz nafia nazırı ve mebus diye tercüme ediyoruz, Araplar müstemirrat veziri ve nâib diye tercüme ediyorlar.

Meşveretin Arabî ve Farsî lugatleri hakkındaki fikri için bir Arap yahut bir İranlı ile Türkçe konuşmak güzel bir tecrübe-i ameliyedir, fakat şu şartla ki o konuşacak Arap yahut İranlı lisan-ı Türkî'nin mevârid-i istimalini gergi gibi aşına olanlardan olmasın, bir miktar ittıla olanlardan olmalı.

Meşveretin tavsiyesi üzere risale-i behiyyenize müracaat ettim, binâen aleyh itirazımın tab'ını niyaz ederim ve reylerimi bundan böyle risale-i behiyyenize göndereceğimi bildiririm.

(Revnaq, Sayı: 9, 129)

3.2.2.5. Sarf Meselesi

Kavaid-i Osmaniye diyor ki “Masdarın ahirinden mak yahut mek kalkınca emr-i hazır olur” bu kaideyi aks edersek şöyle olur: emr-i hazırın ahirine mak yahut mek gelirse masdar olur. Mesela şöyle ezberle, iste ve belle gibi emr-i hazırların masdarları

edat masdarın makbulünde fetha alameti olmaksızın söylemek, ezberlemek istemek ve bellemek diye mi yazılmak iktiza eder? Yoksa söylemek, ezberlemek istemek ve bellemek diye mi yazılmak icap eder?

Diğer

Mesela kalem getir deme ile kalemi getirdi mi arasında ne fark var?

Nebil

(Revnak, Sayı: 10, 141)

3.2.2.6. Sanihe-i Sihar

Ve âzâ nezaret-i âli el-semâ-i benzeret

Fâri el semâ-i tedel anın vahid

Ve âzâ nezaret âli el-kevâkıb-ı lahzan

Fâri el-kevâkıb lil mekûkep şahit”

Bir sabahtım ki mah-ı siyam evâsıtına müsadif idi. İmsaktan sonra zaman-ı hazmın hitamına intizaran odamın bir köşesine çekildim. Eb’âd-ı mutlakanın zulümâtı mâî renk sevda nessarını temaşa etmek istedim, gördüm ki bir taraftan mah-ı münevver muhat olduğu zalâm şib-hat içinde ara sıra bir bârika-i hakikat göstererek devir etmek şanından olan tîr-i efkâr gibi afakı istî’âb eden bulutların arasından birkaç dakikada bir kere azıcık parlama parlama arzın setre-i incizabı altında ihtifâya başlamış.... Bir taraftan ise fecr-i evvelin bazı asarı- âlem-i insaniyetin kemal-i müstakbelinden nişan vermekte o lâîl-i efkâr sahife-i terakki gibi- nazarlara gayet hafif gayet letafetli bir nur bahşediyor. Temaşanın tesiratıyla tabiatıma içinde bulunduğum sabah ramazan gibi bir sükût-u tenhayı bir şevk-i ruhani çöktü.

Güya vicdanım açıldı, bütün vücuduma istila etti. Güya ki fikrim yerinde oynadı, avâlim-i ulviyeyi devre kıyam eyledi.

Yıldızlar hayalimde yanlarından nazar edermişim gibi devirleriyle, azimetleriyle, hacimleriyle, hareketiyle teşekkül ederdi. Tasvirim bade nâmütenâhi içinde mücerredâta mahsus olan sûrat-i fevkâlade ile bir zaman gider ve gittikçe mesafe dahi imtidât ettiğinden yorgun yorgun bir feryad-ı meyûsane ile yine makam-ı aciz ve ıztırar yine avdet ederdi.

Kendi kendime dedim bu ne kudrettir ki kendi gibi tenâhiden biri bir mesafeyi nice yüz bin kere yüz bin avâlim ile tezyin eylemiş o kadar heyâkil maddiye-i hükümet ezeliyesinden münbais birer kanun-u manevi ile bir tarz-ı has üzere kâim oluyor. Bir muharrik-i mahsusta devr-i sabr ediyor, ruhlar içinde yürüyor, nurlar içinde yüzüyor, her birinin vücudu vücud-u vacib için bir bürhân-ı müneyyir gösteriyor, bir mihr-i münevver yüzlerce âlem-i tedvir eyliyor. Bir kamer-i şemsin fıkdanı halinde koca bir küreyi tenvir ediyor, seyyârâtın heyet ve kıymetini tayinde kasr-ı hükümet mahiyetini tebeyyünde müttecir sevâbitin hesab-ı miktarını ta'dat edemiyor. Hendese-i bu'dunu göstermekten aciz kalır zıya ki- zeminden gülle süratiyle yanına varılmak, nice bin senelere muhtaç olan güneşten rûy-u arza sekiz saniyede nüzul eder, bazı avâlimden buraya inebilmesi sekiz bin seneye muhtaç görülür. Hayal ki- meşhut olan avâlimin en bâidine lemha-i basrda vasıl olmak yüz bin yıl uğraşmak farz olursa yine meydan-ı kudretin en küçük bir cüzünü kat edebilmesine imkân tasvir olunamıyor.

“Sübhane-men tahrifi san'el-ukûl” bu kadar avâlim içinde küre-i zemini halk etmiş ki mükevvenat-ı saireye nispet olunca bir nokta-i mevhome hükmünde kalır. O bâzîçe-i duvar-ı kudret üzerinde insanı yaratmış ki küreye kıyas edilse en büyük hayvanın en büyük küçük cüz-ü ferdisi kadar bile kalmaz. Bu mahlûk-u zayıf bir karıştan ziyade arzı olmayan beynine bu kadar âlemler sığdırıyor ve hatta hassa-i idrakının mahdûdiyetle beraber tenâhiden münezzeh olan kudret-i külliye-i ihata dâiyesine düşer.

Heyhat! Biz ne makule mahlûkuz ki şan ulûhiyeti idrak ve azimet giryânı ihataya muktedir olalım. “Verir ma'bûde herkes kendi idrakınca bir suret. Bakılsa çeşm-i ibretle aceb pinhânedir âlem”

İlahi aceb kudreti hükümetçe fikr-i beşerin tasvir edebildiği mertebelerde âli mevcut olsa gene zatını değil müzahir sıfatını bervech-i ihata idrak etmeye kâdir olabilir mi? İlahi acaba vücudumuzdaki ecza-yı ferdiye dahi birer kere ölüp de üzerinde bir takım mahlûkatın taharri hikmet ve tahkik meşiyetinle iştilal mi eder? Acaba bulunduğumuz ve gördüğümüz küreler bizim gibi marifet-i zat ve sıfatında aczini fehm ile ser-beze-min ibtihâl olmuş bir mahlûkun icra-yı ferdiyesinden midir?

Havza-i kudretindeki büyüklük küçüklük izafeti bütün bütün sakattır. Bu hayalin sıhhati neden makrûn-u ihtimal olmuş veya butlânına neyle hüküm olunabilsin?

Hep bu aczler bu hayretler değil midir ki bir takım mahlûkatı bir ele müşahhas taharrisi ile ve vadi-i şerik ve zalalde- ser-gerdan eder. Ya Rab bu ne azimettir ki ta'abbüdden serkeşlikte kâffe-i mahlûkata takdim eden insan nezrinde bile hâşâ ulûhiyet ve ubûdiyyet şayan görülmüş mahlûkatın bulunur.

Heb o serkeşlikler o nahvetler değil midir ki bazı mevcudatı (Neuzübin) vücud-u pâkini efkâr-ı melânet kâfiranesiyle muhalliden esir-i nirân eder ya Rab bu ne hikmettir ki kendi vacibini bilip dururken mevcudunun vücudunu inkâr edenler hem vücud-u zat ve hem de alev sıfat-ı pakini ispata birer delil-i müşahhas olur.

Hudâ'ya esrar-ı aleyhi ki ne hakîm-i izan eder. Ne malik ledüniyyat kudret ki ne zikr-i mütefehhis vasıl olur ne fazl-ı medarın (sübhanın maarif-nâk hak marifetin)

(Revnaq, Sayı: 11, 162)

3.2.2.7. Şark Gazetesine Cevap

Lisanımızın ıslahına dair ashâb-ı kaleme ihtar olunan mütâlaât ve mülâhazat hakkında Şark Gazetesi'nin takdirini gördüm. İhtarımızın karîn- savâb olduğuna dair Şark Gazetesi gibi bir muteber gazete tarafından verilen şahadetten dolayı meşveret kendini bahtiyar görür.

Mamafih gazete-i mezkûredeki “Fakat sahib-i metnin iltizam ettiği tarik-i içtihat lisanımızın müellifin tabiri vecihle arapsaçı gibi karma karışık hale gelmesini mucip olduğundan bu yola selûki ve ezcümle âdât-ı zarfımızı tebdili muhalif maksat inzibat görülür” fıkrası mucib-i hirret oldu desem yalan söylemiş olurum çünkü evvela şu büyük davaya âdât-ı zarfımızı tebdilinden başka bir delil gösterilmemiş ikinci âdât-ı zarfımıza mahsus hiçbir tebdil yok. Evet, fûthası sâkil olan âdât-ı zarflar alef ile yazıldı fakat bu rey âdât-ı zarflara muhasır değil alameti olan fetha-yı sâkileleri kâffesine şamil. Binân aleyh âdât-ı zarfin tebdiliyle maksat eğer şu beyan olunan ihtimalse bu surette o reyin esasına itiraz edilmek münasipti. Üçüncü meşveretin mündericatı içtihat değil ıslah-ı lisan yolunda evlad-ı lisanın nazargâh-ı istişaresine konmuş bazı ârâdır. Bu halde eğer Şark Gazetesi meşveretin mündericatından muhalif rey olan mevâzı' delilleriyle birlikte beyan ederse bizi pek aşırı memnun etmiş olur.

(Revnaq, Sayı: 11, 173)

3.2.3. Fıkra

3.2.3.1.Fıkra

Koca Mustafa Paşa zakir başısı merhum şekâri-zade hoş-gû ve gayet tuhaf bir adam imiş. Bunu mevlide davet için kale kapısı şeyhi Kudret ah** Efendi tezkire göndermiş. Merhum tezkireyi götüren dedeye hitaben “Efendi hazretlerine mahsus dualar ederim. Benim gibi ihtiyar adam kale kapısına kadar kâğıt tezkireyle gidemez ağaçtan bir tezkire göndersinler” demiş.

--

Kuşa meraklı bir adamın gayet sevdiği bülbül nasılsa bir gün kafesten çıkar ve pencereyi açık bulup uçar gider. Biçare adamın telaşına yanında bulunan refik-i güller güldükçe bülbül sahibi hiddet eder, buna bu kadar gülecek ne var der demez “bu bir gidiş ki onun ihtimal-i avdeti yok” mısrasını okur da ister gül ister ağla demesi, kuş sahibinin hiddetini teskin eder.

(Revnağ, Sayı: 1, 9)

3.2.3.2. Diğer

Âmanın biri elinde fener, omzunda testi olduğu halde bir karanlık gecede sokakta giderken boş boğazın biri âmâyâ rast gelir. Âmanın elinde feneri görünce âmâyâ tutar der ki –be hey nadan senin gözün görmediği cihetle sana göre gece gündüz müsavidir hatta vakitle “bir köre mum bahâyâ çıktı demişler o da bana göre değil” dediği beynel-nâs pek meşhurdur sen işitmedin mi hala fenerle geziyorsun nef’ ve zararını bilmeyen adam bakalım söyle bu feneri taşımakta senin için ne fayda vardır-âmâ bu sözleri işittiğinde kahkahayla güler ve ey fuzûl ben bu feneri kendim için değil ancak senin gibi akılsız bir takım kalp gözü görmeyenler için taşıyorum ta ki beni görüp çarpmayalar ve omzumdaki testi kırmayalar benim için bundan daha büyük fayda mı olur diyerek zarifane mukabele eylemiş.

(Revnağ, Sayı: 1, 9)

3.2.3.3. Fıkra

Şeyh âlâ-islam işbu Zihni Efendi merhum, gayetle zarif ve rind-meşrep bir zat olup çolak ve alil ve zeşt-rû bir oğlu var imiş. Bir gün ecâibten biriyle oturup çirkinlikten bahis olduğu sırada mahdumu oda kapısından içeri girer, merhum muhatabına hitaben efendim artık tarife hacet kalmadı işte bizim mahduma bak o zata bak demiş.

(Revnak, Sayı: 2, 27)

3.2.3.4. Başlıksız

Yeniçeri çıplaklarından biri her üç günde bir İbrahim Paşa hamamına gidip yıkandıktan sonra hamamdan dışarı çıkacağı vakit dest-gâhdar para almak üzere bir mutât ebneyi tutmadan evvel mezkûr çıplak güya bahçesinden para kesesi veyahut diğer bir şeyi çalınmış gibi hamamcılara ağzına geleni söyler ve sirkat olunan şey bulunup kendisine teslim edildikçe hamam parası namıyla bir akçe vermeyeceğini söyler.)

Biçare hamamcılar bu keyfiyetin vukuundan fevkâlade telaşa düşüp ve hamam kapılarını çevirip, hamamda mevcut olan müşterilerden cümlesinin bahçelerini taharri ettikten sonra hatta kurna başında bakanların dahi peştemallerini ve kurna içleriyle abdesthaneleri bile ararlar ise de hiçbir şey bulamadıklarından ve yeniçeriden dahi kemal derece mahcûb olduklarından kaybettiği şeb'inin kıymeti sual ile akçesini verirler.)

Birkaç gün sonra yine çıplağın canı hamama gitmek ister. Doğruca İbrahim paşa hamamına gider. Soyunur. İçeri girer. Lakin hamamcının gözü kurduğu cihetle bahçeyi kendi yanında hafz eder. Çıplak yıkanıp soğukluğa çıkınca yanına getirir kor. Ba'dehu çıplak giyinir, hamamcı bir mu'tâd para almak için ayineyi tutarken yine bir şey çaldırılmış gibi çıplak hazretleri feryat ve figâna başlayarak şu parasının içinden üç bin kuruşluk bir sandık çalındığı iddiada bulunursa da herifin hamamda hiçbir şeyi çalınmayıp bu iddiasından garezi, hamam parasını vermekten ibaret olmadığını hamamcılarının yakinen malumu olduğundan usul ile çıplağı hamamın bir köşesine çekip "Bu iftiradan muradın hamam parasını vermemek olduğu bizce malum oldu. İşte biz senden şimdiden sonra hamam parası namıyla bir şey almayız. Lakin senin bir daha bir şeyim çalındı demeyeceğine bir büyük yemin etmelisin" derler. Biçare herifin

sahtekârlığı meydana çıktığını anlayınca artık inkâra mecali kalmayıp işin doğrusunu meydana çıkarır. Ve fi-mâba'd böyle bir uzviyatta bulunmayacağına büyük bir yemin eder.)

İki gün sonra hamam badîheva olduğundan yine gidip ve yıkanıp çıktıktan sonra bahçesinin içinde yalnız külahlıya don ve bel kuşağından mâadâ bir şey olmadığını görünce aklı başından giderse de ne çare ki etmiş olduğu yemin söyleyeceği söze mani olduğundan başına külahlı ve ayağına donu ve beline kuşağı sarıp ve hamamın ta ortasına çıkıp “Ağalar ben bir şeyim çalındı demeyeceğime yemin ettim. lakin hamama geldiğim zaman da böyle mi gelmiştim siz insaf ediniz de Allah için söyleyiniz” der.

(Revnağ, Sayı: 4, 63)

3.2.3.5. (Bu da Tuhaf Bir Fıkradır)

Ney meraklısı bir zatın birisi ahhâbından birini bir kış gecesi hanesine davet edip yiyip içip musahabetten sonra sahib-i hane veda ederek hareme girip ney çalmak ile meşgul olur. Misafir yatağın yapılmasına bir hayli zaman-ı muntazır olursa da yatak çıkmaz. Biçare misafir soğuktan titremeye başlayıp doğruca harem kapısına varıp yatak istemek üzereyken içeride sahib-i hanenin ney çaldığını işitince pekçe pekçe kapıyı vurup canım nerdesin azıcık gelsene diye bağırınca birader bayati peşrevinin ikinci hanesini çıkarıyorum demesine misafir cevaben a babam bayati peşrevinin ikinci hanesini çıkaracağına bana bir yorgan çıkarsan daha güzel olmaz mı demiş.

(Revnağ, Sayı: 5, 73)

3.2.3.6. Toplu İğne

Şüphe yok ki toplu iğne nasıldır bilirsiniz. Her nevini de görmüşsünüzdür fakat acaba canlısına tesadüf ettiğiniz var mıdır?

Elbette tesadüf etmişsinizdir ya. Lakin canlı toplu iğnelerin haline dikkat ettiniz mi? Etmediniz mi? Orasını bilmem?! Çünkü vakıa bu nazeninler hakikat halde toplu iğnedir. Başları toplu iğne başından büyük değil vücutlarındaki nezaket toplu iğnenin nezaketi kâbilindedir. Fakat suret-i zahirde insan gibi görünürler hatta insan gibi lakırdı ederler! Lakırdı ederler de ne söylerler evet muttasıl “Akâid denilen şeyler eski

şeyle asrın yeni yeni terakkiyatına dikkat etmeli de o yolda ilerlemeye çalışmalı” yollu hikmetten dem vururlar!... Vah zavallı toplu iğnecikler vah! Siz elbise içine sokulmak kâbilinden olarak adam kıyafetine girivermekle kendinizi gerçekten insan zannedersiniz öyle mi? Sizi gidi mini mini maskaralar! Akâidin eski şeyler olduğunu neden bildiniz? Acaba mücellid eline düştüğünüzde herif şiraze bağlarken kitap arasına mı sokuldunuz... Yoksa bu malumatı süslü hanımların ötesine berisine iliştiğiniz sırada da dinlediğiniz tandır-namelerden* mi aldınız?

Ya hele asrın yeni yeni terakkiyatına vakfınız nereden geliyor? Sakın bu fikriniz bazı nev-zuhur beylerimizin sizin gibi bir takım toplu iğnelerle İngiliz peynirinden kurt ayıklayıp yediklerine dikkatten hâsıl olmasın? Yahut ki moda meraklısı olan medeniyet-i pesendân zamana uzun tırnaklarını çakı falan bulmayınca sizinle mi temizlemeye başladılar?

(Revnaq, Sayı: 11, 168)

3.2.3.7. Çivi

Zahir halde yassı tepeli sivri uçlu bir siyah demir parçasından ibarettir. Hatta bilmecede bile “Bir küçücük arıcık başındadır tablacık” sözleriyle tarif ederler. Lakin ben çiviler bilirim ki biz boyda, biz kalınlıkta, biz beyazlıktadır. Başlarına günlerce tokmakla vurulsa bulandıkları mahale saplanmalarının ihtimali olamaz. Çatal kazık yere geçmez a lakin tutundukları yerden oynamaları da kâbil değildir. Kendilerine sorulsa biraz mevkilerini değiştiriverdikleri halde binayı-âlem sarsılır itikadında bulunurlar ne gördüler nerede durdularsa yine daima onu görmek orada durmak isterler.

A biçareler siz suud nihâne-i medeniyeti yağlıkçı Hüsnü Ağa'nın götürü yaptırdığı ahşap bina gibi birkaç çivinin pas tutması kuvvetiyle kâim ve iki ağacı birbirinden ayırıverse altı üstüne gelmeye hazır bir tahta çadır mı kıyas ettiniz? O şahane bir taht-revandır ki bir yerde mihlanıp kalmak için değil, insaniyeti daima şeh-râh-ı terakkide ilerlemeyi götürmek için yapılmıştır.

Biraz yerinizden oynayınız, biraz siz de ilerlemeye çalışınız bakalım korkmayınız ki bir tarafına iliştiğiniz mebnâ-yı âlî bir zarar tertip etmez. Bulduğunuz yerden ayrılmakla âdi demircilerin değil hatta kara gözün örsü ile çekici arasına bile düşmezsiniz.

(Alt tarafı var)

(Revnak, Sayı: 11, 168)

3.2.4. Gazel

3.2.4.1. Nazire Beyitler

Serfirâz şuarâ-yı Rum'dan Nâbî Efendi merhumun söylediği bir beyti şuaradan Talip ve Hanif ve Tefvik Efendiler tanzîr etmişler. Ve bunları Şeyh Galip Efendi merhum görüp tanzîri için dirîğ himmet etmeyip hatta ulv-i kadrini ispat makamında iki beyit söylemiştir.

Nâbî merhumun

Ey meyl-i sürme gözlerin öp benden evvel mihek

Arz et siyahkârı hicranı mûbemû

Talip merhumun naziresi

Ey şane-i pâý zılgıta düş benden evvel mihek

Şerh ile çâk çâkı hicranı mûbemû

Hanif merhumun naziresi

Ey câm-ı bâde leblerin öp benden evvel mihek

Arz eyle telhkâm-ı hicranı mûbemû

Tefvik merhumun naziresi

Ey cûy-ı eşk-i bendin o servin ayağın öp

Arz et hemîşe cûşîş hicranı mûbemû

Şeyh Galip merhumun naziresi

Ey mûy-u çîn gözlerin öp benden evvel mihek

Göster cefa-yı rancış hicranı mûbemû

(Revnak, Sayı: 1, 5)

3.2.4.2. Budehi

Ey ûd-u kukla pür cemini benden evvel mihek

Nakl eyle dûd-ı ateş hicranı mûbemû

3.2.4.3. Başlıksız

Şuarayı Rum'un serbülendi mu'âr kumandan (maarif-i mündan) asrın bînendi
Hakkı Beyefendi'nin eski Naili'yi tanziridir.

Murg-i can yine ruhun şevkine güyâ ederiz

Ruh-ı kutsiyi dil-i aşüfte-yisevda ederiz

Öyle meyûs vücuduz bu elem-hanede kim

Âdem-i bin dil ve canıyla temennâ ederiz

Sineden çeşme verip eşk-i bedîü's-seylâb

Âb-ı hayvanı görün şuleden icra ederiz

Feyz-i aşkınla edip saha-i cânı bir tur

Dağımız hem sıfat-ı şem'i tecella ederiz

Biz o mecruh-dem tîğ-i nigahız ki dile

Merhem dest-i Mesih ursada rüsva ederiz

Turfa kıssis-i sanemhane-i aşk-ı ezeliz

Bânk-ı Hakkı fem-i nâkustan ısgâ ederiz

Cevher-i aşka verip dilde fûrûg-ı diger

Mihr-i hurşid-i mücellamıza horyâ ederiz

(Hakkıya) ayine-i rûyana edip hasr-ı nigâh

Haşredek çeşmimizi vakf-ı temâşâ ederiz

(Revnak, Sayı: 1, 5)

3.2.4.4. Başlıksız

Gazel

Bilmem niçin bu rütbe-i gönül ah u zar eder

Esrar-ı aşkı ketm edemez aşikâr eder

Dağıttı akıl ve sabrımı sevda-yı zülfiyâr

Bir gün olur sabâ-ı ânîde tarumar eder

Heb bir hevâdır eylediğim ah u inkisâr

İnsana her ne eylerse rûzıgâr eder

El çek tabib kâbil-i derman değil gönül

Zan eylemem bu illete tedbir kâr eder

Âdettir eyler ehl-i dili derbeder felek

Kendi gibi denîlere heb itibâr eder

Ye's etme aks-i devrine bu çarh-ı kec-rev

Âsaf-ı senîde hazret-i hak kâm-bâr eder

(Revnak, Sayı: 1, 6)

3.2.4.5. Başlıksız

Nef'î asır denmeye bihak şâyân olan şair-i meşhur Hakkı Bey Efendi'nin gönderdikleri manzum latif-nameleriyle gazel-i hikmet tarazlarıdır ki mâ âlâ-iftihar derc kılındı.

Levhaş-Allah ey bihhin macmuha-i hikmet-i nisab

Barik-Allah nüsha-i metin müstetâb

Münderic satırında keyfiyat-ı esnâf-ı fünûn

Mündemic harfinde kemmiyat-ı feyz bî-hesap

Eylemiş her nükte-i rengin manidar-ı ney

Levh-i esrar-ı hükümden zevh-i izam-ı intihâb

Olmada her nükte-i ser-bestesinde münceli
 Leb-i hikmet ile ser nükte-i fasl'el hitab
 Meşrûk-u ilim ve hüner kim yaraşır her nüshasın
 Akl-ı âşir etse zîb-i levh-i mah u afitâb
 Nice deniz levh-i mihr ü mâhı ta'lika o kim
 Onu telif eyleye evvel münşi-i vâlâ-i cenab
 Yani Nuri Beyefendi maarif-i pişe kim
 Zatidir sûrû ve mani reşk-ü mihr ve ne kebab
 Gör dem ey Hakkı uruna nüsha-i pakizeyi
 Can u dilden oldum oldum âşık bî-irtiyâb
 Say'mı meşkûr edip Allah o zatın dilerim
 Saye-i şâhide olsun kâmrân ve kebâb
 (Revnaq, Sayı: 2, 20)

3.2.4.6. Başlıksız

Gazel
 Çıkmasın mı sineden her ah câna muzdarib
 Tîr-i gamzenden dil-i mecrûh ve şeydâ muzdarib
 İmtizaç ettirdim ol ateşle kim cân u dili
 Ülfetimdenunsur-u ateş ser-â-pâ muzdarib
 Havf-ı eşkimle gülû-gîr olma ey ah-ı derun
 Evlâ mı barandan şem'i tecella muzdarib
 Nice mümkün evvel bütün bimârı tedbiri kavlur
 Gamzesi zahmî ile can-ı mesiha muzdarib
 Ateşin ettim o rütbe-i nazmi "Hakkı" korkarım
 Şule-i elfazdan olamaz âyâ muzdarib
 (Revnaq, Sayı: 2, 21)

3.2.4.7. Başlıksız

Asrımız şurasından Hoca Naili Efendi'nin gazel benzeridir

Gazel

Şuledir şem-i neclâya sevâd-ı dūdumuz

Nur-u fitrat der katil dağ-ı gam endūdumuz

Şahbaz sidre-i pervaz bülend himmetiz

Pest eder zâl-ı hümâyı saye-i mahdudumuz

Himmet-i âliye minnet naks-i himmettir bize

Nâ-murat eden murada ermedir maksudumuz

Şule-i pûş ateş-i aşkız ki tab-ı seniyyeden

Zerreyi hurşîd eyler ah u berg efzūdumuz

Maye bahş mihr-i hüsn olmuş ezel-i nezzaremiz

Bî-vücut olsa gide meşhûd-u cihan dercūdumuz

Seniyye-i mecr u hamz etmez kabulü't-teyâm

Ruhtan terkip olunsa merhem bi hubudumuz

Tabiimizde feyz-i güher zâdi gör kim "Naili"

Buhar olduk bir avuç toprakken mevcudumuz

Astan-ı Mevleviyi eyledik cay-ı penâh

Kimya-yı aşk oldu cism-i hâk vadîmiz

(Revnak, Sayı: 2, 21)

3.2.4.8. Başlıksız

İşbu gazel-i elfaz rengin ile ârâste ve sanayi-i fevkâlade ile pirâste olup şayan-ı mütalaa asardan olmakla derc olundu.

El-cenab-ı sahip"

Metin-i söz dil-i uşşâktan maşuka aittir “Serrac” ile onun için olsa adı
“Pervane” ve ahdır

264 264

Müsavidir “Müks” mizan-ı adl hakkında “Fîl” ile

120 120

Müsavat olduğu mizanda hak kulu müşahittir

Kement “Mûy” zülf ü yardır “Bend” dil-i âşık

56 56

Onun için kayda “Kakül”den reha “Sevda” yı kasıttır.

71 71

Görünmez “Hâb” “Rahat” dide-i perenimde çok demdir

609 609

Olup yeksan “Sabah” ile “Mesâ” duama şahittir

101 101

“Hesap” ettikçe dağ sene-i mecruhu “Sehv” ettim

71 71

Sayılsa “Dert” ve “Hecr” yar ne naks ne zaittir

208 208

Devadır tab-ı rendide ”Mey” “Gül” gün gam-ı aşka

208 208

Bu kulu* “Tövbe” olmakla “Pişmanı” müekkiddir.

413 413

“Nizâ” ve “Salih”i bir ad ile terk et “Cevr” ve “Azar”ın

209 209 128 128

Bu “Âlem” olduğu “Fani” bu manaya müsaittir

141 141

Bunu vadîde-i peyrevlikte nâbi hüneri sence “Emin” ol dâhilden (sahip) tariz gayr-ı variddir.

101 101

(Revna, Sayı: 3, 45)

3.2.4.9. İdiye

Sûb-u fikri zîb-i düş iftihar ettim bu îd

Kudretimce ben dahi kesb-i mesâr ettim bu îd

Ahdı var idi beni öldürmeye dildârımın

İd-i adhâ günlerin bir bir şümâr ettim bu îd

Şah melik mihnetim bahşış için ittibaıma

Genc-i didemdendir eşki-nisâr ettim bu îd

Bir şeker-i hind ile emdirdi leb-i l’âlin bana

Kand ile nevş ü şarab hoş güvar ettim bu îd

Addedip nam’ül vesile resm-i tebriki hemen

Arz-ı mâfü’l-bâle yara ictisâr ettim bu îd

Seyredip çeşmindeki asâr-ı kilk-i kudreti

Acz ile takdis sani’ gerd-kâr ettim bu îd

Cem’ edip gonca dehananıhep bir yere

Bizim hülyayı yine reşk-i bahar ettim bu îd

(Revna, Sayı: 4, 56)

3.2.4.10. Başlıksız

Maliye Hazine-i Celilesi Esham-ı Umumiye Tahrirat Odası mütehayyizânından Üsküdarlı Süleyman Beyefendi’nin naziresidir.

Nakd-i âh ile deli-genc ukar ettim bu îd

Sîm-ieşki musraf-ırah-ı nigâr ettim bu îd

Öyle ser-bâz cünûnum ki hevâ-yi zülf ile
 Ukde-i nâr hayali târu mâr ettim bu îd
 Patladı reşk ü gam ve sözü her esenden rakîb
 Yâr ile tophaneden tâ-key güzâr ettim bu îd
 Arz için bir al boyun bağı o verd-i işve meye
 Bin hevesle azm-i semt lâle-zâr ettim bu îd
 Bir muhabbet-nâme-i tebrik eyle esrarımı
 Herçi bâd âbâd yâre aşikâr ettim bu îd
 Pîş-rev oldu bu nev-i tarza dil-i mîr...
 Ben dahi peyrevlige (Sâlim) karar ettim bu îd
 (Revnaq, Sayı: 4, 56)

3.2.4.11. Başlıksız

(Bu da birinci gazelin nazımı tarafından latife kastıyla söylenmiştir.)

Çâk edip suretimde nem varsa harâr ettim bu îd
 Kudretimce ben dahi kesb-i mâr ettim bu îd
 Ahdı var idi beni darp etmeye evvel zalimin
 Çare yok gül-ü şâmâr bişmâr ettim bu îd
 Bahşış isterlerse mahcûb olmamak üzere heman
 Kimseye güvenmeden evden firar ettim bu îd
 Sirke koydum bir kaba bir parça da attım şeker
 Onu lâ-teşbîh şarab-ı hoş-güvâr ettim bu îd
 Gitmediği bir bizim ev kaldı ancak neyleyim
 Artık öyle genc uzlet-i ihtiyar ettim bu îd
 İğnenin yurdundan hind satanı görmek iş midir?
 Gözlüğümle âlemi keşt ü güzâr ettim bu îd

Topladım birçok şeker doldurmak için onları
 Çâk edip suretimde nem varsa harâr ettim bu îd
 (Revnağ, Sayı: 4, 57)

3.2.4.12. Başlıksız

Bu da müşârün-ileyh hazretlerinin gazelidir
 Düşse âhım zülfüne perçîn olur zincirden
 Aks-i ruhsâr-ı cünûn rengîn olur zincirden
 Ni bedem kebsü bedüş eylersin ahının semai
 Halka-i meclis-cünûn âyîn olur zincirden
 Aks saldıķça müselsel perçeminin ruhsârına
 Âyine güyâ ki çîn-i derçîn olur zincirden
 Halka-i zülfünden oldukça cebinin tâbnâk
 Müşteri güyâ zerrakın olur zincirden
 Didede lebz-bezdir efsâne-i zülfünle hâb
 Âşıkâ nakş-ı cünûn bâlîn olur zincirden
 Zülfünün her halkası bir dîdedir ruhsârına
 Hûd nüma-yı hüsn olan hûd-bin olur zincirden
 Turrenden bir akd-i teşkil eylemiş aks-i rehğ*
 Görmedim ki âyîne de pervîn olur zincirden
 Halka-i kebsüde kal (Nevres) ki hû der âşiyân
 Onda kim divaneler meşkin olur zincirden
 (Revnağ, Sayı: 5, 71)

3.2.4.13. Başlıksız

Bu dahi mir-i müşârün-ileyhin tebdil-i âb u hevâ zamanında Bursa'yı teşriflerinde inşat eyledikleri gazeldir.

O rütbedir ki dimağında arzu-yu vatan
 Vezir-i nesîm meşâm hayale buy-u vatan
 Diyar-ı gurbetin afak-ı ittisâında
 Görüp nigâhım eder sanki cest-cûyu vatan
 Gezip görüp çemenzâr-ı huşk gurbette
 Akıttım eşk dü-çeşmimle çifte cûy-u vatan
 Misal âşık-ı mahcûb u yâd âlem-i vasl
 Eder garibi dil ü âşifte gift-kuyu vatan
 Gidip görünce hüdâvendigârını vatanın
 Dersaadet imiş bildim ebru-yu vatan
 Yüzüm gözüm süreyim çâk-i pâkine Ekrem"
 Tasabbüb olursa selametle azm-i su-yu vatan
 (Revnağ, Sayı: 6, 94)

3.2.4.14. Tercüme Gazel

Pertev Paşa'nın tercümesi olup ve Voltaire'in ve hiddet-i vücud hakkında itiraf-ı alenisine delil olan eş'arından biriymiş.

Ey nice kesân zatını inkâr eden Allah
 Ey cümle cihan varlığın ikrar eden Allah
 İşte bu sözümden bana cevni-âher dava
 Et merhamet gevş-i inayet ile isga
 Ger ettim ise saha-i sehv üzere bir adam
 Ancak sana doğru yolu bulmaktı muradım

Gönlüm ne kadar sapsa da kast-ı talebinle
 Lakin doludur* mâye-i şevk şığabınla
 Hala bana içildi reh-i âlem-i âkba
 Bî-havf ve telaş etmedeyim onu temaşa
 Zira ki tasvir edemem sen gibi Mevla
 Birinde sene-i feyz vücûd eyleye itâ
 Ömründe ona bunca inayet edip isar
 Olduk da azap ede ede giriftar
 (Revnaq, Sayı: 6, 94)

3.2.4.15. Başlıksız

Fuzuli'ye nazire olarak bir edip tarafından söylenmiştir

Gazel

Ettikçe gezer berg-i hayalin nazarımdan
 Baran-ı belâ nâzil olur çeşm-i terimden
 Âsar-ı şafaktır mı bu yâ damen-i çehre
 Serpildi ciğerpareler âh sihrimden
 Bir mertebedir sûz-i derunum ki değil eşk
 Âb oldu akar cevher-i can didelerimden
 Azm etmedeyim ah gibi arş-ı murada
 Bir ateşim ey çerh-i sakın rehğüzarımdan
 Rencide kılar şulesi tîr-i gam yâri
 Rencideyim ateşlere yanmış ciğerimden
 Hançerle döğüp sine sana râhlar açtım
 Ey mevt yetiş âlemi kurtar kederimden
 Divana sıfat düştü gönül kûyına(...)

Bir senin cefa değmedi ol sîmberimden

(Revnağ, Sayı: 7-8, 108)

3.2.4.16. Başlıksız

Meşhur ve mağfur Laz Ali Rıza Paşa'nın gazel bî-bedelidir.

Hem dile eyler hulul-u efsun ile hem cana zülf

Âlemi teshir için güya okur efsane zülf

Varsa atmış ona da tesir şûrî aşk kim

Kendi kendin böyle der zincir eder dîvâne zülf

Bakmak ister kendi kendin âşık mecnun gibi

Şule-i ruhsâreyi pervâ düşer pervane zülf

Meyl eder mi çîne eyler mi hatayı arzu

Hal-i meşkinin gibi bulmuşken bir dane zülf

İltifat etmez (rıza)ârâyış-i meşşâtaya

Çâk-çÂk olmuş dil-i şeydâdan ister şâne-i zülf

(Revnağ, Sayı: 7-8, 108)

3.2.4.17. Başlıksız

Fuzuli merhuma nazire olarak bir edîb-i kâmil tarafından söylenmiştir.

Gazel

Cû saffet her dem ki nihâl-i kâmetin yâd eylerim

Baş urur derdinle taştan taşa feryâd eylerim

İki ayn açtım reh-i aşkında giryân-ı dideden

Haşereden ruh-u şehidân gamın şâd eylerim

İtibarım şöyle der kim ayş u nevş ayinine

Rindlik mahvolrsa dünyadan ben icat eylerim

Kubbe-i eyvan-ı çarhı ah ile yıksam nola
 Bin yıkılmış kalbi infazıyla âbâd eylerim
 Ger götürsem kabre ta'n etme melâmet taşlardan
 Ruz-u haşr onlarla bir meyhane-i bünyâd eylerim
 Can u dil bulmaz zafer-i zindan ten tahribine
 Bunca demdir tîşe-i ah ile imdâd eylerim
 Bir geda-yı rüzgarım ben ki.... Ah ile
 Mesendim taht-ı Süleyman olsa bir bâd eylerim
 (Revnağ, Sayı: 10, 144)

3.2.4.18. Başlıksız

Bir Zatın Nevzemin Gazelidir
 Gülse la'lin bade hem mevcut hem nâbûd olur
 Kim âdem-i hülyadan hem mevcut hem nâbûd olur
 Bir garezdir cevher-i fitratta kim hükm-ü vücud
 Zahir ve manada hem mevcut hem nâbûd olur
 Hak eyle kâim vücud-u halk ile müstehlekiz
 Ehl-i dil dünyada hem mevcut hem nâbûd olur
 Bâis ihya-yı dil mevt-i iradıdır bize
 Aşk canda da hem mevcut hem nâbûd olur
 Hazır ömr-ü fanim bekâ andır fenadır menzirim
 Arif-i azade hem mevcut olur hem nâbûd olur
 Müştehirdir feyz-i mahviyetle ankâ meşrebân
 Kaf-ı istiğnada hem mevcut hem nâbûd olur
 Bir nefestir eyleyen ibkâ ve ifna-yı hayat
 Ömrü gör manada hem mevcut olur hem nâbûd olur
 (Revnağ, Sayı: 11, 167)

3.2.4.19. Başlıksız

İsmail Paşazade Galip Bey merhumun naziresidir
 Gülse lütfun yâda hem mevcut hem nâbûd olur
 Kimya dünyada hem mevcut hem nâbûd olur
 Bir aceb ser-nihanıdır heyûlâyı vücut
 Suret-i eşyada hem mevcut olur hem nâbûd olur
 Aks-i hüsnün kim eder ayineden arz-ı cemal
 Cevher-i mînada hem mevcut olur hem nâbûd
 Zal-i memdûh hakikattir vücud-u kâinat
 Âlem-i manada hem mevcut olur hem nâbûd olur
 Sinede ettikçe hüsnün cilve-i gayb şuhud
 Dil-i ta sevdada hem mevcut olur hem nâbûd olur
 Eyledik varlıkla biz âlemde ifna-yı vücut
 Ehl-i dil dünyada hem mevcut hem nâbûd olur
 Murat olan ikbal dehre (Galîb) etmez itibar
 Maldır hülyada hem mevcut hem nâbûd olur
 (Revnağ, Sayı: 11, 167)

3.2.4.20. Başlıksız

Şura-yı devlet baş muavinlerinden İzzetli Ekrem Beyefendi'nin gazel bî-nazirleridir

Zülfüne vurdukça müşatak güzellik şâne sen
 Tarumar eyler nice murg-u garibin lâne sen
 Yaraşır seyrek sesinin tenhada ey vahşi gazal
 Kuy-u hayalin cilve-gâh etsin gönül virane sen
 Mahrem olduk bir zaman bir bizim feyza feyza kim

Bakmaya kıymazdı şem'i şule ver pervane sen
 Düşte gördüm gönlümü giryân u zar ve nalekâr
 Dağlara düşmüş arardı sû-be-sû canana sen
 Ta sabah haşer olur müstağni nevş-i şarab
 Ol mihek bir kez gören yek nazara mestâne sen
 Badeler çektim dolu meyhane-i aşkta kim
 Akl-ı kel sersem olurdu içse ger bir tane sen
 Ayılıp bîzâr-ı ömr-ü insanı ey sâki-i dehr
 Yâ neden sonra dirîğ etmek ecl-i peymâne sen
 Olmasa zincir-i bend gerdunu keysü-yü yâr
 (Ekrem'in) teshir mümkün mü dil-i divane sen
 (Revnaq, Sayı: 11, 168)

3.2.5. Gezi Yazıları

3.2.5.1. Rodos Ceziresi

Akdeniz adalarının içinde en meşhur ve en eskisi Rodos ceziresidir. Mezkûr cezire tahminen bundan üç bin beş yüz sene evvel imar edilmiş ve şimdiye kadar yirmiden mütecaviz hükümdarın kabza-i tasarrufuna geçip bir zaman dahi eski Yunanlarla Romalılara konferans mahalli ittihaz edilmiştir. Tevarih-i atıkaya nazaran bu cezire iki bin beş yüz sene zarfında hemen yüz defa muharebe görmüş ise de kalelerinin metaneti cihetiyle zabtı gayet müteessir olup vuku bulan harp en az bir sene imtidât eylemiştir ki!! Bu halde telef olan can ve dökülen kan düşünüldüğünde güya her avuç toprağı bir insan kanıyla yoğrulmuş. Ve her bir taşı dahi ebnây-ı cinsimizin kemiklerinden konulmuş da deniz ortasında bir heykel-i azim bina edilmiş gibi akıllara hayret veriyor!! Sultan Süleyman-ı sani zamanında dahi cezirenin fethi için sevk ve izam olunan asâkir-i nasr temessür* bir hayli zaman uğraştıktan sonra ahalsinin ekserisi bu kahramanların şimşir satvetlerine gerdun-ı dâde ve nihayet Osmanî dilâverlerine mukavemet mümkün olamayacağını teferrus ettikleri cihetle kaleyi teslim ile bîm-i

candan azade olmuşlardır. Geçen bin sekiz yüz elli altı senesine gelinceye kadar medfûn olan yirmi kadar hükümdar ve familyalarını vesair mevcut olan bir takım antikaları li-ecle-el ziyare Avrupa'dan Cebeli'den hayli zivâr gelmekte ve cezire ahali bu sayede pek çok faydalanmaktaydı. Bî-hikmet Allah tealisine mezkûrda vuku bulan bir büyük hareket-i arz yüzünden ve on gün sonra büyük camii şerifin altında ve etrafında mahfuz olan cincânenin ateşlenmesinden Avrupa'nın ve belki bütün dünyanın nazar-ı dikkatini celp eden antika ve eşyayı nefse mahv u nâ-bedîd olduğundan cezire dahi eski itibarından bir derece sâkit olmuştur. Bununla beraber cezirenin ekser cihetinde el-hâlet-i hâzihi bazı asar-ı atîka zuhur etmektedir. Eğerçe himmet edilip de layıkıyla taharri olunmak lazım gelse belki evvelkinden daha ziyade asara malik olunacağı bî-iştibahtır.

İngiltere'de Manchester Şehrindeki Sergi

Avrupa kıtasında vâki memalikte şimdiye kadar yapılan sergilerin ikincisi bin sekiz yüz elli beş sene-i miladisinde Manchester şehrindeki küşat olunan sergi-yi umumi'dir ki ticaret ve sanat cihetiyle medeniyete pek büyük hizmet etmiştir.

Mezkûr serginin aynısı demirden mamûl ve üzeri camlı irtifai elli ve tulû üç yüz altmış zerra' olduğu halde üç daireye münkasımdır.

Cesameti seksen beş bin zerra' murabba ve derunu envai muamelatla mâlâ mâl olup Manchester'da bu derecelerde sanayi ve mamûlatın kesb-i terakki ve şeref edişi bu serginin küşadından sonradır.

Yalnız ebniyesinin masârifat-ı inşaiyesi dokuz milyon beş yüz bin şiline balığ olmuş ise de hîn-i küşadından şimdiye kadar gerek masârif-i inşaiye ve gerek masârif sairesi olan bir milyondan ziyade şilini bedel-i duhuliyesi ifa ettikten sonra beş yüz bin şiline yakın temettü bırakmıştır.

(Revnak, Sayı: 1, 12)

3.2.5.2. Afrika Kıtasında Diziozu* Nam Şehridir

Bu şehir ahali İslam ve cinsleri Arap olup, Arabistan'dan birkaç yüz sene evvel ziraat ve felâhat etmek üzere bu şehre hicret etmişlerdir.

Bunlar bundan iki yüz sene evvel devlet-i âliyye üdemâtının zir-i himaye ve idaresinde olduğu halde ahlak ve âdât ve terbiyece olan noksanları şu şeref-i cihan-ı kıymetten kendilerinin mahrumiyetine sebep oldu.

Dâhil şehirdeki ebnâ u dekkakın ekserisi kârgirdir. Fakat şimdiye kadar birkaç kere gördüğü muharebe yüzünden hemen cümlesi yer-i halinhîdâm-ı mededir.

Yüz elli sene evvel Tunuslu Hacı Ahmet namında bir şeci' bunların üzerine hücum ile bir hayli yerini zabt ve emvâl-ü eşyalarını nihâb ve gârât ekserisini dahi esir etmişken yukarıda zikrolunan sû-i ahlaklarından dolayı günden güne zuhur eden fenalığa tahammül edemediğinden ve terbiyelerince dahi hayli suubet gördüğünden o zat dahi bunları âli hale terke mecbur olmuştur.

Sonraları “Diziozu” denilen şehrin deryaya yakın olan mahallerine Fransa ahalisinden pek çok adamlar li-ecli ilticare hicret edip şimdi buldukları mahali gayet muntazam esvâk-u ebniye ile tezyin ettiler.

Diziozu ahalsinin terbiye-i ahlakı mümkün olsa şecaatte Cezayir kahramanlarından pek aşağı değillerdir.

(Revnak, Sayı: 2, 29).

3.2.5.3. Çin Memalikinden Hatu Şehri

Çin Memalikinden Hatu Şehri'nin resmidir

Bu şehir ahalsinin ekserisi âkil ve dûrendîş oldukları halde ketb-i semâviyeden hiçbirisine mu'tekid olmayıp ömr-ü azizlerini bir takım heyâkil ve azam-ı masnû'aya ibadet ve perestişe hasr ile izâa ederler.

Gerek ziğver* ve gerek atasının âdâtı iş işlemek veyahut antikadan ad ve itibar olunan gayet hurdeve gayet nazik bir çekmece yapmak veya bir nevi kumaş nesc etmek ve bunların emsali her ne olursa olsun başladıkları şeyi mümkün olduğu mertebe sa'y ve gayretleri sayesinde meydana getirmektir. Ve şayet itmamında evvel vefat ederse evladı, evladı yoksa en akrebi tarafından ameliyatı hitam buluncaya kadar o şeye devam edilip kabl-i âlâ tamam vefat edenin ameliyatı namına olarak pazar-ı hüner marifette satılır ahalsi ne kadar gayur ve çalışkan adamlar ise umûr-u mezhebiye memurları dahi o derece tenperverdirler. Zira umûmen Çin ahalsi kendilerini ruhani memurların esiri

makamında addederler. Ve bunlara her nerede tesadüf ederler ise riayeten adeta sücûd derecesine kadar tenezzül eylerler. Bu memleket gayetle münbit ve mahsuldardır. Lakin ne fayda ki ahali ziraat ve filâhetle me'lûf olmayıp bir makine vasıtasıyla dört günde husulü mümkün olan ve bâlâda bast-u bayat kılınan münasebetsiz bir takım ufak tefek şeylerle meşgul buldukları cihetle hem taayyüşçe azab-ı elîme giriftar ve hem de celb-i erzak hususunda tarif olunmaz surette mihen ve müşâka düçâr olurlar.

(Revnak, Sayı: 6, 93)

3.2.5.4. Salvador Adası

Müctemi'a Amerika'da hareket-i arzdan harap olan Salvador Adası'dır.

İşbu cezire 1870 sene-i miladîyesi martının dördüncü günü vukuu bulan hareket-i arzın şiddetinden kâmilten harap olmuştur.

Bu zelzele-i azime yevm-i mezkûrun akşamısı evvela hafifçe ve ikinci defa şiddetlice ve üçüncü defasında dahi nihayet derecede şiddetlice vukuu bulup şehri humar-ı kâmilten yıkmış ve ahalinin ekserisi dağlara kaçtıkları cihetle nüfusça pek çok telefât vuku bulmamıştır.

Mezkûr cezirenin ayrıca Cumhuriyet İdaresi tahtında olup harabiyetinden evvel fevkâlade muntazamve arziyyesi münbit ve mahsuldâr idi.

Hareket-i arzın vukuunda birkaç gün sonra insan naaşlarıyla birçok hayvan leşlerinin taaffününden bir güne hastalık vuku bulmamak için Hükümet-i Cumhuriye tarafından bunlar derhal defnedilmiş ve müctemi'a Amerika muharebesi esnasında ahz ve girift olunan üserâ mezkûr cezire yakınında bulunan çamlar nam küçük cezireye nakledilmiştir.

Mezkûr cezirenin merkezinde cisimce ve etrafında dahi yedi adet de volkanı mevcuttur.

(Revnak, Sayı: 7-8, 115)

3.2.5.5. Zeng-bâr ahalisinin bir takımı

İşbu zeng-bâr ahali iki kısma münkasım olup, bir kısmı adeta Arap'tır ki bunların harekât ve sekenâtı oldukça medeni ve diğer kısmı ise ban-yan* tabir olunan

bir kavim olup, bunlar bayağı hayvanat-ı vahşi gibi dağlarda ve bir yaban mahallerde gezip nebatata müteallik bir takım şeyler iklile* tagaddi ve taayyüş edip asla hayvanatı yemezler. İşte bu cihetle benizlerinde kan ve vücutlarında zerrece derman kalmayıp, önlerinde daima hastalık hali müşahede olunur. Ve bu ban-yan* takımı her familyaya mahsus olmak üzere birer tane öküz beslerler ve gurûb-u şemsten evvelce besledikleri öküzlerin yoluyla ellerini ve yüzlerini yıkayıp güneşe müteveccihen perestîş ederler.

(Revnaq, Sayı: 9, 133).

3.2.6. Hikâye

3.2.6.1. (Öç Almak)

Şark krallarından birisi bir gün sarayına gelir ve sevgilisi olan familyası kraliçenin salonuna girer. Sevdiğini bir hüzün ve matem halinde görür, bu hal krala mucib-i endişe ve melâl olup sebebini istisâl ve istifâr eyler.

(Kraliçe) Bu mahzuniyetimi dünyada hiçbir şeyi izâle etmez. Ancak beni tahkir ve şanıma nakîsa vermeye cesaret eden herif kısasen katlolunmadıkça der.

(Kral) Bu mühim sözden bir şeyi anlayamadığı cihetle hakikat-i hali tekrar istimzaç eder.

(Kraliçe) Söze başlayıp der ki herifin birisi bana gayet zarif ve ağır kıymetli bir gerdanlık hediye etti. Ben de mahzuz oldum. Mühharan gerdanlığın halis olmayıp taklit olduğunu anladığım cihetle mükedder oldum. Bu adamın katiller zindanında hapsedilmesini emrettimse de bununla da kanaat-i hâsıl edemediğimden katlettirmek üzere yemin eyledim. İşte bu herifi parça parça ettirip ol suretle telef olunmak üzere canavarlar meydanına atılmasını senden istirham ederim.

(Kral) Bu vakıa-yı garibeyi kemal-i hayretle dinleyip cevap olarak der ki, mülk-ü hükümdar bulunanlara ehl-i emanet Allah'tır. Onlar tarafından cüz'i bir kusur bile vukuu bulmuş olsa afv ile muamele edip ahz-ı nar talebinde bulunmak lazımdır. Bilirsin ki adalet ile gayz bir yerde içtima etmez.

(Kraliçe) Evet ama sözümü geri almak istemem.

(Kral) Canım cehaletten neşet eden bu sözler senin ağzında ne geziyor. Seni aldatmış diye bir adamın kisasen katline nasıl hüküm olunabilir ve bunu hangi hakka istinaden talep ediyorsun! Katl-i mecazeti katil hakkındadır, bu adamı telef etmek daire-i adil ve insaftan huruç demek değildir!!!

(Kraliçe) Hüzün ve melali artırarak Allah canilere buğuz eder ve onlardan öç almak için senin eline kılıç verdi. Binaaleyh heb ve vidâd başı için olsun arslanların pençesinde şu şekk-i herifin parça parça olduğunu göreyim, zira bu cezaya kendini müstahak etti.

(Kral) Mutalebini yakında icra ederim! Sen müsterih ol der, ertesi gün o biçare adamdan ahz-sâr maksadı nafiz olduğunu kraliçeye tebşîr için âdet-i belde üzere müzikalar terennümaz olur. Kraliçenin yüzünde mesruriyyet emareleri leman ederek cemiyet-i azmiye ile çıkıp canavarlar meydanına gider ve bu meydan katl ile mahkûm olanları yırtıcı hayvanata parlatmak için tayin ve tahsis kılınmış bir mevki olup kral kraliçe vesair halk mevâki-i mahsusada oturduktan sonra arslanın salıverileceği ilân olunur. Gerdanlık ile kraliçeyi aldatan o zavallı adamcağız meydanın ortasında ayakta durarak hayatından kat-ı ümit ile kükremiş olan arslanların üzerine hücum ile bir lahzada telef olacağını tahattur ettikçe kendinden geçirdi. İnsanın bilfiil vukuu değil tasviri bile dehşetli şu mevkideki hali kim bilir nasıldır (Cenabı-hak kimseyi bu hala düçâr etmesin).Tayin edilen zaman takrip eylediğinden müzikalar çalınmaya başlar ve arslanların olduğu mahalın kapısı açılır. O mazlum adamcağızı arslan nasıl telef edeceğini öç almak isteyen kraliçe ile sair halk muntazırken o büyük kapıdan ufacık bir kuzu çıkmasın mı? O zavallı arslanların pençesinde paralandığını seyredecek halk, o güzel mini mini kuzucuğun ön ayakları önünde otlamasını görür.

(Kraliçe) Hacâletinden yüzü kızararak kralın yüzüne bakar. (Kral) Bülend-i avaz ile söze başlayıp der ki, sevgilim kraliçe işte intikamının hakkını icra ettik o adam seni aldattığı gibi sen de aldattın. O latif yüzünün kızarmasını fiilimin isabetine ve adalet-i rabbânîyeyi infazıma bürhândır”

(Kral) Nutkunu bitirdikten sonra mevzihe çalınıp maceraya aşına olan halk “Yaşasın kralımız yaşasın adalet yaşasın kraliçemiz” diye bağrışırlar.

(Revnaq, Sayı: 7-8, 110).

3.2.6.2. Hikâye

Bir tacir bir herif sade dilden falanca dostun ziyade hastaymış, “Gidip görüyor musun, hatrını soruyor musun” diye sual eyledikte “Hayır gördüğüm yoktur gailem çoktur” demesi üzerine tacir “böyle vefasızlık olur mu hasta olan dostunu görmeyen insan felâh bulur mu” diye itâba başlayınca gözlerini yaşlayınca herif “Efendim zaten benim kulaklarım ağırça yani sağırçadır. Hasta ağır ben sağır şu halde sual ve cevap müşkül olmaz mı acaba işe bir fenalık yol bulmaz mı” demişse de tacir “yok yok gitmelidir görmelidir hatrını sormalıdır” deyince herif kendi kendine düşünüp “Buna sağırlığın ne zararı olabilir? Şimdi buradan doğruca hastaya giderim evvel-be-evvel hatrını sual ederim o da şüphesiz sual hatıra gelen bir dostunu mundaretmemek için hamdolsun iyiceyim diyecektir. O yolda dudaklarını deprettiği gibi bende memnun oldum derim bir de kendinizi hangi tabibe baktırıyorsunuz diye sual eylerim. Elbette bir tabibin adını haber verecektir. Ben de onun kudûmî mübarektir yollu cevap verip sonra nasıl deva kullanıyorsunuz sualini dahi ettiğimde tabii şunu ya bunu istimal ediyorum diyeceğinden iştibâh olmadığından ona dahi yek şifalı devadır der ve biraz daha oturur avdet ederim”Sual ve cevaplarını zihninde tasarladıktan sonra kalkıp hastayı görmeye gider. Girip oturduktan sonra “Efendim nasılsınız?” diye sualinde hasta “Ölüyorum” diye cevap verip herifse kulağı işitmez olduğundan evvelce zihninde tasarladığı gibi “Şükür şükür memnun oldum deyince” hasta şaşmış ve derdi başından aşmış ise de herif yolunda cevap verdim zannıyla tekrar suale başlayıp hastayı bir kat daha haşlayıp “Efendim kendinizi hangi tabibe baktırıyorsunuz?” diye sordukta hasta can alıcıya baktırıyorum diye leb-i cünbân olunca herif yine farkında olmayıp “Evet o bir hâzık ve ayağı uğurlu tabip imiş dediğinde hasta bu herif meğer benim düşmanım imiş belki bir rehzenim imiş” diyerek müttehayyir ve âhir-kâra muntazırken herif tekrar “Nasıl deva-i istimal ediyorsunuz, mukavvi ve müştehiden hangi bir yola gidiyorsunuz?” diye sormuş ve hastayı yormuş olduğu halde hasta dahi “Zehir içiyorum deyince herif doğrusu güzel deva-ı intihâb buyurmuşsunuz, şifalıdır” dediğinde hastanın bütün bütün şuuruna dokunup telaşlıca feryat edince, akli başından gidince herif dahi hastayı divane olmuş çilesi dolmuş zannıyla hemen oradan savuşup gitmiş ve bir daha hasta hatrını sormamaya yemin etmiş.

Şu hikâye-i garibe-i hisse alacak bir kıssa olup hasta görülmekte böyle bir netice-i vukuunun dahi melhuz olduğunu ehline arz ve beyandan ibarettir. Bu yolda hasta görüldüğünde böyle bir mahzur vuku bulması insan için tabiidir.

(Revnak, Sayı: 7-8, 112).

3.2.6.3.Göz-ü Dünya

Makedonyalı İskender’e dair şöhret bulan işbu kıssanın gerçi sıhhati yoksa da gayet ibret-i âmiz kıssalardandır:

İskender ucu bucağı bulunmaz geniş çöllerde seyahate başladı. Birçok müddet dolaştıktan sonra, zümrüt gibi yeşilliği parlayışına mütenasip, bir çemen-zâr ortasından safi ve berrak bir akarsu menbana tesadüf etti ki mevkiin letâfetini bir gözden geçiren ashâb-ı selîka-i tabiati külfet-i sînâiyeden münezzehten olan hilye-i cemel ve behçetini burada teşhis ettirmiştir.

Letâfeti icmâlen tarif edilen şu mevkiin vasfını işitenler İskender böyle bir mevki-i dil-küşaya tesadüf ettiğine hususıyla otsuz susuz çöller içinde kim bilir ne kadar memnun olmuştur! Derler lakin dedikleri gibi değil. İskender? O güzel mevki-i tesadüfünden memnun olmak şöyle dursun, letâfetinden istifade etmek için, bir müddetçik olsun, bu menbain, kenarında oturmadı? Çünkü onun tama’ı kendisini, makâsıdırna nail olmak için istihdamını lazım gördüğü her bir şeyi istihdam ederek, dünyaca mucit ve azimet talebine icbâr etmişti, velev ki o istihdam ettiği şeyin neticesinde binlerce adamların helâkı ve milyonlarca biçarelerin ah ü enin etmesi mukarrer olsa bile.

Artık başında böyle bir sevdası olan adamın gözüne mevkiin letâfeti görünür mü? Bilakis tama’ ettiği şeyden meşgul edeceği için ona zindan olur? Binâen aleyh orada oturmayıp çöllerin içinde ileriye yürümeye devam etti ta ki yorgunluk kendini aciz ve açlık susuzluk gergi gibi tesir edinceye dek.

Bu esnada bir nehir görüp kenarına oturdu. Ona bakarken gönlünden “Şüphesiz bu nehir gayet güzel, bolluk ve serveti çok memleketlerden zuhur ediyor” derdi? Bunun üzerine o nehrin kıyısınca o memleketlere vasıl olmayı tasmin edip yürümeye başladı, gitti gitti, ta saray kapısına vasıl oldu kapıyı çaldı. Sarayda olanlardan birisi ona “Sen kimsin?” diye sordu, İskender ismini ve haysiyetindeki ulviyeti haber verdi:

Şahs-ı ruhani- Bu mahale salâhlardan başka kimse giremez.

İskender- Madem girmekliğime yoktur, senden bir hediye isterim ki onu memleketime götüreyim ve memleketim ahalisine, nev-i beşerin vasıl olamadığı bir mahale vasıl olduğumu tasdik ettireyim ta ki tevâbi'mi taaccüp ve hayrette kalsınlar.

Şahs-ı ruhani- Ey divane al bunu, belki nefsinin hastalıklarına deva olur? Çünkü hiçbir hekimlerinden tahsil edemediğin bir hikmeti buna bir bakış ile tahsil edebileceğin mamûldur. Hadi var git.

İskender hediyeden memnun olarak çadırına avdet eder. Bir de çadırda bakar ki şahs-ı ruhaninin hediye olarak kendisine verdiği şey meğerse bir avlu insanın baş tası imiş? Artık o kadar mükedder ve o derece gazabı müşedded oldu ki o baş tasını kaldırdı yere çarptı.

Bu hali hâzır olan hekimlerden birisi görür der ki “Şahım! Hediyeyi istihfaf etme zira bunun görünüşü gerçi hakir ise de pek acayip hassalara*maliktir? İmdi emrediniz de terazinin bir gözüne onu ve öbür gözüne altın koysunlar”

İskender hekimin dediği gib, emredip terazinin bir gözüne baş tasını ve öbür gözüne altın koyarlar. Muvazenede baş tası ağır gelir, bunun üzerine altının bulunduğu göz doluncaya dek altını artırırlar? Yine ikinci göz ağırlaşmaz? Hatta onlar altını arttırdıkça baş tasının ağırlığı ziyadeleşirdi.

İskender bunu görünce der ki “Bu ne garip şey! Nasıl olur! Ki bu ufak kemik bu altınların topundan daha ağır geliyor, acaba bunun sıkletine muvazi bir şey yok mudur?” hekim “Evet efendim bir madde vardır ki onun bir miktar-ı cüzisi bundan daha ağırdır” dediğinden sonra biraz toprak alır ve kemiği onunla örter? Bunun üzerine altın ağır gelir, ama ne ağır gelir!

İskender bütün bütün hayrette kalır ve hekimden bu ser'amızın keşfini talep eder?

O vakit hekim der ki “Şahım bu kemik, insanın göz kemiğidir. Bu kemiğin, hacminin ufaklığıyla beraber tama'larının müntehası yoktur? Kazancı çoklaştıkça tama' artar ve meksebinin daha ziyadeletmeye can atar, binâen aleyh ne gümüş, ne altın, ne imlâ ki, ne azimete, ne mecide ve ne başka dünyevi şeylere kanaat eder? Lakin vaktâki mezara konulup toprak ile örtüldükte matami' ve müştehiyâtının ipleri kesilir.”

Güzelce mülâhaza edilsin: bu kıssa ashâb-ı himmete tembelliği tedaris etmiyor?
Yorgunlara intibah ile vaaz ediyor.

(Revna, Sayı: 10, 141).

3.2.6.4. Şehir İçinde Bir Seyahat

Malum ya memleketimizin sokaklarında gaz falan gibi esbâb-ı tenviriyeye olmayıp erbâb-ı kesb ve kâr ise akşamdan sonra mevsimine göre geceleri birçok zamanlarını tab'ı selim erbâb-ı indinde fenalıkta bir şeye teşbihi kuvve-i hayâlîyi düçâr-ı ızdırıp eden o ma'hûd mahalle kahvelerinde laklaka-i bî ma'ni ile geçirecek yerde dükkânlarında alışverişiyle meşgul olarak hüsn-ü istimal eyleyecek kadar say' ve talepten lezzet alamadıklarından, mahalle kahvelerinin âb u havasıyla imtizaç edemeyenler için geceleri mütalaa veya tahrir ile veya birkaç ahbâp bir yere toplanıp konuşmakla imrâr-ı vakit etmekten başka çare yok gibidir.

Kitap mütalası veya bir şey tahriri esasen pek ala ise de gündüzleri işi gücüyle uğraşmaktan betyâb düşünelere göre bu her zaman olamaz. Hiç olmazsa birkaç gecede bir olsun li-ecl iltizahçıkıp bir tarafa gitmek, sıhate elzem bir ihtiyac-ı mübremdir. Binâen aleyh bende bu ihtiyacın sevk ve icbarıyla evvelki sene kış evâhîrinde bir gece Üsküdar'da evimden kalkıp ihvandın nevh kıyısında bir zatın hanesine gitmişim. Gittiğim yerde ülfetlerinden telezzüz olunur bazı zevatı da hazır bulmuştum. Kahveler içilip şuradan buradan lakırdı derken Avrupa'nın terakkiyât-ı hazre-i medeniyesi üzerine bir bahis çıkarıldı. Herkes efkârını beyan eyledi. Erbâb-ı meclisten biri diğerine muvafık görünseyse kusuru muhalif zuhur etti. Bahis uzaya uzaya sadet kayboldu. Mesele başka surete intikal etti. Fakat onda da sebat olunamadı. Diğer bir bahis daha tevellüt eyledi. Ben ona dikkat ederdim ki huzzârdan ekserisi bir yerlerini o gece tanımış ve bu birinci mülakatın iptidalarında yekdiğerine bir takım ta'zîmli tevkirli sözlerle mukabele edip musâhabât-ı âdiyeden olmak üzere içinden birisi mesela hava soğukken sıcaklığından ve şakır şakır yağmur yağarken gökyüzünde yıldızların parladığından bahsetse öbürleri tasdik etmekten çekinmemekte bulunmuş iken mübahase-i cediyyeye girildikte insan hürriyet-i efkâr ve suret-i itikadını olur olmaz şeye feda edemediğinden midir nedir her biri öbürüne karşı bayağı hatır-şikenâne ve derr-i şitâne* sözler söylerler ve gariptir ki mübahase-i cediyyeye bir aralık faysal

verilip de musâhabet-i âdiyeye avdet olunca yine resmi ve teşrifatlı lakırdılara başlarlardı.

İşte bu suretle mübahase oluna oluna vakit geçmiş öyle çabuk geçmiş ki kimsenin haberi bile olmamış. Nihayet içimizden biri saate bakarak (on bir) olduğunu haber verdi. Bir diğeri ona âdem-i itimat ile kendi saatine müracaat ederek “Acayip gerçek öyle” dedi. Onun üzerine umûmen saatlere bakıldı. Saatler sahiplerinin her mesele üzerinde fikir ve zehaplarının ihtilaf ve tebâyünü kadar değilse de kimisi on buçuk kimisi on bire yirmi dakika kimi çar-yek olduğunu kesmesi daha on buçuğa bile gelmediğini haber verdi. Fakat bil-ittifak hükmolundu ki vakit on ile on bir beyninde artık daha ziyade oturmaya meydan yok. Umumen kalkıldı. Herkes birbirine veda ederek müfârat olundu. Bende haneme mütevcihen gitmeye başladım. Hikâyenin buraya kadar lüzumsuz görünür ise de bizdeki mecâlis-i ülfet ve mahâfil-i bahis ve manzaranın halini bir dereceye kadar olsun anlamaya medar olacağı için pek de faydasız değildir zannedirim.

İşte yola çıktım. Hava gayet soğuk hem de zifiri karanlıktı. Bu zamanda sokakta bir insan hatta evlerde bile uyanık bir can bulunmayacağını tarif-i iktiza etmez. Köpekleri sorarsanız onların da her biri bir yerde kıvrılmış ortalıkta bir sükût ve sükûnet hükümet etmekteydi. Şiddet-i bürûdet hava ile bürünmek deliklerinden çıkan nefes gözlerimin önünde (azıcık ilerde uşağın çekmekte olduğu fenerin aydınlığa mukabil) birer umud-u bahar teşekkül eder. Evlerin ekserisinde hiçbir aydınlık görünmez bazılarında da müşahede olunan zayıf ışıkların gayr-ı muttarid bir halde batıp yine peyda oluşu âlem-i vücuda veda eden hastaların enfâs-ı ahire-i hayatiyesi andırırdı.

O gemide ki fenerin aydınlığıyla hâsıl olan sayemin beni takip etmesinden aralıkta dehşetlenerek tüylerim ürperirdi. Bu zamanda sokakta bir insan ve evlerde de uyanık bir can bulunmaz dediğim asude-dilân-naz ve naim-ü âzâde-serân renc-i âlim içindir. Yoksa dünyada öyle mihnetzedeler öyle bela-keşler öyle biçareler öyle garipler vardır ki vücutlarında hayattan metin varken değil böyle bir zamanda hatta ölüp de mezara girseler yine bir dakika gözlerine uyku girmez yine derler yine çare bulmak için yerinde rahat oturamaz!!

Ben bu halde biraz gittikten sonra ileride bir sokak içinden bir fenerli zuhur etti. Geldi geldi orada bulunan evlerden birinin kapısını çaldı. Bu kapı çalış altı yedi

defa mükerrer ettikten sonra kapı açıldı. Bende tamam o hizaya gelmişim. Kapıyı çalan yatak başına bürünmüş bir kadınmiş. Ağlayarak hane sahibine şöyle hitap ediyordu: “Ah! Ülfetim can üstünde... Kuzum Hüsnü Efendi şuralarda bir hekim varsa sevabınıza alıp getirseniz ...” içerden Hüsnü Efendi de (adını öğrendik ya) biçare kadına şu cevabı verdi: “Ayol! Bu vakit hekim gelir mi? Sabah olsun da çaresine bakarsın!” bakarız değil ha! Bunun üzerine zavallı kadıncağız kapıyı me’yusâne çekti ve “Allahım! Çarem sana kaldı. Sen bana imdat et!” diyerek çıktı gitti.

Demek ki bu vakitte de sokakta kimse bulunurmuş. Bu muhâtabâtı işitince gönlümde hâsıl olan tesirâtı hikemi bazı mülâhazat ile bastırmak istedim. Heyhat!... Buna hükümet ne yapsın? Ülfet.... Ah biçare Ülfet can üstündeymiş. Anası hiç şüphe yok anası olan biçarenin bir tesellisi kalmış o da hekim celbinden ibaret kendisi ona muktedir olmadığı için Hüsnü Efendi’ye yalvardı. Lakin Hüsnü Efendi kim bilir uykusunu rahatını feda edemediğinden kadını reddetti kadın meyas oldu gitti! Şurasını da unutmayalım: ben kadının son tesellisi olan hekim celbini tasvir ettim değil lakin buna iki sebep mani oldu. Birincisi o civarda bir hekim olup olmadığını bilmiyordum. İkincisi kadını nasıl oldu da o aralık kaybediyordum. Yine yola devam ederdim. İlahi yarabbi! Ülfet bir türlü gözümün önünden gitmezdi. Sıcak ve az aydınlık bir oda içinde sekiz yaşında bir kız çocuk yatağına uzanmış inim inim inler ayaklarım anası da onun ayakucunda oturmuş hüngür hüngür ağlar ve aralıkta “Yavrum Ülfetim” derse de çocuk ses vermezdi. Bende bu hale baktıkça yüreğim sıkılarak “Yarab! Ülfet’e ifâkat ihsan eyle!” demekten başka bir şey yapmazdım.

Bu hayalet-i müellime ile biraz gittikten sonra bir evin alt katındaki bir odasından doğru bir inilti işittim. Kulak verdim. Bu da hasta bir insanmış. Ah ve inin arasında şu sözleri söylüyordu ilahi! Benim gibi derdine derman bulmaktan ümidi kesilmiş dünyasından canından bıkmış bir zavallıyı daha ne vakte kadar yaşatacaksın!” al sana! Ülfete bir şerik dert daha çıktı. Gördüğümü bu zamanda evlerde de uyanık can bulunurmuş. Ülfet vakıası üzerine buna da tesadüfümle gönlümün kesb ettiği hali siz hayal edin. Ama biraz daha müsaade buyurun ki bir şey daha kaldı onu da söyleyeyim:

Daima gidiyoruz ya! Biraz daha ileride sedası işittim. Dinlemek için azıcık durdum. Sedanın hali sahibinin bir genç kadın olduğunu bana anlattı ama öyle sizin anlayacağınız bir delil ile değil bir hiss-i tabîî ile anladım. Yahut ki öyle tasavvur ettim.

Seste ihtizâz ve telaffuz ettiği kelimatta inkıta' ağlamaya delalet ederse kadın ağlıyordu. Kadının ninnisini zannıma göre bir bir buçuk yaşındaki bir çocuğun nevhâ-i teallümü fâsıla-dâr ediyordu. Ninni içinde söylenen sözleri tamamıyla tahatturedemem. Fakat bir yeri yüreğimi pek sıkıdığı için alan hatıramdadır. Zavallı kadıncağız ağlaya ağlaya yavrucağına söylediği ninni içinde bir aralık şu sözleri söyledi: “Babasının yadigârı ninni! Benim yetim yavrucağım ninni!”

İnsanın bazı vakti olur ki kulağına kahkaha sedaları matem avazı gibi müessir gelir. İşte ben o gece bu haldeydim de sizin hikâyesini okumakla müteessir olacağınız bu ninniye işitmekle hiç müteessir olmadım. Tesirin ifrâtı vicdanı uyuşturuyor mu ne yapıyor? Şimdi bile tahatturu gözlerimi nem-nâk tesir eden bu son temaşa üzerine o gece tekmil hissiyatım mahvoldu da evvelki temaşaların tesiratını da bana unutturdu.

Biraz daha gittikten sonra başımı semaya kaldırdım. Gökyüzü gayet berrak ve kubbe-i âsmânın irili ufaklı yıldızlarla kesbettiği manzara-i ulviyye Caleb-i nazar iştiyaktı. Aralıkta bir gümüş mil gibi zahir olan şahaplar zemine inip saplatacak zan olunurken mahv ve muntafî olurdu. Bu sırada eve yaklaştım. Vapur iskelesi kurbundaki camii şerife takrip eylediğim zaman müezzin (es'salat) çıkmış imiş onu da biraz dinledim. Fakat böyle mukaddes bir şeyi kayabaşı dinler gibi mi dinleyeyim? Oturup can kulağı ve huzur-u efkâr ve hissiyatla dinlemeliyim ki bir his ile mütelezziz olayım: binâen aleyh oracıkta sokağın bir tarafında duran büyücek bir taşın üzerine oturdum. Uşakta benim bu halime mütehayyir elinde fener ile durdu. Ben es'salat dinleyeceğim ama uşağın o vaziyetle karşımda dikilip durması zihnimin yüreğimde uyanmaya müstaid olan hissiyat-ı ulviyye ile iştigaline mani oluyor. Zaten bizim evde oracıkta uşağı “Sen git! Ben gelirim” diyerek savdım o gitti. Bende yapayalnız kaldım. İşte o vakit kuş canlı el-salate dinlemeye başladım. Mevzunun sedası vakıa o kadar bülemler o kadar güzel değildi. Lakin edası o mertebe dil-sûz idi ki sahibinin gerçekten gönüllü gerçekten müteedeyyin gerçekten Müslüman olduğuna hüküm olunurdu. İşte böyle bir sedanın sâmi'ama ve oradan vicdanıma isal ettiği kelimat-ı mukaddesinin fehva-yı necat etmemesini teemmül etmeye başladım. Aman yarabbi! Gözlerim derhal doluyordu yaşındaki kan his olunur. Bir surette yüreğime doğru indi. Saçlarım havaya kalktı. O derecede ki güya birisi fesimin ibiğinden tutmuş kaldırıyor gibi bir iki parmak yukarıldığını duydum. Müezzin es'salatı bitirip ezan içinde “Es'salat ü hayrın-minen'nevm”i telaffuz ettiği gibi zaten uyanık itikadında bulunduğum hissiyatım pençe-

i kabûs beladan kurtulur gibi bir zor hissederek gerçekten uyandı. Ser-â-pâyı vücudum pezîrlerle* pür-ra'şe geldi. Asabım gerildi. Yüreğim can evimde güya bir kapaklı kutu içinde duruyormuş bî-dâr olan hissiyatımın darbe-i tahrikâtıyla kutunun kapağı açıldı. Yüreğim âlem-i bâlâ-i semaya doğru çıktı gitti. Ben ise bir tarafta gözlerim giryan vücudum lerzan saçlarımın iki de bir de havaya dikelmesinden fesim kalkar iner. İşte şu hal ile izn-i pâk-i Muhammed'iyi tek mil dinleyerek ve ayn-ı şefkât ve rahmet yani necat ve selamete davetten ibaret olan fehâvî-i kutsiyesini teemmül ve bundan din-i mübeyyin-i islâmın mebnî olduğu kavaid-ü usûl ve ahkâmın metanet ve hikmet ve uluvviyetini tefekkür ve tahayyül eyleyerek garip bir neş'e garip bir telezzüzle evime gittim. İşte bu lezzet bu neş'e benim içindi. Bir neş'edir ne zaman gönlümde bir mahzuniyet olsa o geceyi tahatturla iktisâb-ı ferruh ve inbisât ederim

M.E.

(Revnaq, Sayı: 10, 144)

3.2.6.5. Bir Şeb-i Endûh

Gönlüllere rikkat darı olduğu zaman dikkat ettiğiniz var mıdır? İnsan bilmem ne hükümettir böyle vakitten de daima hazin düşünür. Vukuat-ı mazinin daima hazin parçalarını tahattur eder gözleri bile meşhûdatın daima hazin cihetlerini arar da onlar hasr-ı dikkat eder. Şevk ve servere dair ahenk ve şamatayı istimâ'dan içtinâb eder daima hazin ahlar rikkatli enînler işitmek ister!! Yahut düşündüğü hatırladığı gördüğü işittiği şeyler zaten hazin değildir de gönlünün hüznü onlara galebe ederek mahiyetlerini tağyir eyler. Sürûr ise kedere sever ise mateme tahvil eder. Her ne ise maksat bu hissiyatın hikmetni esasını kavilleştirmek* değil atide bana birçok zamanlar medâr fikri telezzüz olacak bir şeb-i enduhumun bazı hallerini tasvir etmektir. Geçenlerde bir akşam eve geldim. Meydanda şudur diyecek hiçbir sebep yokken gönlümde hafî bir rikkat-i latif bir hüznün hissetmeye başladım. Hüznü letâfetle tavsif-i garip görünmesin. Hüznün böyle hafîf derecesi havalî-i hatıra sarılan his ve hâşâk-u gumûmu silip süpürmekte selâse-i gassâleden müessirdir! Hakikat böyle hüznü pek severim. Besbelli bundan dolayıdır ki ondan vareste bulunduğum zaman pek nadirdir. Bu hal ile soyunup dökünerek pencerenin önüne oturdum. Bereket versin küreviyyet hail olmasa rub'-u meskûnu göreceğine hüküm olunabilir yollu mübalağalı bir vasfa şayan derecede nezareti vasi' bir ve bir viranhâneye malik olmuşum. Pencereye oturur oturmaz bî-

minnet etraf ve enhâ-i vezir ve bâlâyı temaşaya başladım. Nazirim en evvel pâ-der-rikâb gurûb olan güneşe taalluk etti. Zavallı güneş! Şa'şa-i iclâli cihana münteşir iken iktizayı hükm-ü devr ile “İkbal-i idbâra munkalib olmuş ve en ziyade mukarrebî olanlar kendisinden yüz döndürmüş bir cihangir-i bedbaht” gibi eşi’asından ârî olduğu halde soluk ve hazin bir çehre ile kenar-ı ufukta yek başına ağır ağır yürüyerek mütevari-i perde-i gurûb oldu. Bende şu hali görüp düşünmekle garipsedim!! Güneş bertaraf olunca nazarımı ufuk-u gurûb üzerinde birbirine sıkışmış ver birer tarafı henüz gurûb eden güneşin aks-i zıyasıyla gayet latif renklere boyanmış bulut yığınlarıyla işgal etmeye başladım.

Hengâm-ı tufûliyyetimde yine böyle gurûb zamanlarında ufuktan meşhur olan seyyar bulutlara hasr-ı nazar-ı dikkat ettikçe her parçasının her dakika aslan, fil gibi hayvanat şekillerine temsil ettiğini görür de eğlenirdim. Âlem-i tufûliyyetin mahsusat ve müstelezzâtından olan şu hali hatırlamakla her nem arttığı zaman mukabele-i nigâhında duran o kaba kaba bulutlar hengâm-ı tufûliyyetimde ki bulutları müsâbakat edercesine atlas-ı kebûd reng-i asman üzere o kadar nazik o kadar dil-nişin o kadar musanna suretler resimler irâ’e etmeye başladı ki nazirini en mahir-i musavver veya en muktedir şair velev ki safha-i hayale kalem-i tasvirle olsun nakş-ı teressüm etmekten acizdir. Ez cümle bu suretlerden birisi dağınık kisve-i siyahı topuklarını da aşmış da yerlere sürünüyor, buğday benizli mâî ve şahane gözlerinin nigâhı yürekleri deler, kirpikleri yanaklarının yarısını gölgelendirir surette uzun ve sıcak endamı mütenasip tahminime kalır ise on altı on sekiz yaşlarında bir bakirenin tasviri idi ki büründüğü gül rengi ihramı omzuna gayr-ı muntazam atıvermiş olmasından dolayı sinisini ve bahusus memelerini tamamıyla setreden aciz olduğu halde bir kayanın üzerine bîtâbane oturmuş sağ dirseğini kayaya, başını da eline dayamış garibâne mahzunane düşünüp duruyordu!!

Tuhaf şey! Bende en mahir musavverlerin, şairlerin tasviriden bile aciz olduğu bir resm-i ulviyi böyle dört buçuk lakırdıyla tasvir etmek istiyorum.

Heyhat!

İşte tarifine kendimde kudret göremediğim bu suret-i âlem-bahânın tenasüb-ü endamına perişan-ı keysü seyfhâmından ziyade nazar-ı dikkatimi celp eden hali çehre-i kendim gününde âyân olan asar-ı hüzn ve bikararıydı.

Bunun sehâb-ı müteşekkil gibi bir zıll-i zâil olduğunu unutarak daima gurûb noktasına baktığından şöyle tasvir ettim?

“Bu bakire-i felek mesir-i güneşe âşık aşk yolunda çıldırmış zaaf derd-i hicranla hayale dönmüş yahut daha doğrusu feyz-i aşk-ı fettan ile keşâfet-i cismâniyeden sıyrılmış da ruh-u revan gibi göklere akmış orada rengin bulutlara karışıp maşuk-ı nâ-mihribani olan mihr-i rahşânın güzergâhında boynunu bükmüş durmuş. Fakat o zalimin kendine arz-ı temayül değil bir kemter-i nigâha bile tenezzül etmeyip nâzan nâzan her mısra-yı mağribe revan olduğunu görünce kemal-i meyusiyetinden dizlerinde derman kalmayarak bîtâbane olduğu yere yığılırmış...

Ağlamak istiyor sükkân-ı zemini tacirden içtinap ediyor haykırmak istiyor melaike-i asmanı tasdiden ihtiraz ediyor.

Ne yapacağını neyle teskin-i elem edeceği bilemediğinden mahzun mahzun düşünüyor!!!” Şu tasavvurât ile zihnimin meşgul olduğu beş on saniye müddet-ı bittab’ dikkat edemeyip hitam-ı tasavvurâtta biçare bakire sevda-zedeyi bir kere daha meşmûl-ü nazar etmek istedim. Ne göreyim o letâfet-i müşahhasa o melâhat-ı mücesseme tûr-tûb* ve muhavvef bir surete tahvil etmiş gitmiş! Fikir insanı ne kadar seri âlâ-intikal ise buluttan müteşekkil bir vücutdu âsmânîde hemen o kadar seri el-zevalmış!... Şu inkılâp nâ-bî-hengâme canım sıkıldı. Bir şâm-ı garibânede bir kalb-i hazini minnetsiz eğlendirmeye müsait olan şu manzarayı iki üç dakika olsun idame etmeyecek kadar devranın mürüvvetsizliğini düşünerek müteessir oldum. Gözlerim de ağlamaya zaten bahane-cûy idi. Ben de çocuk gibi ağladım!!!

Biçareye dayamış olduğum çıplak kollarıma sıcak sıcak damlayan beş on damla gözyaşlarımı ellerimle silip kuruladıktan sonra tekrar bulut yığınlarının gösterebileceği sûr-ı eşkâle tevcih-i nigâh ettim. Bu sefer evvelkinden daha hazin daha müessir bir manzara-ı meşhut nazar-ı dikkatim oldu:

Bu manzaraysa beş altı yaşlarında bir kız çocuğunun nur-u basardan mahrum kudret-meşi ve hareketten kalmış biçare bir ihtiyara delil-i râh-ı kurbet olup gidişleriydi. Biçare a’mâ her beladan başka bir de şiddet, fakr ve fâka gibi bir bilyenin giriftarı idi ki buna güya hûr-u bürudet-i tehaffüz için büründüğü pare pare aba ile berehne pâ-lagû ve başında püskülsüz bir fes bulunması delalet ederdi.

Şiddet, fakr ve fâka ateşi içinde bulunan bir biçarede sair türlü esbâb-ı ilm ve ızdırab aramak hatıra gelmezse de zavallı fakirin kettân gibi beyaz saçları ile iki canibi pirâyeye-bezir olan alnının buruşuklarıyla helal gibi ak kaşlarının daima çatık bulunması fakrdan başka bir dert can-hıraş ile de müte'ellim olduğunu gösterir dururdu. Rehberi olan kızcağız ise üst başca ihtiyardan halli değildir: arkasında bir hırka vardı ki vücuduna nispetle pek büyük olduğundan kollarını dışarıya koyuvermiş eteklerini de kuşağına ilişti. Bunun ayağından başka başı da açık olduğundan uzun ve gayr-i muntazam olan siyah kâkülleri alnının, yanaklarının bir hayli yerini kapamaktaydı.

İhtiyar sağ eliyle kendi boynundan uzun olan esasını sol eliyle de rehberinin sağ elini tutar. Kızın sol elinde ise birkaç günler aç kalmış bir biçareye sidremek olacak kadar bir parça ekmek görünürdü.

İhtiyarın kemal-i sîn-i visali mani olmasa kızın kendisine şefkatli şefkatli bakışına itaatli itaatli yürüyüşüne bakarak bunları peder ve dühter olduğuna hükmolunabilirdi.

(Alt tarafı vardır)

(Revnak, Sayı: 11, 164)

3.2.7. Kaside

3.2.7.1. Başlıksız

Zat-ı âli-yi vekâlet-penâhînin makam-ı sadareti teşriflerinden dolayı yegâne-i rûzigâr dinmeğe bi-hak sezâ-vâr olan şair-i meşhur saadetli Nevres Efendi'nin tanzim ve takdim eyledikleri kasidedir.

Ey âsaf-ı muallâ düstûr-u âlem-ârâ

Dünya sana ferruh ferruh seninle dünya

Ser asker iken ey bedr oldun mübeşşir-i sadr

Niam-ı şeref zihî kader oldukça oldun âlâ

Tâli'-i muayyen zafer-yâr ey sadr ey sipihdar

Mesûd baht-ı bîdâr ikbal-i şâdı efzâ

Hâtem seninle harem harem seninle hâtem
 Güyâ seninle hem-dem İlyas ile Mesihâ
 Ferhunde sadr ve kaderin payında kader ve sadrın
 Mevlâ seyit kılsın kılsın seyit Mevlâ
 Tecdit kıldı ahtın aht ve zerrâtini
 İkbâl ve mecd u nusret bu ahd için mahyâ
 Âyât-ı nasr ulyâ râyât-ı kader beyzâ
 Görün bitti lütf-u Mevlâ dünyayı kıldı ihyâ
 Sadrınla buldu divan kaderinle gördü eyvan
 Mecmua-i utârid avize-i süreyyâ
 Hem sadrı kıldı a'zam ceşsin emirisin hem
 İkbalin etti tuâm hatmle sâfi güyâ
 Hem bu makama nâzır hem ol mehâmih hazır
 Her hal-i ukde kâdr hâmen attar dâsâ
 Nazm ve nesk müşeyyed seyf ve kalem müeyyide
 Rûkn-ü şeref mümehhid kader sahn-ı mualla
 Bihatın zafer-i nûmadır kadere şeref fezâdır
 İclâline serâdır yaverlik etse cevzâ
 Oldun vekil-i mutlak kadrin bilindi el-hâk
 Himmet senindir ancak sadrı sen ettin âlâ
 Sadr oldu kehf-i himmet ey ebrû-yu millet
 Fahr eylemekte heyet raks eylemekte âzâ
 Allah yarin olsun nusret şiarın olsun
 Her kar u barın olsun insaf ve adle mecrâ
 Feyz erdi her taraftan der çıktı her sedeften

Menşûruna şereften bir cibs çekti tuğrâ
 Şâd oldu bab-1 âli nur-u şerefle malı
 Kaderi celil ve gâlî şanı bülend ü vâlâ
 Aklâmı oldu a'lâm a'lâmı oldu aklâm
 Güya dirildi nizam oldu nizam-1 pirâ
 Buldukça bezmin âyîn oldukça gevher akîn*
 Mer'et olurdu pervîn kandil olurdu şa'râ
 Bin zafer-i beşirin himmette yok nezirin
 Gülle felek debirin hem mucizat-1 ibsâ*
 Tabın sedefte athar reyin güneşten enver
 Rahşan bununla gevher mevaç onunla deryâ
 Lütfun sezâdır alsa dünyayı sâye salsa
 Çok sanma az kalsa yanında fazl-1 yahya
 Oldu cihan-1 ser-â-ser ihsânınla mashar*
 Kader ve şeref mübesser mecd ü ala mevfi
 Sayfın kazadan akta' teyit ile murassa
 Kalbin cihandan evsa' kaderin felekten âlî
 Bezminde cam-1 hûrşid saki sipihr-i ümid
 Ni feyz bade teyid sûr ve nev ped-hunyâ
 Rezm etsen ey dilâver *****mahşer
 Bezm etsen ay senindir *****
 Ger eylesen tebessüm ikbâl-i izâr tekellüm
 Ger eylesen terennüm olur neşât güyâ
 Bezminde cam-1 gülgûn mehdinde tab' mevzûn
 Bu mühürdür o gerdûn bu gevherdir o sahrâ

Cüzâ hamâilindir encüm fezâilindir
 Heb bahr-gamlıktır evzân-ı medh ve inşâ
 Bende eğerçe söz çok mehdine leyk-i had yok
 Yara bu yolda aciz aciz bu yolda yara
 Gam kalmadı cihanda ne pervane cevânda
 Âlâ buna tavanda kim kaldı bi-mühaba
 Buna tüvân kem-nam avare-i baht nam-kâm
 Düçâr her serencam hem hâl-i kabs şeydâ
 Endûh ve gam zebûnu divâneler cünûnu
 Dehrin kim füzûni eyler onu tekâzâ
 Kây-ı Nevres hıred kim düçâr gamze-i gam
 Yok mu bu zahme merhem bu derde çare âyâ
 Dehrin nizâmı varken âlî makamı varken
 Ferhunde namı varken gam sen niçin ser-â-pa
 Herkes daha dehinde yok gam ki ve mihende
 Sen ibtilâ-i rehinde kaldın esir ve rüsvâ
 Ya ol değil mi cafer fazlına mânî çâker
 Çâker ve leyk kemter kemter ve leyk ednâ
 Keyt ile payini yevs etmez seni de meyus
 Kendi işinde efsûs te'hire yaptın çaktın imzâ
 İşte veli nimet bu destan-ı hayret
 Verdi derune dehşet kıldı kararı yağma
 Gel dest-girim ol sen hurim beşirim ol sen
 Nam âlâ mirim ol sen kıl meşrebim güvâra
 Ta mihr ü mah taban gökte döner şitâbân

Etsin hadd-i afrâvân akbânın ey felek çâ
 Meddahın oldu Nevres methini bildi herkes
 Medh eylerim seni bes bes bâ ki bu temâşâ
 Bu mısır'ı bedii buldum güzide-i tarih
 Kıldı vezaretini ihyâ Hüseyin Paşa
 1290
 (Revnak, Sayı: 6, 82)

3.2.7.2. Kaside-i Sözüm

Şehsüvar-an maânî hem-inânıdır sözüm
 Şöhretim salarının kişver satanıdır sözüm
 Her-yekâ sevk eylerim tabur-u nizam ve nesrimi
 Sert-ser aklım nizamın hükümranıdır sözüm
 Tîğ-i hâmem keşfeder mâ-fi'z-zamir düşmanı
 Zülfikâr-ı murtażânın tercümanıdır sözüm
 Hâme güya tab'ım istihkâmının pek-sanîsidir
 Dehşet-i efkân-dâne ateş feşânıdır sözüm
 Ol hüner-i serdarım kim ol hüner-i serdarının
 Dermanıyla murassa bir nişanıdır sözüm
 Handek-i fikr amîkimden kûzer düşvârdır
 Kim hisâr-ı esmanın hem-kerânıdır sözüm
 Çift kol gösterse de ebru-yu hasit gam değil
 Kale-i müstahkem mânîyi bânidir sözüm
 Eylerim mağz-ı bedendîş hasûdî hurd-u hâş
 Rüstem endişemin kerz-i kerânıdır sözüm
 Her ne yazsam nazım olur hem her ne söylersem nizam

Ben nizamiyim nizami hem-zebânıdır sözüm
 Dağa işlerse delerse senin ve pûlâdı nola
 Kim keman hâme-i tîr-i hûn çekânıdır sözüm
 Minem leb-i riz mânî-yi mübessirem serşâr-ı nazım
 Pişdarım şöhretim kab-ı âmânıdır sözüm
 Bir alay mânî eder bir demde teşkil istese
 Rüzgârın öyle nizam-ı imtihanıdır sözüm
 Leşker-i mânî selam-ı tabiime saf beste heb
 Mülk-ü nizamın sanki serdar-ı cihânıdır sözüm
 Dâr şûrâ-yı kader vermiş kararın nizamının
 Sığmaz ârâyı ukûle lâ mekânıdır sözüm
 Fen sevkü'l-cîş* nazmı hâmem eyler tabîbe
 Kaledir tab'ı metnim nerdebanıdır sözüm
 Ger hatt-ı harb üzere sevk etsem sufûf nazmını
 Der gören ebr-i kazasıya revanıdır sözüm
 Tûb-u sedası zanneder kilkim saririn gûş eden
 Gürlerim gök gibi ra'd-ı asmanıdır sözüm
 Tabîş-i hâmem gören fecr-i şemâli zanneder
 Hem yanardağ oldu berk-i imânıdır sözüm
 Ulviyân gaybdır erkân-ı harbi tabiimin
 Yaver-i şemşîr zerrin-i dermeyanıdır sözüm
 Gevher-i nizam en küçük bir noktasıdır hâmemin
 Kalb-i ayan eylerim dersem âyânıdır sözüm
 Sevk olunmakta peyapey tabiim ordugâhına
 Heb mühimmat maânî kâr-banıdır sözüm

Fırka-i mani mutîdir leva-yı hâmemin
 Sanki salar cünûd-u asmanıdır sözüm
 Bir zırhlıdır donanmış bahr-ı endişe medde-i nizam
 Çarh-ı tabiim dûdî hâmem bad-banidir sözüm
 Bulamaz yol kale-i endişeme casus-u cahil
 Kim onun dizdârı hâmem pâs-banıdır sözüm
 Bezm-i rezmi câmi' olmuştur usul-u tabiimin
 Kim beyanın hem rûbabı hem kemanıdır sözüm
 Medhe meyil etsem behişt câvidânıyım lüzum
 Hicviye kast etsem kaza-yı nagehanıdır sözüm
 Nazmım kanun-u nizamı meşrebim tanzim eder
 İşte namem işte hâmem râyigânıdır sözüm
 Şimdi (ben Nevres) sipihdâr-ı cihân meddahıyım
 Sevk-i nizam eyler kumandan manidir sözüm
 Leşker-ârâ asaf-ı vakit ol emirü'l-cîş kim*
 Şöhret methiyle Rüstem destanıdır sözüm
 İki nadir âsafın hem abdi hem vassafıyım
 İkisinde sitâyîş-name-i hânıdır sözüm
 Birisi Avni Hüseyin ve birisi Nadir Kerim
 Kanlara âsar-ı teyit armağanıdır sözüm
 Birisi nazm-ı aferin biri hüdavend-i nizam
 İkisinde nazm-ı tarz bânidir sözüm
 Birine Hızır-ı zaman birine İskender deriz
 Hem onun hem de bunun hami-i şanıdır sözüm
 Biri nizam-ı cihan biri nizam-ı el-mülk-ü vakt

İki böyle ruh fazlın ahş-ı canıdır sözüm
 Biri destur-u zaman biri sipihdar-ı cihan
 İki memduh-u cihan nazm-ı zamanıdır sözüm
 İki memduh-u cihan meddahı kilik-i şöhretim
 İki memduh-u zaman şehdastanıdır sözüm
 Biri nazmın vâzı' biri nizamın hafızı
 Vâzı' hem hafıza vassafsanıdır sözüm
 Biri saftır biri ser-asker biri gök biri mah
 Ol gök ol mâhın donanmış kehkeşânıdır sözüm
 Bu iki cûy-u kerem leb-rîzim dahi meşrebim
 Bu iki hurşid-i fazlın asmanıdır sözüm
 Ta'n eder düşmanlar ben tîğ-i şerer paş ile* heb
 Dehrin aşıp efkân-ı her kaltebânıdır sözüm
 Bu iki sed senindir bu iki kûh-u şükûh
 Kanların namıyla dehrin herz-i canıdır sözüm
 Bunlar onlar kim sipeh-keşliğinde bir yâverlerin
 Etmese ger-rüsteme tercih canıdır sözüm
 Hem onu eyler sitayiş hem bunu eyler senâ
 İki mecra-yı kerem âb-ı revanıdır sözüm
 Biri saf ârâ birisi saf ârâya imam
 Bunların namıyla fazlın nam ve şanıdır sözüm
 Biri Numan-ı Havernak biri seyf-i zeval-peren*
 Bu iki hem asrın ibn-i hilkânıdır sözüm
 Biri himmette biri tedbirde pervaz eder
 İki şahbâz senânın aşyânıdır sözüm

Nola ezberlense ger âsâr ferdusu gibi
 İki Rüstem dastanın bâstânıdır sözüm
 İki cîş-i ârâ iki asker iki er oğlu er
 İki er ve saffında sözler pehlivanıdır sözüm
 İki murdâ iki Gazanfer iki şîr iki dilber
 Arslanlar medh eder medh-i arslanıdır sözüm
 Biri mer'et-i zafer birisi mirkât-i hüner
 Bu iki ferruh-u nişan ferruh-u nişanıdır sözüm
 Haşmete bâkîye belki âleme fahr eylerim
 Kim bu iki kâm-rânın hemz-mânîdir sözüm
 İki âlî baht iki âlî cenâbın vasfı
 İki âlem-i yâd-kâr câvidânıdır sözüm
 Birinin medhiyle harem birinin vasfıyla şâd
 İki mahbûb-u ilkâ ve bin hüsn-ü ânidir sözüm
 İki ruşen-i gevherin silkü'l-lâl*(silk-i leâli) medhidir
 İki ruşen-i gevher şîtâb kânidir sözüm
 Oldular memdûhum iki feylosof(filozof) iki hekim
 İki lokman iki eflâtun nişanıdır sözüm
 Bezm-i tabii gevher-i maniyle tenvir eyledim
 İki mihman-ı senanın mîz-bânîdîr sözüm
 Hâsılı şayan sed-geç-revan medhidir
 Kim iki perviz genç saikasıdır sözüm
 Gevher ederler bilirler kaderini gevherlerin
 Bu iki gevheristan gevher-i sitânidir sözüm
 Zü'l cenâheyn oldum uçtum ta senânın ucuna

ba'deezîn ankâ-yı himmet aşyanıdır sözüm
 İkinin de Hûda örîn füzûn kılsın derim
 Tâ nizam-ı nizama kanun mânîdir sözüm
 Bu kasidemden ki şehr-i gaybın istihkâmıdır
 Aşikâr olmakta kim râz-ı nihanıdır sözüm
 Bir talîa fırkası resmetti şekl-i mutallî'i
 Resmeder eşkâl-i harbi başka mânîdir sözüm
 Bir bölük-ü nizam o cibsiyle bin gönül eyler şikâr
 Sevk-i mânîde nizamı tevâ mânîdir sözüm
 Bin harita-i nüktedir her mısra-ı şen eyler
 Kim bu fennin en büyük mikyas-dânıdır sözüm
 Farz olunsa ger-sahn-ı ser-askeri bî-şan benim
 Kim bugün şehname-i nizam ve manıdır sözüm
 Kulumu tasdik eder divan-ı insafı gören
 Kim bu kulun şahid-i muciz beyanıdır sözüm
 (Revnağ, Sayı: 7-8, 104)

3.2.8. Kıta

3.2.8.1. Başlıksız

Mahrec-i aklâm müstaidan şakirdanından
 Çekmece Muharriri Tevfik Efendi'nin inşâd ettiği
 (Kıt'a)
 Çeşm-i fettanında varken böyle keskin gamzeler
 Bir nigâh-ı fitne sazın mahveder bin adamı
 Aftâb-ı hüsnüne baktım kamaştı gözlerim

Şehlundem bu hüsn ile hep yakarsın âlemi

(Revnaq, Sayı: 2, 22)

3.2.8.2. Başlıksız

Bundan sekiz sene evvel saadetli Nüzhet Efendi'nin Çamlıca'da bi'l-bedâhe söylediği kıtadır.

Kıta

Çam devirmektense Çamlıca'da sıklet ile

Cam-ı sahbâyı içip men dilcûsundan

Yemeli içmeli varsa kolayı oynamalı

Teşne diller suya kandıkça leb-i cevsinden

(Revnaq, Sayı: 7-8, 109)

3.2.9. Külbe-i Ahzân ve Kitap Tefrikası

3.2.9.1. Külbe-i Ahzân

Bî-kesliği Nevreslikten daha meşhur olan kemîne-i Nevres gerçi kendinde bir hüner ve değerli bir metin göremediği cihetle “Bâr-mend olmaz imiş tahl-ı ümid ü emeli. Tal’i böyle olurmuş üdebanın ağleb” neşidesiyle zamaneden şikayet yolunda söz söylemeye hâyâ etmişse de mesele-i hakikate dil-sûz ve ziyadesiyle ciğer-dûz olmakla hâme-i tûtî haram-ı kalb meşhamın ibramından geçemeyerek külbe-i ahzan unvanıyla makalat rakike-i âtiyeyi serd ve seci’ makamında ihtizaza kıyam etmiş de şöyle ki bin iki yüz altmış dört sene-i hicriyesinde teşekkül eden halden hale tahvil eden altıncı ordu-yu hümayun müşiri devletli Abdülkerim Nadir Paşa hazretleri refakatiyle Bağdat’a gitmiş ve oraya vardıktan sonra öteden beri kendisinin bağ ve zağa olan merakı şiddet ve iştiyakı yani gülşen-sera-yı elset laleleri piyalelerle ser-mest ve belki bülbül gibi cebelli ve zaruri şükûfe-i pürset olup andelip hayalinin her gün bu âmine ile mülâkı olması cihetle “Ey kaş olmayıp yesîr ol nihâl-zâr tâ olmayaydı şimdi benle nihâl-zâr” müşârün-ileyh hazretlerinin ihsanı olan arsa-i hâlîde bir bahçe tanzimini ve neşv-ü nümâyı cennet-nümasından ruh-u âdeme nice şîm-i safa takdimini arzu etmişti. Bu

arzuya bazı ihvânı dahi meyal ve ravza-i âminesinde hem-nihâl ve hem hayal görmekle başında kavak yeli esmiş hemen husûl-u emel yolunda teşmîr-sâk himmet ve her nevi mesai' ve esbaba teşebbüs ve mübaşeret ile bazı müşîrân-ı izam ve ahzan-ı kirâmın îyâr-ı cûy-bâr merhamet ve muavenetleri manzum ve husul-u maksatça olan tevcihe kıluben* derecesi her suretle mühtemim olduğu halde yavaş yavaş bahçe-i maksut açılmaya başlamış ve hüsn-ü baharı katlat açılıp bağban saba güllerine canan nesrinleri aşlamış olduğundan tam on sene emek vermekle tertip ve tezyin ve tağzip ve tahsini müyesser ve her yolda müsemmer ve bâr-âver olup nice zamanlar dahi mesire-i ecbab ve nüzhet-gâh ashabı olmuş iken hasbelkader infisali vuku bulmaktan naşi naçar o yalancı cenneti âdemoğlu sandığı ateşine yandığı bir nâbekara yani veled-i emini gars yemini müşabesinde olan bir yâd-kâr tevdi' verir birer nevreside fidanlarını lale satanlarını teşyii' ve ciğerparesinden müfarakat eder gibi "âyâ nebat-ı çemen gayri elveda* sizi. Nebât-ı naaş hatırdan metin ki sûn Allah" beytini dahi güryan güryan inşa ve tesbii' eyleyerek ıraktan irak ve dersaadete mütevcihen rahle-i bend firak olmuş.

(Alt tarafı var)

3.2.9.2. Mebhas-i İzdivaç ve Terbiye-i Etfâl

Mukaddime

Kazaya-yı müsellemedendir ki cem'iyatı beşeriye efradının husul-u saadet ve istirahatları mücerret tahsil-i ulum ve kanuna vâbestedir). Binâberin bu cemiyetlere dâhil olan herkes evkât-ı hayatiyesinin bir kısım-ı küllisini kendince vasıta-i saadet olan ulum ve fûnûn tahsiline hasr ve tahsis etmek lazım gelir. Fakat tahsil-i ulum ve fûnûn edecekleri her şeyden evvel iki hassaya malik olması şarttır ki bunlardan birincisi ve en ehemmiyetlisi istidat ikincisi dahi esna-yı tahsilde çekilecek meşâkk* ve ilâme-i tab-ı âver olacak kuvvet-i bedeniye dir)

Şu memleket halkı fevkâlade bir istidat-ı fitriye malik olmakla beraber vücuden hemen umumiyet üzere cılız yol olduğundan tarik-i tahsilde şart azim olan şu iki haysiyeti haiz pek az adam bulunur.

Halkımızın kuvvet-i bedeniye den mahrumiyetlerine esasen sebebiyet veren maddeyse hîn-i tufûliyyetlerinde suret-i âkil ve şarablarına velileri tarafından dikkat ve itina olunmaması ve belki rahm-i mâderdeyken bile layıkıyla muhafaza edilememesidir

ki bunun da meniş-i cehalet yeni etfâllik hüsn-ü terbiyesine müteallik malumat ve maariften mahrumiyettir)

Bu makale maarif ve malumat ise her yerde suret-i mahsusada ketb ve resâil-i teessüf ve tedviniyle halka tefehhüm ve telkin oluna geldiğinden bu abd-i aciz dahi vatana bir hizmet olmak emniye-i hayriyesiyle (Muhabbet-i İzdivaç ve Terbiye-i Etfâl) namıyla men gayr-ı had yazmış olduğum şu metin-i naçizaneyi vatandaşlarımın enzâr-ı mütalaasına arz ve takdim eyledim.

Umumun müsellemidir ki mahlûkattan zîr u hak beka-yı nevi tenasül denilen fiil-i malumun husulüyle hâsıl olur.

Bu fiilin meydana gelmesi ise mutlaka cinsinin yani erkek ile dişinin birleşmesine menût bir keyfiyettir. Bu keyfiyet nev-i beşerde hayvanlarda olduğu gibi gayr-ı muntazam ve keyf-i mâ îşâ* icra olunmayıp bilakis bir usûl ve nizam tahtında olarak icra olunur. İşte bu vecihle cinsinin birleşmesine tezevvüç veya teehhül tabir olunduğu müstağni-i beyandır. (Tezevvücün Usul-u İcrası) Hilkat-i ademden şimdiye değin zamana veyahut arzın mevkiine veya milliyete nazaran pek çok kalplere dökülmüş hatta bugünkü günde bin ***** usul-u muhtelifede icrası mukarrer bulunmuş olduğundan ayrı ayrı şerh ve beyan olunacaktır. Şöyle ki Avrupa'da ve âli el-umum belâd-ı mutedilede tezevvüç (vahid'ül el zecîdir)yani bir erkek bir kadınla akd-i izdivaç edebilir. Belâd-ı mutedilede yahut Avrupa'da bu usulün kabulüne sebep yalnız şeriat-ı îseviyyeye tevafuku olmayıp yerde müehharan istatistik âlemine riayet olunmuştur. Zira belâd-ı mutedilede yüz erkek çocuğun doksan altı kıza karşı dünyaya geldiğini istatistik gösteriyor. Eğer arzın mevâkı mutedilesinde beyan olunan usul-u hilafına olarak bir erkek iki veya ikiden ziyade kadın ile akd-i izdivaç etse bu halde erkeklerin nısfından ziyadesi bittabii teehhülden mahrum kalacakları edna mülâhaza ile anlaşılabilir.) Usul-ü tezevvüç belâd hârede belâd-ı mutedilede olduğu gibi olmayıp sıcak beldelerde istatistiğin gösterdiğine nazaran yüz kız çocuğu doksan erkeğe karşı tevellüt ettiğinden birkaç kadın almak usul-u hükmüne girmişti. İşte bu ta'dât zevcâtın usulüne de (mizvâcî) tabir olur. Bu usul-ü tezevvüç el yevm Asya ve Afrika'nın bazı mevkilerinde caridir. Tibet (1) Bentasan (2) Zeva* (3) naman kıtalarda istatistiğin gösterdiği vecihle altmış kız çocuğu yüz erkek çocuk mukabilinde tevellüt edegeldiklerinden ve ahalisi Mecusi bulunduğundan

--

(1)Asya vasatide bir kıtadır

(2) İki milyon beş yüz bin nüfusu havi Hindistan eyaletlerinden biridir

(3) Okyanusya da vaki bir cezire olup dokuz milyon üç yüz yetmiş dört bin dört yüz elli bir nüfusu havidir

Usul-ü tezevvüç belâd-ı hârede cari olan usulün aksidir. Lakin bu usul nevi beşerin ahlakına mugayir olduğundan ekseriya zengin familyalar havalı saireden kız celbine başlamışlardır. Bu usul-u tezevvüce (kesîrû'l recli)* ıtlak olunur.)

Yukarıdan biri beyan olunan usul-ü tevzice dair ileri de tafsilat verileceğini ve adıyla şimdilik bin âlâ kavâm nikâh ve zifaf ayinlerinin savt-ı icrasını muhtasaran beyan edeceğiz)

Ezmine-i atıkada Asya ahalisi beynindeki kavânîn-i mevzua bir pederin öz kızıyla bir validenin kezalik öz oğluyla, bir erkeğin dahi kız kardeşiyle akd-i izdivaç edebilmesine müsâg verirdi. İşte bu usul-u havalı İraniye'de (Aşiride) (1) ve keza Hindistan'ın bazı cihetinde cariydi)

Eski Yunanlıların kanununda lâ-be kardeşlerin tezevvüçleri tecavüz olup, yalnız lâm* kardeşlerin izdivaçları men' olunmuştu. Eski Mısırliler cezire-i el Arap(Sisam)(2)

--

(1) Beriyyet'ül Şam tarafında vaki atık bir imparatorluk olup payitahtı (Ninpu)* şehri idi.

(2) Altı milyon nüfusu havi Çin'de vasi padişahlık bir kıta olup payitahtı (Banhut)şehridir.

(Perev) (3) Naman kıtalar ahalisi beyninde kız kardeşiyle evlenmek taht-ı memnuniyette olmadığı gibi tatarlarla (Sıbt)(3)ve(Şili Ahalisi)(5) ve(Karayip)(6) kavsinde pederin kızıyla evlenmesi caiz idi)

(Kalitoka)(7) şehri kavânini ahkâmınca sâlif-üz-zikr (Jav'da)olduğu meselli bir kadının birkaç erkekle olunması caiz olup (Malabarin)(8)kibarzade karıların müteaddit

erkeklerle olunabilmesine müsâg olmakla beraber bir erkeğin bir karıdan ziyade almasına asla müsaade olunmamıştır.)

(3) Amerika'da vaki bir kıta-i cesimedir.

(4)Ezmine-atıkada Avrupa'nın cihet-i şimâl-i şarkisinde ve Asya'nın cihet-i şimâl-i garibesinde temkin eden vahşi bir kavmin ismidir.

(5) Amerika *****'da on dört milyon üç yüz dokuz bin nüfusu havi ve payitahtı (Santiago) tesmiye olunan kıtadır.

(6)Antil adalarında mütemkin yamyam bir kavmin ismidir

(7)İngiltere'nin taht-ı tasrifinde olup Hindistan'da vaki yirmi beş bin nüfusu havi bir şehirdir.

(8) Hindistan'da vaki yüz altmış bin nüfusu havi bir şehirdir.

Todoi- ile (Novard)(1) şehirlerinin karıları istedikleri kadar erkeklerle evlenebilir.)

Zifaf bahsine gelince Hintliler zevcin tâmnına uzun uzadıya beş on günler akd-i cemiyeti icra ettikten sonra kabl-i el zifaf gelin familyası tarafına hicret ederek binâen aleyh göğü bundan bir sene zarfında menkûhasının saadet halini temiz edebilecek akçeyi istihsal edebilirse zifaf icra olunur. Aksi takdirde gelin bir diğeriyle tezevvüç edebilir. Yine Hindistan'da (Otamir) denilen kavmin kanunu iktizasındandır ki gelin zevciyle birlikte birkaç aylar bulunup bâd-ı el zifaf kızdaki memnun kalırsa kabul eder olmadığı takdirde familyası canibine iade eder. Bu gibi seyahatlerden (Kongo) ve (Kolok) tesmiye olunan kabilelerin adetleri vecihle istidadına bakılmak üzere nikâh ayininin icrasından evvel kız zevci olacak adamın yanında bir sene durur eğer o esnada hamile olmazsa nevîn bekâsına gayri müsta'id addolunarak familyası tarafına reddolunur.)

Rusya'nın şimâl cihetinde mütemkin Tatarların izdivaç edecekleri kızlarla evvelce maşuka

(1) Hindistan'ın şimâlinde vaki iki şehrin ismidir

ederek kabul-u tezevvüç-ü cesaret ve bahadırılıklarını maşukalarına irâ'e için galebeye mecbur olduklarından biçareleri darp etmek ve kâhice kapıp yere çalmak adetleri iktizasındadır.

(Alt tarafı vardır)

(Revnağ, Sayı: 11,173).

3.2.10. Lugaz

3.2.10.1. Başlıksız

Üdeba-yı asırdan bir zatın lugazıdır

Evvel nedir kim başı bir iki eli

İncedir payına nisbetle beli

Batını yoktur ona yaşıtı şikem

Bağrı yanık aşka mânend hem

Düşse kaldırmaya lâbüd-iz işi

Gâh elinden kaldırır onu kişi

Leyk-i ekser kalbin eylerler cüda

Ger kabâ mı lazım olsa mutlaka

Halk içinde muteberdir timsal

Âşık-ı esâdır bedirdir timsal

Mübteladır derd-i aşka mübtela

Bir tabak nar tanesidir güya

Bu lugaz-ı efkâra olmaz rû-nümûn

Çıkmadan meydana remz-i kaf ve nun

İşbu lafzın hal-i ukdesi enamil-i müşkil keşay-ı irfana kaldı.

(Revnağ, Sayı: 1, 6)

3.2.10.2. Başlıksız

Birinci cüz' mündericatında bulunan münğal lugazının en evvel Sabit imzasıyla aldığımız varakada hali beyan kılınmış olduğundan işbu lugazın hali dahi ashab-ı dânişin himmetlerine kalmıştır.

Lugaz

Evvel nedir âlemde bir kasr-ı acayıp

Yerde ve gökte değil emr-i garib

Eyler evvel eyyâm-ı suud ile zuhur

Deseler layık ona kasr-ı sürûr

Olsa çoban o zenâna cilvegâh

Puselik olur makam-ı çârgâh

Ondan çok âşık bulur dildârını

Îd eder gördük deme ve hisarını

Kaim ve sabit değil der daima

Yılda birkaç gün olur suret-nüma

(Revnaq, Sayı: 2, 23)

3.2.10.3. Başlıksız

(Lugazdır)

Nedir ol cism-i mutedil ilkâme ki iptida-yı hilkatten bittâb' tecrit ve tathîr-i derun ve bîrûn ve bir takım ebnâ-yı cinsiyle beraber mükârin üstad-ı zî fûnûn olup mensur sıfat deste-i bend-i berradır müddet-i medîde ıslah-ı nefisle evkât-ı güzâr olduğu halde bir gün nazar-ı mürşide uğrayarak kâbil-i irşattır diye kendisine keşfolunan esrara ve mevzu-yu sırrı olan tac-ı şâhiye istinat ve iğtir'aren bidayet-i ahvalinden dem vurarak terkibat güne gün ile meşgul olması ve bilahare şahlığın hilafı olarak kendisine bazen dahi bir duhter-ı suud ahter-namı verilip misal arus sertâb-ı kıdem teller takınır ama çe fayda ki vücut sıhhat-ı nümudu mecruh ve dağ-dar ve sırrı neydi ki cümle taraftan ez can-ı dil-i taharri ve efkâr edilirse de bir vecihle itla-ı mümkün olamaması ve mecma'

arazil ve safyâha girişmesi ve hususuyla midelerde dem-keş bulunmasından başka ara sıra daire-i ismet ve iffetten huruç ile hetk-i perde eylemesi acayıp etvâridir.

(Revnaq, Sayı: 5, 73)

3.2.11. Makale

3.2.11.1. {Nazariyat-ı Fotoğraf}

(Ziyanın Bazı Ecsâm Üzerine Tesirat-ı Hükmiye ve Kimyeviyesi)

Ziyanın tesirat-ı hükmiyesi ecsâmın tabiatına hâlel vermeyecek surette husûle götüreceği bir takım alametten ibaret olduğu gibi tesirat-ı kimyeviye dahi ecsâmın terakkiyatına has ve rü'yet olunabilecek surette tebdil-i iras eder. Lakin bir cisim üzerine tesir edip hususat ve keyfiyetini gerek tağyir ederek ve gerek etmeyerek bir takım alameti husule getiren vasıta-i müessirin tabiatı malum olmadıkçametni dahi kemaliyle malum olamayacağından ve bu bahiste izahı iktiza eden müessir dahi ziya (nam seyyâl) olduğundan cüzice beyanına lüzum göründü.

Ziya denilen şey nedir? Ziya gözün tabaka-i şebkiyesine tesir ederek rü'yet maddesini husule getiren seyyaldır. Bu seyyalin alâmet ve keyfiyetinden bahseden ilme (optik) yani ilm-el-basar tabir olunur. Mesela elimizi ateşe karîb götürsek bir şey hissederiz ki ona (hararet) yahut sıcaklık deriz. Kezalik kulağımızla bir şey hissetmiş olsak ona gürültü veyahut sedâ deriz. Bunlar gibi cisimlerin mütenevvi renklerini ve gerek eşkâlini rü'yetimiz dahi ecsâm-ı mezkûrenin rü'yet altı olan gözümüze bir takım şuâ îsâliyle hâsıl olur. Zira karanlıkta ecsâmın rü'yeti mümkün değildir. Gündüz tesadüf olunan cisimlerin kâffesini görüşümüz, gözümüze çarptığı şuâât-ı ziya vasıtası da hâsıl olur. Geceyse ecsâm rü'yet olunamamasının sebebi ziyanın fıkdanıdır. İşbu tariften istidlal olunur ki ecsâm kendi ve kendilerine mazi olmadıklarından ziyayı herkesin malumu olan güneşten ahz ederler. Güneş tulû etmezden birkaç saat evvel muhitimiz

(Mabadi gelecekte)

(Revnaq, Sayı: 1, 10)

Nazariyat-ı Fotoğraftan(ma'bad)

Olan ecsâm her ne kadar tamamıyla görünmez ise de oldukça seçilmeye başlar. Ve güneşin tulû takrib ettikçe ecsâm daha ziyade görünür. Lakin kurs-u müneyyer aftâb-ı semt-iufuktan zuhur eder etmez kemâl-i kuvvet ve şiddetle ziya-i mütemkin olduğumuz görünen her bir cihetini şua'atiyle ihata ve tenvir eylediğinden kemâ-ilik ecsâm-ı mezkûre dahi rü'yet olunur. O cihetle şems ile beynimizde bir nev-i iştirak ve münasebet vardır ki gözlerimiz ona vasıtaadır. İşte bu nev-i iştirake ziya tabir olunur.

Âlem-i basar nedir? Ânifen beyan olunduğu vecih üzerine şemsin taht-ı ufka gurûbuyla muhitimiz bulunan ecsam-ı mevcuda rü'yet olunmaz yani gece karanlıkta gözümüz görmez bu hususta zıya olunan mütenevvi ve eşgal-i müteaddidede cisimler göstermek için tebdilat ve tağyiratına tabiiyet etmesi lazım gelir. Zira güneşin zıyası beyaz olduğu halde ağaçlar yeşil semamatı ve ecsam-ı sairenin dahi binlerce renklerde müşahede olunmaları zıya-yı mezkûrenin zikrolunan renklerin kafesini havi olduğundan neş'et eder. İşte zıyanın alamet-i mesrudesinden bahseden âleme (âlem-i basar) tabir olunur.

(Ziya-yı Tabiî, Ziya-yı Sunî)

Şems kendine mahsus bir revnak ve ziya ile muzîdir. Lakin küre-i arz üzerinde mevcut olan ecsâmın revnak ve ziyaları ekseriyetle âriyyettir. Şu tariften murat küre-i arz üzerinde ziya-yı mahsusi ile mûzi bir cisim yoktur anlaşılmasın!!! Zira maddi olan ecsâmın hararetleri ziyadeleştikçe mûzi olurlar. Mesela sokaklarda ve evlerde yanan gaz ve mum vesaire kendilerine mahsus bir ziya ile muzîdirler ki gündüz ve gece rü'yet olunurlar ve tabak-ı şemsin ziyasıyla olduğu gibi suni olan ziya ile dahi fotoğraf resimleri alınabilir ise de seyyare-i mezkûrenin ziyasına nispetle zikrolunan gaz ve mumların ziyaları gayet kuvvetsiz olduğundan ecsâm-ı kimyeviye üzerine olan tesirleri dahi betâet iledir.

(Zıyanın Nebatat ve Emlâh-ı Fiziye ve Zehebiye Üzerine Olan Tesirat-ı Kimyeviyesi)

Nebatattan herhangi taze bir fidan karanlık bir mahzene konulup ve mahzenin her cihetinden delikler açılıp onların bazılarında hava bazılarında dahi

(Mabadi gelecekte)

(Revnak, Sayı: 2, 23).

3.2.11.2. {Fotoğraf}

Beyan ve tavsife hacet olduğu üzere fotoğrafya sanatı bundan on sene evveleri ne haldeydi şimdi nasıldır?

Böyle biraz zaman içinde bu derecelerde terakki edişi hakikate şayan-ı takdirdir. Bu sanatın şimdiki bulunduğu halden daha ziyade terakkisi mümkün değildir diyemezsek de olsa olsa icra-yı amelîyat için bazı cihetle tarîk-i suhulet bulunabilin! Yoksa bu rütbe-i terkide netice-i kemâldir diyebilirim. Ezcümle vatanımız evladından olup gerek say' ve gerek mâderzât dirayeti sayesinde sanat-ı mezkûru sahihen derece-i kemale îsâl etmiş olan Beyoğlu'nda Aynalı Çarşı karşısındaki Gargoplu Vasilaki İstanbul'da mevcut bulunan ressamın en güzidesidir denmeye bihâk sezadır. Hatta bundan bir iki ay evvel Paris'ten gelmiş meşhur bir resimci ile görüştüm. Gargoplu Vaspilaki'nin Paris ve mahal-i sairedeki en meşhur resimciler kadar sanatında kesbi maharet etmiş olduğunu bi-d-def'ât söyledi ve resim mübadelesi için beyinlerinde bir kontrano* yaptılar. İşte Parisli ressamın şu ifadesinin sahih olduğunu bu dahi teyit eder.

Her ne ise esasen maksadımız bu olmayıp fotoğrafyanın lüzum ve derece-i ehemmiyetten bahsetmektir. Çünkü sanayi içinde fotoğrafya kadar medeniyete hizmet eder bir şey yoktur. Ve muhassenatı ise sahihen çoktur. Mesela bir adam pek çok akçeler ve pek çok emekler sarfiyla gidip görmek arzu ettiği bir şehri veyahut Viyana sergisi gibi bir şeyi iki üç kuruşa ayağına getirir ve gözüne gösterir. Hele matbuatça olan fevâid ve menâfi' hiçbir vakitte münker değildir. Ezcümle lüzumuna mebni bir mahalin haritası teressüm olunduğu halde basmak için taş üzerine hak etmek suubet ve müşkilatı mucib olacağından fotoğraf vasıtasıyla taş üzerine alınırsa herhalde hak etmekten daha suhuletli olacağı bedîdârdır. Ressamlıkta derece-i nihayede maharet hâsıl edip de el ile yapacağı bir resmi güzelce yapıp tecessüm ettirecek ve görenler yalnız cismiyetçe fark bulabilecek ressam az bulunur. Ve bulanlar dahi yapacakları resmi bir hayli zamanda yapıp vücuda getirecekleri ve birçok paralar alacakları derkârdır* lakin fotoğrafya da bu teklifat olmayıp her ne olursa olsun müddet-i kâlile zarfında aynı ayine olarak çıkarır. Mesela meydan muharebeleri ve Beyoğlu ve Hocabaşı harikaları ve bunlara mümasil daha başlıca vakanın derâkab resmini çıkarıp nazar-ı umumiye arz eder. İşte bu kalem ile mümkün olamaz. Olsa da noksan olur ve bir şey ne kadar güzel tarif olursa gözüyle görmenin elbette tariften ziyade tesiri vardır. Bu cihetle hazır

bulunup da vukuatı rey-i ayn müşahede edemeyenlere hizmet ve ihlafa bir büyük ibret ve yadigâr olmuş olur. Hülâsa makâl fotoğrafın medeniyete daha pek çok hizmeti varsa da ileride yazılacaktır.

(Revnak, Sayı: 2, 24).

3.2.11.3. İspanya Canbazları

Sanayi-i mevcûdenin her birisi dünyanın bir noktasında derece-i intihaya vardırılmış olduğu gibi İspanya'da dahi canbazlığın zorbazlık gibi nev'i pek ileriye gitmiştir. Bu zorbazlık yaban mandası tabir olunan tâgi ve vahşi hayvanlarla bir suret-i garibede mukateleden ibarettir. Ve bu yaban mandası bildiğimiz adi mandaların en irilerinin birkaç derece daha azimet ve kuvvetlisi yani birbirlerinden yavruyla anaç gibi farklısı olmaktan başka bir şey değilse de o irilik ve kuvvetle beraber tabiyen hilkatene gayet vahşi ve en yırtıcı hayvanattan ma'dûd olup bunlar ıssız ve bir yaban dağlar ve vahşi ormanlarda gayet serbest ve galibane alışarak asla insan ve mekân yüzü görmemiş ve kerem-ü sert tabiatla perverde olup hele keyfiyet mağlubiyeti ise yalnız boynuzlarıyla devirip çâk u helak eylediği hilâf nev'inde görülerek nefsinde asla böyle bir hal hissetmemiş olduğundan gayet müte'azzim ve mütehevvir bahâyimedendir. Bu hayvan sair memalikte dahi bulunabildiği gibi İspanya'nın sair bazı dağlıklarında da bulunursa da en müferritleri İspanya memalikinin şimal cihetinde vaki (Pirene) dağlarında bulunur. İşte böyle bir saffet-i vahşiyanede bulunan hayvanat-ı behime ile âtide beyan olunacağı vecihle İspanya cambazlarının mukatele etmeleri ne derece şayan-ı istigrâb ise mezkûr hayvanların buldukları o vahşi dağlar ve yabani ormanlardan cambazhaneye celbi dahi ona yakın bir hal-i isti'câbtır. Zikrolunan mandaların celbi şu vecihledir ki cambazlardan üç beş kişi evvela yaban mandalarını celb etmek üzere adi mandaların en irilerinden on on beş kadar muallem mandayı bervech-i meşrûh dağ ve ormanlara sorarlar. Ve bunların yanlarında mükemmel esliha ve çâk ve boru ve daha sair bu misüllü edevat-ı lâzıme bulunduğu halde yabanilerden bir veyahut bir kaçına tesadüf eylediklerinde sürek avımsüllüevvelce iki üç bin metre mesafeden öküz boynuzu şeklinde etrafını kuşatıp ba'dehu derece derece usûletle ve sessizce teşekkül ettikleri daireyi küçülterek yabanilere takarrüb ede ede nihayet hepsi bir sürü haline girerler. Ve bu halde yaban mandaları insanları görüp ve mahal-i maksada sevk için icabına göre tahrik eyledikleri çâk seslerini işittikçe kudurup

kükreyerek gün'a gün evzâ'-yı vahşiyane gösterirler. Şu kadar ki adi mandaları kendi yavrularından sanıp, yavru olmadıklarını hissetmiş olsalar da tabiyen hem nevine o kadar alışmadıkları cihetle onlara hafifçe çarpmak ve yanlarından kovar gibi boynuz savurmakla geçiştirip fakat insanlarla çâk seslerinden bir türlü teskin-i cûşîş ve gazap edemediklerinden ara sıra dönüp dönüp canbazlara mehlekâne hücumlar gösterirler. Canbazları esna-yı sevkte kâhîce adi mandalara süvâr olup yabancılar tarafından vuku bulan o gibi hücum ve hamlelere silah atmak ve âtide beyan ve izah olunacak vecihle edevat-ı saire istimal etmek gibi tedâbir-i defaya müsâraat ve bununla yekdiğerine dahi muavenetle lâ-yenkati' yabancıları savb-ı maksada sevk edip aksi cihetlere tevcihten mani ederler. Ve canbazlar böyle böyle artık buldukları mesafenin bu'diyet ve karîbetine ve suret-i halin su'ûbet ve suhuletine göre birkaç günde ve belki bir hafta veya daha ziyade vakitte ancak avdet edip fakat herhalde mandaları canbazhaneye geceleyin ithal ederler. Ve bunların suret-i ithali canbazhane zaten şehrin haricinde olup bir tarafı koyun ağılı gibi fakat gayet kuvvetli ve mükemmel surette çit çekilmiş müselles bir mahaldir ki! Bu mahalın ağız iki yüz metre ve geniş ve gide gide ilerisi iki buçuk metre darlığında hunivari bir mahal olup, hayvanlar evvelce sürü halinde oraya sevk olunup arkalarından silah atarak ve çanlar çalarak ileriye sürü sürü mandalar bittabi' yavaş yavaş tek tek sıraya dizilmeye başlarlar. Yabancılar orada huylanmaya başlarsa da ağıl darala darala yol haline geldikçe oraları metin duvarlarla muhat olduğundan buradaki şiddet ve savletler başka bir tesir hâsıl edemeyip yalnız canbazlara mucib-i hande olur! Ve bu duvarlarla muhat olan yol misüllümahalde birkaç tane ahır kapıları olup, hayvanlar aralara geldikçe o kapılar küşat ve karşıları sokağı kesr-i kapılarla set olunup, ahırlara girmekten başka yol bırakılmayarak ve duvarların üzerinden o kendîrelerle dahi dürtüştüre falan birer birer muallim mandalar kendi ahırlarına ve yabancılar dahi mahal-i mahsuslarına tefrik ile o mahalde bunlara tavanlardan açılmış bacalardan yem su verilerek hîn-i iktizaya kadar beslenirler. Canbazhane ise adeta tiyatrohane heyetinde olup fakat (sirk) denilen asıl mevki-i temâşanın etrafı yabancıların seyircilere uzanıp yetişemeyeceği derecede yüksek yani hisar temelli şeklinde bir duvardır. Seyircilere mahsus olan mevkiler ve localar mezkûr duvarın üst tarafındadır. Bu canbazhanede yabancı mandalarla icra olunan mukatele için bir vakit muayyen olamayıp, bu temâşa-yı dehşet-feza ancak yabancıların bervech-i meşrûh celb olunabilmelerine mütevakkıftır. Ve yabancıların celbi ise bu da ancak

senede iki mevsime mahsustur ki bahar ve güz mevsimleri evâsıtında olup zikrolunan canbazhanede sair vakit başka türlü zorbazlıklar icra olunur. Ve bunlar dahi pek adi surette şeyler değilse de yaban mandalarıyla olunan mukatele nev'ini beşerin kuvve-i bedeniyece muttasıf olduğu acziyle beraber bahâyim-i cesime-i vukuiye üzerine gösterdiği iktidar ve tesirat-ı fevkâladeyi müsbet ve melûn olduğundan bu halde erbâb-ı temâşanın kesret ve izdihamından mevki-i temâşa inine atılsa düşecek yer bulunmaz hale gelir. Ve bu zorbazlığın mevki-i icraya vaz'î olandan, haftalarca ilan olunduğundan bunun temâşası için epeyce erbâb-ı merak haylice uzak mahallerden gelirler. Suret-i mukatele şu vecihle icra olunur ki!!! Canbazhanede yaban mandalarıyla mukatele icrasına tayin ve ilan kılınmış olan yevm-i mahsusta seyirciler toplanmış ve canbazhane ağız ağza dolmuş olduğu halde yabani mandaların evvelce ithal olunmuş olan mahal-i mahsuslarından bir yol olup bu yolun mevki-i temâşaya olan demir kapıları açılır. Ve müteakiben yabanilerden bir tanesi o yoldan sevk olunarak saha-i temâşaya çıkarılıp arkasından kapılar kapanır. Bir de bu vahşi hayvan insan galebeliğini görür görmez huylanıp o muhkem duvarlarla muhat olan daire-i temâşada homurdanarak gezinip dolaşmaya başlar. Biraz sonra temâşa-gâhın merkezine doğru kapıdan ta'lîk olunmuş olan iri iri müthiş sedalı çanlar ve daha bir takım mehîb ve mahûf gürültülerle hemen top sesine yakın kuvvette, esliha-i nâriyeler boşaltılarak mevki-i temâşaya imlâ-yı dehşet ve o sırada bir taraftan dahi kapı pencerelerinin haricinde bulunan sair kanatları kapatılıp açılarak ve dâhilen muhatablar ikad ve itfâsıyla sâika ve muhûfet-i asmanı misüllümevki-i temâşaya ilkâ-yı revnak ve zulmet olunarak yabaniyi giriftar-ı dehşet ve hayret bırakarak hayvanın tabiatında takdir-ıihavf ve telaş ve ne derece hars ve gazap mevcut ve müstetir ise bu suretlerle kâmilen tahrik olunup mahiyet ve hâşebane* ve fiilane-i hizara arz olunur. Ve bu tahrikat ile yaban mandasının derece-i kemâle eren havf ve haşyet ve hiddet ve şiddetle hars ve azap gazanferânesi malik olduğu o heybet ve azimet-i savlet-i ifritâne ve kakhârânesine son derece bir vahşet-i müthişe daha ilave eder ki!! O halde yabaninin heykel-i azim ile acı acı bağırarak arzı tahrik edercesine şîr-âne oradan oraya saldırılması ve savlet-i ejderane ile ağzından dahme gibi köpükler saçarak sağa sola hücum etmesi saha-i temâşayı bir ma'reke-i tâkatfersâ haline getirir ki!!! Seyirciler kendilerini istila eden dehşete tahammül edemeyip birbirlerine sığınır. Ve içlerinden bazıları da korkularından temâşaya tâkât getiremeyip kendilerini dışarı

atarlar. Fi-el-vaki bu manzara takat-ı beşeri aciz bırakacak derecede bir bela-yı dehşetnümadır.

(1) İşte bu halde mevki-i temaşanın demir kapıları tekrar açılarak cambazlardan birisi at üzerinde olduğu halde sağ elinde bir kargı ve sol kolunda dirseğinden bileğine kadar bir tarafı al ve diğer tarafı siyah cukkadan bayrak gibi bir şey asılı olduğu halde etrafı selamlayıp içeri girer. Ve bu cambazın heyet-i orduca nazik ve ince ince edevat-ı tezyinine ile müzeyyendir ki!! Mesela saçları pamata ile taranmış ve gayet ince kurza olarak bayağı tel tel kıvrılmış ve bu boynunda tül tenteneden yakalık ve arkasında gayet dar açık pembe renkli bir fanila ve omuzlarından aşağı göğsünde ve arkasında ince ve zarif gün-a-gün çiçekler ve kurdeleler ve belinden dizlerine kadar kezalik dar bir fanila üzerinde gayet ince ipekten zarif örgülü bir (galson) (1) ve altındaki eğrik kenarları hariçten bir şerit kadar görünür olduğu halde üzengiler gayet narin ve eğer yaldızlı olup da parıldamasa uzaktan seçilmez bir halde ve başlıkla zahme kayışları kaytan incelikte velhasıl yaban mandası asar-ı vahşetin nasıl bir mücessemiyse ona karşı cambazlık heyeti de âlâyış ve sanayi-i medeniyenin musavveridir. İşte bu hal ile yabani, cambazı görür görmez bir hücumdur gösterir. Canbaz da gayet tetik ve altındaki at ise malum bir şey olduğundan mandanın o hücumuna ya kargı ile mukavemet veyahut sol kolunda asılı olan bayrağın derhal al tarafını çevirmekle müdafaa ve kendisini sıyanet eder. Zira yaban mandasının sağa sola derhal dönmekte biraz betâeti olup bir de hiçbir şeyden yılmadığı halde gözlerine al renk gösterilmesi şiddet hücumunu teskin eder. Bununla beraber al canbazların fanila üzerine giydikleri kısa ve paçasız don.

Renkten yabaninin ürküp veya korktuğu anlaşılmasın!!! Al renk ise yabaninin yalnız gözlerini kamaştırarak hücumunun şiddetine fütür verir. Yoksa yabani gözlerini yumuverse veyahut alçuka* yüzüne pek yaklaşıp temas etmekle kamaştırmanın tesiri mahv ve zail olsa başka türlü hücumunu mani etmenin çaresi yoktur. O cihetle bazı kere bu al bayrak gözlerine pek yaklaşmakla tesisi zail olduğundan o halde cambaz büsbütün tehlikede kalıp ya atını kullanmakla sadmen hücumu savuşturur. Veyahut kendisini attan aşağı atarak yalnız o hamleden canını dar kurtarabilir.

Atın binek mahalinde dahi alçuka* ile ufarak bellemesi bir şey olup canbaz atın üzerinde iken bu belleme atın vücuduyla mestûr bulunur. Zikrolunan muhatırada canbaz

kendisini attan aşağı atmasıyla bu al belleme derhal meydana çıkıp yabaninin hücumunu teskine ikinci derece bir medar olur. Mamafih bu halde at da kendisini zaten tabiat-ı hayvaniyesiyle muhafazadan geri durmayacağı gibi malûmiyeti cihetiyle dahi pek dara geldik de arkasındaki al bellemeye sığınmak ve buna mümessil daha sair bazı uzak ve harekette bulunmak gibi icraatla canını mahirane muhafazaya çalışır. Ve o vakit canbazda boş durmayıp ata muavenetle yabaniyi iki taraftan işgal ederek kendilerini muhatıradan kurtarırlar. Canbaz bir aralık atın üzerine yine sıçrayıp yeniden mühâcemeye başlarlar. Ve canbaz al rengi yabaniye daima göstermeyip ahval-i sairede sol kolunu açarak bayrağın al tarafını atın sağrısına doğru arkaya ve ekseriye siyah ciheti mandaya mukabil kalıp işte bu suretle yabaniyi daima hücumu davet eder. Ve bundan maksat esna-yı mühâcemede mandayı kargıyla cây-ı helâka salmak ise de manda gayet kavi bünye olduğundan her neresinden vurulsa da öyle bir iki karga ile yıkılır şey olmadığından ve can havliyle hiçbir suretle pençe-i hücumundan kurtulmuş mümkün olamayacağından kargayı yalnız beyninden vurup hem de lâ-akl bir karış kadar işletmedikçe derhal gözleri kararıp yıkılmayacağı cihetle canbaz bu yolda en müsait bir fırsat kollatırmak üzere tekrar tekrar manda ile mühâceme eder.

Daha sonra canbaz atı kapıdan içeri salarak altı üstü açık ayrıca bir şarab mancanası içine girerek, mandanın hücumuna mancananın içinden al bayrağı göstermekle müdafaa eder. Ve böyle böyle hayvan kızarak alı falanı dinlemeyip bir boynuz çarpmasıyla mancanayı parça parça edip o vakit canbaz kırıntıların içinden kendini toplayıp çıkararak meydanda kalır. Birkaç defa da bu vecihle uğraştıktan sonra nihayet cambaz öyle bir çalımına getirip mandanın beyninden kargılamasıyla o heykel-i mehîbi acı ac inleterek olduğu yere yıkar. Fakat bazı kere de emr-bilakis olup bu surete manda daha evvelce muvaffak olarak cambazın leşini ortaya serdiği de olur. Hele onun telefî üç beş mandada bir vuku bulur. İşte evvel suretle cambazın müsâbakatı halinde mandanın leşi bir tarafa kaldırılarak mevki-i temâşaya diğer bir manda daha getirirler.

Ve mandaların hâliken değiştiği gibi canbazlardan da mahâreten* birkaç şahıs değişir. Artık her birinin cesaret ve maharetine göre meydan-ı mukateleye çıkarıp kimse yalnız süvari olduğu halde mandayı telef edebilip kimse bervech-i mezkûr piyade olduğu halde dahi rüstemâne mukatele eder. Ve bu suretle en ustalarının en sonra ibraz-ı maharet eyleyeceği müstağnî beyandır. İşte bu zorbazlık İspanya'nın diğer bir iki mahalinde daha vuku bulduğu rivayet olunursa da sairlerinin mertebe ve sevkte olduğu

bilinemeyip bu zorbazlık İspanya memaliği Quercy eyaletinden (Sevil) şehrinde olup bu şehirde ise Amerika kıtasını keşfeder meşhur kaptan (Kristof Kolomb) un makberesi mevcuttur. Eğerçe kaptan (Kristof Kolomb) Amerika kıtasında vaki (San Doming) adasında garîk-i girdab-ı helak olup o civarda kâin (Havan) nam şehirde medfûn ise de müteveffâ-ı mûmâ-ileyhin namına olarak zikrolunan (Sevil) şehrinde müehharan bir müzeyyen makbere bina ve inşa olduğu sikât-i müşahedinden mesmûdur.

(Revnak, Sayı: 3, 34)

3.2.11.4. (Meşrubat-ı Alkoliye)

Medeniyetin ilerlemeye başladığı şu birkaç asır esnasında umuma fayda bahş olacak birçok asâr nâfia' vücuda gelmekte ise de bunların arasında bir takım eşya-yı mezranın dahi zuhura gelip günden güne teksir etmekte oldukları mâ'el teessüf görülür. Şu eşyayı mezranın en ziyade nazar-ı dikkate çarpanı bilâd-ı mütemeddenin ekserisinde istimali adet hükmüne girmiş olan meşrubat-ı müsekkere bulunmuş. Ve bu yüzden insana bir takım ilel ve emrâz-ı arz ve belki helakına sebebi kavi olmakta ve her güne asarı nazar-ı teessüfle görülürken terk veya az içilecek yerde bilakis defa gam eder yahut zevk ve neşe verir hayal-i hamile hazine-i ömürlerin tüketmekte derler. Lakin burada maksadımız meşrubat-ı mezkûre unvanın ne suretle terakki edeceğini beyan olmayıp ancak isimlerini ta'dad ve her yerlerinin istimalinden vücut insana ne türlü ve ne mertebe müteessir olduğunu şerh ve beyandan ibaret olacaktır. Avrupa'nın bilâd-ı muhtelifesinde istihsal edilen meşrubat-ı mezkûrenin unvan-ı kesiresi mevcut ise de biz yalnız vatanımızda kesret üzere çıkarılıp ve bir takım bî insaf fabrika ve meyhaneci ellerinde nice biçare kanın helakına sebep olan envainden bahsedeceğiz burada mu'tad meyhane ve gazinolarda satılan müskirat evvel emirde iki büyük sınıfa münkasım olunup birinci sınıfına meşrubat-ı muhammere ve ikinci sınıfına dahi meşrubat-ı miktare itlak olunur.

Birinci sınıf meşrubat-ı şarab arpa, elma ve ayva sularıyla yüz vesaireden ibaret olup bunlar cüzî bir miktar da içildikleri takdirde vücut insana pek çok mertebe faydaları olabilir. Lakin ikinci sınıfa dâhil meşrubat-ı müteaddit nev'i rakılar ile rom ve amor vesaireden ibarettir. Bunlar dahi ne kadar az miktarda bile içilseler vücut-u insaniyi tarif olunmaz surette mutazarrır ederler.

Şimdi bu ana kadar tahrir ve beyan olunan hususatı güzelce anlamak için her bir sınıf meşrubatın usul-u istihsalleriyle terakkiyat-ı kimyeviyelerini ve az çok miktarda istimal olundukları halde vücud-u insana edecekleri tesirat muhtelif-i müteaddideyi velhasıl mürûr-u zaman ile payidar olacak ilel ve emrâzı ve onların netayicini tarif ve beyan etmek mutlaka elzemdir.

Birinci sınıf meşrubatının her ne kadar envai muhtelif ise de istihsalleri yalnız bir suretle icra olunur. Şöyle ki meşrubat-ı muhammereden herhangi istihsal olunmak murat olunursa menba-ı asliyesi olan meyvenin suyu alınıp şîreye tahavvül olunarak vasi bir kap içine konulduktan üstü bir bez ile örtülü olduğu halde yirmi beş veya otuz dereceyi havi bir odaya vazı olunur. Böylece mürur zamanla mezkûr şîrede ihtimâr fiili zahir olarak eczaları beyinde bazı güne tagayyürat ve tebdilât icrasıyla mezkû şîreden istihsali murat olunan şarab tehaddüs eder. Mesela istihsali murat olunan şarabşarab olsa onun menba-i asliyesi olan o derefin usulünce üzere suyu alınıp zikrolunduğu gibi bir kap derununa konularak mahal mahsusuna vaz' olunur. Birkaç gün zarfında şîrenin harareti tezat edip köpüklenerek kaymağa başladığı gibi arada dahi bazı gazların mayiin feverânıyla tayerân ettikleri müşahede olunur. İşte sebzenin bu haline mayalanma yani ihtimâr fiili tesmiye olunur ki işbu faalin vukuuna sebep dahi sebzenin derununda hamîre olunan maddenin ki burada hayvandır neşv ü nüması (ileride tenâsülden bahis olduğu takdirde neşv ü nümaları beyan olunacaktır) olduğu hikemâ-yı hazırasında* Mösyö Pastör'ün ispatıyla müsellemdir.

Fransa kimyageran meşhuresinden Mösyö Pastör nam-zat üzüm şîresini tahlil edip terkipte âtîde muharrir-i mevâddan mevcut olduğunu ispat eylemiştir. Şîrenin terkinde miktar-ı kesire adi suyla glikoz yani üzüm şekeri mevâd'ül bu meytiye* ve krem tartar vesaire gibi maddeler mevcuttur. İşbu diğer olunan mevâd-ı muhtelifeden şarabın tahadüsüne medâr-ı külbesi olan cüz'iler adi su ile başlıca glikoz olduğu hikemaya malumdur.

Bâlâde neşv ü nümaları zikrolunan hayvancıklar tagaddiler için şîrenin derununa hava ile pek çok miktar müvellid'ül humuza celb ederler. Hemen mezbur gazın mecmua-yı hararetin ianesiyle derakab glikoz üzerine tesir edip bir cüz'i hamz-ı fehme ve diğer kısmı dahi ispiroya tebdil eder. Şöyle ki glikozun bünyesini terkin eden mevâd-ı basite 12 karbon, 14 müvellid'ül mau*, 24 müvellid'ül humuza olup bunlardan

dört vezin, karbon zaten şekerin tertibinde bulunan 14 vezin müvellid'ül humuza ve hava ile celb olunmuş olan müvellid'ül humuzanın

(Bekayesi ileride)

(Revnak, Sayı: 3, 46)

(Meşrubat-ı Külliyyeden) (mabad)

Müvellid'ül humuzanın dahi yalnız iki vezni yani cem'an (16) vezin müvellid'ül humuza ile imtizaç ederek (8) vezin miktarı hamz-ı fehm tehaddüs eder. Hamz-ı mezbûrun bir kısmı hayvancıkların teneffüsüne hizmet edip diğer kısmının biraz miktarı şîrenin derininde hal olarak bir cüz'ü dahi havaya tayeran eder. Şekerin cevherini terkip eden (14) vezin müvellid'ül humuza yalnız (8) miktarı havadan ahz olunmuş olan müvellid'ül humuzanın kendine müsavi kısmıyla imtizaç ederek sekiz vezin adı su ihdasedip bunun dahi bir kısmı bahar hükmünde havaya tayeran ve diğer kısmı mayi' haline tahvil olunarak şîrenin derininde ibkâ kılınır. Binâberin şekerin ecza-yı basitesinden geriye kalmış(4) karbon ile (6) vezin müvellid'ül humuza etrafta bulunan müvellid'ül humuzanın hemen iki vezniyle imtizaç ederek bir vezin kimyevi alkol yani ispiroto tevellüt eder. İşte bu suretle ihtimâr fiili hitam bulup matlup olunan şarab dahi hâsıl olur. Binâen aleyh şarabın usul-u istihsali muhtasaran beyan olunmuşsa da pek çok noktaları mestûr ve diğerleri dahi sathiyen hikâye kılınmıştır. Çünkü şarabın istihsali tafsilen ifade olunmak lazım gelse bu risale gibi birkaç cüz'i şey yazmak icab edeceği aşikârdır. Zira ef'al-i ihtimâr esnasında şîrenin eczalarında vücuda gelen tebdilât ve tağyiratın niceleri bilâde zikrolunduğu üzere yalnız ispirotoyla adi sudan ibaret olmayıp bilakis hululiyeye hamz-ı hal vesaire gibi mevadd-ı tahdis ettikten başka pek çok eczalar dahi faal-i ihtimârdan müteessir olmadıkları ecelden bilâ-tebdil terakkiyat-ı asliyeleriyle şarabın derininde münhal oldukları halde ibkâ kılınır.

Şarabın Terkibât-ı Kimyeviyesi

Şarabın her ne kadar envai vücut ise de tertibat-ı kimyeviyeleri yekdiğerinden nazar-ı itibara alınacak surette farklı olmadığı ecelden bu radde şarabın envaine mahsus işbu cetvelin tahririne ibtidâr kalındı.

Avrupa kimyageranının teftişat ve tahkikatından ve nihayet derece-i icra ettikleri tahlilden anlaşıldığına göre, şarab âtide muharrir-i mevâddan ibarettir. 1 adi su 2 ispiroto 3 tahlil olunmuş şeker 4 sami' 5 mevâdd-ı hâlisâ 6 hal-i tanin(taning) ve fehm-i

humuzâtı 7 sartarpat-1* sani-i potas 8 ***** ve potas 9 kibrit potas 10 klor sodyum ve sodyum yani mutabbih tozu 11 tanin(taning) 12 mevâdd-ı melûne (kırmızı sarı ve maî) 13 atantik ruhu 14 *****. İşbu cetvelde gösterilen mevâddın yekdiğerlerine nazaran olan miktarları şarabların cinslerine göre mütehvidir. Bunca mevâdd arasında bize lazım olacak madde yalnız ispiro olup miktarı şarabların envaine nazaran yüzde 8'den elli 25 adine vasıl olabilir.

Evvelce beyan olunduğu üzere birinci sınıftan madûd diğer nevi meşrubatın suret-i istihsaline müşâbih olduğundan şimdiden burada beyanlarından sarf-ı nazar olunduysa da ileride her birerlerini tafsilat-ı lâzıme ile beyan edeceğimiz ve addolunur.

Verilen tafsilattan anlaşıldığına göre birinci sınıf meşrubatını ve hususıyla şarabı tertip ve terkip eden mevâdd-ı kabza vücud-u insana tesiratları cihetiyle iki kısma taksim olunup, birinci kısımda bulunan mevâdd doğrudan doğruya vücudun tagaddisine yardım ederler ki onlar dahi sû-ı tesettür* olunmuş olan emlâc-ı muhtelif ile hususıyla mevâdd***** cisimlerden ibarettir. İşte bu zikrolunan maddeler çehar-ı hazmiyede ifrâz olunan bunca âsâre-i hazmiye ianesiyle hemen mekûlat-ı muktedîye misüllü serian hazmolunup fiil-i imtisasın melûniyetle derun-u ardıye* dâhil olarak tebdil olunurlar mahazâ usul-u iğtiza ahkâmınca tecdid-i insaca veyahut sair hususat icrasına kaide-i külye etmekten geri kalmazlar.

Binâen aleyh atiben nahif ve zayıf hasta kana kesb-i kuvvet ettirmek için miktar manada şarab içirdikleri gibi ekser

(Alt tarafi gelecektir)

(Revnak, Sayı: 4, 61).

Meşrubat-ı Alkoliyeden mabad

Meşrubat-ı Mukattaranın Usûl-ü İstihsali.

Bundan evvel tab' ve neşrine muvafık olduğumuz Revnak'ta meşrubat-ı mukattara sınıfı müteaddid el-nev'i rakılardan ibaret olduğu beyan kılınmıştır. Ale'l-umum rakılar muhtelif mâyi'at-ı muhtemere bir miktar adı su ile karışmış olduğu halde içkiden takdir olunarak istihsal olunurlar. Şöyle ki zikrolunduğu üzere şarab ispiro ile su vesair mevâdd-ı sulbenin* terkiyatından tahaddüs etmiş bir mâyi'dir. Böylece şarabmiktar-ı kâfi su ile karıştırılıp içenin tesmiye olunan alet-i derununa vazi'-i tezyîd

olundukta mâyi' mezburu terkip eden su ve ispiroto maddeleri buhar halini bulup olduğu gözden diğer göze nakleder. İşte bu ikinci gözde hararet makamında bürûdet olduğu cihetle cismaniyetinden hâsıl olan buhar tekâsüf ederek mâyi' halette bâl'er-rücû yekdiğeriyle karışarak çıkarılması murat olunarak hâsıl olmuş olur.

Lakin beyan olunduğu üzere rakı yalnız suyla ispiroto mahlûtu olmayıp bazısında sakız ve bazısında anason ve ağaç kavunu yağları olduğu gibi ekseri gazino ve meyhanelerde satılan rakıların terkiplerinde dahi hararet ianesiyle tahaddüs edip kimyageranın mayalarlarıyla meydana çıkacak ve etbânın nazar-ı dikkatine çarpacak surette bir takım yağlar mevcuttur.

Binâen aleyh vecih-i meşrûh üzere istihsali tafsil olunan rakıya üzüm rakısı tesmiye olunup, çıkarılmakta olan bilcümle rakıların birincisi itibar olunur. Eğer rakı beyan olunan usûl üzere istihsal olunmayıp da yalnız şarab cebresinden çıkarılırsa konyak ve şeker şurubunun fiil-i tahammüründen sonra ihdâs edilirse Rom tabir olunur ki bunlar derece-i nihayede kuvvetli olduklarından başka adeta ispiroto gibi ateş alırlar. Velhasıl rakı bunlardan başka yulaf, buğday ve arpa misüllü şeylerden çıkarıldığı gibi yer elmasından dahi istihsal olunur. Fakat işbu ta'dat olunan şeylerden rakı çıkarmak usûlü müteessir ve uzunca olduğu cihetle şimdilik tarif ve tahsilâtından sarf-ı nazar olundu. Ancak şurası hafi olmaya ki yer elmasında istihsal olunan rakı ziyade miktarda ispirotoyu havi olduğu cihetle fena taaffün ile acı bir lezzete maliktir ki bunların mâyi'i mezbûreden def'ü ref' pek ziyade suubetle hâsıl olduğundan hemen fabrikatörler âlî-hale terk ederler.

(Rakıların Havas-ı Hikemiyeleri)

Beyan olunagelen rakıların renkleri gayetle muhtelif ise de fakat cümlesi şeffaf olup sıklet-i değın izafiyeleri (4) derece hararete olan mâ-i mukattaraya nispetle 794 elli 865 âdetine değın muhtelifdir.

(Rakıların Havas-ı Kimyevileri)

Al'el-umum rakılar zikrolunduğu vecihle başlıca su ile ispiroto dan mürekkep olup ispirotonun miktarı yüzde on ikiden yirmi iki beyninde bulunur. Eğer sakız rakısının derununa bir miktar adi su dökülür ise derâkab mâyi'inin rengi tehallûf edip beyaza tebdil olunarak bulunduğu kabın kaidesine beyaz bir madde teressüp eder. İşte bu teressüp eden madde ispirotonun kuvvetiyle rakıda hallolunmuş olan sakızdır ki

ispirtonun şiddeti sonradan ilave olunan suyla tahfif olunup artık sakızı halledemeyecek bir dereceye gelerek ya bir cüz'ü yani veyahut mecmuunu terk eder. Binâberin fabrikacılar sakız rakısı diye halkı kandırıp sattıkları adi rakı yani düz rakının içine bir miktar çam sakızı hallederler ki su ile muamele olundukta atf-ı beyan sakız rakısında vaki olan hususat zuhur eder.

(Meşrubat-ı Meskûretin Vücut-u İnsaniye Olan Tesirâtı)

Mösyö (Peren) ve (Darvi) nam doktorların

Alt tarafı var

(Revnak, Sayı: 5, 79).

(Meşrubat-ı Alkoliyeden;) (mabad)

Ekseri ilel ve amârızın def'i hususunda dahi her gün etıbba şarab istimal ettirmektedir. Çünkü şarab vücut-u insan için hem gıda ve hem de kendine âriz olmuş veyahut olacak bazı ilel ve amârızın def'i için devâ-yı mutlakdır diye kabul olunur. Buna binaen lenfâvi veya lenfâvi'l asabi olanlar her taam arasında miktar-ı kâfi su ile karışmış elli dirhem kadar şarab içmekliği adet etseler vücutları nihayet derecede kesb-i kuvvet edeceği gibi kuvve-i akliyeleri dahi fevkâlade açıldıktan başka pek çok ilel ve amârıza tesirat-ı mehlîkâsından halas olmuş olurlar.

İkinci kısım mevâddı yani ispirto anatisak* ruhu vesaire mevâdd mütebbih-i harikeden* madûd oldukları ecelden vücudun her bir asabını gün-a-gün nübh-ü tahrik ederek ef'âl-i mahsusalarını teşdîd ve bazı güne dahi teshil ederler. Lakin icra ettikleri tahrik ziyade şiddetli olduğu halde hiç ara vermeksizin yekdiğerini takip eder ise ekser uzuvlar fena halde müteessir olurlar. Binâberin vücuda kuvvet verip de ilel ve amârızın sû'-i tesiratından hüsn-ü muhafaza edecekleri yerde bilakis birçok amârızın arazına bâis veya inkırazına sebep-i mutlak olurlar.

Şarabın vücut-u insana ikinci suretle yani ispirto ve ona mümasil-i mevâdd ile olan tesirâtı tamamıyla meşrubat meşrubat-ı mukattara sınıfında bulunan müskirat-ı muhtelifenin tesirat-ı müteaddidelerine müşâbih olduğundan burada tafsillerinden sarf-ı nazar olunup onlar ile beraber bilâ taraf beyan olunacaktır.

Alt tarafı var

(Revnak, Sayı: 6, 96).

Meşrubat-ı Alkolyede (mabad)

Meşrubat-ı mukattaranın usûl-u istihsali bundan evvel tab' ve neşrine muvaffak olunan (Revnağ'ta) meşrubat-ı mukattara sınıfı müteaddid'ül nevi rakılardan ibaret olduğu beyan kılınmış idi. Âl-el umûm rakılar muhtelif mâyi'ât-ı muhtemire bir miktar adi suyla karışmış olduğu halde imbikten takdir olunarak istihsal olunurlar. Şöyle ki zikrolunduğu üzere şarab ispiroto ile su vesair mevâdd-ı sulbenin terakkiyatından tehaddüs etmiş bir mâyi'dir. Böylece şarab miktar-ı kâfi su ile karıştırılıp imbik-i tesmiye olunan alet-iderununa vaz' ve harareti tezyîd olundukta mâyi'i mezbûru terkip eden su ve ispiroto maddeleri buhar haline geçerek bulunduğu gözden diğer göze nakleder. İşte bu ikinci gözden hararet makamında bürûdet olduğu cihetle cismiyetinden hâsıl olan buhar tekâsûf ederek mâyi' haline bila-rücû' yekdiğeriyle karışarak çıkarılması murad olunan arak hâsıl olmuş olur.

Lakin beyan olunduğu üzere rakı yalnız su ile ispiroto mahlûtu olmayıp bazısında sakız ve bazısında anason ve ağaç kavunu yağları olduğu gibi ekseri gazino ve meyhanelerde satılan rakıların terkiplerinde dahi hararet ianesiyle tehaddüs edip kimyageranın miyârlarıyla meydana çıkacak ve etibbanın nazar-ı dikkatine çarpacak surette bir takım yağlar mevcuttur.

Binaen aleyh vech-i meşrûh üzere istihsali tafsil olunan rakıya üzüm rakısı tesmiye olunup, çıkarılmakta olan bilcümle rakıların birincisi itibar olunur. Eğer rakı beyan olunan usûl üzere istihsal olunmayıp da yalnız şarab cibresinden çıkarılırsa konyak ve şeker şurubunun fiil-i tahammüründen sonra takdiriyle ihdâs edilirse rom tabir olunur ki bunlar derece-i nihayede kuvvetli olduklarından başka adeta sâfi ispiroto gibi ateş alırlar. Velhasıl rakı bunlardan başka yulaf, buğday ve arpa misüllü şeylerden çıkarıldığı gibi yer elmasından dahi istihsal olunur. Fakat işbu ta'dat olunan şeylerden rakı çıkarılmak usûlü müteassir ve uzunca olduğu hasebiyle şimdilik tarif ve tafsilatında sarf-ı nazar olundu. Ancak şurası hafî olmaya ki yer elmasından istihsal olunan rakı, ziyade miktarda ispirotoy havî olduğu cihetle fena taaffün ile acı yerlerine maliktir ki bunların mâyi'i mezbûrdan def'-ü ref'i pek ziyade suûbetle hâsıl olduğundan hemen fabrikatörler âlî-hale terk ederler.

Rakıların Havas-ı Hikemiyeleri

Beyan oluna gelen rakıların renkleri gayetle muhtelif ise de fakat cümlesi şeffaf olup sıklet-i izafiyeleri (4) derece hararete olan ma-miktara nispetle (794)reh elli(860)reh adedine değin muhtelifdir.

(Rakıların Havas-ı Kimyeviyeleri)

Al'-el umum rakılar zikrolunduğu vecihle başlıca su ile ispirotodan merkep olup ispiertonun miktarı yüzde on ikiden yirmi iki beyninde bulunur. Eğer sakız rakısının derununa bir miktar adi su dökülür ise derakab mâyi'in rengi tehallûf edip beyaza tebdil olunarak bulunduğu kabın kaidesine beyaz bir madde teressüp eder. İşte bu teressüp eden madde ispiertonun kuvvetiyle rakıda hallolunmuş olan sakızdır ki ispiertonun şiddeti sonradan ilave olunan su ile tahfif olunup artık sakızı halledemeyecek bir dereceye gelerek ya bir cüz'ünü veyahut mecmû'nu terk eder inâe berîn fabrikacılar sakız rakısı diye halkı kandırıp satıları adi rakı yani düz rakının içine bir miktar çam sakızı hallederler ki su ile muamele olundukta atf-ı beyan sakız rakısında vaki olan husûsat zuhur eder.

Meşrubat-ı meskûrenin vücut-u insaniye olan tesirâtı mesbû (Peren)ve (Darvi)nam doktorların kendi tafsilerinde icra ettikleri tecârib-i müteaddidenin netayicinden istinbât olunduğuna göre meşrubat-ı alkoliyeden her hangisi olursa olsun taam arasında ve az bir miktarda içildiği takdirde vücudu insanda tahaddüs edip rü'yetinin ihraç ettiği hamizi fehmin yüzde beşten elli, yirmi adedine değin miktarını tenzil eder yani vücutta tahammüzü fiili bir suret-i mutedilede icra olur demektir. Maheza onların fiili iğtizaiye üzerine bervech-i meşrûh emellerinin semeresinden olmak üzere vücudun tagaddisince ekli* elzem olan miktarda me'külat-ı idhâl olunmaksızın fiil-i i'tidâiyeninmetninden olmak üzere her an gaip olan yani vücudun mütemadiyen ifraz etmekte olduğu mevâddın miktarı aşikâr bir derecede tenezzül ederek vücudun beslenmesine medâr kelilleri olabilir.Binâen aleyh (Edmun) (Simit) (Vebuk) ger-nâm zatlar ispirotaya her ne kadar gıda nazarıyla bakılamazsa da kendi tesirat-ı iktizasında vücudu asla beslemeyip fakat kuvvetini hıfz eder demişlerdir.

Alt tarafı gelecek

(Revnağ, Sayı: 7-8, 118).

Meşrubat-ı Alkoliyeden (mabad)

İspirto (bundan böyle meşrubat-ı alkoliye ispirto lafzıyla ifade olunacaktır-) maddeye dâhil oldukta derakab oradan siyah kan damarları vasıtasıyla mas olup devran-ı deme dâhil olur. Bu halde havadan celb ile fiil-i teneffüs ianesiyle rü'yetinden şerâyine yani kırmızı kan damarlarına ithal olunan bir miktar mevâlid'el hamıza demde mevcut olan bunca ecsâm üzerine tesir etmeyerek ispirtonun kuvve-i imtizaciyesi onlara nazaran gayetle ziyade bulunduğundan hemen ispirto üzerine yine tesir ederek kimya kaidesinde hamis-i fehm ve adi suya tebdil eder. Cümle terkihiyat tahlilat-ı kimyeviyede vukua geldiği gibi burada dahi bir miktar hararet husule gelip vücudun kendine mahsus olan hararetinin derecesini birden bire tezyîd yerle* cümle ev'iyeye vü asabiyeyi dahi niye tahrik eder.

İspirtonun icra ettiği tenbîhinin derecesine nispeten ve onu müteakiben vücuda bir dermansızlık ve *****halleri hâsıl olursa da fakat bir müddet zarfında tamamıyla mahvolarak insan-ı hal tabiîsine rec'at eder.

Ânif-ül-beyan hususat-ı ispirtonun miktarına ve istimal eden zevatin alışık olup olmamalarına nazaran gayetle mütahvil ve muhtelifdir. Vech-i meşrûh üzere ispirtonun vücuda ettiği tesiratla daima istimal eden eşhâsın eğrisinde arız olan fesat bünye yolu nam hal-i tarif ve ispat olunur. Şöyle ki gayetle mugtedi taam arasında ziyade miktar da meşrubat-ıalkoliyeden biri istimal olunursa hemen fiil-i teneffüs ile vücuda ithal olunan mevâlid'el hamızanın beyan olduğu vech üzerine mecmua-i mevâdd-ı gıdaiye üzerlerine tesir edecek yerde ispirtonun üzerine tesir edip gıdada bulunan mevâdd-ı bumaniyeyi*cevher bevlle tahvil edecekken mecmuanı hamz-ıbevlle tahvil eder. İşte bu suretle tehaddüs etmiş olan hamz-ı bevl miktarı mürûr-u zaman ile vücutta teksir edip fesâd-ı bünye yolu tesmiye olunan hali payidâr ederek onun neticesi olan marız-ı hasati (yani taş hastalığı) *****(yani damla) nâmân-ı marızların zuhuruna sebep olur. Bu aletlerin hemen devası kâbil değildir denilse caizdir.

-Velhasıl ispirtonun tesirat-ı fisylevciyesi (fizyolociyesi) sürat demek ve hararet-i hayvaniyenin tezayidiyle cildin dahi intifahından ibaret olup bunlar devam ettikçe âtide zikrolunacak haleti zuhura getirirler. Şöyle ki yüz kırmızılanıp, gözler parlar ve bütün ef'al-i hayatiye kesb-i şiddet ettiği gibi cümle-i azli dahi gayetle konulup insan rahat duramaz ve sarhoş olan zat, kendisinde zevk ü sefa müşahit

ettiğinden yalnız hali-hazırıyla meşgul olup müstakbeli hayal-i hatırına bile getirmez, ezber-i teşvik ile cesareti tezayit eder ve kalbi ferah olup lisanı bazı güne hatada olursa da kuvve-i akliyesi derece-i fevkâlade de açık bir halde bulunur.

Bir müddet sonra beyan oluna gelen haletin cümlesi mahvolarak fakat insan ol vakit kendisinde bir zafiyet görüp hâba varır. Esna-yı hâbda zikrolunan haletin cümlesi ve hususiyle zafiyet-i tamamıyla mahvolup vücud-u insan hal-i tabiisine rücû' eder.

-Eğer meşrubat-ı müskirden her hangisi olursa olsun fevkâlade bir miktarda açılırsa bâlâda bast-u beyan olunan hallerin cümlesi sarhoşluk haline tahvil olur.

Bu halde duran demin sürati nihayet derece-i kesb-i kuvvet ettiğine binaen her dakikada nabzın adedi tezayüt eder. Re's-i ihtifân olunur yani dimağ dimağçeye kan terakküm eder vechin heyeti dalgalı görülür. Gözler sabit oldukları halde kendi remzleri kaybolur. Gerek havas-ı hamse-i zahire uzuvlarının ve gerek hiss-i batını uzvunun yani dimağın faaliyeti pek çok mertebe-i kesb-i sükûnet eder. Yürüyüş gayetle suûbetle ve salınarak icra olunup kelâm dahi karışık ve rabitasız olduğu halde söylenilir. Bunun ile beraber sarhoş olan zatın ayık vaktinde kendine layık görmeyip etmediği hareketi ve söylemediği kelâmları hemen sarhoşluk esnasında asla düşünmeksizin icrada kusur etmez. Bu halse mutlaka kuvve-i hakimenin müteassır olmasından neş'et etmiş olduğu umur-u malumedendir- beyan olunan halleri müteakip şahıs merkum-u hezeyan etmeye başlar. Yani bu ana kadar icra etmekte olduğu etvâr ve harekâtı tamamıyla tebdil olunup kendisi kavgacı ve edepsiz bir adamın mecmua-i evsafını ahz-ı birle bir müddet sonra âlem-i hâba varır bu halde tesettür olunan haletin cümlesi def' olur ise de şahs-ı merkum yirmi saat kadar bî-hod ve rahatsız bir halde bulunduğu gibi bütün ahbapların yüzlerine bakmaya hicap eder.

Binâen aleyh zâlin meşrubat-u meskere istimalini mutat etmiş olan bir şahsın sekl-i saffeti tamamıyla tebdil eder. Şöyle ki şahs-ı merkumun kuvve-i müdrikesi nihayet derece azaldıktan başka efkârı büsbütün dağılır ve kuvve-i hakimesiyle hafızası onlara binaen tamamıyla mahvolur. Bunlarla beraber kendisi gayetle korkak ve vehham

Alt tarafı gelecek

(Revnak, Sayı: 9, 134)

Meşrubat-ı Alkoliye mabad

Ve vehhâm olup biraz müddet zarfında cesareti dahi zail olmakla her bir şeyden elini çekip kesâleti kendine âdet eder ve içtimaa' asla iştihası kalmaz ve diğer taraftan vücudun kuvveti ve aza-yı muhtelifesinin ef'âli inkıraz bulur veyahut bazı güne tağyir eder. Elhasıl şahs-ı merkumda kuvve-i mütehayyileden başka kavaidin hiçbirisi kalmayıp onun yardımı ve devamıyla biçare cünuniyete kadar vasıl olur. Binaberîn ispiroto istimalinden vücuda arız olarak ilel ve emrazdan sarf-ı nazar olup yalnız sarhoşlukla kazanacağı haleti layıkıyla anlamak için beyan oluna gelen hususâtı biraz tafsile hacet görüldü şöyle ki etıbba ispiertonun tesiratından vücuda arız olan avarızını dört dereceye taksim etmişlerdir.

Birinci... İspirtonun tesirat-ı müteaddidesiyle insana arız olan avarızdan birincisi vahşiyet hali olup, bu dahi insanın bünyesine nazaran iki suretle zahir olur. Evvela zalimlik suretidir ki kâviyyet'ül-bünye ve kuvvetli olduğu halde asla terbiye görmemiş veyahut vezaif-i insaniyeye dair verilen nassahiden layıkı vecih üzere hisse-mend olamayan kesanende vaki olur. Binên-aleyh bu makule eşhas kazanmış oldukları safâtin iktizalarından olmak üzere insaniyeti bertaraf ederek hemcinslerini dövmek yaralamak ve katletmek gibi ef'al-i vahşiyenin icrasından asla geri durmazlar.

Saniyen... Hod-pesentlik hali olup nahifte'l-bünye ve ekseriyet irade-i asab'ül-mizac olan eşhâsta vaki olur ki bunlar zayıf olduklarından birinci halde beyan olunan ef'al-i vahşiyenin hiçbirini icraya muktedir olmadıklarından yalnızca her fertten her kelamdan ve her şeyden memnun ve mahzuz olmadıkları gibi ahbablarıyla niza' etmek ve bunlara mukayyes diğer güne terbiyesizlikle meşgul olurlar.

İkincisi... Cinnet'ül-küüli* tesmiye olunan haldir ki ekseri etıbba bu hali hastalıktan itibar etmişseler de diğer bazılarıyla hastalıktan itibar etmeyerek üç dereceye taksim etmişlerdir.

Derece-i evvel... Bu dereceye düçâr olan zevat ispiroto insana zevk ü sefa bahşeder. Hayal-i hâmile istimalini devam etmeyi arzu ederler. Fakat ahbabından biri terk etmesini talep etse bilâ-tereddüt emrine muvafakat ettiğinden başka pek suhuletle dahi terk edebilirler.

Derece-i sâni... Bu dereceye vasıl olan zevatta ispiroto içmek arzusu daha ziyade kesb-i şiddet etmekle ve kendilerinde dahi bazı güne zaaf gördüklerinden kesb-i kuvvet ederiz hayal batılıyla hiç durmaksızın içmeyi adet ederler.

Derece-i sâlis... Mebhûsun anı olan ispirotoyu içmek arzusu nihayet mertebe-i kesb-i şiddet ettikten başka her gün bir vakt-i mahsusta iştiha teceddüt eder buna binaen bir takım kesân her akşam rakı içmeyi adet etmişlerdir. İşte bu hale hakikaten cinnet dense sezadır. Çünkü bu dereceye düçâr olan eşhas vücutlarında bazı güne kuvvet ve semizlik hissettiklerinden âl'el umum ispirotolu meşrubatın istimalinden vücud-u insan ne derece mutazarrır olduğu cümleye malumsa da bu makûleler için rakı hemen iksir-i azim hükmünde olduğu müteessif görülür. Bunun sebebi ise vücud-u insanın ve hususıyla dimağın bazı güne müteessir olduğundan ki bu da etıbbaya malumdur. Müteaddit mâyi'at-ı meskûrenin cennet-i alkolü tesmiye olunan halin veyahut marazın husulüne bâis olanı muhtelif el nev'i rakılar olmakla kesâlet gider ve zevk ü sefaya mecburiyet gibi şeyler dahi yardımdan geri durmazlar.

Üçüncüsü... Hurafe-i havas yani havas-ı hamse-i zahire ve hissi batılın muhtelif suretle tahrifinden ibaret olmakla asıl nazar-ı dikkatimizi celb edeni kuvve-i mütehayyilenin fevkâlade şiddetlenmesidir ki biçareleri nihayet tımarhanede esir-i zincir bela eder.

Dördüncüsü cinnet'ül şedîdde olup iki suretle nümayan olur.

Suret-i evvel...Hezeyan-ı mürteiş tesmiye olunan haldir ki ef'al-i dimağa ve asabiyenin bazı mertebe-i tagyir ve tahalluğundan hâsıl olup daima hezeyan-ı tahlil ve râ'şe itiraf ve hurafe-i sihr hallerinden ibaretse de bir müddet zarfında zikrolunan hallere humûd hali dahi ilave olunarak biçareleri müşekkel ve tehlikeli bir vaziyete isal eder. Tarif olunan hali şarabtan daha ziyade rakı getirdiği gibi ekseri zayıf'ül-vücut olan kesânda az miktar içmekle bile yakın vakitte zahir olur.

Suret-i sâni... Maniyen hadde* tesmiye olunan cinnet olup ekseri ispiroto istimalini mu'tad eden zevatta gözünün görüp ve elinin dahi erişebildiği eşyayı kırmak ve harap etmek iştihasıyla havasın tagayyürat ve tahrifatından ibaret olmayan bu hale düçâr olan ekseri adamlarda cimâ'-i mecburiyet ve onda duyulan lezzet maniyen mezburun nöbetleri esnasında arttığı görülmektedir.

Beşincisi.... Maniyen mâ-el-hülyavi* tesmiye olunan bir haldir ki aklın kabul etmeyeceği şeyleri tefekkür etmek veyahut pek çok defa dahi düşündüğü maddeleri kendini bilmediği takdirde yani tefekkür ediyorum zan ve hayaliyle etrafta bulunan gerek bildiği veya bilemediği adamlara görüşür gibi söylemek fiilleriyle zahir olur. Binâen-aleyh bu hale düçâr olan adama ne söylüyorsun diye sorulursa cevap olarak sizce hiçbir şey yok ancak nefsimde ait bazı mühim şeyler düşünüyorum der de yine bulunmakta olduğu hareketten haberdar olamaz...

İşte muhtasarca ispirtonun kuvve-i insaniyenin menbaı olan cümle asab üzere icra ettiği tesirâtı beyan ettik. Şimdi biraz da ispirtonun vücuda araz ettiği tehlikeli ve davası müteessir marazlardan bahsedelim. Şimdi bu nev'i hastalıkların ne suretle payidar olduğunu anlamak için ispirtonun mevziyen cihaz-ı hazmiyeye olan tesirât-ı müteaddidesiyle umumen bünye üzerine icra ettiği tesirleri birazcık beyan etmek iktiza eder.İspirtonun madde ve em'â üzerlerine olan tesirâtı...İspirto istimalinde hâsıl olacak fenalıklardan birisi mücessemiz olan azaya daimi surette icra ettiği *** şey olup bir müddet zarfında bu tahriş aza-yı mezkûre gışâ-i muhitisinden iltihab-ı müzmine suretine netice verdiği gibi daha enbü'be-i hazmiye tabiînden olan diğer uzuvları dahi ya iltihab-ı müzmine veyahut iltihab maddesine sebep olur. Bazı kere tahrişin devamından iltihab hâsıl olmayıp bilakis seratan madde yani (incitmebeni) nam hastalık tehaddüs eder. Ekseri tabiblerin kullarına göre bu maraz-ı mahalî ve davası mümkün olmayıp aç karnına rakı içen adamlarda hâsıl olduğuna kail olunur.

Diğer bir surette muidde bâlâda beyan olunan hastalıklar mevcut olduğu takdirde gitte* yani karaciğerde dahi müteaddit hastalıklar zahir olageldiği müşahede olunur. Binâen aleyh şu beyan olunan üç surette görülen maddelerden anlaşıldığına nazaran bu makûle-i kesânda hazm-ı gayetle subetli olup âli el umum vücudun dahi tagaddis nihayet derecede müteessirdir. Ve hususıyla seratan muidde namhastalığa düçâr olanları maraz-ı mezburun pençe-i mehlikesinden hülâsa etmek için fen-i tıbda hiçbir güne deva olmadığından hayli müddet esir-i firâş oldukları halde tagaddi-i umumiyenin pek ziyade müteessir olmasından tasvir olunmaz meşakkatle terk-i hayat ederler.

İspirtonun umumen bünye üzerine ettiği tesirâtın

Ne türlü olduğu henüz bizler için hafî veya ne malum ise de ekseri etibba vücud-u insanda humuz-u fehmin tezayüdünden ve demek dahi bir suretle tagayyüründen velhasıl dem-i şiryanının dem-i verîdinin tebdilinden yani dem-i şiryanının dem verip dehasiyetlerini kesb etmesinden ibaret olduğuna zâhib olmuşlardır.

Şu zikrolunan tasavvur bizler için karîn-i kabul değilse de uzun uzun mübahaseye girmeden vücutta tagayyür ne güne olur ise olsun kendine araz olan hastalıkları tadat ile hatm-i kelâm edelim.

İspirtonun istimalinden vücuda araz olan hastalıklar bunlardan ibrettir.(1)İlel-i veremiye hususuyla teverrüm'ü-reh(tesellül'ü-reh) 2 emrâz -1 uzviyet'ül-kalp 3 şem'i kebed (siroz kebed) 4 maraz-ı irayed* 5 ihtikan-ı dimağ 6 sekte demevî ve serumî 7 dâ'makr* 8 sara 9 ve'er-raks-ı alkolin* 10 ilel-ihasâtîye !!inade* 12 ukr 13 bunlardan başka bu makûle adamlar emrâz-ı haddenin ekserisine müstait oldukları gibi arız olan hastalık her ne olursa olsun diğer vacib bir suretle olduğundan ekseri etibba teşhislerden aciz kalırlar. Tadat olunan emraz âl'el-umum bi-deva olduğu ecelden biçare güne kânî gün-a-gün azaplara düşâr ederek bir müddet zarfında vefatlarına sebep-ı mutlak olurlar. (Revnak, Sayı: 10, 153)

3.2.11.5. (Hikmet-i Tıbbiye)

Âlem gün ve fesatta mevcut ecsâm başlıcaayken kısma münkasım olup birine ecsâm-ı mevzune ve ecsâm-ı gayr tabir olunur. Ecsâm-ı mevzune vezni ve sıkleti olan cisimlerdir. Su, hava gibi ecsâm-ı gayr mevzune- vezni ve sıkleti olmayan cisimlerdir ki onlarda beş sınıfa taksim olunmuştur. Hararet, ziya, mıknatıs ve elektrik, elektrik iki fer'a-yı tefrik olunup biri delik ve temas vasıtasıyla husule gelerek elektirik deliği ve diğeri dahi tesir-i kimyevi vasıtasıyla husule gelir ki galvenizme isimleriyle ***** bunlara hikemâ-yı mütekadimîn seyyal hamse-i refik hükmü tesmiye etmişlerdir.

Ha(raret)

(Hararetin Farazîyat-ı Tabiîyesi)

Ecsâmın hare ve bardeye takrib olunduğu vakit şiddet veya noksanıyla bir seyyal vasıtasıyla his olunan şiddete hararet derler. Mesela buzun erimesi ve demirin hararet vasıtasıyla kırmızı renk kesbetmesi gibi.

Hararet dört kısma münkasım olup biri hararet-i mutlakdır ki rey-i ayn müşahede olunan ateş gibi. İkincisi hararet-i izafiyedir ki ecsâmın evkât-ı muayenesinde zayi veya belî eylediği hararetin miktarıdır. Üçüncüsü hararet-i hafiyedir ki hararet his olunmaksızın buzun erimesi gibi. Dördüncüsü hararet-i insaniyedir ki insanda his olunan hararet demek olup, bu da cevelân-ı demden hâsıl olur.

Hikema-yı mütekaddimîn hararetin esbâb-ı intişarı üzerine bir takım zehaplara düşmüşlerse de müehharan şu iki kol ihtiyar olunmuştur. Kolun makbuletinden biri farz-ı sudûr ve diğeri de farz-ı telatûm farz-ı evvel bir cism-i seyyal-i gayr-i mevzuundan olarak kâffe-i ecsâmda mevcut olduğu halde beyinlerinde vukua gelen kuvve-i dafi'a-yı şedide vasıtasıyla etrafa neşrolunup hararet-i mezkûreyi cezb ve belîğ edecek cismin cüzleri meyanına dehaletinden hararet husule gelir. Farz-ı sâni ise âlemin ve kâffe-i ecsâmın cüz'ü lâyetecezzaları meyanında (esir) tayin olunan seyyal-i refik gayr-ı müressi ile mimli olarak bir sebep-i haricinin tesiriyle madde-i (esir) temevvüc-ü telâtum ederek ve cevher-i maddenin cidarlarına şiddet ile temasından bir nevi ihtizaz husule gelerek her bir istikamete hararet neşr olunur. (Alt tarafı var)

İmza

Mekteb-i tıbbi askeri altıncısınıf şakirdanından

t...k

(Revnak, Sayı: 4, 59).

Hikmet-i Tıbbiyeden mabad

Derece-i hararet

Derece-i cismin harareti tezayüd ve batına kas etmeksizin hal hali hazırında his olunan haline derece-i hararet ıtlak olunur mesela his olunan hararetin miktarı tezayüt ve yanına kas eder ise derece-i hararet dahi tesa'ud veya tenezzül eder.

Mebhâs-ı Mizan'ül Harare

Derece-i hararetin âl'et-tektik tayin ve takdiri için istimal olunan alet termometre yani mizan el harare veya mikyası el harare tabir olunur. Derece-i harareti takdir için his insanı dahi alet makamına istimal olunabiliyorsa da yalnız hararetin ziyade veya noksanıyeti anlaşılabilip beyinlerinde olan tefâvüt layıkıyla bilinemez.

Binaaleyh zalik yalnız hiss-i insanı iktifa edemediğinden sâlifüzzikr mizan'ül harare tabir olunan alet icat olunmuştur.

Mizan'ül harare on altıncı asırda (Galileo) kaleminin hikemasından (Derebel)* Vanesya hikemasından (Satıktor Posu)* Namon hekimler keşif ve izah eylemişlerdir.

(Mizan'ül Hararenin Suret-i Tesisi ve İmâli)

Malum o ki mizan'ül harare ecsâmın hararet vasıtasıyla münbasit davet vasıtasıyla münkabz olmaları esası üzerine müesses olup fakat ecsâm-ı sulbenin en basiti cüz'-i ecsâm hüviyetininse külli olduğundan bu babda mizan'ül harare inşası hakkında hata zahir olacağını bi'l-melâ* hatta metruk hükmüne konularak ecsâm-ı mâyi'anın istimali diğerlerine tercih olundu. Kaleminin hikemasından (Kornelyus) nam hekim ecsâm-ı devâiyeyi istimal ederek bir (hava termometre)si icat eylemiştir. Şöyle ki kutr-u sagîr ve üstüvani bir şişe borunun bir ucunda (hazine) tayin olunan mahalden ibaret olarak hazinede bulunan havayı taşrada bulunan hevâyî muhitten tefrik için borunun derinine fihrist makamında hâzi-i zîbak üstüvanesi vaz' olunur. Hazine-i mezkûrenin derininde mevcut bulunan hava hararet vasıtasıyla münbasit olarak fihrist mezkûr borunun meftûh olan tarafa doğru suud ve bürûdet vasıtasıyla munkabz olduğu vakit nüzul eder. Bu nev'i termometre ve asr-ı sabıka değin müstâmel idi ise de faydası mucip olamadığından şimdi yeni halde hemen terk olunmuştur. Ecsâm-ı mâyi'de en ziyade müreccah olanı zîbak yani cıva ile küül yani ispirotodur. Cıvanın sebab-i tercihi evvela derece-i galeyani 300 derece olduğundan yukarı derece hararetlerin mümkün mertebe tayin olunmuştur. Saniyen sair mâyi'attan ziyade nakl'el-harare olduğundan her ne miktar hararet mevcut ise kâffesini ahz-ı belî edebilmesidir. Salisen bir suret-i muntazama da münbasit olmasıdır. Küülün ise eşit bürûdet ile muncemid olamamasından bundan mamûle termometre ianesiyle aşağı derece hararetlerin tayini husus için eshel bir tarik olmuş olur fakat câlib-i dikkat şurasıdır ki mâyi'at nokta-i galeyana takribinde suret-i muntazamada münbesit olmayıp hatta küül dahi 87 derecede galeyana eylediğinden derece-i harreti kırk dereceyi tecavüzünden essah olarak i'rae edemediği tecârib-i âdide ile müsbittir.

Zikr-i sebkat eden mizan'ül hararenin keşfi hikema-yı sâlisen meşhere taraflarından ise de miladın 1232 tarihinde vefat etmiş olan Derebi* nam hekim alet-i mezkûrenin tesisi ve tarifî üzerine meşguliyet kâmile olduğu için icat kerdesi olan

mizan'ül harare tarifine lüzum göründü. Şöyle ki kutr-i sabr** üstüvani el-şekl bir borunun nihayet-i ulviyyesi mesdûd nihayet süflisi ise meftû olarak bir mâyi' havi kab-ı derununa amûden gats olunmuştur. Hariçte mevcut hava-yımuhitin derece-i hararetinin tağyiri vasıtasıyla mâyi' mezkûrun sathı borunun derininde tesa'udveya tenezzül eder. Müteveffayı müşârün-ileyh alet-i mezkûrenin suret-i taksimi için borunun yanına amûden santimetreye münkasım bir cetvel vaziinden başka hiçbir çare tahattur edemediğinden böyle bir termometrenin ise ne suret-i emeli ve ne de taksimi bir usûl-u mahsus üzerine müesses olamayıp her bir husus on altıncı asırda (encümen-i danişi dil-i çimento) * cemiyet-i feyne tarafından ikmâl olunmuştur. Şöyle ki borunun meftûh olan tarafından gats olunan mâyi'i havi kap hazf olunarak mâyi' mezkûr borunun derinine vaziiyle havası dahi tahliye olunmuş olarak borunun iki nihayeti set olunmazdan vazii olunan mâyi' ise cemiyet-i fenniye-i mezkûre tarafından kabul olunmuş olan (Karmin) ile melûn ketveldir*. Mizan'ül hararenin mikyasını taksim için cemiyet-i fenniye-i mezkûre tarafından her takdir tefekkür olunmuş ise de layıkıyla icra kılınamayıp İtalya'da (Pado) şehri hikemasından (Rinaldi) nam hekim mikyas-I mezkûrun tesisi için iki nokta-i sabitenin vazii hasb'el-lüzûm keşf ve ittihaz ederek hatta bazı hikemanın kavli üzerine nokta-i mütegayyire keşfinin lüzumunu esbâb-ı mütenevviadan dolayı reddetmiştir.

(Encümen-i danişi dil-i çimento)

Asr-ı mezkûrda Floransa şehrinde bir takım hikmetşinâsdan mürekkep cemiyet-i feynedir.

(Karmin) dûde'ül sabâ' tesmiye olunan havin yani hayvancığın beyyinesi bazı hikema tarafından âlem-i kimya vasıtasıyla tahlil olundukta mevâdd-ı mütenevvia bulunduğu gibi bir damade-i melûne bulunur ki o da kırmızı renginde olup (Karmin tesmiye olunur)

Alt tarafı gelecektir

(Revnak, Sayı: 5, 76).

Hikmet-i Tıbbiyeden (mabad)

Hekim müşârün-ileyhin termometre mikyas için ittihaz eylediği nakd-i tin sabitine* tatbiken miladın (1701) tarihinde İngiltere hikema-yı şöhret sairinden

(Notun)* nam hekimin icad-ı gerdesi olan mizan'ül hararenin tarifi bervech-i âti zikr ve beyan olunur.Şöyle ki katru-sagir üstüvani el-şekl bir şişe borunun havası tahliye olunarak nihayet ulviyyesi mesdûd ve nihayet süflâsı ise müdevver bir hazine ile müntehidir. Hazine-i mezkûreye ve belki borunun nısfına kadar revgan-ı bezir ile b'ad'el imalat mezkûrenin iki nokta-i sabitelerini tayin etmek için küre-i arzın hararet-i garizîyeyi tahallut etmez bir noktasında mevcut derece-i hararetin vasıtası ile alet-i mezbûrun nokta-i ulyâsı tayin birle 12 rakamı vaz' ve nihayet süflâsı ise sıfır derece-i hararete bulunan dişlenmiş kar parçalarını havi bir kab-ı derununa gats olunup birden bire teberrüd ile tenezzül ettiği nokta sıfır itibar olunur. Velhasıl nakd-i-tin meyânı (12) müsavi derecelere taksim olunup borunun tûlâ müsait ise taksimat nakd-i-tinin üst ve alt taraflarına doğru dahi ilave olunur.

Hatta Revnak'ın beşinci cüzünde münderic Hikmet Tıbbiye makalesinde zikrolunan (Kornelyus) un hava termometresiyle ibtidâ ecsâm-ı mâyi'ıayı istimal ederek (Derebil)in icat etmiş olup Floransa'da vaki cemiyet-i fenniye tarafından bazı hususâtı dahi ıslah ve ikmal olunmuş olan mizan'ül harare bervech-i bâlâ beyan olunan (Nutun) un termometresi bundan evvel istimal olunmaktaysa da müehharan yani bulunduğumuz asır mâdelet-i hasrda şems-i maarifin ufk-u medeniyetten tulû' eylemesiyle zulmet-i zulm-ü cehl ü nadanı içinde yaşayanların ziya-i hüner ve maarifle tenvir-i dide-i ibtihâc eylemeleri cihetle zikrolunan termometlerin cümlesi metruk hükmüne girip yalnız âtide zikrolunacak ameliyat-ı mühimme icrasıyla kavaid-i mütelzemeye tatbiken imal olunan termometre istimal olunmaktadır.

(Alt tarafı var)

(Revnak, Sayı: 6, 95).

(Hikmet-i Tıbbiyeden mabad)

Mizan'ül hararenin imal olunması için istimal olunan borunun vüs'at-ı dâhiliyesi yani aktar-ı muhtelifesi her bir cihetce müsavi olmalıdır bu ise ameliyat-ı âtiye ile malum olur. Şöyle ki iki veya üç öşür-ü zirai tavana varınca borunun derinine zîbak yani cıva vaz' olundukta isti'âb etmiş olduğu mahalden bi'l-tahrikine evvelki tûlunu hıfz ederse kutr-u müsavi eğer tehallüf eylerse kutr-u gayr-i müsavi olmuş olduğu anlaşılır. Alet-i mezkûru inşa için borunun her bir noktasında olan vüs'at-ı dâhiliyesi birbirinden birkaç mi'şâr-ı zerra'-ı tefavüt ederse onu terk ederek daha bir

muntazamı istimal olunur. Fakat usûl-u mezkûr pek doğru itibar olunmaz. Zira bir mî'şâr-ı zerra'ın 1-1 kadar boruların katreleri tefavüt ederse his olunmaz. Mizan'ül harare borusunun kutarı her bir cihette müsavi olmasına (ittisaat-ı mütesaviye-i dâhiliye) tesmiye kılınır.

Mizan'ül harare borusunu cıva ile doldurmak için nihayet ulvisine yine şişeden masnu bir sagir huni uydurularak bir vasıta ile ufka amûd tutuldukta havanın derinine bir miktar mevâd-dı ecnebiyeden salim ve rutubetsiz cıva vaz' olunup borunun (hazine)si dahi ispiroto kandili vasıtasıyla teshin olundukta derininde vaki hava münbasit olarak bir miktar-ı havanınin havi olduğu cıvanın derininden dışarı huruç ederek bade ispiroto kandili çekildiği gibi bürîde kalmış olan hava soğuyup münkabz olmakla derininde bir miktar hala hadîs olarak onu doldurmak için hunide olan cıva gerek sıkleti ve gerek sathı üzerine hava-yı muhitin icra eylediği tazyik hesabıyla borunun derinine nüzul ederek nihayet süflâsında bulunan hazinenin bir miktar yerini doldurur. Bade mezkûr hazine havi olduğu cıva ile beraber boru havadan salim olunca tekrar-be-tekrar teshin olunarak beyan olunduğu vech üzere hazine ve borunun derinine cıva ile imla kılınıp ağzı dahi minâcî körüğü ile eritilerek set olmakla mizan'ül hararenin bu ameliyatı icra olunmuş olur.

Nokta-i sabitelerinin tayini pek suhuletle icra olur. Şöyle ki nokta-i sabite ulyası madeni kap derininde mâ-i mukattara (86)santimetre hava-yı tesmiyenin tazyikiyle galeyân edince teshin olunup alet-i mezkûr cıva ile mimli olduğu halde gats olunur. Bu halde cıva hararetin vasıtasıyla münbasit olup yukarı doğru suûd ederek bir noktada sabit kalır ki oraya nokta-i sabite-i ulyâ itibar olunarak bir işaret vaz' olunur.

Kezâlik nokta-i sabite süflâsı dahi mahritü'l şekl ve kaidesinde bir deliği havi tenekeden mamul bir kap derununa miktar-ı kâfi dişlenmiş kar doldurup âlet-i amûden tutulduğu halde karın içine vaz' edilir.

Binâen aleyh cıva birdenbire bürûdetle tefeyyüz edip aşağı doğru nüzul ederek nihayet bir noktada takarrür eder işte bu noktaya nokta-i sabiten süflâ itibar olunarak bir işaret vaz' olunur.

Alt tarafı var

(Revnaq, Sayı: 7-8, 117)

Hikmet-i Tıbbiye'den(mabad)

Mizan'ül harareyi dereceye taksim etmek için iki nokta-i sabite meyanında bulunan mesafeyi veyahut mesafe-i mezkûr imtidâdında borunun yanına bir levha-i rakike ilavesiyle mütesâvi kısımlara taksim olunur ki ona (derecat) derler ve mezkûr borunun tûlanın* müsaadesine göre derecat-ı naktinin aşağı ve yukarı taraflarına doğru dahi devam edilir. Eğer (İttisaat-i mütesâviye-i dâhiliye) usûl-u vecihle borunun izhar-ı cihet-i kutru müsavi ise naktin meyânı termometrelerin envaine nazaran derecât-ı mütesâviyeye taksim olunur. Fakat us'ul-u mezkûr ânif-ül-beyan söylendiği gibi asla suret-i intizamda icra olunamadığından levha-i mezkûrenin üzerine hararet göstermek için resm olunan hutût borunun ittisaat-ı mütesâviye-i dâhiliye kaidesine bil-tatbik icra olunur. Yani bürûde-i mevcut ittisaat-i mütesâviye mizan'ül hararenin cinsine göre taksim olundukta hariç kısmet her kaçsa her birine (harc-i kısmet-1) kadar hutût-u resm olunmalıdır. Mesela boru imalinde yirmi ittisaat-i mütesâviye bulunsa ve mezkûr borunun nokta-i sabitelerinin meyanını santigrat termometresi usulünce yüz dereceye taksim etmek murad olunsa (100/20) hariç kısmet 5 olup her bir mesafeye dahi 4 hutût-u resim olunarak yüz derecâta taksim olunmuş olur. Bazı kere dahi derecât bir levha üzerinde olmayıp borunun üzerinde icra olunur. Zira mevâdd-ı züccaciye harareti ez-nakl olduğundan inbisatı ise pek cüz'i olacağı gibi derecât-ı tağyir etmediğinden tetkik ile irâ'e eder. Ve borunun üzerine hutût-u sabitelerin teressümü için bir tabaka-i masnuhane-i* mücellâ ve rakike vaz' olunup bir çelik kalem vasıtasıyla hutût-u müsta'rize resm olunarak tahammiye* on dakika müddet zarfında hamz-ı mezkûreyi ta'mik ve tak'ir ettirir. Mizan'ül hararenin sıfır noktasının fevkinde ve tahtında bulunan derece-i hararetleri birbirinden tefrik için yukarıya zait (+) ve aşağıya naks (-) işaret cirriyeleri vaz' olunur.

Alt tarafı var

(Revnak, Sayı: 9, 134).

Hikmet-i Tıbbiyeden mabad

Mizan'ül hararenin envai derecatının taksimine nazaran müteaddid ise de başlıca dört nevi beyan olunacaktır birincisi (santigrat) ikincisi (râm-mûr)üçüncüsü(fahreniyet) dördüncüsü (delil)dir.

(Evvelkisi) on sekizinci asrın (1744) sene-i milâdiyesinde vefat etmiş olan İsveç hikema-yı meşhuresinden (Andresilyus) nam zatın ittihaz kerdesi olan termometredir ki zikri sebkât eden mikyas termometrede tarif olunduğu üzere işbu nevi termometrenin taktîn-i sabitinden nokta-i âlîsi kanamakta olan mâ-i miktar baharına alet-i mezkûr gats olarak mimli bulunduğu cıva-ı hararet ianesiyle bervech-i meşrûh suud birle bir mahalde sakin kalır ki mahal mezkûra 100 rakımı irâ'e olunup nokta-i mezbûr tayin olunmuş olur. İşbu noktaya (nokta-i galeyan) dahi tabir olunur. Nokta-i süflâsı ise dişlenmiş kare altı daldırarak bürudetin şiddetle mimli bulunduğu cıva tekabuz ederek bir mahale değin tenezzül eder ki işte o noktaya dahi sıfır itibariyle (nokta-i incimâd) tesmiye olunur velhasıl tayin olunan nakt-tînin beyinleri müsavi yüz dereye taksim olunup eğer birinin dolu müsait ise derecât-ı aletin alt ve üst taraflarına doğru dahi icra edilir tebâbirin inşa olunan mizan'ül harareye santigrat derler.

(İkincisi) milâdi (1731) tarihinde Paris cemiyet-i dânişi a'za-yı kirâmından (Reumur) nam zatın icat edip kendi ismiyle tesmiye etmiş olduğu termometredir. Böylece alet-i mezbûr ez her cihet santigrat termometresine müşâbih ise de nakt-i-tin sabitinin miyânı (80) dereceye taksim olunup nokta-i ulyâsı seksen ve nokta-i süflâsı dahi sıfır adetleriyle irâ'e edilir.

Salif'ül beyan şu iki nev'i mizan'ül harareden birinin tayin ettiği malum bir derece-i harareti diğerinin kaç derecesine mukabil olacağını bilmek yani bu iki nev'i bu iki termometrelerin beyan ettikleri hararetleri yekdiğerine tahvili murad olunsa âtfideki nisbet-i icra olunur şöyle ki (santigrat; Reumur::100:80) yahut (5:4: nisbet-i bilakis (santigrat; Reumur::100:80)yahut (5:4: nisbet-i bilakis) (Reumur: santigrat: :08:100) yahut (5:4::) nispeti gibidir. Mesela santigrat termometresi (55)derece irâ'e eylediği vakit Reumur termometresi ne miktar-ı derece irâ'e eyleyeceğini bilmek matlub olunsa (3:5::s::55) erba'a-i mütenasibe tanzim ver terakkim olundukta s: 44=4x55/5 hasıl olmuş olur.

(Üçüncüsü milâdî-ı (1714) tarihinde (Fahrenayt nam hekimin icat ettiği termometre olup bu dahi ikincide olduğu misüllü kendi ismiyle tesmiye etmiştir. Mâ-hazâ bu termometrenin nokta-i ulyâsı 72; santimetre hava-yı muhitin tazyikinde mâ-i mukattar buharına gats olunmaya ve nokta-i süflâsı ise miktarları müsavi amonyak yani nişadır ruhu mahlûlü ile buzdan ibaret bulunan mahlût-u müberred derinine gats-ı birle

tain ve tahsis olunup noktanın arası 212 dereceye taksim edilir. Binâen aleyh işbu termometre yalnız buz derinine gats olundukta 32 derece irâ'e* eder. Bundan müstebân olur ki santigratın 100 Reumur'un 80 dereceleri Fahrenayt'ın 212 – 32 yani 180 derecesine müsavidirler.

(Dördüncüsü) Elyevm-i memalik-i Rusya'da müsta'mil (delil) nam zatın icat ettiği termometredir. İklim-ı mezbûrda derece-i bürâdet ziyade olduğuna binaen bu termometrenin nokta-i ilyas* sıfır ve nokta-i incimâdı dahi (150) rakamıyla irâ'e olarak iki noktanın miyânını 15 derecat-ı mütesâviyen taksim olunup sıfırın fevkinde bulunan derecât + ve tahtında bulunana - işareti cebirriyyeleri vâz' edildikten alet bina olunmuş olur. Zikrolunan termometrelerden başka bazı tecârüb-ü hükmiyede müsta'mil ve iki nokta-i muhtelifenin havi olduğu derece-i hararetin tefazülünü takdire kabil bir diğer nevi termometre daha vardır ki İngiltere hikemasından (Lesli) nam zat icat edip (mizan'ül harare-i tefazülü)ismiyle tesmiye eylemiştir ki işbu termometre hurufat-ı Fransuva'dan U harfi şeklinde kutru sagir ve iki nihayetinde birer adet hazine-i havi ve hava ile mimli bir borudan ibaret olup ufkî olan kıt'ası kâmile ve amûdi olan kolları nısfına değin hamz-ı kibrit yani zaç yağıyla irtifalarımüsavi olunca doldurulmuştur. Bâde sağ tarafında olan hazineyi haricen on derece hararetle teshin birle mâyi'in diğeri kolunda nihayet mertebe suud ettiği noktaya 10 ve yine aynı koldan teshin olunmazdan evvel durduğu irtibat-ı noktaya dahi sıfır vaz' olunarak bu iki noktanın miyânını mütesavviyen on derecâta taksim olunur. Ve sağ kolun derecelenmesi için sol tarafındaki hazineye aynı ameliyat icra olunur. Gündüz veya gece hararet yahut bürüdetin vasıl olduğu i'laâ ve süfla derecelerini tayin ve tahsis hususunda icat olunmuş olan pek çok nev'i mizan'ül harareden en basit ve rasathanelerde müşahadat alâim-i semâviye için makbul bulunanı (Rotürfur*)nam hekimin ihtira-i kerdesi olan mizan'ül hararedir. Şöyle ki kaim'ül-zevâyâ mücella bir levha üzerine biri zibâk* ve diğeri melûn-u küül ile memlû ufkîyen* iki adet adi termometre vaz' ve rabıta edilir. Mezkûr termometrelerden zabık ile imlâ olunmuş olanının derinine fihrist makamında müteharrik bir küçük demir parçası vaz' olunmuştur. Mâ'-hazâ cıva hararet ile münbasit olduğu vakit hareket edip mezkûr demiri ileri doğru sevk eder. Fakat bürüdet vasıtasıyla münkabz oldukta geriye ricat ederken fihrist mezkûru beraberce celb edemeyip bulunduğu mahalde sabit kalır. Melûn-u küül ile memlû olan termometre derinine fihrist makamında müteharrik bir küçük mine parçası vaz' olunur ki küül-ü hararet vasıtasıyla

münbasit olunduğu vakit mine parçası ileriye itmeksizin etrafından geçip yalnızca hareket eder. Fakat bürûdet vasıtasıyla münakkız olduğu halde hacmen tenakus edip kuvve-i iltisakiye ianesiyle kendiyle beraber hareket ettirir. İşte şu vasıta ile gündüz ve gecenin nihayet derece-i hararet ve bürûdet-i kemâliyle anlaşılması olur

(Revnaq, Sayı: 10, 158).

3.2.11.6. Teshir-i Bahâyim

İnsanın kuvve-i bedeniyece muttasıf olduğu acziyle beraber kâffe-i eşya ve hayvanat üzerinde gösterdiği tesirat filhakika akıl ve nutuk sayesinde ise de bu iktidar her hususta yalnız kuvve-i akliye ile hâsıl olamayıp bazı maddeler de kuvve-i bedeniye istimaline dahi mecbur olduğu muhtaç tarif değildir.

İnsan malik olduğu şu iki nevi kuvvetle cihanda mevki-i icraya koymadığı ahkâm hemen hemen bir suret-i istisnaya hükmünde kalmış erbab işbu hâkim-i tesirat bazısında kuvve-i akliye bazısında kuvve-i bedeniye istimal ettiği gibi bazı kere de zikrolunan iki kuvveti birden veyahut icabına göre birinin az ve diğerinin çok sarfına mecburiyeti der-kâr olduğundan teshir-i bahâyim hususta mümkün mertebe şu iki kuvveti dahi istimal edeceği emir zaruri ise de insan maksadını yalnız iktidarı derecesinde bırakmayıp daha pek çok ileri götürmek arzusunda olduğundan ve hususuyla hayvanat-ı behimeden üzerinde gösterdiği tesirata gelince kuvve-i akliyeden ziyade kuvve-i bedeniye sarfıyla hâsıl eylediği iktidardan mahzuz ve müftehir bulunduğu bahâyime mukavemette kuvve-i bedeniye-i insaniyenin ne derecelere kadar sarf olunabilmekte olduğunu beyan zamanında (İspanya Canbazları) unvanıyla üçüncü nüsha Revnaq'ta İspanya Canbazları'nın yaban mandalarıyla mevkii temaşaya koydukları mukatele-i vahşiyaneyi bir misal olarak serd-i ityân eylemiştik. Eğerce zikrolunan mukatele-i vahşiyane kuvve-i bedeniye-i insaniyece mafevk tahayyül bir iktidar mütegalib-âne ise de Afrika ve Arabistan'da taife-i Arap'ın arslan ve kaplan ve pars ve yılan sayd ve şikâr etmeleri sâlifüzzikr canbazların yaban mandalarıyla ettikleri mukateleden birkaç derece daha şayan istiğrab olduğundan beyanına şürû olunur şöyle ki Araplar akakir-ı tabiye için çöl ve derelerden toplayıp ihtiyarına sattıkları engerek yılanlarından asla havf ve ihtirazları olmayıp indlerinde kır ve sahralardan gevke ve nebatat toplamaktan ziyade zahmet ve meşakkati bu kadar. Ve hatta topladıkları yılanların bayat olmadığından tüccarını temin için diri diri torbalara vaz' ile hüseyin-i

nebidesülük satar gibi birer birer elleriyle çıkarıp saydıkları Afrika ve Arabistan'ın bazı çarşı ve pazarlarında erbab-ı dikkat taraflarından görülmektedir.

Parsnam hayvanın ise bizzat sayd ve şikârına tenezzül etmeyip arslan ve kaplan avlarında veyahut suret-i ahirle tesadüf eylediklerinde piyade ve süvari halinde mızrak endahtıyla uzaktan vurup öldürerek indlerinde kurt ve canavar ve ayı mesellü haşerat mezra itlafından ziyade ehemmiyeti yoktur.

Kaplan avında dahi bervech-i atı arslan avındaki gibi ibraz-ı maharet ve cesaretle ekseriye kaplanın hasbel-tabiiye dağlarda câ-be-câ bulutlarla sürat seyrinden dolayı vücudunda hâsıl olan hal-i bî-tabiiiden naşi olmayıp mücerret hem bulunduğu hal-i sürat-i mündan ve hareket tehâcüm-kâr ensesinden ve hem de sürat-i seyri cihetle rü'yeti bil-suhule hâsıl olarak sayd için dağlarda öyle uzun uzun araştırmak teklifinden varestesindedir. Arslan avına gelince bu maharet-i cansiparenin envai olup Araplardan bazı taife-i atlara ve bazı kabile-i fillere süvar olarak üç beş avcı arslana tesadüf eylediklerinde uzaktan şişanelere hedef ve bazı kere de arslan sürat-i acile ve savlet-i mütehacime ile kendilerine takrbp eylediğinde avcılar yekdiğerine muavenetle arslanı cerh ve telef eyledikleri umûr-u malûmeden olduğu muhtac-ı beyan değildir. Fakat Afrika'nın berberiyeye Fizan ve Sudan havalisinin bazı cihetlerinde acele-i bahadır-ân Arap'tan bazıları tek başına arslan avına çıkararak her nerde tesadüf ederse bilâ-fütur arslanı tahrik ve iğzap ederek muhacemeye davetle iktihâm-ı mehlîkânesine suretnüma-yı mukavemet olup hîn-i müsademede arslan dehen-küşa ve pençezan-ı muhabbet-i intimâ olurken avcı derhal arka üstü yatıp, kendisini arslanın altına kaptırarak o anda elindeki neşterle (1)boydan boya karnını yarıp bağırsaklarını dökerek aslanı bitirir.

İşte şîr-i celâdet pezirin o evvel vecihle davetle muhâceme-i kahramana ve kakhârânesine haydarâne mukavemet ve yalnız elindeki neştere güvenerek yırtıcılıkta birinci olan öyle şedîd-i cebbarın derya-yı gazabı cûşa ü ateş kahr-u tedmiri hurûşa gelmiş olduğu halde intiha-yı âciz-i beşeri olan arka üstü batması halinde itlafa cesaret-i kudret-i beşeriyenin zirve-i ittilası dense olur pek de mübalağa edilmemiş.

Eğerçe dest-i beşerden sibâ' üzerinde görülen bu tesir dahi men-vech neşter vasıtasıyla husule gelmiş addolunursa da

(1) Kama şeklinde fakat boyu kısararak ve demirinin yarısı sap tarafına doğru şimşirden mamul bir şey olup uç tarafı gayet keskindir.

Sâlifüzzikr İspanya Canbazları'nın yaban mandalarıyla ettikleri mukatele-i vahşiyaneye nispet olunursa Arapların mârrü'z-zikr markir ve pelenk-i şikâr ve şîr-keşliklerifevkâlade hayret-i efzayı şüc'ân cihandır.

Fi'l-vaki zikrolunan canbazların mukatele-i vahşiyanesi dahi insan için mafevk tahayyül bir iktidar-ı mütegalibane olduğu müselleme ise de bu mukatele de istimal olunan kuvve-i akliye kuvve-i bedeniye'nin hemen nısfı mertebesinden aşağı olmadığı makale-i mahsusasını mütalaa buyuranlara hafi değildir.

Çünkü makale-i mezkûre de tafsil ve izah kılınmış olduğu üzere İspanya Canbazları'nın yaban mandalarını gerek dağlardan celb etmelerinde ve gerek mevki-i temâşada mukatele eylediklerinde müselleme olan şecaat-i fevkâladeleriyle beraber esnâyı celbde malum adı mandalarla iğfal ve çan çalıp silah atmak gibi tedabir-i âfide ile canbazhaneye sevk ve isâl eyledikleri gibi hîn-i mukaletede al renk göstermekle yabanların şiddet-i hücumunu teskin etmeleri ve bundan başka yabanilerin cismen azimetleri cihetiyle istintah-ı muhaceme için sağa sola dönmekte arslan gibi tetik ve çabuk olmayıp betâet ve rehavetle meyil eylemeleri canbazlar için oldukça azimdar tahaffuz ve mukavemet değildir.

Fakat zikrolunan esed-keşlikte kuvve-i akliyeden yalnız neşterden başka bir şey olmayıp bu neşter dahi aslanın muhaceme-i takat fersasına çehre-i nümâyı mukavemet ve pazı ve pençeleri altına ten-dâde-i cesaret ve şecaat olduktan sonra istimal olduğundan yani hîn-i mehlekede arslandan daha tetik ve çabuk hareketle merkez çârpâsına atılmakla büsbütün arsa-i helak olduğu halde ahlak-ı mehleke gayret ve müsabakatle muvaffakiyet hâsıl olduğundan şu şecaat İspanya Canbazları'nın yaban mandalarıyla mukatele etmelerine nisbet ve mukayese olundukça hemen hemen yalnız kuvve-i bedeniye sarfına münhasır gibi olduğu hakkıyla anlaşılabilir derece-i meziyet ve ehemmiyeti o halde bilineceğinden nevi beşerin bahâyim-i vahşiyeye ve müthişe üzerinde gösterdiği tesirâtı taife-i Arap akvam-ı saireden en ileri dereceye getirmiş oldukları vasihattandır.

Bu avcılarının esnâ-yı şikârda tek başına buldukları halde akvâl-i hûd-serânelerine emniyet ve itimatta iştibah ve tereddüt olunursa seyyadan şecaat-ı nişanın

bu babdaki rivayetleri yekdiğerine muvafik ve evvel vecihe istiyâd olunan arslanların postlarında sair güne hiçbir metin cerh olmayıp yalnız neşterle sine-i çâk olmaları dahi itimat-ı rivayet ile tasdik-i makalâta şayeste ve layık olduğu ilave kılınır

(Revnağ, Sayı: 4, 50).

3.2.11.7. “Tahrir ile İştigalin Faydası”

Erbâb-ı kalemden bir zat “canının sıkıldığı zaman arka üstüne yatıp da tavanın tahtalarını sayarak bir kat daha sıkılacağına bir kitabın satırlarını say...” demişti. Ben olsam derdim ki: -canın sıkıldığı vakit köşeye oturup da olmayacak mâ-hülyalarla zihnini bir kat daha it’âb edeceğine eline bir kalem, bir parça kâğıt al da bir gazeteye bir bend yaz. Eğer murad ettiğin şey, adam akıllı yazabilersen hem sen eğlenmiş beyhude vakit geçirmemiş olursun hem de yazdığın şeyi başkası okursa istifade eder. Eğer düşündüğün şeyi yazmakta suhulet göremezsen, bu da senin için faydadan halli değildir: yazı yazmanın derece-i suubetini takdir edersek de erbâb-ı kalemin mahsul-u fikr ve karihası olan şeyler hakkında “seci bozukmuş yok rabtı fena etmiş falan” gibi münasebetsiz itiraz edemezsin ve eğer münasebetli bile etsek o şeyin ehemmiyetini bilerek itiraz edersin. Hakikat yazıyla iştigal etmek pek çok fevâid-i şamil ve belki mütalaaya bile müreccahtır: mütalaaya müreccahtır! Zira yazı yazmak mütalaayı*bittab’ istilzam ile beraber ona kuvvet ve dikkat verir. Nasıl mı? Diyeceksiniz? Evet malum ya! Bir insan her ne olursa olsun bir şey yazmak için pek çok şey okumuş olmalıdır. O da şunun içindir ki mesela yazılacak şey fenne aitse, mutlaka evvel emirde o fenne dair kitaplar okunmalıdır. Sonra efkâr-ı mahsusa ne ise o da yazılmalıdır. Eğer böyle olmazsa yazılan şey abes olur zira erbâb-ı fen ve tahribenin eskiden beri vaki olan himâmât ve ikdâmât-ı mütevâlîleri sayesinde keşf ve tahkik olunarak kitabın derc ve tahrir olunan bir takım hakâyık ve dakâyık o adamın meçhulü olduğundan ve bir insan ne kadar fatîn ve ne kadar zeki olsa öyle nice asırdan beri olunan himmetlerin meydana çıkarılan hakâyık-ı ahvali kendi kendine bulup çıkarmak hudâ*-mekândan hariç bulunduğundan onun kendi aklına tatbik ile yazacağı şeyler bütün meçhulât bütün şübühât bütün hata bütün sehviyyâtтан ibaret kalır. Eğer yazılacak şey fenne müteallik olmayıp misal-i hayal falan gibi umûr-u âdiyedense yine mütalaaya ihtiyaçtan kurulamaz. Zira her kavim ve milletin olduğu gibi bizde dahi yazı yazmak için bir takım

vukuat ve asıl birçok şiveler yollar vardır. Bu şeylerin ahz ve telakkisi ise mutlaka onları câmi' olan asar-ı mu'tebereyi mütalaaya muhtaç olduğu tecride sabittir.

İşte tahrir maddesinin mütalaayı istilzam-ı tabiyesi şu suretle olup mütalaaya kuvvet ve dikkat vermesi başkaca bir faydası addolunabilir. O da şöyledir ki bir insan mütalaaya ne kadar haris ne ve kadar müştak olsa o okuduğu şey her ne ise ona dair kendisi de bir ley yazmayı tasmin etmezse öyle her köşesini taktik ve muhakemeye pek de mecbur olmaz ama aksi takdirinde yani o şeye dair kendisi de bir şey kaleme almayı iptida tasarlayınca dikkatini tezyit eder. Yazı yazmak mükemmel malumdur: zira erbâb-ı kalemce mücerrebattandır ki zihinde her ciheti malum zannolunan bazı mesâil ve mevâd vardır ki kâğıda üzerine konulunca bir takım noksanlar görünür. O halde muharriri lazım olan kitaba veya kendinden daha âlim olan zevata müracaatla o noksanlarını dahi ikmal eder buna delil değil midir ki kitab-ı lûgata ve daha saire metine kesretle müracaat edenler mütalaa edenler değil yazanlardır. Bunu daha vazıh bir misal ile gösterelim mesela tarih mütalaa olunurken bir adamın şecaati vasfında şecaat ve hamaset lûgatları görülse de bunlardan şecaat malum olup hamaset bilinmese malum olup fakat hamaset hamasetin şecaate müradif bulunmasından evvel vecihle müverrihin meramı mevzii bahis olan zatın şecaatini tarif etmek olduğu malum olmasından istifade edilerek hamasetin dahi şecaat manasına olduğu bilinerek lûgate müracaat lüzumu his olmaz fakat bu lûgati biz kullanacak olursak öyle zan üzerine yazamayarak elbette lûgata müracaatla tahkik eyleriz. İşte bu suretle tahrir mükemmel ve mükesser malumdur.

Tahrir bir insanın kendi kendini imtihan edip derece-i malumat ve iktidarını anlamaya dahi bir güzel vasıtaadır. İnsanın bu yolda kendi kendini imtihan etmesi bir imtihandır ki neticesi muvaffakiyet olduğu surette ilan edip şerefle kesb-i fahr etmek ve aksi takdirinde ilan edilmeyip kimse yanında mahcup olmamak yed-i iktidarda bulunur!...

Tahririn bir faydası daha vardır ki sair faydaların zübdesi ve en kıymetlisidir: bu da yazı yazabilen bir zatın şu dünya-yı fanide namını idame ve ibkâ edecek bir metin bırakmaya muvafık olabileceği maddesidir!!!

İşte tahririn buraya kadar beyan ettiğimiz faydaları muharririn zatına ait olup bundan ebnâ-yı cinse ve vatana râci' bulunan yine başkadır. Malumdur ki Avrupa'nın

bugün bizim nazar-ı taaccüp ve hayranıyla gördüğümüz şu terakkiyât-ı ilmiye ve kemâlât-ı medeniyeleri bütün kalem sayesinde bunu ispat için pek çok söz söylenebilirse de kârilerce şu kadarcık söz dahi kabul müddeâ için kâfi olacağından tafsilden içtinap eder de yine tekrar ederiz ki – canın sıkıldığı vakit köşeye oturup da olmayacak mâ-hülyalarla zihnini bir kat daha it’âb edeceğine eline bir kalem bir parça kâğıt al da bir gazeteye bir bend yaz, bent yazamazsan bir hikaye kaleme al, bir hayal tasvir et o da malum gerektir ki yazmakta su’ûbet çekmek iptidalarla mahsus olup yazmaya ceht ettikçe yazar ve yazdıkça daha iyi yazarsın!... Yazı yazmakla iştilalin lezâ’iz ve letâifini ileri de hikâye tarzında tasvir etmek istediğimizden bunda oralardan bahis olunmadı.

(M.E.)

(Revnak, Sayı: 5, 66).

3.2.11.8. Sözümler Kasidesi Üzerine

Saadetli Nevres Efendi’nin tanzim eylediği Sözümler kasidesinin ne vecihle takdim olunduğuna dair muhbil ve şairane kaleme aldığı makale-i latifedir.

Bu gece merkez tasvir ve mevki’-i tefekkürde bir musâf-ı mâni temsil ve efrâd-ı mütalaadan nice talia bölükler teşekkül edip avare gönlüme ilan-ı harb eden cüyuş-gumûm üzerine hücum etmek ve saflarını yarıp ileriye gitmek için sahn-ı yaverlerini karşıma dizdikten ve nazm unesir erkân-ı harbleriyle mazmunların nokta ve hatalarını tayin eden endişe-i haritasını çizdikten sonra mâni ince kara kollarını tabîye ve nükte-i devriye kollarının âmedşüdünü teshil için selîka yollarını tasviye ile kemiyet-hame metinlerinden bir süvari-i keşfiye bölümü dahi ileriye göndermiş ve kafiye rediflerini ihtiyatta bırakıp heyet-i inşaiyye* bir istihkâm-ı cesime döndürmüştüm. “Söz söz kalemlerle metn(metin) mezasını şerh eder. Kaldırmadan iğzaveti yek kale feth eder” nakaratıyla tertibimi takdir ve nâtika mübahirlerini tasvir ile hücumla hazır ve kumandan-ı kârihadan gelecek emre nazırken nagâh bir hayal zafer-i misal tecessüm ve kemal-i inbisat ile tebessüm edip dikkat ettim ki nasiye halinden lemeân eden envar-ı hikmet yerden göğe kadar pertev-endaz olmuş “cihan güya onun nuruyla dolmuş” bu hale mütehayyir ve netice-i kâra muntazırken baktım işin planı değişip imdâd-ı semavi yetişip sevk-i tarassudunda bulunduğu bölükler takımıyla ve daha nice feyz-i taburları

seyl gibi akmayla ona doğru müteheyi-i hıram ve (askeriz Abdülaziz Han oldu şâhenşâhımız) hasmına elbet bizi galip eder Allah'ımız neşidesiyle recez-i hâvân olarak şitâba yol bularak selamına saf beste-i kıyam oldular meydan-ı mübâhât ve müfâharaya doldular “Aceb bir temâşa ki etti zuhur doğup mihr-i matlab-ı cihan doldu nur, emel pür-tarab-ı baht pür-hande-leb-i sürûr etti güya teccessüm bu şeb sûz-u ahterleriyle donandı zemin kevâkıbla doldu yesâr u yemin güzargâhlar olmuştı encüm-ü feşân gören derdi inmiş yere kehkeşân. Şükûh u vakar ve vakar u şükûh. Heme mevc mevc ü heme kûh kûh. Dem sürûr-u ikbaldi hemdemim. Duyan top sedası sanırdı demim. Eğer fikrimin bu dîş-i nerdeban. Fürûd-u âmedi* bir zemin-i asman” elhasıl sahn-ı ürcuzeleri meydana atıldı. Mâni süvari ve piyadeleri birbirine katıldı. Hele çırağan-ı kâriheden atılan nükte-i hevâyileri cerh-i feleğe şule-i endâz olurlardı. Mazmun arayıcıları divan-ı keyvâna çıkıp sözü bulurlardı “temessül eylerdi gözde şekl gün-a-gün. Teccessüm etmişti sanki nakş-ı bukalemun” şu kandan kuvve-i mütehayyile nice fecr-i şimâli eşkâlin ve barika-i medâr ki nice berg-i imanı timsalen gösterip “şehâb-ı nazımdı rahşan ve taban sâkıb-ı mâni sâkıb-ı mâni. Gören var sandı yıldız şenliği gerdûn-u tabiîmde” bu hali görünce şaşır kaldım derya-yı hayrete daldım. Biraz zaman-ı teenniden ve husûl-u matlûb-u temenniden sonra “noldu ey yâverân nazm-ı sahn bu ne âlem ne rüzgâr ne fen sanki davrandı safları sahinin harbine fırka-i gam-gâhının kafiye safları silah-ı bed-sed bürüdü neşe-i nizam ile mest. Doldu mazmun bölükleriyle musâf oldu güya cünûd-u gaybe mutaf” beyitlerini süratli inşat eder etmez ileri gider gitmez cevahir-i mâni ile donanmış bir kılıç belinde “Murassa nazım ile bir cam elinde” ümit nam bir şehsuvar ferh-i peyâm karşıma gelince bir bakışıyla aklımı çelince mütehayyirane nigâh edip hasretle ah edip “Ne oldu didem ey yaver-i nâm aver-i ferruh dem ve hoş mukaddem ve teyhür ve vahud ve vanduhkeş* ve sarhoş ve gam-ı efkân ve rüstem-şiken ve peyk-i sipihdar-ı zafer kâsid-i ıklîm cihan zemzeme-i müjde ile doldu çalındı. Yine serdar sahn-ı neveti şâd etti beni seyf-u kalem. Sohbeti şen oldu donandı metin sûr ve mmetinretle gönül kişveri sandı gam u vehm-i leşkeri etmekte tesâbük-ı ferh ve âbiş-i mmetinrât demâdemle mülakatta yekdiğeri elkıssa beni dehşet- alıp hayret alıpyerde miyimm gökte miyim huld-u musavverde miyim ayine-i enverde miyim kendimi ben anlamaz oldum bu hayal-i zafer ârâ haberin ver bana ol natıka pirâne bu âlem ne bu bezm ile bu rezm ile bu bezme beni mahrem” yolunda bir bahr-i tavîl açtım ve nice inciler saçtımsa da sözümü bitirir bitirmez gayete yetirir yetirmez “Nevres meğer avare

misin yoksa haddinin gam u endûh ile sad-pâre misin noldu sana ah şaşırдың mı aşırдың
 mı taşırдың mı nedir sende bu hal oldu niçin beste sana kaydı melâl etme gel endişe
 hemen nevs edinir mi bir iki şişe kulak verme sakın âlem-i teşvişe nice bir bu hararet bu
 merâret gele mend olma gama dolma değil mi sana hayf- ey sahn-ı nazm asr-kalemin
 menişi dehri sahnına başla kalem al eline nazm ile fervirdliğe çift kol et cümle dü
 mısralarını nazma akt-ı natika menba'larını sür ileri nutk-u beyan saflarını ile sena-ı
 himmetin âsaflarını verme kulak gelse dahi velvele-i gam tuta gör kale-i endişe ki
 muhkem” cevaplar ile muhatab oldum muatebe oldum bu sözleri duyunca söze o nice
 elemde kalem mecra-yı fûrata* döndü taravetinden hararetim söndü. Şu halde yine söze
 başlayıp gözümü yaşlayıp o şehlunde saç-ı kemende o pehlivane kaşı kemane yalvardım
 yakardım “ger açmaya sem-i ateş ahımla yakardım” nihayet “gel gel Allah için olsun
 beni agâh eyle sîl-i hasret-zedemi nail-i dilhâh eyle” beytiyle öz sözümü kerem ve onun
 kalbini nerm edebildiğimden bin itâb ve hitâb ile bihi kafile şurâ salârı ve şehristan-ı
 maarifin revnak pazarısın bu hayali henüz bilmediğimi nakş-ı gafleti silmediğimi hele
 sağa bak ona doğru ak demesi üzerine aktım baktım ne görsem ki bu hayal ol kale
 nizam-ı müessesenin âlem-i meali felek atlasının hayal-i hûceste falıdır Ki lütfen ve
 tenezzüle hayalhâne-i hatırda sayebân kurup oturmuş nazm ve mâni yavruları karşısında
 saf bağlayıp durmuş çün sere vakf oldum nur-u huzur ile doldum durdum ayağa hâme-
 bedest ta'zim ettim nice bin derstayış takdim sevincimden kendimi bile mezkûrem
 yaşını silemez olduğum haşde hemen meth ü sena mevsikalarını terennüm-saz ve
 ferahnâk ve şevk-engiz yollarında nice nağamât- nekat-ı icrasına âğâz edip encüme-i
 huzur ol kadartarab-ı sürûr verdim taksim-i usâl mânâ daireisine girdim ki nahit felek
 raksa başladı. Utandığından kendi kanununu taşıladı. Şu hal-i tarab istimal bir vakit
 devam edip nizam ve intizama kıyam edip şafak-ı talebeleri görünmeye başlayınca akı
 karaya aşlayınca güç borusu çalındı. Aklım alındı kalem ise o hayalin nakşını teşyii ve
 benim sabrımı tevdi için erkân-ı vicdanı a'van ezanı uyandırmakla çerağ iştiyaki
 uyandırmakla yüzümü yerlere sürüp elimi dizime vurup “dedim ey ol hayal kim gönlüm
 doludur arzu-yu medhin ile ahdım olsun ki eyleyem reyyan-ı kâşâtı sebû-yu medhin ile”
 kudûmaktan müteşekkirim memnun ve müftehirim ancak pusudaki gumme ne edeyim
 mukabeleye hangi yoldan gideyim. Delalet isterim inayet isterim bununla beraber
 korkarım. Gözümün yaşı geçit vermez çaresine elim ermez arızalarını imâ ettimse de
 Nevres onu biz bir resm-i geçit icrasına sarf ederiz seni veda' edip gideriz diyerek veda'

kıyamında netice-i kelâmında “hazır ol amade ol. Endişeden azade ol. Her yana tabur-u nazmın sevkine amade ol” o emrini vererek yürüdü yine etrafımı gamlar bürüdü her ney ise ti-merâhîl giftegûdan yorulan bulanıp durulan hayal şurâlarına biraz mola verip yine yola girip sözümü dinletmek husûdu inletmek için elime kalem aldım sahn-ı âlemine velvele saldım sözüm kaside-i nazîdesini tanzime ***** pervâz ile binayet-i Allah bervech-i dilhâh tekmil ve nazm ile tebcîl eyledikten sonra gördüm maşallah bir hisar-ı metin ve bir hısn-ı hısnıdır burc-u bârûsuna nerdaban-ı cehl erişmez. Hased-i perakendeleri sâf-ı kademe nizamınca sağa sola bakmayıp başka mecrada akmayıp ayak talimi eder gibi kûy-u ümide gider gibi adeta adım adım ilerlemiş o ilerledikçe gam gerilemiş şu hal ile ordugâh-ı maksuda müteveccih olup yürüdüm. Asar-ı talâkat ve belâgat ile her tarafı bürüdüm. Kaçın ki kapıya yaklaştım gördüm ki nice sitâyîş bölükleri kasidemini selamına saf bestedirler, birbirine peyvestedirler. İçeriye girdim nice aferin yavruları ve tahsin dilâverleri karşılayıp kimi koltuğuma girmekle kimi elini vermekle kadem kadem ileriye hareket ettim. Göğe yaklaşmıcağa değin gittim. Orada o hayal-i sahibin ararken kisve-yi dil-i ârâm ümidi tararken bir feyz-i kılavuz yanıma katılarak ileriye atılarak bu bende-i acizi abd-i râcizi bir daireye getirmiş bir encüme yitirmiş ki içeriye girer girmez sere erer ermez evvel-be-evvel “işte bu bir meclis-i âli tanzimattır. Kim süreyya suret-i ârâsına mir’attır” zemzemesi gevş-i nevazım olup bâsıram nur-u hayretle dolup müteakiben mevzu-u mevki hikmet-i mevzu yed-i miknet pûşidesi hâzırını andırır âb-ı hayata kandırır ***masa* dahi gözüme ilişti ki “ilişti suret-i mir’atine bakın dide-i terâzü-ye der hikmetle oldu sencide” her çendani tavsif etmek ve tarifî yoluna gitmek istemişsem de kâdir olamayıp kışlalar dolusu söze kumanda ederken yine diyecek bir söz bulamayıp nihayet onun cevher-i hikmetle musavveridir. Ayine-i enver olmasına zihnimde karar verip daire-i tasvire girip çünkü etrafında sandalı nişin besalet ve şecaat olup esami-i kerâmlarını müşir-i şîr dil-i Abdülkerim ol er-bahadır kim onun manendi çeşitte askerlikte nadirdir. Müşir-i kadrından ol yavru Tevfik bari kim umurun mu’dilâtın meşkülâtın hulle kâdirdir. Müşir-i leşkir ârâ nam-ver Derviş Paşa kim musaf-ı ârâ saff-ı ârâ bir bahadırdır. Müşir kahraman savlet-i dilâver Abdi Paşa kim eğer Zal Oğlu Rüstem karşılık zahirdir olsa cenge hazırdır. Ali Paşa o derya-dil ki mir’at cebininde rıza-yı hakka mazhar olduğu kâleş’şems* zahirdir. Müşir pâk-i dil hallâl müşekkel Mustafa Paşa ki etmez hem demez her re’yi kim hakka mugayyirdir. Müşir nâmcûAbdülhalim ol kadri âli kim. Ziya-yı neyyireyn ayine-i

reyinde bahirdir. Edîb-i nüktedan yani Ömer Lütfî Efendi kim. Debîr-i çerh ile hem hâme bir menişî-i mahirdir. Bilir hem nazm eder tarihini eslâf ve ahlâfın. Dilaverler bilin kadrin ki Nevres eski şairdir” kıtası tadat eden zevat-ı fihâm ve dihât-ı benâmın ol ayine-i tenvir kılan temâsilini lokman ve âsaf gibi nice meşâhirin eşkalinitasvir ve çeşm-i iftiharî karîr eder gördüğümde re’y ve kararımda musîb olduğumu doğruyu bulduğumu tasdik ettim ettim gittim orada biraz ârâm ve senaya kıyam ile müşârün-ileyhin hazretinin mazhar-ı iltifatları olduktan yolu bulduktan sonra metin-i kays* hayaliyle tanzimine ve cevher-i mâni ile teressümüne muvafık olduğum Sözüm kasidesini sahibine takdim için kıyam ve faris-i meydan-ı sahn gibi hıram ederek ve giderek ol huzur-u feyz gencvere duhulümde sanki behişt-i câvidâna mesulümde ne görsem ki sadr-ı nizam ve intizamda câlis ve hilat fahire-i akl ve hikmeti lâbis bir zat-ı eflatun simat karşısında bulunuyorum iltifat olunuyorum yemini yes’âr ve servet-i iclâl ile malı ve yes’ârı ulüvv kadar ve şan ile âli yavru hızır meali rehberi Tevfik lâ yezâlî)(görünce ben şaşıp kaldım bu hali ki olmamıştı meşhudum misali hele evvel sakf-ı duvarı müzeyyen ve “bir encümen ettiler mahya-yı kâvizeidi ekseriyâ” mânisiyle muanven olan talaramanı* per-kâr hayretim artırıp kendimi nigârhâne-i çinde veyahut birinde sandım uykudaydım meğer uyandım ruhsat-yâb oldukta kasideyi takdim eyledim. Kadrini ta’zim eyledim lütfen kasidenin bir haylice ebyâtını kendileri karait buyurdular sözlerimi huzâra doyardular okunurken sözleri mânilerine sığmaz gördüm. İftihar ve teşekkür dairesinde yürürdüm. Bakiye-i sahn hisseme isabet edince kalkıp okudum. Bir nev-zemin kumaş dokudum. İşitenler sözlerimi cünûd-u asmanı sandı sufûf-u mâni divandı ferdası işbu lütfâ mazhariyetimden dolayı hem arz-ı şükr ü sipâs ve hem de perişanlığımın çaresini niyaz ve iltimas için dar-ı şurâyı askeriye teveccüh ve azimetimde yolda gam çerilerini gider serserilerini hezimete yüz çevirmiş gördüğüm gibi ol ümit-nam şehsuvâra dahi tesadüf edip artık şemden geri ben senin yâr ve yaveri kim mihrîbân ve mihr-i perveri kim demiş olmasıyla sû-necmden ayağım yere basmaz ve gönlüm mütegalibe-i endûh ve gumme kulak asmaz olduğu halde ol makam-ı süreyya intizama vasıl ve dâhil olunca müşahede eyledim ki bu encümen-i felek pirâmen el-hak levazım-ı nizam ve muhâkemât mehâm-ı devayyirini havi ve câyi’ ve nice enhâr-ı sâfiye-i tensikat ve tevfiyata mecârî ve menâbi’ olup heyet arairesini hem cevher-i âfitâb-ı cihan-tâb ve aza-yı muntazamesini hak ve sevabtan teşekkül etmiş bir cemiyet isabet-i nisab buldum. Sürûr ile doldum hele “yeminimde bir âsaf vardı kim

mağz-1 felatunu müdâd eylerdi kilik-i fazlı ger olsaydı nizam ârâ attâr-1 debbûs ederdi hâmesin görseydi tedbirin ederdi seyfini taviz-cân bulsaydı ger-cevza* “evvel-be-evvel bir haccete-i didâr ile mülâki oldum ki pervin-i destar fazlının taylasanlığına yol bulamazdı vakd-i bülend himmetine atlas-1 gerdûn niyetin olamazdı. Hakkımda şayan buyrulan hürmet ve riayeti tarife kâdir olamam söz bulamam ki kudret ve vüs’amın haricinde olmakla orasını itiraf ve itizar cümlesine idhâl eyledim vukuatı icmâl eyledim hamd u isim hamd ona böyle zevat-1 besalet-i ittisamın sitayişleriyle bahtiyar ve müftehirim nazm u nesir ile müştahirim “askerin şairiyim seyf-i nizamım Nevres iftihar’el şair’ül kulle benâmım Nevres”

(Revna, Sayı: 7-8, 98)

3.2.11.9. Fetanet ve Çalışkanlığın Mükâfatı

Şu kıssayı bir kitapta okudum:

Muharriri diyor ki Roma şehrindeki (Batros*)un kabrini ziyaret kastıyla Alp dağlarının arkasında vaki memleketlerden ben ve arkadaşım (Can) yola çıktık. Biz yoldayken sıcak gayet şiddetliydi hatta şuâât-1 şems ile yerden münbeis olan hararetin tesiratından tab-1 tevânımız kesilip fenalaştığımız halde yine mahal-i maksudu talepte ısrar eylediğimizden düçâr olduğumuz meşakkatin imtidâdı bizi gergi gibi yorgun düşürmüştü. Bundan bir müddet sonra su ve gölgelik bulunduğu delalet eder ağaçlar ve yeşillik gördü bunun üzerine azimetimizi tahkim ettik ve sürat ve gayretle yürümeye başladık ta ki mezkûra vasıl olduk.

O mahaldeki akan soğuk su ile gölgelik ve kalemin vafından aciz kaldığı bir takım otlar ve çiçekler ile etrafı muhât olup o güzel çakıl taşları üzerine cereyan eden âb-1 zelâlin yüzünde kemale ermiş ve gayet latif olan meyvelerinin ağırlığı cihetiyle dallarını sarkıtan ve birbirine girift olan birçok ağaçların arasında hebîb eden nesim-i canfeza bizi harikulade ferahlandırdı.

Bu mevki-i dil-küşaya usul ile kendimizi cehennemden cennete göç etmiş görünce şöyle söyledim: “Aman! Bu mevkii ne kadar güzel ne kadar parlak yarabbi! Bu ağaçları diken şu suyu getiren ve bizim bu zaman kat’ ettiğimiz mesafeyi kat edenlerden maada senin kadar ne nef’ini bilmediği rahatı meşakkat çeken yolculara hazırlayan zat üzerine bir kat amimeki dök.”

Ben bu sözü bitirdikten sonra refikim (Can) bana dedi ki “Zannedersem ağaçları diken ve suyu getiren şu kabirde medfûn olan zattır”dedi ve o hadîka-i cemilenin ortasındaki bir kabre işaret etti. Bunun üzerine yekdiğerine girift olan ve ağaçlardan uzaklaşarak kabrin cihetine doğru yürüdük. Kabre vasıl oldukta üzerinde şunu okuduk: “Burası (Atanas)ın fani olan vücudunun rahatlandığı mahaldir. Onun hayatı gayr-ı münkatı’ ihsanların zarfı idi ve vefatından sonra ihsana rağbeti olduğu için bu ağaçları dikti ve bu suyu getirdi.”

Medfûnun güya ulüvv-i ahlâkına şahadet için başucunda kaim olan şu sözün sadelik içinde gösterdiği dehşet beni vücuda getirdiğinden “Ey adil-i muhassen fazıl! Ah sana rahmet etsin ve bu âlemdeki î-filliğın bıraktığı şu asar-ı nafiyayı mübarek eylesin” diye haykırdım.

Ben bu sözdeyken ağaçların arasından bir ses işittiğimden o cihete doğru baktım bir de gördüm ki kameti mutedil ve manzarası letafet ve cemal ile muhat bir genç kadın elinde su içmek için bir kadeh olduğu halde ağaçların cihetinden doğru geliyor ve gele gele suya yaklaştı. Bu esnada bize lütuf ve tevazu ile baktı ve bu mahale geldiğiniz için size memnuniyetimi beyan ederim dedikten sonra “Zannedersem siz garipsiniz ve u sıcakta kat ettiğiniz mesafenin imtidâdı sizi yormuş binaaleyh sizce istihsali mümkün olmayan bir şeye ihtiyacınız varsa bana haber verin.” dedi. Söz söylerken vech-i sâbihi üzerinde fetânet ve afet emareleri görünürdü. Kendisine şu yolda mukabele ettik “Ey latife-i muhsine! Senin lütuf ve inayetine teşekkür ederiz. Biz bu eşhâr-ı cemilenin bu latif meyvelerin âb-ı zelâlin ve nesim-i canfezanın sayesinde muhtaç olduğumuz her şeyi istihsal ettik başka şeye ihtiyacımız yoktur.

Burada medfûn olan zatın asarından olarak müşahede ettiğimiz şey gönüllerimizi ona ta’zim ile ve onun gibi bir kerimin halkı olan cenabı hakka hizmetle isti’âb etti zira yolun meşakkatlerini yüklenen misafiri rahatlandırarak esbabı tehiye hususuna pek büyük itina etmiş.

Zannedersek sen bu civar ahalisinden olmalısın ve belki o sahib-i kadilet ile maarifiniz de vardı. Binâen aleyh onun tercüme-i halini bize hikâyeye etmeni senden isteriz. Çünkü onun sayesinde bir takım esbâb-ı rahat ve ser-ver ile temettü’ ettik.”

Bunun üzerine o genç kadın kadehi yere bırakıp ve elini kabrin üstüne koyduktan sonra benahet ve fetanet emareleri güzel yüzünde leme’an eylediği halde

edibâne ve fasihâneşu sözleri söylemeye başladı: “Bu sahib-i faziletin ismi (Atanas)dır. Öyle bir zattı ki hayatının kâffesini iyilikler ve cenabı hakka ibadet ile geçirir ve akvâl ve ameliye ona ta’zim eder idi.

Kendisi hem civarına ve garibe menfaati dokunması fevkâlade severdi. Hatta bu nevahinin hiçbir tarikinde bir fakir adam yoktur ki onun lütf u keremine nail olmamış olsun ve vefatından sonra dahi hiçbir fakir görmedik ki onun ef’alini ta’dad eylesin

Ve namını yâd ettikçe gözlerinden yaşlar dökülmesin.

Hayatının o ahirinde bu mevkiye pek çok kereler gelir ve yolun mümerreninde oturarak yorgun düşen misafirlere vesâil rahatı takdim ederdi. Bir gün dedi ki “Bu mahale su getirsem ve leziz meyveli ağaçlar ve güzel çiçekler diksem gelen gidenler pek çok nef’lendirir ve vefatımdan sonra dahi onlardan istifade ederler.” Bunun üzerine bir uzak mahalden şu suyun celbine başladı ve bu ağaçları dikti bu münasebetle şu çölün ortasında bu mahali cennete döndürdü. Bunun itmamında Roma’ya gitti ve cenabı haktan amelinin kabulünü niyaz eyledi.

Bunun şu ibadeti cenabı hakkın dergâhında kabule geçtikten onu himmet ve meşakkatlerinin neticesiyle mütelezziz olmaya muvafık kıldı.

Bu mahale oğlu ile gelir ve ona derdi ki “Burada gördüğüm şeyi görmeyi memul etmezdim binâen aleyh inayet-i rabbaniyeye teşekkürün Roma’ya gideceğim” işte bunun üzerine Roma’ya gitmişti. Avdetinden az bir zaman sonra vefat eyledi ve buraya defin edildi ta ki lezzet ihsanıyla temettü edenlerin kâffe-i rahmetlerine nail olmak için binaaleyh sizin ve sizin gibi binlerce adamın teşekkürüne nail oldu ben de ona daima müteşekkirim zira onun hasenatının kısm-ı a’zamına nail olanlar zümresindenim.”

Bu sözleri söylerken o güzel gözleri yaşla doldu ve sonra dedi ki “Pederim vefat etti beni ve ahlak-ı hamide sahi olan validemi pek müzâyaka-ı halde bıraktı. Ben ise küçüktüm şimdi maişetimizi el emeğiyle ve bazı ehl-i hayrın ihsanıyla tahsil eder ve günlerimizi namus ve iffetimizi muhafazadan başka teselli verecek şeye malik olmadığımız halde ve hiddet ve inzivada geçirirdik. İki keçimiz olduğundan onların sütünü içer ve bahçemizin meyvelerinden yedik mamafih bu zaruretili taayyüşümüzden

de pek çok zaman temettü etmedik çünkü sevgili validemi kaybettim ve âlemde ne bir muayyenim ve ne bir gamhuvârım olmaksızın zelil ve hâkir kaldım.

(Atanas) Halime matla oldu bunun üzerine dairesine nakil ederek terbiyeme itina etti ve bir müddet sonra idare-i beyti bana teslim eyledi. Bana efendilik muamelesi edecek yerde şefkatli peder muamelesi eder idi.

Bu memalik ahalisinin ashâb-ı faziletinden ve en güzel gençlerinden bir oğlu vardı. Kendisi benim neşat ve hâhişle umurumda sebat ve ikdamımı ve hem cinsime mazarrat verecek şeylerden mücanebetimi daima görürdü ve kendisi kavâid-i sahihe üzere terbiye görmüş olduğundan, bu halim ona pek güzel tesir etmişti. Binâen aleyh saadedi şu geçen evsafımın caizesi kılmak üzere beni sevdi ve sevmesini izhar eyledi. Bense daima gönlümde hissetmekte olduğum muhabbetimi ondan mektûm tutmak isterdim hususuyla bu bahse müteallik bir şey söylediği esnada “Fransuva! Bu efkârdan vazgeç ve bana olan alakayı gönlünden çıkar. Zira ben fakir ve talisiz bir genç kıyım. Senin dairenin hizmetçilerinden olmak cihetinden nail olduğum bahtiyarlığın saadedi bana yetişir” der idim mamafih Fransuva muhabbetini izhardan hiçbir vakit hali kalmaz ve daima derdi ki “Bir insanın terbiyesi güzel ve ahlakı iffet-i istikamet ve iyiliğe muhabbet gibi mebâdî-i sahihe üzerine müesses olursa fukaranın için ayıp değildir. Ayıp odur ki bir insan servetle bunları istihsale muktedirken bunlardan hâli olmak binâen aleyh senin maarif ve hüsn-ü evsafın kadar ve itibarca vakit ve hallerinin müsaadesiyle bunları tahsil etmiş olan genç kızlardaki maarif ve hüsn-ü evsafın iki katıdır hususuyla şunun için ki pederlerinin fakrıyla beraber istihsal-i maarif eden ekseri genç kızlardan gördüğüm tek biri ve sû’ tasrifî sende görmedim. İşte bulunduğun hale kanaat ederek suale icabetten ihtiraz edişinin faziletine bir bürhân-ı kat’adır.”

Bir gün eğirmek için koyun yünü hazırlamakla meşgulken (Atanas) yaklaşıp yanıma oturdu. Güneşin harareti ise şiddetli idi. Hep vidâd-ı tebessüm ederek bana birçok dikkatle baktı. Bu hal üzerine bir müddet devam ettikten sonra bana dedi ki “Kızım! Sahihen ben senin iffetini, çalışkanlığını, istikametni, sadakatini, tezhibini marifetini velhasıl kâffe-i evsafını gördüm. Bunların kâffesi beni fevkâlade hayrette bıraktı. Sen müddet-i ömrümde gördüğüm genç kızların efdalisin. Binâen aleyh cenabı hakkın inayetiyle seni saadetli görmeye rağbet ediyorum.” Karşılık olarak ona dedim ki “Mahdumların efdali! İhsanın sayesinde temettü etmekte olduğum saadet-i azimeden

daha ziyade bir saadet ile nasıl temettü edebilirim!” ben bu cevabı verirken gözlerimden yaşlar döküldüğünü his eyledim. Bunun üzerine “Kızım! Senin ve seni seven oğlumun saadedini takrir ve tesbît ederek peder ve valideni hayır ile yâd ettirmek istiyorum. Ancak oğlumun saadedi kendisiyle hâsıl olacak vasıta ile senin saadedin hâsıl olabilecek mi utanmayıp söyle” dedi ben ondan bunu işitince hissetmediğim halde yün elimden düşmüş. Bununla beraber yüzüm kızardı, vücudum titredi ve yüreğim oynadı. Bunun üzerine ellerimi tutup avucuna koydu ve oğluma muhabbet ile saadedini istihsal edecek misin dedi. Ol vakit ayaklarına kapandım ve hiçbir kelime söylemeksizin ellerimle ellerini sıktım ve sonra ellerini gözyaşlarına dalmış olan yüzüme koydum. İşte o dakikadan beri en saadetli kadınların birisi oldum.”

Bu genç kadın o dakika-i saideyi yâd ettiği esnada kendisini ağlamadan zabtedemedi ve sonra dedi ki bu kabirde medfûn olan zatın evsafı işte budur.

(Revnak, Sayı: 9, 122).

3.2.11.10. Recaiziade Mahmut Ekrem’in Gazel Şerhi

Şura-yı devlet muavinlerinden izzetli Ekrem Beyefendi’nin tanzim buyurmuş oldukları gazel-i aciz tarazlarıyla gazel-i mezkûrun her bir beytine şairane bir tarz nevinde yazmış oldukları şerhtir ki müşârün-ileyhin işbu metinleri dahi hakikaten asar-ı sairleri gibi erbâbı indinde makbul-u muteber tutulacağı cihetle derc-i tezyin sahife-i Revnak kılındı.

Gazel

Düşükçe gül cemaline kâkül dem-i seher

*Gayretle çâk olur gül ve sümbül dem-i seher *

Zülf-ü siyah ve arız-ı gül-levnin ettirir*

İnsana hal-i fecr tahayyül dem-i seher

Hasretle ağlayan güzellik rûyın andırır

Pirameninde jale ile gül dem-i seher

Dem beste-i muhabbet eder kâinatı hep

Öttükçe aşk u şevkle bülbül dem-i seher

Olduk meğer bu taze hayal ile ikrama*

Gülşende gül-ü taraz tegazzül dem-i seher

Şu gazelde mündemic olan nakş ve nigâr-ı hayâlât ki ezhâr-ı tasvirat-ı zihniyemin safha-i hârâya*mün'akis timsali müşabihindedir. Renk ve bû-u lafz ve manada haiz nisâb-ı kemal olmaması şiir dairesinin darlığına tengî-i havsala-i iktidarımın inzimamından* vücut bulan manadan ileri gelmiştir.

Yapılan bir neşide ise tamamîyet-i ifadeden mahrum olunca ona nazımı tarafından lafz ve izah-ı mana yolunda bir makale tezyîli de'b-i üdebaya muvafık olmasa da nefis'ül-emirde o kadar münasebetsiz değildir zannederim. Binâen aleyh bende lafz ve manasını noksan veya tabir-i diğerle daha ziyade tevsii'-i şayan gördüğüm şu gazel-i nacizimi şerh ve tefsir yolunda birkaç söz yazmaya cüret eyledim.

Düşükçe gül cemaline kâkül dem-i seher

*Gayretle çâk olur gül ve sümbül dem-i seher-

Ey vücudu nurdan dökülmüş rengi

Letafetten boyanmış güzel! El aman ne yapmışsın?... O libas-ı sefid tâbnâkınla meyan-ı gülzarda pester-i çemen jale-dâr üstüne nur-u mehtab gibi mestâne serpilip yatmışsın. Gül yaprağı gibi ortası pembe kenarı daha açık bir pembenin hüsn-ü imtizacından ibaret bir renk sihriyle pûşîde olan yanağının üstüne ahval-i âşık mehcûrunu gösteren gayet dağınık ve avuçları yukarı doğru, kıvrık siyah saçlarını dökmüş. Öyle görünür ki sihrin letâfetine çiçeklerin çimenlerin taravetine mukabil bülbüllerin hazin hazin nağmelerini ninni gibi dinleyerek, nazlı nazlı uyumak istiyorsun. Lakin haberin yok ki kâküllerinin tahrik-i bâd-ı saba ile safha-i rengin cemaline düşüp kalktığını bâlâ-yı sirkteki güllerle pirâman-ı pisterindeki sümbüller gördükçe ruşen-i gayretlerinden yakalarını yırtıyorlar!!. Yasını bu vaziyette .. Bu perişanlık içinde... Bu letafette gören gönüller acaba ne hale girerler?!...

Zülf-ü siyah ve arız-ı gül-levnin ettirir

İnsana hal-i fecri tahayyül dem-i seher

Husuyla bilirsin ki yalnız siyah saçlarının ruhsar-ı al alını asmanı bir letafetle gölgelendirdiğini gören insan ki en birinci bahtiyar cihan-yândır. Birdenbire yüreğine isabet eden saika-i muhabbetin tesir-i bârika-i hired sözüyle gözü gönlü ateş içinde kaldığı halde kendisini hengâm-ı seher bir gülşen-i baharda temâşa ger asar şafak ve nur-u server-i safâya müstağrik zanneder!!..

Hasretle ağlayan güzelin rûyın andırır

Pirâmeninde zâle ile gül dem-i seher

Hengam-ı seher üzerlerindeki çillerle mücevherata gark olmuş nebat-ı nevresideye benzeyen envai çiçekler içinde –gül- bayramındaki katarât-ı jâle ile zulmet ve vahdet-i şebÂneden istifade ederek tenhaca azm-i gülşen etmiş gözlerini taraf-ı asmana dikmiş gönlünü pençe-i aşkına esir olduğu cevâz çevirmiş kulağını nağamat-ı murg-âne tutmuş bu halde iken sevdası ayaklanıp ta’b-ı sabah-uslu uslu ağlamış o kadar ağlamış ki gözlerinden ruhsar-ı âteşînine dökülen yaşlar kurumaya vakit bulamamış on beş yaşında bir kızın çehresini andırmaz mı?!...

Dem-beste-i muhabbet eder kâinatı hep

Öttükçe aşk u şevkle bülbül dem-i seher

Bâm-dâd ateşler nur-u sihrle tabiat ki çiçekler, ağaçlar, çimenler, sular, ırmaklar, dağlar, bayırlar murad olunur ve her birinde esrar-ı aşk-ı ulviden nice manalar mündemic bulunur. İşte bu tabiat intişar-ı nur-u sihrle bulut altından görünür gibi arz-ı cemal etmeye başlar. Bir taraftan nakkaş-ı şafak gökyüzünün şark tarafını tatlı bir kırmızıya boyamaya, dağların tepelerini yıldızlamaya kalkışır. Kâinat ki burada kâffe-i zirvehden kinayedir. Tabiatın böyle hâb-ı âdemden uyanır gibi zuhurunu ve şafağın âsârını görünce yüreklerini dolduran aşk-ı ruhâni ve sevdâyı vicdaniye mukavemet edemeyerek cûş-u hurûşa gelmek isterler. Lakin bülbül ki divane-edâ bir kuştur. Cümleye müsabakat ederek aşk-ı fenâna* karşı dâd-ı hâhâne-i feryada başlar. Onun garib garibötüşünü işittikçe kâffe-i zirûh ve belki cemadât bile derya-yı istiğraka dalar. Sanki dem-beste-i aşk u muhabbet olur!!

Oldun meğer bu taze hayal ile ikrama

Gülşende gül taraz tegazzül dem-i seher

Ey nazm-ı gazel! Şerh ve tefsir ile tamir etmek istediğin bu neşîdenin ki eğerçe lafzında zaruret-i şî'riyeden münbais olarak bazı mertebe-i noksan varsa da manasında mündemic olan hayâlât-ı rengin ve tasvirat-ı dil-nişin çeşm-i dakâyık-ı beyine mekşûf ve rûşenâdır. Gül gonca-i jale-dâr gibi her cihetinde mevc-i oran asar-ı taravete bakılınca besbelli sen bu nakş ve nigâr-ı letâifi bir sihr-gâh bir gülşen-i baharda gezerek orada manzurun olan asar-ı tabiattan ahz ve iktibas etmiş ve hayalini daha rengin göstermek için gül yaprağı üzerine nakş ve tasvir etmişsin!!!

(Revnağ, Sayı: 9, 127)

3.2.12. Mektup

3.2.12.1. (FazılMerhumun)

Bizim ârâyı maarif encümen-i piray-ı avârif efendim. Âfitab hetemleriyle pertev-pezir-terbiyet olan nev-nihâlen riyaz-i tab' maarif-i nebilerin nev-demide-i şükûfe-i mazâmin pesendîdesinden istişmam olunan revâyih-i insaniyet dimağ-ı canı muattar-sâz eyledi: fi-nakş alamaz*. Birbirinden bâlâ olmuş “bâlâ ile bâlâ terk elbet yeri başka. Her ş'ir-i teri sanma beraber biliriz biz” bu defa dahi itâre-i sûy hulûsveri buyrulan güldeste-i name-i dîlnüvazıları vasıl-ı dest senaveri olup kuvve-i şâmede hâsıl olan fevâyih latife-i mahzuziyyet-hâme ile tarif olunur derecelerde olmamakla

“Bûy u sünbül ver dalah* benzemez”

“Her birinin renk ve şem'i başkadır”

Beıt-i dilbend yeni hat reyhanıyla tezyin-i yerin sersebz mahmidet ederek hatm-i kalam eyledim.

(Revnağ, Sayı: 1, 3)

3.2.12.2. Başlıksız

Bu dahi efendi müşârün-ileyhin şurâ-yı devlet reisi ebhetlü devletli Yusuf Kamil Paşa hazretlerinin Mısır'ı* teşriflerinde takdim eyledikleri arızanın* suretidir.

Bu arıza ki midâd-ı cevher-i hüzn ve iştiyaktan mürekkeptir. “Ser sevâdı*mevâdında berk-i matlabtır” bu Nevres bi-kesten âvizer-i güver kam-kâr

huzuruna takdim olunur “ki istanı felek pas-bâni geyvandır*” murad-ı arzını dinletmek ve hâmeyini gibi inletmektir ki buradan bis’salame nehzat u hareket buyrulduğu gün biçare avareliğinebakmayıp mecrasında akmayıp kendi de kûba* bir adammış “Havâs-ı encümen hass-ı cümle hem-demmiş” gibi resim ve dâ’î icra etmek üzere yola akmış ve şâhrah-ı ümidin her tarafına bakmışsa da “Yarı yolda görebilsem yarı yolda yolda gumum karşı geldi düşüp kaldım yarı yolda” neşidesince ehrâmlar büyüklüğünce tekabül eden gumûm ve neyl gibi akan ışk- seyl-i hücum daire-i veda ve teşyî’-i duhûlemanî olmakla gözleri dolmakla “Sefer-i murad buyurduk ve leyk-i Yusufum ah düşürdün ateş-i hüzne hezâr-ı Yakub’u. Haramdır bana sensiz şarab u nûş etmek ki döndürürdüm mesfûha-ıdem’ meskûbu” beyitlerini nâşid olarak naçar külbe-i ahzânına avdet etmiş ve ağlayarak “Teveccüh eyledin ikbal ile izz ve saadetle. Elli mısır-ı âli ve mısır-ı icra medma’ neyelâ*” beytini dahi tekrar edip gitmiştir. Şu halde biçare kara bahtından şikâyet etmemek kâbil mi “Ger ağlamazsa ciğerden bu dağ zail mi” visal arar firaka düşer” celbli özlerken nâr-ı iştihâya düşer velinimet macera-yı âli macerî* tafsil edemez. Çünkü tekmil edemez “Murad o tal’at garây-ı pâki görmek iken yüzün gözünde tüten hak-i pâye sürmek için” bir taraf gözünün yaşı büryan büryan gönlünün telaşı hacz olmak ne güçtür ne büyük suçtur zamanenin murafakâtı müfarekâta kalp atışında* aksine gidişinden iki gözünün eşki (eşk-i-besî); katrâtını katâr katâr dizmiş ve sabr u sükûn ise yan çizmiş olmakla “akan akan gözümün yaşı hiç usanmazsın ne yaşlı yaşlı belasın ki kana kanmazsın” aheng-i sûz-i nâkıyla iştikâ ve bekâya koyulmuş ney gibi bağı oyulmuş hele şükür olsun ki onu lâ cedd-râyihâ tayyibesiyile beyt’ül-hazan-ı dilde teselli büyümüşdür” teranesinden ferah-nâk yolu görülürdü. Bisât-ı gam dürülürdü. Yoksabiçare başına ***** giyip” ağlar Yakup ağlar Yusufum diye” ilahisini Kenan illerinde okumak mukarrerdi. Belki cünûn dahi mütesavvirdi. Hayli evzadı girye-i gam döndü. Gözüm bahr-i tavîle acaba kimler eder çare bulur kalb-i âliyle bakan ağlardı. Kızıl eşk-i ruh-zer deme derman arayıp bulmazdı. Derdime sen söyle efendim, bu gam ve derde tahammül olunur mu? Bu gönül derdine derman bulunur mu? Acaba neydi günahım ne hata etti yine baht-ı siyahım ki bela damına düştüm. Şaşırp dam-ı gam encâmına düştüm. Ararım çare ki sabr eyleyim nefsimce cebr eyleyeyim leyk-i mübessir göremem. Çare dil-zâra ki olmuş gam-ı hicran ile sâd-pare ilahi nola? Bu derdi musibet bu sırr-ı encâm ile hasret bu sitemler bana mı? Sen-hasra* olmuş ki dil-zâr gam

ve dert ile dolmuş feleğin çâk ederim sinisini gelse elimden ki o gaddar sitemkârını yaktı temelimden ben efendim

Seni gördükçe olurum müteselli bana şimdi kim olur nur-u tarabla mütecellî? Ne edem ah o eyvanına keyvanına bin sâ'ika düşmüş felekhane-i haraba ki yine muhannet ile basıldı ahenk ve şitâbâ. Mesela kevkeb-i dem-dâr-ı tulû etse siha-i sâkıba meyl eylese ey batsa güneş doğsa eğer mülhimeler ağleb-i tesirini bâbilde görürler. O kıyas üzere yürürler acaba ben dahi bâbil miyim elyevm ki kandan bir elem kafilesi göçse gelir sinede mihmanım olur külbe-i ahzânım olur neşe-i sahva-i suhân gerçi humâr elimi def' ediyor, zevk gelip gam gidiyor. Leyk-i firâkın elimi sineye dağ açmadadır, âh derun-u sabre şerer saçmadadır. Var metin-i zaaf o kadar tende gam ve rîh ve elem bende ki fark eylemez oldum özümü yummazam asla gözümü neydi* bu efsane ki divâne gönül uğradı nâ ki metin-i gaile devr-i zaman etti. Yazık ömrümü küteh bilemem ehem midir nâle midir sine-i hasret-zede de dağlar açan lale midir? Mihnet-i hicranın ile ben yalnız ağlamadım. Ateş-i hasretle yürek dağlamadım. Ağladı bu hale bulutlar bile çalkandı denizler dahi cûş etti, hurûş etti, felek gürledi pîrâmenini sâ'ika pûş etti. Hele bâd u zân* âlemi yaktı delirip daireden çıktı aceb şûriş-i âşûb etti, âşûb-u cihan kûb idi. Taşlar eridi seyle karıştı. Hem ve gam birbirine sanki sarıştı. O kadar gözyaşı döktüm kim eğer aksaydı ateş-i nemruda sönerdi şerer ve şu'le ve hâkisterî derhal Nemrud'a dönerdi. İşte şu yanık sözlerimden dahi anlaşılır ki hararet-i müfârekat gergi gibi kollarına tesir ve içtiği sahbayı dahi inbik-i dideden takdir edip gözünün yaşını silmez ve ne yazdığını bilmez bir hale düşürmüştür. Azimet sâmilere halini tasvir ettikçe, ileriye gittikçe "Gazel" gönlüm kaçın ki azim kûy-u hâlil olur. Hâdî-i abse-i meşgul ahım delil olur. Müşküldür olmamak müteessir-i vedadan. Kim ihtimal-ı sabr ve sükûn-u müstehil olur. Yollarda kaldı katreleri çeşm-i zârımın. Tıfl-ı sereşki korkum ibn-i sebil olur. Bargum firakı tahammül eden gönül. Benzer o hasta-i mûra ki pâmâl-i peyl olur. Havfım budur o Yusuf'u "Nevres" vedada. Keşkem çoşarsa hasret ile dide neyl olur" gazelini inşad eder. Ağlarım "Feryad-ı sûzana kim ile sine dağlarım" şimdiki halimden onu istidlâl etmekteyim ki zaman müfârekat uzarsa rüzgâr böyle esip tozarsa sabr-u karar düşvâr olur, hayli müşkül-kâr olur sahbaya meyl etsem tahassürüm esirinden kana dönüyor şem' bizim âfrûze baksam tahayyürüm noksandan sönüyor. Ya Rab bu ne haldir ne çekilmez melâldir "Pervaneler etrafım alır şem' deyü çeşmim ter

olur eyn-i dem-demâ* deyü ben çağırırım sabrı muayyen olmak için o nâle eder ta'attü-zer'ül semi'* diye düşündüm taşındım çare bulamadım ciğerimde onulur yara bulamadım. Ah ah o lütfü şâmil insan-ı kâminden ayrılmak ne düşvâr imiş ah âşıklık ne müşkül-kâr imiş. Bu hal-i düşvâr için “Ey saba uğrar isen bir dahi Kenan iline” söyle Yakub'a ki tevsi' ede beyt'ül hazanım” beytini okuyup nâle gibi neyde(nide)* karar etmeyeyim mi bu müşkül-kâr için” yâre yüz tabib birdiryâre yüz cennet yüzün görmesin çevir meyan-ıyâre yüz” diyerek şam-ı hasrete de gitmeyeyim mi işte bir bahr-ı tavîl içti yine mecra-yı eşkim aktı, deryalar gibi coştı, revan oldu sirişkim “Kim ne söyler kim ne der inlersem, ağlarsam, ciğer dağlarsam, eylersem zevân gözyaşımı ya rüzgâr seng-dilden dağa düşsem, taşa vursam başımı, şemden geri ben kanda, derman kanda, saman kanda, yâ endişe-i zülf-ü perişan kanda, canan kanda arâm-ı dil ve can kanda, ger sakiden eylersem sual bâdedir kan kanda, dil-i Yakub imiş bildim ve lakin beyt-i âlâ hazan kanda, ağlarsam eğer seyelâb-ı eşkim kanda, umman kanda, feryad kanda, ey velinimetim ol cûd u ihsân kanda, ol lütf-u firâvân kanda, bilseydim yakardım ah bî-insaf hicran kanda diye derdi hayret-i rehzanım oldu Süleyman kanda, tuttu zulmet-i saht şeb-i deycur hırâman âlemi evvel mah-ı Kenan kanda. Ben ne ettim, bileydin teselliyet destiyle gözyaşım sileydim. Akıbet naçar gönlüm, zâr gönlüm, çâk çâk hasret-i didâr gönlüm, derd-mend arzu-yu yâr gönlüm hasta-i hicran olup nâlân olup sûzan olup ağlattı yaktı herkesi bin derde saldı Nevres'i çeşmim gören zannetti neyl-i ırmağıdır cismim gören sandı hazan yaprağıdır. Daha birçok süzüşlü sözlerle bu tahassür nameyi tâb-dâr ve deşili yaralarımı âşikâr etmek istemişsem de gözüm yaşı geçit vermemekle ileriye elem ermemekle naçar tafsilden geçilerek telh-âb u tahammül içilerek “Şerh in-endûh ve in sûz-i ciger. İn zaman beyzâr-ı ta-vakt diğeri” beytiyle iktifaya mecbur oldum çünkü mazur oldum.

(Revnaq, Sayı: 6, 85)

3.2.12.3. Başlıksız

Şurâ-yı devlet baş muavenetlerinden izzetli Ekrem Beyefendi'nin memuren Yemen'de bulunan ahabâsından birilerine cevaben yazdıkları mektub-u letâfet-i asliyedir.

.. Ağustos .. Sene tarihli keremnâmenizi dur-dest* tekrîm ile alarak dide-i mesârr memnuniyetle okudum. Bu mektub ki İstanbul'dan ve evlad-uyyâl ve ahabab gibi

dünyada en ziyade sayılan şeylerden müfarekatla yemin gibi ayrı bir kıtanın münteha-yı garbı cenûb-beyninde bir hata-i baîdeye müteveccihen engin denizlerden güzâr-ı esnasında gönülde hâsıl olan hissiyat ve mülâhazat-ı garibenin tarifatını şâmildir. Elfazında bir ittîrad bir metanet var, kenar-ı bahre birbirini müteakib gelip çarpan dalgalardan hâsıl olan sedalar gibi kalbe dehşetli bir sâfâ veriyor! Mânisinde bir neşe-i bî halet var âlem-i mehtabın ruhaniyeti gibi vicdana lezzetli bir hüznün îras ediyor! İşte bu mektubu birkaç saatler bir düziyye* okudum. Okudukça letâif-i hakikiye ve muhassen ve sanayi' tabîyesine hayran oldum. Hayran oldukça şu tasvirde bulundum.

-Nazarınızın altınızdaki derya ile üstünüzdeki semadan başka bir şeye taalluk etmediği zamanda, geminin dümene yakın bir mahalinde oturmuşsunuz, hava biraz mağmumi denizde de telâtum yok imiş. Gâh vapurun pervanesinden hâsıl olan köpüklü dalgaların uzayıp gidişine ve gâh kible-i nümâyı kalbin delaletiyle ufk-u mer'ide-i vatan-ı devr-i efkândanın yani İstanbul'un bulunduğu noktaya kemâl-i iştiyak ve hasret ve sanki olduğunuz yerde azıcık hareket edecek olursanız vaziyet-i asliyenizi bir daha bulamayacak ve matmah-ı nazaride bütün bütün kaybedecekmişsiniz gibi gayet sakin ve mamafih rahatsız bir suretle medd-i nazar edermişsiniz. O aralık mer'et kalbinizde bir takım hissiyat ve mülâhazat cilve-nümûn olmuş sonra kalemi elinize aldığınız zaman ressam-ı muciz taraz-ı maneviyat olan kuvve-i mefkûreniz o hissiyat ve mülâhazatı fotoğrafla ahz eder gibi safha-i kalbinizden kâğıt üzerine aks ettirmiş sonra o tasvir bî-nazire mektup şekli verilip bendenize gönderilmiş!!!

Böyle mektup nezd-i erbâb-ı vefada ne dereceye kadar makbule geçer ve muharririne ne mertebe câlib-i şükran ve memnuniyet olur? Burasının tayinini hayranın olduğum zekâvet ve dirayetinize havale eylerim.

Mektubun bir fikrasında –o tarihe kadar keremnâmenize nail olamamışım kesret-i meşguliyet-i seniyyenizden ileri geldiği beyan ve temin buyrulur. Vak'a bu yolda mektuplar ki tasvir-i vicdaniyettir. Meşguliyesiz ve yalnız meşguliyesiz değil kudretsiz zamanlarda yazılır ve öyle zamanlarda ise hayfa ki eyyâm-ı hayat içinde pek nadir tesadüf olunur!!!

Ondan kat'i nazar-ı husulet vefakârı ve mürüvvetinize o kadar emniyetim vardır ki merasim-i sûriye-yi muhabbetten olan müraselât hususunda taraf-ı âlinizden vukua gelecek tehhürâtı bendeniz ifrâd-ı meşguliyet gibi hakiki ve makbul olan

özürlerden başka bir sebebe haml edemeyeceğim gibi zat-ı âlinizin dahi bu yoldaki taksirat-ı mütekebile-i âcizâneme o nazarla bakacağımızı ümid ederim. Binâen aleyh lütfnamenizin cevabını bu güne kadar geciktirdiğimden dolayı afv-ı âlilerini rica ve bundan böyle dahi meşguliyet-i devletiniz müsait oldukça mekâtib-i seniyyenize nailiyetimi istida' eylerim.

(Revnaq, Sayı: 6, 89)

3.2.12.4.(Bir Zatın Dostuna Gönderdiği Mektubun Sureti)

Azizim.

Meşveret, tariz ettiğine dair işittiğim şeye inanamıyorum çünkü zat-ı âliniz gibi mantık haricinde söz söylemediğine vicdanım kefil olan bir zat şöyle dursun, en adi bir adamın bile akıllarımız arasındaki vesait-i muharebenin en kavisi olan ifâdât-ı lafziyenin ıslahı aleyhinde söz söylemesine pek güç inanılır. Meşveretin maksadı lafızları mâniye doğruca hizmet ettirmek çaresini erbâb-ı kalemin müzakeresine arz etmek olduğunu anladığına fetânetin beni temin ediyor.

Elbette benden âlâ bilirsin ki yüz yüz elli satır uzatılan ve mamafih maksadı layıkıyla veyahut asla tefehhüm etmeyen bir makale lisanımızın ıslah edildiğinden sonra maksadı birkaç satırla doğruca ifade edebilir, şüphe etmeye birçok satırlı.....'dan dolayı az kaldı ki birçok franklar kaybedecek iken nasılsa onun tecdidine muvafik olarak şu muhataradan kendini kurtardığın elbette hayalhânenizde mahfuzdur.

Edîbâne kaleme alınan şeylerde tahayyülât-ı şairanenin ve teşbihatın muhassenatını kim inkâr edebilir? Lakin yazılan tahayyülât okuyanlar mütalaaya şiddetli rağbet ile icbâr etmeli ve yazılan teşbihat makul olmalı. Bununla beraber muharririn fikrini meydana koyan lafızlar onu tefehhümde okuyanları yormamalı. Yoksa muğlâk kelimeler ve manasız terkipler ile ifade edilen tatsız tuzsuz tahayyülât ve teşbihatın ne faydası var?

Bilmediğiniz bir şeyi size irâ'e etmek için değil mahzâ makama münasebeti olduğu için şu birkaç meseli zikrederim:

Taze nihâl-ter zihin..... Pertevnüma-yı bürûz.... Tas semah-ı kâinat..... Vücut-u behbût ser-zede saha-i şühûd.... Eşi'a fâş zirve-i tahkik..... İhbar-ı seniyye hüma-yı

beyze-i deyn.... Tenha-ı husus-u âşiyân.. Gonca-i sühan ârâ-yı letâfetten.... Evvel pir-i hâceste metin mansa-ı* zuhurda cilvekâr olup.... Üdebayı kitabe-i kitabe zafer mevhibe....

İşte bu misüllü ibarelerin gerek tahririnde gerek mütalaasında beyhude göz nuru dökmeden başka ne lezzeti var!!!

Mütalaadan hali olan evkât-ı tenezzühünüzü bir takım tafsilat ile mükedder etmek gerçi sû'-i edeb ise de hissiyatım lisan-ı kalemi tatvîl-i ifadeye mecbur etti. Binâen aleyh birkaç çift lakırdı daha söylemeye müsaadenizi dilerim: bizde pek çok yanlış fikirler bulunduğunu bilirsiniz. Kitabet hakkındaki fikirde bu cümledendir. Çünkü pek çok kimseler meşveret ve onun gibilerin kitabet hakkındaki sözlerini ecnebilerin kaidelerinden mehûzdur zannederler ve binâen aleyh ne kadar bürhân-ı ikame edilse yine tesiri olmaz. Halbûki bu zan dediğim gibi yanlıştır. Zira bu bizim eski âdetimizdendir. Hatta eslâfımızdan kudemâ-yı ehl-i belâgat “Mâni-i metbûdur ve lafza tabiîdir. Binâen aleyh metbûnun kuvvetine itina etmek ve tabiî ona tatbik etmek vaciptir” dediler. Bunun içindir ki onların her hangi müellefatı mütalaa edilecek olsa hürriyet-i maninin sanat-ı lafzıyye ile izâle edilmiş ve bu hürriyet sayesinde hüsn-ü zatisini teşhise muvafık olan mâninin ashâb-ı mütalaanın ezhânına akarsular gibi cereyan etmekte olduğu görülür.

Sonra gelenler bu misüllü şerifi bırakarak sanat-ı lafzıyyeye o kadar ehemmiyet verdiler ki yazdıkları elfâz hemen hemen mânasına delaletten tecrit ederek yalnız hurufatın nakş ve tasviri mesabesinde kalacaklardı. İşte ekserimizin kullanmakta olduğu kitabet bu sonraki heriflerden mirastır.

Âdem-i ittıla bizi yanlış fikirlere düşürdüğü gibi kâhîde avarızın tebdil edilmesi hakâyıkı bizden mektûm tutuyor. Mesela tahriratta istimal edilen satır başları, noktalar vesair işaretler Fransızca'dan alınmadır deniyor. Bunun için bunlara ehemmiyet verilmiyor. Hangi matbaamız var? Ki muntazam işaret harfleri bulunsun ve hangi muharririmiz var? Ki işaretlerin doğruca vaz'ına itina eylesin. Halbûki karâin-i azîmü'ş-şândaki durakları keزالik m t c gibi işaretleri bütün gün görüyoruz. Bu işaretlerin esâmi secâvenddir. Bunun için telif olunmuş kitaplar vardır.

Evet, bizim kullandığımız secâvend ile Kuran'ı Kerim'deki secâvendin arasında şekilce muhalefet var. Lakin şekil ve isim gibi şeyler emr-i arızdır avarızın ne

ehemmiyeti olur? Asıl itinaya şayan olan bir emrin esasıdır. Şunu da bilmeli ki secâvend süs için değil i'râb için konur.

Farz edelim ki gerek kitabet gerek secâvend hususunda dediğim gibi bir esas atılmamış olsun. Mamafih aleyhi's-salât efendimizin "Hikmet müminin yitiğidir, onu nerde bulursa alsın" diye vasiyet eylediği kaide-i hikmet mucibince bu makûle güzel şeyler itiyat edinmeye memuruz.

Arabi tahsiline gelince: lisanımızın ıslahı Arabi lisanının tahsiline neden mani oluyormuş!!! Bilakis her lisanın öğrenmesini bize teshil eder hususuyla Arapça'nın öğrenmesi bize evvel derece teshil eder ki, usûl-u hâzırası muktezasınca tahsili hemen hemen ömrümüzün nısfını ifna etmeye muvafık olan Arapça'yı bize iki üç sene zarfında ***** tedris eder. En aşağıdan bir misal getirelim: mesela bir sene kadar ihraç kelimesini emr-i hazır diye ezberleyen ve mamafih emr-i hazır ne demek diye sorsalar, cevaba muktedir olmayan bir şâkird kendi lisanında çık kelimesinin emr-i hazır olduğunu öğrendiği halde ihraç kelimesi emr-i hazırdır denildiğinde ne demek olduğunu bir söyleyişte intikal eder.

Arabî ve Farsî lisanımızın mehazı olduğundan kitabetimizi öğrenmek ancak onlara talim ile mümkün olurmuş. Gülünç lakırdıların birisi de bu!!! Çünkü onların lisanımıza mehaz olmaları müfredat cihetindedir. Terkibatça olan kaidelerimiz ve şivelerimiz onlardan belllenmez. Hatta çok adamlar vardır ki Arapça ve Farsiye âşinâ olduğu halde Türkçe kaleme aldığı şeyden zevk-i selim istikrah eder ve ekseriya i'rabları da yanlış olur. Müfredattan dolayı onlara lisanımızın mevkûf-u aleyhi diye aldanmamalı.

Velhasıl lisanımıza yarayacak lûgat kitabı yaptıktan sonra sarf-ı nahv u belagat fennileri yapmaya çalışmalı ve lafz gürültülerini ortadan kaldırmalı. Ta ki hem malumatımız dürüstçe cereyan etsin hem vatanımızda binlerce Lamartin yetişsin. Çünkü açık yazıldığı surette hatâiyyât anlaşılacağından herkes doğru yazmaya mecbur olacağı gibi kezalik lafzca müsavat hâsıl olacağından behemehalherkesin imtiyaz kazanmak için kuvve-i fikriyesi kemallendirmek hususundai yekdiğerine rekabet edeceği tabiidir.

(Revnaq, Sayı: 10, 138)

3.2.13. Özür ve Tashih Yazıları

3.2.13.1. İtizar

Her ne kadar şayan değilse de lütfen Revnak'ı mütalaaya rağbet buyuran zevat, bu cüz'e vaz' olunan resimlerden pek de memnun kalmayacakları derkâr olup ancak her bir şeyin ibtidasında vuku bulacak noksanın tedricen ikmal edileceği tabî olduğundan (inşallah teali) ümit ederiz ki bundan böyle çıkarılacak cüzlere konulacak resimler rağbet-i umumiye mazhar olur.

(Revnak, Sayı: 2, 18).

3.2.13.2. İtizar

Bazı zevat-ı nasfet-simat lütfen gerek manzum ve gerek mensur hilyeden hayli âsâr göndermekte iseler de hepsinin birden dercine sayfalarımız müsait olmadığından sırasıyla derc olunacağına ma'-kusur beyanına ibtidar olunur.

(Revnak, Sayı: 2, 30)

3.2.13.3. Beyan-ı Mazeret

Daimi suretle Revnak'ın resmini i'rave yani hak eden hakkâkın bu kere dahi hak etmekte olduğu resmi tekmiil etmeksizin biçarenin hastalanması cihetle bizzarûre bu cüze resim konulamadığı gibi hatta iki üç gün tehirine bile sebebiyet vermiştir.

Bundan dolayı lütfen Revnak'ın mütalaasına rağbet buyuran zevâd-ı kirâm hazretinden aflar dileriz.

(Revnak, Sayı: 5, 66)

3.2.13.4. İtizar

Revnak'ın beşinci cüz'ünde saadetli Nevres Efendi'nin devletli Sami Paşa hazretlerine yazdıkları tezkirede hata neyrenci denileceği yerde sehven (neylerenci)denilmiş olduğundan tashihine ibtidar edildiği gibi hükümet tabiye bahsinde dahi birçok mürettep sehv ve hatası bulunduğundan taksiratımızı itiraf ile beraber karînin kerâm-ı hazeranından aflar dileriz.

(Revnak, Sayı: 6, 82)

3.2.13.5. (İfade-i Mahsusa)

Matbaa belası, mürettep hatası, mesela bir kıta veyahut bir beytin arasına mısra-yı sâni ondan değilmiş gibi **** atmak iki üç kere tashihine baktıktan sonra yine bildiklerini yeni yapmak, söz dinlememek, lakırdı anlamamak elhasıl daha bin türlü münasebetsizlik var ki insan bir şey yazmaya ve bir metin ortaya koymaya tövbeler eder ama ne çare ki risalemizin devamı arzusunda olduğumuz cihetle ba'deezîn sairlerine nispeten daha muntazamca Tartaryan Fabrikası'nda hatadan salim olarak (Revnağ'ın) çıkarılmasına ezher-cihet itina olunacağı gibi intizamıyla kıtasının cesamet etmiş olması cihetiyle fiyatı dahi iki buçuk kuruş itibar olunmuştur.

(ve Billâhi Tevfik)

(Revnağ, Sayı: 9, 122).

3.2.13.6. Tashih

Tasvir-i efkâr matbaasında tab' olunan meşveretin beşinci sayfasının dördüncü satırının nihayetinde "Geçti" kelimesinden sonra "Ve onlardan pek çoğunun yazılışını dahi tağyir etmişiz" diyecek yerde sehven burası mürettep hatası olarak unutulup "Bundan" cümlesine atlanılmış olduğu ma' âlâ-itizar ihtar olunur

Meşveret

(Revnağ, Sayı: 10, 138).

3.2.13.7. Başlıksız

(Matbaadan şikâyet etmemek bizim için kabil olmalıdır)

Risale-i âcizânemiz umumun nazar-gâh-ı hata pûşanesine daha bundan on beş yirmi gün evvel arz olunmak iktiza ederken, şimdiye kadar bu şeref ve meziyetten mahrumiyetine sebep olan hal şu İtizar makalesinin ser-levhası müddesinden malum erbâb-ı fikir ve kemâl olacağına mebnî evvel babda tasvir-i meseleye hacet göremez. Şu kader ki tevcih-i celil mahlas-nevâzîlerini sermaye-i fahr u temeddüh bildiğiniz mürüvvet-mündân ve vatanın affını dilerken bizim göremediğimiz intizam tıbâati ahfadımızın olsun müşahedeye muvaffakiyetleri duasını okuruz.

(Revnağ, Sayı: 10, 153).

3.2.13.8. Taleb-i Af

Risale-i acizanemizin bazı mani-i haylülîyetle bir müddetten beri mevki-i intişare vaz' edilememesinden dolayı vakıa olan taksiratın risalemizi mütalaaya tenezzül buyuran karin kerâm-ı hazretinden af buyrulması rica olunur.

(Revnağ, Sayı: 11, 192).

3.2.14. Takriz

3.2.14.1. Reşat ve Süleyman Beyler'in

Mektub-u Hariciye odası hulefayı ser-âmedânından Reşat Beyefendi ile Maliye Hazine-i Celilesi eshâm-ı umumiye-yi tahrirat odası mütehabbiranından Süleyman Beyefendi [1] taraflarından şîr-i fevârid olan biri mensur ve diğeri manzum iki kıt'a taltifname muâl-iftihar derc-i tezyin sahayif-i Revnağ kılındı.

[1] Mir-i mûmâ-ileyhanın şîirde salim tahallüs eder.

(Takriz)

Sâlikân meselin hüner ve maarifin tenvir-i tarik istifadeleri için âfitâb zekâ-yı fitrîlerinden iktibas-ı pertev ve nur eyleyerek revnağ bahş-i âlem-i zuhur olan mecelle-i nefisenin lütfen tarik-i acizaneme ihdâ ve ihsan buyrulan cüz'lerini kemâl-i mesâr ve iftiharla mütalaa eyledim.

İşbu metin-i muteberin camî olduğu kavaid ve muhasenat-ı müstebî'ni indinde vareste-i delil ve isbat olmakla bunun tarif ve tavsifine kıyam bazı erbâb-ı kemâlin dediği gibi güneşin hakkında kaside söylemek kadar malumu ilâm kabilinden olacağından ve zaten nefsimde vücudunu makarr ve mu'terif olduğum acz-i kâbiliyet ve âdem-i iktidar – her şeyde olduğu gibi- bu hususta dahi mâni' ictisâr olduğundan yalnız bu babda masrûf olan himem-i âlîye ve mesai' cemile-i maarif-perverlerinden dolayı lâzime-i zimmet hususiyetim olan resmi tebrik ve tehniyeti ifâ ve hüsn-ü itmâm ve devamına muvaffakıyat-ı âlîlerini tevfikât-ı aleyhten rica ve istidaa' etmekte olduğumu arz ve inhâ ile iktifa eylerim.

Eğerçe böyle bir metin nafian zuhurundan nâşî-i hâsıl olan fahr-u mmetinretime bir delil fiili ibrazı arzusunda ise müddam-ı kâdimleri dahi bid-defeat ve

bil-münâsebe arz etmiş olduğum vecihle asar-ı acizanem ekseriyet üzere risale ve kitap gibi şeylerden ibaret olup, mütenevvi ve müteferrik yani ufak tefek asarım olmaması ve bunların ise zaten birazı tab' u neşredilmiş ve pek çoğunun da mesude suretinde olarak tebyize muhtaç bulunmuş olması şimdilik mâni-i husûl arzu olmaktadır. Mamafih rağbet buyrulduğu halde – meşâgi-il mu'tâdeden ihtilas vakt edebildikçe- bundan böyle bittebayüz takdim edeceğimi arz ederim. Evvel babda.

(Takriz)

Yeni bir nüsha basılmış adı Revnak diyerek

Bazı dânişli ahibbâdan alınca haberi

Derakâb ben dahi bir tanesin aldım okudum

Selb ü imhaya medârr oldu gönülden kederi

İmtiyazı kime ait edüken* derk ettim

Göricek mündericatında olan şiveleri

Yani bir zat-ı mükemmel ki eder namı ile

Cebhe-i feyz hüdadadını rûşen-i güheri

Şahit halkına dildâde umuma âlim

Şive-i tabına aşüfte bütün ins ü peri

Gülşen ârâ-yı mazâmin-i kitabet ki kalır

Terkisi bahçe-i şöhret inşâda gîrî

Per eder mâ hâsıl sa'y bülemlilki

Nice revnaklı metinlerle feza-yı hüneri

Etti tenvir okutur âlem-i matbuatı

Kalmadı ve sefa-yı sezâ pertev-i mihrin diğeri

Saklasın hırz-ı mutalsem gibi “Müslim” üdeba

Çeşm-i dolab-ı maarifte bu zibâ metni

(Revnak, Sayı: 3, 43).

3.2.14.2. Tahsin Efendi'nin

Görice mutasarrıfı sâbık saadetli Tahsin Efendi hazretlerinin risale-i nacizanemiz hakkında kaleme alarak lûtfen irsal buyurmuş oldukları takriz-i belîğdir.

“Takriz”

Tıbâ' dehrin dest-gâh-ı maarife gâh hüsrân ve gâh kasren vermekte olduğu müsaade ve mezuniyet üzerine çend senedir tab' ve neşrolunmakta olan risalelerin cümlesine fâik ve mündericatına nazaran Revnak nam ve unvanına bihâk layık bulduğum risale-i cedidelerini ve bu babda muvaffak oldukları asar-ı nafialarını tebrik ederim.

Âlemde iftihar edecek asarın âlâsı ulûm ve sarf u neşr ettikçe tezayüd eden sermayenin bâlâsı fûnûn olmakla evlat ve ebnâyı vatana böyle hizmet-i mebrûrede bulunan erbab-ı himmetin umumuna teşekkürler olunur. Ashâb-ı maarif ve halince bazı fûnûna ârif olan zevât-ı kiram-ı ibzâl takdine-i himmet ve muavenetle risale-i mezkûreye bir kat daha revnak vermeleri arzu olunur.

(Revnak, Sayı: 4, 58)

3.2.15. Tarih

3.2.15.1. Lütfü Efendi'nin

Tasvir-i efkâr matbaası müretteplerinden Lütfü Efendi'nin fevk'al-memûlü risalemiz hakkında söylediği tarihidir.

Girince destime bir nüsha-i Revnak şehre-i âfâk

Hemen zaneyledim bir şemş diğer eyledi eşrâk

Ne Revnak her satırı mûhsin-i iml-ü maariftir

Şuâ ve pertevi akl-ı felâtunu eder ihrâk

Ne Revnak her hurûfu şu'le-i sem'i muhabbettir

Visâl lem'a-i suzânına pervaneler müştak

Ne Revnak her kelâmı meyve-i gülzâr-ı hikmettir

Onun teksirine raġbet edenler can eder infak
 Ne Revnak her ***** âleme necm-i saadettir
 Cemâl-i yarda püskürme benekler zan eder uşşâk
 Ne Revnak ism-i diltcûsu mismâyâ mutabıktır
 Melî* İbn-i Sinâyâ eder talim-i istihkak
 Sezâdır Lütfü yazsam rûy-ı mihre tam tarihi
 Basıldı pek abû Revnak tecüfillah için al bak
 1290

(Revnak, Sayı: 2, 22)

3.2.15.2. Osman Nevres'in

Bu dahi efendi müşârün-ileyhin sâl cedid hakkında söyledikleri tarihtir
 Sâki bastırmakta yetişin (ve) mey-i bûhûr
 Hem de Yemen bişâdı ahd-ı vezaretin
 Şekl-i hilâl ve ebru-yu cânân cenân-ınümûd
 Kâz-ı* tîğ ü câm hazret-i âsaf işaretin
 Avni Hüseyin âsaf sâni ki âlem u fazl
 Ez ders hüsn-ü halk ve itayeş* ibaretin
 Şedd-i sûdur vakt-i hest sipihdar vakt-i hem
 Nevsal neyz hazerm ezin nev-i beşaretin
 “Nevres” zehhâme cevher tarih cest imiş
 Nev-sâl id bâd-ı babın zevâl u zâr u tîn
 1291

(Revnak, Sayı: 6, 84)

3.2.16. Teşekkür Yazıları

3.2.16.1. Başlıksız

Şayan olmadığımız halde Sandık Risalesi'nin fevk-al-memûl hakkımızda gösterdiği tevcihten dolayı sahihen kendimizi ihtiyar addederiz ve lisan-ı hâlisane ile arz-ı mahmedet edip adiye-i hayriye ve asniye-i âlîlerinde biz dahi âcizane kendilerine müşareket eyleriz.

(Revnağ, Sayı: 2, 22)

3.2.16.2. Başlıksız

(Hüsni) imzasıyla aldığımız taltifname aynen derc olundu

Terakkiyat maarif-i asriye alâiminden olmak üzere bu kere sahha-ı pirâyı intişar ve uyûn-u ârâ-yı erbâb-ı mütalaa rüzgâr olan (Revnağ) nam mecmua nefîse-i ilmiyelerinin birinci nüshası karîn nazar-ı acizi olmuş ve mütalaası envai fevaid la-tahsen husûlünü müstelzim olmuştur. Hakka-ki bu mecmua ve âlâları âlim matbuata bahş-ı revnağ geli* etmiş ve asar-ı nâfia'-i edebiyata bir ilave-i cedide-i cemîle olmuştur. Bu bir mecmua değil. Belki asar-ı münteşire zamanenin bir revnağ-ı cedidi ve bir zîver-i menafi bediyetidir. Yakinen bilinsin ki bu eser nev-i zuhur-hez ve maarif mahsûlatının yani matbuat-ı ilmiyenin Revnağ-ı namı var imiş. Muhassen insâ mıdır. Himmetiniz var olsun. Cenab-ı yâr teshilat-ı azmiye ve muvaffakiyet-i kâmile ihsan buyursun. Hizmetinize mukabil arz-ı gül deste-i teşekkür eder ve bu muvaffakiyet-i âleladeden dolayı ifâyı lüzûma tebrike mücaseret ederim.

(Revnağ, Sayı: 2, 26).

3.2.16.3. Başlıksız

Mir-i mûmâ-ileyhin kuvve-i kalemiyeleri bizce malum olduğu gibi cümle endinde dahi müsellemler olup asar-ı mensure ve manzumeleri hakikaten revnağın sahayifini tezyin edeceği ba'demâ bedâyi' asar-ı nefiselerinin ihdâ ve irsaliyle dercine dahi müsaade buyuracaklarına dair almış olduğumuz vaade istinaden ve bu babdaki ve sevk-i kâmilemize itimaden bundan böyle ebnay-ı vatana edeceği hizmetten ve bu yolda

lütuflarına mazhariyetten dolayı revnakı bahtiyar addederiz ve mir-i mûmâ-ileyhe dahi âcizane ve lisan[Halısane ile arz-ı teşekkür eyleriz.

(Revnak, Sayı: 3, 43)

3.2.16.4. Başlıksız

Bi-inayet Allah teali Revnak mamûlünden ziyade mazhar rağbet olarak ashâb-ı maarif intisabın nail takdir ve muaveneti oluyor ve ba'de-zîn dahi umumun faydasına ait makalatın ihdâ ve irsaliyle tezyin sahâyif-i Revnak için her türlü muavenetinde bulunacakları şimdiden vaat buyuruyorlar Revnak'ta bu yolda gördüğü himmet ve muavenetinden dolayı kendini bi-ihtiyar addederek âcizane ve lisan-ı hâlisane ile arz-ı şükranına müsaraat eyler.

(Revnak, Sayı: 4, 50)

3.2.16.5. Teşekkür-ü Cevap

Risale-i behiyyenizde Suat imzalı bir bend gördüm. Re'yimin kuvvetsizliğiyle hacîl-i leykin o zatın fevkâlade hüsn-ü tevcihine mazhar oluşum, mahzâ kendilerinin latifidir. Edilen itiraz, tahrife galat etmek manası verilmeden neş'et etme bir itirazıdır, yoksa benim de maksadım kendisinin dediğinden başka bir şey olmadığı ibareden anlaşılır, çünkü tahrifi galat etmek manasında istimal etmedim ki onun dediklerine şümûlî olmasın, mutlaka tağyir manasında istimal ettim. İster o tağyir manasında istimal ettim, ister o tağyir bilerek olsun, ister bilmeyerek olsun? Nefs-i âlâmerde onun manası da budur.

Kaldı ki esbâb-ı tağyir, ta'dat edildiği surette, galata, mecaza ve tercümeyle hasır edilmemelidir? Zira tağyir ıstılah yüzünden de olur: lâ-yenkati', selam'es selam, illallah! Laubali, macera, galiba, meblâğ, ve şarab gibi ki muttasıl önünü-ardını saymayarak, af! Açık, meşrep,, hadise, zannıma göre, akçe ve hamr manalarında mustalah olmuşlardır

(Revnak, Sayı: 10, 141)

3.2.17. Tezkire

3.2.17.1. Refik Merhumun

“Asrımız üdebâsından olup geçen seksen iki senesi terk-i hayat müsteâr eden Refik merhumun (1) tezkiresinin suretidir”

Sermâyı gumûm efzay-ı hasretin simâyı hümûm bahşâ-yı rakip gibi bürûdet-i iktinah ve mühr-ü fûruht sipher-i telâkinin tâli’-i mihnet-i mütalaa-yı âşık gibi pesdâr-ı ibretbâh olması ve bu hal-i esef malik tûl-i emel vu hevesân esahiliden hayli uzaması hesabıyla halic-i ümid fuat-ı çehre nûmayı incimâd olmuş ve mâhasl şekîb dil-firib menzile-i eyyübe karib bulunmuştu. Hazret-i hudâyı mütalaa şükr-ü baliğ olsun ki nesim-i anber şemim mülakaten gülzar-ı intizara vezân. Ve nîr-i nemâ (1) merhum müşârün-ileyhin tercüme-i hali ileride yazılacaktır. Amîm-i müvalât kenar-ı sehâbı intizardan nümâyân olarak nevrüz-u mesârî efruz günden âyân olmakla ve artık (zîkr’ül abş abş nisf’ül abş) mantığınca efkâr-ı bahariyeye münasib yollar açılmakla geçen gece ahyanı kemteriden “Nüzhet ve mmetinret” bekler hayalhane-i aciziyi teşrif buyurarak bir taraftan nağamât-ı ferah-fezâyâ ahenk-i perdâz ve bir taraftan müddâm-ı gülfâm ile dem-saz olarak nihayet âgaze-i sürûr ve âvâze-i saz-giftar. Bir makam-ı şevk-i engizde gezinmeye karar verdiğiinden ve mesire-i sa’dâbâdın bu mevsimlerdeki letâfeti ise rehin-i rütbe-i gaye ettiğiinden bu suret-i karîn rey-i rezin inayet-i rehin-i âlîleri olduğu halde işbu Cuma günü çâkerhane-i âcziyi teşrife-i kademe cünbân-ı rağbet ve bu vecihle dahi abd-u memlûklerin nevâdir-i mmetinret buyurmaları siyâkında tahrik hame-i acz-i câmeye ictisâr olundu her halde

(Revnaq, Sayı: 1, 4)

3.2.17.2. Şeyh Galip Merhumun

“Nebr-i bahtını tâbân ede hâk üç rif’atte dirahşân ede hâk” davat-ı icabet asarıyla leyl-ü-nehâr manende-i hezâr nefha-senc tekrar olduğum muhîb-i vefa şiârım* efendim hazretleri cenab-ı âli cenablarına olan habb-ı fillahi lâzimesi “Hayalin dideden nakşın dil-i peykineden çıkmaz. O bir mu’ciz-nüma tasvirdir âyineden çıkmaz” eğer pürsiş hal-i pür melâlimiz hatır atarlar yine hutûr eder ise nîş-i hurde-i akreb müfâratları olduğumuz andan eli alan* esir-i pister hicrân olup merhum müvaseletleri ümidiyle genç hângâh-ı hasrette sebh-i gerdân-ı eyyâm bulunduğumuz rehin-i âlem

âlîleri buyuruldukta terühmen teşrif edip bu çilekeş hicranlarının taltif buyurulması niyaz-ı fakiranemdir.

(Revnaq, Sayı: 2, 19)

3.2.17.3. Başlıksız

Teşekkür-ü havi bir ahbâba yazılmıştır.

Kavlinize olan teveccüh ve muhabbetiniz icabınca, kerem ü serd rüzgârı görüp renk almaklığım ve mücerret adam olmaklığım maksad-ı âlisine mübtenî bu kere irsaline bezl-ihimmet ve mürüvvet buyurulan bint-i ineb nam duhter peri peykeri gördüğüm anda şûrîde-i sıfat aklım ruhsare-i alın hayran ve semend-i efkârım semt ü sâline pûyân olarak hâb u rahatı terk ile âyâ mahrum bizim visali olup da hezârân-ı safalar süzmek mümkün olamaz mı endişesiyle bi-huzuru tehi-i dest olan ümidimle sahbây-ı maksatta gulgule-i herçe bâd-ı ebâdı gûş ederek bir gün mig-i kusur visalini temenni ve niyaz eyledim. Bir de evvel duhter-i la'lin ve ateşin meşrebin mir'at-ı cemaline çeşmim düş oldukda kendimden geçip bir hayli zaman bî-huş u med-hûş kaldım. Vaktâki aklım başıma gelip evvel mahbube-i zaman ve aşip* cihan söze agaz edip ben senin gibi nice nicelerini meydan-ı aşk ve muhabbet ve beyâbân-ı arzu-yu salette ser-gerdan ve nicelerini dahi mağbûn-u evham ve hayâlât eyleyerek nalân ve hayran eyledim. Hitâb-ı i'tabına asla havale-i sem' ve itibar etmeyerek "künî derlerse desinler tutagör yâr eteğin" tantanasıyla def'-ü neng âr ve mugalata-i akl ve itibar edip nail visali olup ve pek çok safalar sürüpi yenice acayib hâlât uğrayıp garaib-i vukaat-ı müşahadesiyle akıbet-i sarhoş oldum ve evvel neşe'i müfrite ile beyân-ı şükrâne-i şevk muhaseneye cüret eyledim efendim.

(Revnaq, Sayı:2, 19)

3.2.17.4. Osman Nevres'in

İkinci ordu-yu hümayun muhasebecisi sâbık saadetli Nevres Efendi'nin devletli Sami Paşa Hazretleri'ne yazdığı tezkirenin sureti

Bir hünerve değerim olaydı zamanın bunca sademâtından müteessir olmaz idim. Dolup hava gibi dolup boşalmaz idim. Hamdolsun ki rüzgâr bu âcize o gözle bakmış ve böyle ye's ateşlerine bakmıştır husûl-u emel için hangi yola gitmiş isem deyü

harman rehberim olmuş. Güyâ kalemle hünerim düşman olmuş. Name-i emelimi bir kat daha siyah etmese ah eder ve hâr-ı ye's irâ'e-i tîğ tegafül eylemese şahid-i maksuda atf-ı nigâh eylerdim. Âmâ ne çare ki sitare o ârâlığımdan hoşnut ve tâli' menhus biçareliğimle mesuttur. İşte velinimet bu da mucib-i hayret bir halettir ki evliya-yı himmetin manzuruyken menfuru surette nümayan olurum. Ünsiler içinde kendimi ve hatta bulurum. Aceb bir tılsım-gâhdayım ki mâri genç ve genc ü rencdir. Bu hali gördükçe kendimi simyaya uğramış bir divane ve hat neyler inci* ile yazılmış bir efsane zannediyorum. Vakıa hem efsane ve hem divane imişim ki kendimi hem beste-i zincir-i hayal ve hem tu'me-ikâb ve melâl görüyorum, destar-ı hayal eriyorum. Safânın keder ve vefanın hatırla tevem olduğuna evvel günden beri mutekidim ki sahbâyâ sâfi deyip kanına girmişler ve güzellere mihribanlık namını vermişler. Kalb-i müşhamı bir dil-i ârâm muhayyel-i zülfünde mukayyet farz edip kurtulması için verdiğim arzuhali müsteşar-ı gamze kaydı bulunsun diye buyurmuş, esrar-ı dîli halka duyurmuş dehenin yokladım. Ümide mün'âlık eleme bir ser-rişte girmede ruhsarın. Kokladım gonca-i matlabdan bir koku vermedi şu kader var ki zülfünün kara yılların şiddetle esip suları kesip sirişk-i dideyi hem mevc-i kûlzum ve keşt-i tahammülü düçâr-ı telâtum eyledi. Fazla olarak feleği beden bir hastalık sanılıtsın dahi tutulmaktan dolayı lenger-endaz bester-i bimârı olmuş ve kaç günlerden beri arzu-yu sıhhat etmez çeşm-i bimârın gören neşidesiyle tabiat güya kendini tedavi kaydına düşmüştür. En ziyade zucret-i bahş olan şu hastalık arızasıdır ki meşi ve semi yollarını bağlamış. Öz gumûm kendi gözüm ağlamış. Kaç kere hâk-i pay-i sâmelerine yüz sürmek arzusunu ona katmış ve teenni ve temelli birer tarafa atmış isem de her defasında marize-i arıza kâfire haylûlet ederek "Kim rekabet sihr-i nakte ve ciyâd-ı nevm mültecime" beytini okumaya mecbur eylemiş "Neylemiştir neylemiştir neylemiş" bahtının bir yardımsızlığı dahi bu oldu ki divan-ı âcizanemin geçenlerde zat-ı fehâmet simât hazret-i sedaret-penâhiye takdimi sırada verilmek üzere hazırladığım kıtayı her nasılsa arz edemedikten başka "Divanıma divanına ettim takdim" her çend ki naciz ise de eyle kabul" beyti okumaya dahi hacâlet-i müfride mani olup gözüm yaşla dolup avdet eyledim. Tûtîyi lâl ayine-i hayret eyledim. Hastalığının imtidâdı ve intizarın iştidadı cihetle kıta-i mezkûreyi matviyyen hak-i pay-i sâmelerine takdime mecbur oldum. Mümkün olduğu ve tensip- buyrulduğu halde bir vasıta-i münasebe ile takdimi irade-i âlîlerine menûttur "Çünkü sensin pirimiz üstadımız" pir ve üstad hüner-i bünyâdımız" "Kâr-bân yok gelmez avaz-ı cers"

himmetin olsun bana feryad-ı res. Kesmedi hala gönül ümidini “Bekliyor doğsun emel-i hurşidini “Dide-i mâr ve şitâbımı kend” arzu aşnayı mi kend”* Baki emr-i ferman

(Revnak, Sayı: 5, 69)

3.2.17.5. Bir Tezkire

Bi-lûtfihi teali bugün havadaki sümbülilik ve itidal nişane-i zevk ü visal olduğundan bisât mevkii dibâ-yı zemürrüd çemen ile düşünüp her deruht-u nev-nihâli reşk-i âver-i tubâyı bahşet bi-misal olan sa’d-abad nüzhet-i istimal civanen melaiki-hisâl ile mala mal olduğu cihetle evvel cây-iferah-fezâda kemâl-i naz ve işve ile gönlün gibi seken ve cerihe-i sebine-i uşşaka cevr ü cefalarla tuz eken me-hâbib dilferibin şehbaz-âşinâyı ile sayd-gâh müvâselete düşürülmesi arzu gerde-i dil-i hasretin şanıamız olduğuna ve geçen gün verilen netice ve karar henüz cây-gir hatır ve efkâr ve bu emelin kuvvede kalması ise hariç daire-i tahammül ve ıstıbâr* bulunduğu mebni istenilen saatte hareket edilmek üzere şimdiden hane-i devletlerinde birleşilmesi ârâyı acizanemize göre emir-i mesûb ise de bu babda rey ve mütalaa-i âlîlerini istiksâr ederiz her halde.

(Revnak, Sayı: 5, 71)

3.2.17.6. İzzet Molla’nın

İzzet Molla merhumun bir maslahattan dolayı hocasına mukayyed-i muhtasar yazmış olduğu tezkiredir ki mücerret vesile-i rahmet olmak üzere derc olundu

(Tezkire)

Sebak-ı âmûz bülbül-ü bağ belagat ve hoca-i derslane-i fesahât olan Efendim hazretleri eğer bu ana kadar tezkirenin tehirinden zamir-imir’at-i nazirlerine kaydolundu. Suretleri rû-nüma olursa şöyle itikat eyleyiniz ki sagir hayatım ser-nigün dest-i ecel olmadıkça bade-i muhabbetin katresi zail olmak mahallidir Baki.....

(Revnak, Sayı: 7-8, 107)

3.2.17.7. Başlıksız

Teşvik-i hüner ve marifet yolunda bir pederin mahdumuna nasihat-ı âmiz yazacağı tezkire bu yolda olmak lazım gelir.

Nur-u aynım oğlum efendim

Geçen gün bu senâkârınız pederinize vermiş olduğunuz tezkirenizi sabahleyin kayıkta mütalaa eyledim. İnsana en ziyade saadet ve şeref semere-i kavaidinin hayr-ı halef olmasıdır. Mensub olduğunuz Mekteb-i Sultani’de tahsil-i ilim ve terakki-i maarif yolunda vaki olan sa’y ve ikdamınız semeresi olarak bil-istihkak nail olduğumuz bu ***** ibraz ve araillesine mösyö Der Kutur* tarafından li-ecli*teşvik verilmiş olan hediyein şayan-ı tahsin olmadığına teessüfen tali’ nâ-sazınızdan şikâyet olunmuş. Benim nur-u aynım oğlum tahsil-i hüner ve maarif egvarında* böyle çalışıp çabaladıkça ileride müşahit olacağınız mükâfatı göreceğiniz lütuf ve inayeti mütalaa buyurursanız şu aldığımız hediye deryaya nispetle bir katre kadar olamaz. Bu hediye üstadınız tarafından sizi teşvik için bir nev’i taltif ve beyn’ül-kiran* kadarınızı taz’îf demek olup o cihetle bu makule hedâyânın hüsn-ü kihine* ve cüz’i vekiline bakılamaz hatta bu hediye akranınızdan batî ve gabî yani tenbel ve dirayetsiz ve sefih olup da çalışmayanların çeşm-i hasediyle görmüş olsanız size gayet i’lâ ve kerân-bahâ bir şey görünür idi. Kişi kesbini az ve küçük görmek beşeriyet-i muktazasıdır. Kesbi her ne ise cenabı-hakka şükür ederek hem terakkisini temenni etmeli ve hem de istihsaline çalışmalıdır. Cenabı feyyaz-ı mutlak feyz ve refatinizi müzdâd ve kâffe-i ömürde muvaffak ve bermurad buyursun. Bu hediye tahsilâtınız ile muvazene olunur ise ancak müsavi gelebilir. İlim ve maarifin nihayeti ve Cenabı-hakkın lütuf ve ihsanının gayeti yoktur. Terakki-i maarife sarf ve sa’ iktidar olundukça semere-i nâfiası an-be-an zahir ve âşikâr olur. Velhasıl makam-ı nasihatte işbu tezkiremi zat-ı necîbânelerine tahrir ve imlâmucibince âmil olmanızı tavsiye ve rica eylerim oğlum.

(Revnak, Sayı: 7-8, 109)

3.2.18. Diğer

3.2.18.1. Mukaddime

Şiraze-bend mecmua-yı kâinat “Cil-şâne” cenabına hezâr-ı hamd ki keramet-i asrîyemizin semere-i şükârânesi olarak erbâb-ı dâniş çoğaldı. Ve şems-i maarifin sâye-i ziya bahşâsında zulümât-ı cehl ü nadanı gurûb-u âdemde kaldı? Bâzâr-ı hüner o marifet-i revâcın bulalı evlâd-ı vatan birbirini gördü. Gördükçe yekdiğerinden ibret alıp ve istifade edip de terakki marazı yol almaya başladı. Cenab-ı halik lemyezel* velinimet

bî-minnetimiz efendimiz hazretlerinin şan ve şevketine efzûn-ter buyursun. Sâye-i maarif pîrâye-i cenab-ı padişahi de dîde-i hâb-u âlûd-u gaflet uyandı. Ve çerâğ-ı maarif taraf taraf uyandı. Ve Maarif Nezaret Celilesi'nin ikdâmât cezilesiyle teshîl-i tahsil-i ulûm ve fûnûn için kitaplar yapılıyor. Ve bu kitapları okuyup mekteplerden çıkan daha yirmi yaşlarındaki gençlerimiz, eski zamanlarda olduğu gibi ömürlerini bâd-ı hevâ hevâ vü heves yolunda hebâ eylemeyip mısbaḥ-i hüneri ele alarak elinden geldiği kadar telif ile iştigal ediyorlar. Ve bu yüzden serhat-i saadet ve selâmete varmak üzere minhâc-ı müstakim arıyorlar.

Ahlâfımıza müjdeler olsun ki!! Halimizin terakkiyatı müstakilimizi temin eylemektedir. Müstakilimiz emniyeti, halimizin delalet-i terakkiyatıyla sabittir. Ancak iş çalışmakta ve çalıştığı şeyde sebat ve devam göstermekte kalıyor. Hal böyle olunca pister-i gaflette bî-fayda heâa eylediğimiz demleri der-hatır ederek ona karşı telafi-i mâfat edelim. Me'mûl der ki bu yoldaki sa'yımız matmah-ı nazar-ı devlet ve millet olan terakkiyatın derece-i kasvâsını bize biraz zamana dek buldurur. Ve tarik-i necata ankarîb erdirir. Ezcümle on beş sene evvelki hal ile bugünkü halimiz kâffe-i mizan-ı insafa alınsa görülecek fark hükümet-i seniyyenin ittihaz eylediği meselin adilâne sayesinde şecere-i sa'yın semere-i muhassenatı olduğu anlaşılır. Tahsil-i maarif ile vasıl-ıterakki olmaklığımız için mektebler hala o istikbale-i istikmâl-i fevz ve felâhımıza mahsus mektebler yapıldı. Peyderpey yapılıyor. Ve noksan-ı ikmâl buyruluyor. –karınca kadarınca- medlûlünce artık bizde men gayr-i hadd elimizden geldiği ve lisanımızın döndüğü kadar maarif hususunda hassamıza isabet eden hizmeti ma'-el iftiḥar-ı ifâya kendimizi borçlu bilmeliyiz. İşte “Acizleri” dahi acizden başka sermayedâr olmadığım halde mücerret bazı ashâb-ı maarif intisabın vaatlerine istinaden “Revnak” namında işbu risaleyi “Şimdilik” ara sıra çıkarmak üzere idaresini deruhte edinip- eyle tevfikini bu bendeki Yarabrefik – mısra'ını vird-i zebân ile musavver olarak işbu birinci nüshası çıkarıldı. Ve ba'd-ez-în dahi çıkarılacak nüshaları meşhurca şehir resimleri ile bazı a'sâr-ı sabıkadaki âsâr-ı nadide ve ebniyye resimlerini havi olacaktır. Risalemizi meydana koymaktan maksad-ı nacizanemiz bir hizmetten ibaret olduğundan şu maksadımız nazar-ı insafa alınır ise bu risalede görüleceğini makarr bulunduğumuz sehv ve hatiyet(hitabet) şimdiden af buyrulacağında tereddüt eylemem ve billah'ül müste'ân

(Revnak, Sayı: 1, 2).

3.2.18.2. Başlıksız

(Hüsnü)imzasıyla aldığımız taltifname aynen derc olundu

Terakkiyat maarif-i asrıye alâiminden olmak üzere bu kere sahha-ı pirâyı intişar ve uyûn-u ârâ-yı erbâb-ı mütalaa rüzgâr olan (Revnak) nam mecmua nefise-i ilmiyelerinin birinci nüshası karîn nazar-ı acizi olmuş ve mütalaaı envai fevaid la-tahsen husûlünü müstelzim olmuştur. Hakka-ki bu mecmua ve âlaları âlim matbuata bahş-ı revnak geli* etmiş ve asar-ı nâfia'-i edebiyata bir ilave-i cedide-i cemîle olmuştur. Bu bir mecmua değil. Belki asar-ı münteşire zamanenin bir revnak-ı cedidi ve bir zîver-i menafî bediyetidir. Yakinen bilinsin ki bu metin nev-i zuhur-hez ve maarif mahsûlatının yani matbuat-ı ilmiyenin Revnak-ı namı var imiş. Muhassen insâ mıdır. Himmetniz var olsun. Cenab-ı yâr teshilat-ı azmiye ve muvaffakiyet-i kâmile ihsan buyursun. Hizmetnize mukabil arz-ı gül deste-i teşekkür eder ve bu muvaffakiyet-i âleladeden dolayı ifâyı lüzûma tebrike mücaseret ederim.

(Revnak, Sayı: 2, 26).

3.2.18.3. Eğlence

Ashâb-ı kemâlin dedikleri gibi insan eğlencesiz yaşayamaz!!! Sahihen de öyledir. Çünkü bu elemhâne-i âlemin meşakına eğlencesiz tahammül etmek mümkün müdür? Ne mümkün.

Öyle ise gel eğlenceye bir âşık

Kafırhane.... Gülhane. Mumhane, yağhane. Meyhane. Balıkhane. Bozahane, helvahane. Kâğıthane. Baharda hiç diyecek yoktur... Şeyleri çoktur. Saraçhane. Kayıkhane.- yalı altında olursa ne âlâdır- yahuthane. Pek güzel i'rattır. Kahvehane. Ev altında pek fena ise de İstanbul ve bilad-ı selâse de kesreti var- 5 sim-i keşhane. Muhtarhane. Arslanhane. Dehşetli olur- boyahane, hashane- neuzü-billâh- tenbelhane- eski meskenimizdir. Mahalle kahveleri gibi- basmahane kitabhane –herkese lazımdır.

Eğlence Sırası Değil

Biraz da atalardan kalma söze bakalım

Camii ne kadar büyük olsa imam yine bildiğini okur. Arife günü yalan söyleyenin bayram günü yüzü kara olurmuş. Borçlu ölmez ama benzi sararırmış. Keskin

sirke kabına zarardır. El ile gelen düğün bayramdır. Âr ol da baş yar demişler ama hakikaten de güzel söylemişler. Bakındı yine..... Sözün rengi değişti gülerim gülerim..... Tramvay arabacılarının boru çalışına acırım acırım... Başı boş bir takım sakallı bıyıklı adamların Beyazıt meydanında macun çevirişmelerine yanarım yanarım... Şuna yanarım ki... Koca koca heriflerin iddiasına kantarcıya gidip tartışmalarına

Hezâr-ı teessüf ki ... Kendi mahiyetleri malumken üdebây-ı asrın asarına aklınca tariz edenlere

Yazık yazık... evvel adama ki...! Evvela nice parasını şimendifer hassasına verip de sonra kârı isabet etmedi diye ziyanına- bozduranlara

Hey hat hey hat. O zavallıya ki!!! Rahat nişin-i pester ***** olup da bunun bed-i âleme vakıf olmaya

Ağlarım ağlarım ki!!! Kime? Kim bilir kime?... İraddır diyerek evinin altını mahalle kahvesi yapanlara

Hayf sad hayf ki... Gibi... Tûlûn* mizacından naşi dönme dolabına dönüp de ayvazın sele ve tahkirine mahzar olup yine müteşekkir olanlara

Haset haset kime...? Bir oturuşta üç okka ekmek ile yüz yirmi tane pastırmalı yumurta ve yetmiş beş tane çarşı böreği yiyip kalkanlara

Hem acırım hem gülerim diye âyinesine bakıp da kendini asrın en meşhur etbâsından addedenlere.

(Revnağ, Sayı: 2, 26).

3.2.18.4. Kelebek

Kelebek ne nazik hayvandır. Baharın kızıdır. Gülle tevemdir. Ömrü güller içinde dünyaya gülle gelir gülle gider. Seyir ve sefânın delisidir. Cümbüşü derece-i nihayede sür.

Güzel havalarda dâye-i nesîmin gezdirdiği nebat-ı sayfa katılır. Şukufeler arasında gezer. Ziya-i şemse bayılır. Ferhunden ihtizara gelir. Saatlerce ziya içinde yüzer. Letâfet-i sipihr ile bî-hoş şarab-ı itr ile sarhoş olur. Nevdemide çiçeklerin aguşunda uyur. Gözü daima semâda. Eli dâmen sabadadır. Daha bir pençe-i

nevresideyken bile kanatlarının gubârını silker ya silkmesin mi insaf olunsa gubâr pernaz getirine bir büyük bâr değil midir? Kanatlarının gubârını silker. Bir nefha-i latife âsâ uçar, fezayı nesime gider. Sıbâgat-hane-i efsununda karnı bahar için envai şukufe-i rengin ile yapılmış. Sonra sihir ile canlanmış bir pirayedir. Perniyandan bâd-bân açmış âlem-i tâbistâmı keşt ü gûzar eder. Hele kelebeğin ömrü bir halet-i sihir değil midir? Hayale hayret vermez mi ettiği zevkler ruha sefa bahşetmez mi? Her cây-ı ferâşe bütün ya'sub emel ve arzuya benzer. Her çiçeğe konar her dal-ı şükûfe-i nimetin lezzetine bakar. Birisine doymadan kalkar başkasına koşar. Sefadan sefaya uçar. Ahir-i kâr zevk-i ebedi aramaya uc-u âlâya çıkar.

(Revnağ, Sayı: 5, 72)

3.2.18.5. Latife

Bir herze asil ile bir herze vekil ile beyninde cereyan eden muhavereyi şâmil şehir postasıyla aldığımız varakadır.

Herze asil maşallah birader uğurlar olsun herze vekil Allah'a emanet ol

I Canım çoktandır sizi kaybettik

V Evet öyle oldu

I Sebep

V Meşguliyet malum aman azıcık oturalım da konuşalım

V Olur

I Ey birader sahihen göreceğim geldi canım nerelerdesin

V A babam ben evvelki gibi değilim meşgulüm dedim ya

I Aman meşguliyetiniz nedir

V Mütalaa ile vakit geçiriyorum hem de uzunca bir kitap yazıyorum

I Biraz kısaca yazsan olmaz mı

V Olmaz

I Neden olmuyor

V Olmaz a babam kalemin önünü alamam hem de benim öyle ufak tefek şeyler yazmak âdetim değildir

I Hay ne güzel şiire de merak buyruluyor mu

V Hay hay

I Maşallah işte bu zevkime gitti.Aman birader söylediğiniz şiir ne gibi şeyler kaside gazel mi yoksa mesnevi yolunda manzume falan mı

V Hayır hayır şu aralık hepsini terk ettim

I Niçin

V Çünkü tabiat yeni yolda şiir söylemeye alışmamış olduğundan şimdi yalnız şarkı söylüyorum

I Pekala hiç yeni yolda söylediğiniz şarkılardan bestelenmiş var mı

V Evet bu günkü nüshası cebimde vereyim de bak

I Hay ah hayır versin ben sana gazete mi diyorum

V Kahka bende biliyorum ya mahsus söyledim

I Ey efendim yazdığınız kitap neye dair

V Ay a babam ne meraklı adamsın, her şey söylenir mi

I Ne olur a birader?Bilirsin ki benim bu makule şeylere pek çok merakım vardır

V Canım tasavvufa dair bir şey

I Nedir

V Doğrusu ben de bilmem

I vay köftehor sen adeta almış yürümüşsün ha öyle ise bazı müşkülüm var bana hallediver

V Yok yok şimdi sırası değil

I Ay niçin bundan müsait zaman mı olur

V bugün sırası değil dedik ya

I Canım sebep

V A gözüm kitaplar yanımda değil hem de hava gayetle soğuk onun için

I kalk kütüphaneye gidelim

V gözlüğü yanıma almamışım

I gözlük alalım

V üzerimde para yok

I parasını ben veririm

V Elhasıl kurtuluş yok öyle mi

I şüphe mi var

V haydi bakalım sual et

I dinle

V söyle

(Alt tarafı gelecektir)

(Revnak, Sayı: 5, 74).

Letâif

(Herze-i asıl) su terazisi var da su kantarı neden yok?

(Herze-i vekil) su yolcuların hesabına gelmediğindendir?

(1)Diplomalı doktorlar dopdolu dururken: bir takım eczacılar niçin hekimlik ediyor?

(V)Ekser ahalinin hekim ne demek olduğunu bilmediğindendir:...!

(1)Bazı adamların kan aldırmadıkça kiraz yememek itikadında bulunmalarına hükümeti ne der?.....

(V)Görenin belası birçok aletler kazanmak içindir?...

(1)Hayal gazetesi var da orta oyunu gazetesi neden yok?...

(V)Halkın civarından usandığı içindir?...

(1)Hayal gazetesi neden bu kadar rağbet-i umumiye mazhar oluyor?

(V) Karagöz! Beyin metanet fikri sayesinde gazetesine güzel güzel şeyle derç eylesindendir..?..

(1) ”Semerlemek” mana-yı lûgavîsinedir?

(V) Böyle bilmiyorum!! Muamma olmasın?

(1) Yok yok bir kitapta görmüştüm?

(V) Öyleyse!! Lûgat gayr-ı müstamelden olmak gerektir?

(1) Hayır a bir adım pek müstamel

(V) Eğer meşhur olmuş olaydı elbette bilmekliğim lazım gelirdi?...!

(1) Avâma mahsus olmadığındandır

(V) Ha bak orasını bilemem!!!

(1) Öyleyse artık bundan sonra her bir şeyi bilirim iddiasında bulunma

(V) Ne demek ben dönme dolabı değilim ki sözümünden döneyim ismi mahsus mudur nedir böyle bir muammayı bilmeklikle ne lazım gelir (alt tarafı varmış)

(Revnaq, Sayı: 11, 177).

3.2.18.6. Başlıksız

“Müşârün-ileyh hazretleri Halep Valiliği’nden Bağdat Valisi olup orada on iki sene valilik eyledikten sonra bin iki yüz elli sekiz tarihinde Şam Valiliği’ne tahvil-i memuriyet edip altmış senesinde ecel mev’ûduyla oraya* irtihal-i dâr-ü beka etmişti.

Müşârün-ileyh sehâda vaktinin hatmi ve şecaatte asrının Rüstem’i olup bununla beraber envâr-ı mekârim ahlakı bütün afakı tenvir eylediği gibi esna-yı fevtide kendisinde zuhur eden bazı ahval-ı vilayet ve kerâmetni dahi meydana koymuştur”

(Revnaq, Sayı: 7-8, 108)

3.2.18.7. Kelebeğin Sebati

Bir idare altına girmezden mukaddem İngilizler ile İngiltere’nin ciheti-şimâliyesinde kâin İkosa* ahalisi arasındaki şiddetli harplerin cereyanı ve meşhur (Robert Broussa)n İkosa* hâkimi olduğu malûmdur.

(Robert Broussa) vatanını muhafaza uğrunda harp eden fatih kahramanlardan iken yine İngilizler ile eylediği muharebelerde on iki kere bozgunluk verdi. Bunun üzerine kendisini a'dâsından gizlemek için tebdil-câme etti ve bir gece istirahat maksadıyla bir mahale girdikten sonra kendi kendine “Zafer bulmanın imkânı yok şu halde avdet etmek daha münasıptır” dedi.

Sabahleyin uyandıktan gördü ki bir büyük kelebek düz bir duvara çıkmaya uğraşiyor. Fakat duvarın üzerine ayaklarını tutturamadığından biraz mesafe çıkar çıkmaz düşüyor, yine çıkmaya çabalıyor. (Robert Broussa) kelebeğin bu haline agâh olunca onun şu muvaffakiyetsizliğinden dolayı hâsıl olan gönül darlığını tefekkür etmeye başladığından ve hususiyle muvaffakiyetsizlik ile beraber sebat ve ikdamını müşahede eylediğinden kendisinin de gönlü daraldı ve sabrı tükendi bunun üzerine (Robert Broussa) onun çıkıp düşmesinin adedini saymaya başladı tamâm on üçüncü defada gördü ki lisan-ı hali “Matlûbe elbette nail olunur işte ben düz mesafeyi çıkmaya muvaffak oldum, diyerek neşât-ı azim ile yürüyor.”

Kral kelebeği maksadına nail olmuş görünce gayet mesrur olup şu sözleri söyledi:

“Bu ne sebatlı hayvan! Ve bu ne menfaatli muktedâ-bih! Ancak bizim için elbette ona iktidâ lazımdır çünkü ben on iki kere bozuldum ve ümitsizlik ile ric'at ederek bu mahale iltica eyledim hâlbuki bu mecalsiz kelebeğin benden daha ziyade gayur ve mukaddemmiş işte gayretinin mükâfatı olarak maksadına nail oldu”?

Bunu söyledikten sonra yattığı yerden sıçrayıp kalktı. Tarumar olan askerini topladı. Onlara himmetlerini tahrik eder ve ölümler içine dalmasını teshil eder bir takım hutbeler okudu ve İngiltere kralı ikinci Edward'ın o zaman taht kumandasında olan İngiliz askeri üzerine hücum ederek Env-i kirâm* denilen mahalde tekrar muharebeye tutuşuldu. Bu defa İngiliz askeri fena halde bozulup âlât-ı harbiye ve mühimmat sairesini terk ederek hepsi birer tarafa firar etti.

İşte herhangi işte olursa olsun sebat sahibi maksadına nail eder.

(Revnaq, Sayı: 9, 129)

3.2.18.8. Ervah-ı mevt

Asrımız ashâb-ı maarifi cincilik, büyücülük, falcılık, bakıcılık ervah- mevtayı göstermek vesaire gibi şeyler hakkında nice nice tetebu'ât ve tahkikat icra ederek bunlara mutekit olan kimselerin iddiaları için bir esas sahih bulmadıklarını beyan ettikleri halde şarkta bu meselli hurâfât hakkındaki itikatlar pek ziyadesiyle revaçtadır.

Bu meselli itikatların meziyyât-ı insaniyeyi mahvedeceği şöyle dursun bu günkü günde bunlar memalik-i mütemeddinede hokkabazlık sanatı âdâdına alınarak talim edilmekte olduğundan hakikaten insana dehşet ve hayret ilkâ eder bir surette icra edilmektedir. Binâen aleyh eğer bu meselli sanayi ashâbı sanatlarına maneviyat çâşnisi vererek memleketinize dökülürlerse pek çok sebük-mağzaya varını soyup soğana döndürecekleri vareste-i şek ve iştibâhıdır. Çünkü sanatların icrasında en aciz bir adamın hilesi bizde pek çok kimselerin vahimesini iğfal ettiği halde onları aciz derecesinde gösteren eshâb-ı hünerin hilesi o bizim aciz vazih hilelere mağlup olan akidelerimizde elbette fevkâlade tesir hâsıl eder.

Birisi bize “Şeriat ve hükümet ikisi de bu meselli esatir olunan aleyhinde olduğu vaki olan bunca tecrübelerinizde şu iki nasihin doğru yanını size gösterdiği halde yine sizin bu akait-i batıladan vazgeçmeyişinizin sebebi nedir?” diye sorsa acaba ne cevap veririz?! Ne cevap vereceğiz? Sukût ederiz fakat bildiğimizden yine şaşmayız.

Şu gelecek kıssadan anlaşılacağı üzere bu meselli şeylere aldanış memalik-i mütemeddinede de olmuyorsa da onların aldanışı ile bizim aldanış arasında dağlar kadar fark var onlar tecrübe yolunda bir kere aldanırlar. Biz itikadımız uğrunda binlerde aldandığımız halde yine aldandığımızı bilmeyiz.

Bu mebhasa müteallik şu kasideyi bir kitapta okudum:

Bir adamın birisi Fransa'da kâin Tolouse yakın bir mahalden rakip olduğu halde geçiyordu. Mahal maksuda varımızdan evvel cû-havada bir inkılâb-ı azim hâsıl oldu: güneş kayboldu, gökyüzünde kara kara bulutlar peyda olarak âlem zindana döndü, gök gürültüsü ziyadeleşerek göklere dehşet saldı, şimşek bir biri ardı sıra çakmaya başladı ve şiddetli yağın doluları müteakip ise yağmur bardaktan boşanır gibi boşandı. Bunun üzerine bu adam Sen Kabl* köyü civarında bir ufak hotel girmeye mecbur oldu. Bu hotelde birçok İspanyalı yolcular vardı ki onlarda yağmur ve rüzgârdan kendilerini muhafaza için oraya iltica etmiştiler. Yemek yendikten sonra orada bulunan yolcular

ısınmak için ateşin etrafına toplanıp dağlık memleketlerdeki yolculuğun muhatıralarına dair konuşmaya başladılar. Konuşup dururken söz bunları ervahın zuhuruna “Cincilik” büyüçülüğe vesaireye dair muhavereye sevk etti.

Bu aralık orada bulunan İspanyalı yolcularından birisi bunları vukuunu ispata kalkışarak hiddetle söze başladı kelamının sıhhatine bürhân olmak üzere hazara birçok kıssalar hikâye etti. Fakat hassaların arasında bulunan bir delikanlı ispanyalının mevâd-ı mezkûre hakkındaki itikadına gülmeye başladı. Delikanlının gülüşü ispanyalının gözüne iliştiğinden öfkelenerek ona dedi “Efendim! Hakikatini anlamadığın şeye gülmemeyi sana nasihat ederim” delikanlı ona dedi: “Ervahın zuhurunu itikat etmeliğim üzerine beni icbar mı etmek istiyorsun?” İspanyalı ona dedi: “Evet hem zannederim ki ervah zuhur etse onlara mukabele etmeye cesaret edemeyeceksindir” bunun üzerine delikanlı ateş püskürerek yerinden kalkıp hiddetle ona dedi: “Ben senin akıl bir adam olduğunu mutekit olaydım elbette seni bu sözü söylediğine nâdim ederdim. Ben korkarım ha?” delikanlı böyle hiddet edince İspanyalı derakâb dal* kese alarak para kesesini yere vurdu ve bu kesik bir ses ile şöyle söyledi:

“İşte 3 adet altın. Eğer ben seni vefat etmiş refiklerinden birisiyle görüşürmezsem bu altınların kâffesini bu saat gözümde çıkarmaya hazırım fakat şu şartla ki seni kendisiyle görüşürmemi istediğin vefat etmiş herhangi dostunla görüşürürsem bu meblağ miktarını sende gözünden çıkarmaya razı olmalısın” delikanlı dedi: “Ben daha bir şâkird bulunduğum cihetle 3 adet lira verecek iktidarım yok mamafih yanımda 3 adet altın var onunla bahis tutuşmayı kabul ederim.” İspanyalı dedi: “Bu korku ki ketm etmek için bir bahanedir ben öyle bir miktar-ı cüz’iyi meblağ istihsali için hünerimi icraya tenezzül edemem”

Delikanlı ile İspanyalı arasında cereyan eden şu muhavere zikri sebkat eden misafirin hoşuna gider ve İspanyalı’nın beyan ettiği şeyin hakikaten vakıf olmayı arzu ettiğinden delikanlıya dört adet altın verir sair-i hizada üzerini anlayarak otuz lira ikmal edilir bahis de tutuşulur. Bunun üzerine İspanyalı delikanlıya kendisini bir odaya koyacağını ve odanın içine masih mürekkep kâğıt ve kalem koyduktan sonra kapıyı üzerine kapayacağını beyan eder. Delikanlı da odaya girer ve Fransis Fiyola isminde vefat etmiş bir dostunu kendisine göstermesini İspanyalı’dan ister. Fransis Fiyola ise o tarihten üç sene evvel mağrufen vefat etmişmiş.

İspanyalı odaya bir şey gizler mülâhazasına mebni huzzâr odaya girerler ve içerisini epeyce arayıp taradıktan sonra İspanyalı ile birlikte odadan dışarıya çıkarlar odanın içinde yalnız delikanlı kalarak üzerine kapıyı çekerler.

İspanyalı huzzâr ile birlikte odanın haricinde olduğu halde bir takım mühim sözler söyler ve ondan sonra delikanlıya hitaben kısık bir sesle ne görüyorsun diye sorar. Delikanlı beyaz ve yüksek bir buhar görüyorum fakat bir şekil ve hey'et ile müteşekkil değildir. Bunun üzerine İspanyalı korkuyor musun diye sorar delikanlı titrek sesle hayır diye cevap verir huzzâr yekdiğerine taaccüp ve hayretle bakmaya başlar. İspanyalı tekrar anlaşılmaz bir takım söz söyledikten sonra delikanlıya şöyle hitap eder: “Ey esrar-ı mevtaya vakıf olmayı arzu eden! Sen ne görüyorsun? Delikanlı titrek ve kuvvetsiz bir sesle şöyle der: buhar-ı hey'et beşeriyeye başladı... Yüzünde örtü var.... Örtüyü kaldırdı... Yüzünü gördüm. Fiyola ta kendisi... Masaya yaklaştı... İsmi yazdı...” İspanyalı tekrar kendisine korkuyor musun diye sorar delikanlı bu defa cevap verir

Bu vaziyet odanın haricinde bulunan halka dehşet vererek bir müddet samet ve sâkit kaldırsa da biraz sonra delikanlının haykırarak “Bana yaklaşmaya başladı... Beni kovalıyor... Amanın beni boğacak... Allah aşkına beni kurtarınız beni kurtarınız...” dediğini işittiklerinde derakap kapıyı kırarak içeriye girerler. Birde görürler ki delikanlı aklı başından giderek yere serilmiş ve masanın üstünde de kırmızı mürekkeple üzerine Fiyola ismi yazılmış bir varaka duruyor.

Delikanlının aklı başına gelir ve hûddam vasıtasıyla kendisine eziyet eden sehârı ister lakin İspanyalı kapı açılır açılmaz halkın ne olduğunu anlamamak için içeriye hücum ettiği bir zamanda hotelden harice sıvıştığından delikanlı kalkar ve ondan elbette öcümü alırım ve yeminler ederek koşa koşa çıkar gider.

Delikanlı ile İspanyalı gittikten sonra onların bu sanîa ile halkın parasını çarpmaya ittifak etmiş hilekâr olduklarını gencin hiçbir şey görmediği halde böyle bir vaziyet göstermesi mahzan ikmal-i hile için olduğunu ve hakikat hal meydana çıkar da hem aldığımız parayı kaybederiz hem hükümetten mücazat görürüz korkusundan en nihayet bu sanîa ile firar ettiklerini huzzâr anladılarsa da iş işten geçti. Binâen aleyh İspanyalı ile delikanlı altınları çekti orada bulunan halk da tecrübe meyvelerini değşirdi.

(Revnağ, Sayı: 11, 169)

Tablo 3.1: Revnak Mecmuasında Yer Alan Yazılar

Metin	Yazar	Bulunduğu Sayı ve Sayfa Numarası
MUKADDİME	-	1/2
Mektup	Fazıl merhumun	1/3
Tezkire	Refik merhumun	1/4
Nazire Beyitler	Nabi merhum, Talip merhum, Hanif merhum, Tevfik merhum, Refik merhum, Şeyh Galip merhum	1/5
Budehi	-	1/5
Gazel	Hakkı Bey	1/5
“Eder” redifli gazel	Süleyman Bey	1/6
Lugaz	-	1/6
Muhavere	Rasim Bey	1/7
Fıkra	-	1/9
Nazariyat-1 Fotoğraf	Doktor Hayrettin Efendi	1/10 2/23
Rodos Ceziresi	-	1/12
İtizar	-	2/18
Zaman	-	2/19
Tezkire	Şeyh Galip merhum	2/19
Tezkire	-	2/19
Takriz ma’ gazel	Hakkı Bey	2/20
Gazel	-	2/21
Gazel	Hoca Naili Efendi	2/21
Tarih	Lütfü Efendi	2/22
Kıta	Tevfik Efendi	2/22
Teşekkür yazısı	-	2/22
Lugaz	-	2/23
Fotoğraf	-	2/24
Taltifname	Hüsnü	2/26
Eğence	-	2/26
Fıkra	-	2/27
Gezi Yazısı	-	2/29
İtizar	-	2/30
İspanya Canbazları	Emin Nihat Bey	3/34
Teşekkür Yazısı	Revnak	3/43
Taltifname	Reşat ve Süleyman Beyler	3/43
Gazel	El cenab-ı sahip	3/45
		3/46
		4/61
		5/79
Meşrubat-1 alkoliye	-	6/96
		7-8/118
		9/134
		10/158
Teşekkür Yazısı	Revnak	4/50
Teshîr-i Bahâyim	Emin Nihat Bey	4/50
İdiyye Gazel	-	4/56
Nazire	Süleyman Bey	4/56
Latife tarzında nazire	-	4/57

Tablo 3.1: (devam) Revnak Mecmuasında Yer Alan Yazılar

Cehalet üzerine	-	4/57
Takriz	Tahsin Efendi	4/58
		4/59
		5/76
Hükümet-i Tıbbiye	Tevfik Efendi	6/95
		7-8/117
		9/134
		10-158
Fıkra	-	4/63
Özür Yazısı	Revnak	5/66
Tahrir ile İştigalin Faydası	-	5/66
Tezkire	Osman Nevres	5/69
Gazel	Osman Nevres	5/71
Tezkire	-	5/71
Kelebek	-	5/72
Lugaz	-	5/73
Fıkra	-	5/73
		5/74
Latife	-	11/177
Özür Yazısı	Revnak	6/82
Kaside	Osman Nevres	6/82
Tarih	Osman Nevres	6/84
Mektup	Osman Nevres	6/85
Mektup	Recaizade Mahmut Ekrem	6/89
Gezi Yazısı	-	6/93
Gazel	Recaizade Mahmut Ekrem	6/94
Tercüme Gazel	Pertev Paşa	6/94
Makale	Osman Nevres	7-8/98
Kaside-i Sözümlü	Osman Nevres	7-8/104
Tezkire	İzzet Molla	7-8/107
Gazel	-	7-8/108
Gazel	Laz Ali Paşa	7-8/108
Kıta	Nüzheth Efendi	7-8/109
Tezkire	-	7-8/109
Öç Almak	-	7-8/110
Hikâye	-	7-8/112
Gezi Yazısı	-	7-8/115
Özür Yazısı	Revnak	9/122
Fetânet ve Çalışkanlığın Mükâfatı	Nebil	9/122
Gazel	Recaizade Mahmut Ekrem	9/126
Gazel ve Şerhi	Recaizade Mahmut Ekrem	9/126
İtiraz	Suat	9/129
Kelebeğin Sebati	-	9/129
		9/131
Biyografi-Kristof Kolomb	-	10/150
		11/178
Gezi Yazısı	-	9/133
Tashih	Revnak	10/138
Mektup	-	10/138
Teşekkür-ü Cevap	-	10/141
Sarf Meselesi	Nebil	10/141
Göz-ü Dünya	Nebil	10/141
Gazel	-	10/144

Tablo 3.1: (devam) Revnak Mecmuasında Yer Alan Yazılar

Şehir İçinde Bir Seyehat	-	10/144
Külbe-i Ahzân	Osman Nevres	10/149
Özür Yazısı	Revnak	10/153
Biyografi-Gutenberg	-	10/154
Özür Yazısı	Revnak	11/192
Sanihe-i Sihir	-	11/162
Bir Şeb-i Endûh	Recaizade Mahmut Ekrem*	11/164
Gazel	-	11/167
Gazel	İsmail Paşazade Galip Bey	11/167
Gazel	Recaizade Mahmut Ekrem	11/168
Fıkra	Ukala namlı bir zat	11/168
Ervâh-ı Mevt	-	11/169
Şark Gazetesine Cevap	Revnak	11/173
Mebhas-i İzdivaç	Doktor Mehmet Efendi	11/173

Tablo 3.2: Revnak Mecmuasının Tasnifi

Tür	Metin Adı	Bulunduğu Sayı
Biyografi	Kristof Kolomb	9/10/11
	Gutenberg	10
Düşünce, Araştırma ve Tartışma Konulu Yazılar	Muhavere	1
	Zaman	2
	Başlıksız	4
	İtiraz	
	Sarf Meselesi	10
	Sanihe-i Sihir	11
	Şark Gazetesine Cevap	11
Fıkra	Fıkra	1
	Fıkra	1
	Fıkra	2
	Başlıksız	4
	Bu Da Tuhaf Bir Fıkradır	5
	Toplu İğne	11
	Çivi	11
Gazel	Nazire Beyitler	1
	Budehî (Müfred)	1
	Gazel (Tanzir)	1
	Başlıksız	1
	Takriz Ma' Gazel	2
	Başlıksız	2
	Başlıksız	2
	Başlıksız	3
	İdiyye	4
	Başlıksız	4
	Latife Tarzında Gazel	4
	Başlıksız	5
	Başlıksız	6
	Başlıksız	6
	Başlıksız	7-8
Başlıksız	7-8	
Başlıksız	10	

Tablo 3.2: (devam) Revnak Mecmuasının Tasnifi

	Başlıksız	11
	Başlıksız	11
	Başlıksız	11
Gezi Yazıları	Rodos Ceziresi	1
	Afrika Kıtasında...	2
	Çin Memaliki...	6
	Salvador Adası	7-8
	Zeng-bâr Ahalisi	9
Hikâye	Öç Almak	7-8
	Hikâye	7-8
	Göz-ü Dünya	10
	Şehir İçinde Bir Seyahat	10
Kaside	Bir Şeb-i Endüh	11
	Başlıksız	6
Kıta	Kaside-i Sözümler	7-8
	Başlıksız	2
Külbe-i Ahzân ve Kitap Tefrikası	Başlıksız	7-8
	Külbe-i Ahzân	10
Lugaz	Mebhâs-i İzdivaç	11
	Başlıksız	1
	Başlıksız	2
Makale	Lugazdır	5
	Nazariyat-ı Fotoğraf	1/2
	Fotoğraf	2
	İspanya Cambazları	3
	Meşrubat-ı Alkoliye	3/5/6/7-8/9/10
	Hükümet-i Tıbbiye	4/5/6/7-8/9/10
	Teshîr-i Bahâyim	4
	Tahrir ile İstigalin Faydası	5
	Başlıksız	7-8
	Fetânet ve Çalışkanlığın Mükâfatı	9
Mektup	Başlıksız	9
	Fazıl merhumun	1
	Başlıksız	6
	Başlıksız	6
Özür ve Tashih Yazıları	Başlıksız	10
	İtizar	2
	İtizar	2
	Beyan-ı Mazeret	5
	İtizar	6
	İfade-i Mahsusa	9
	Tashih	10
Başlıksız	10	
Takriz	Taleb-i Af	11
	Reşat ve Süleyman Beyler'in	3
Tarih	Tahsin Efendi'nin	4
	Lütfü Efendi'nin	2
Teşekkür yazıları	Osman Nevres'in	6
	Başlıksız	2
	Başlıksız	2
	Başlıksız	3
	Başlıksız	4

Tablo 3.2: (devam) Revnak Mecmuasının Tasnifi

	Başlıksız	10
	Refik Merhumun	1
	Şeyh Galib Merhumun	2
Tezkire	Başlıksız	2
	Osman Nevres'in	5
	Bir Tezkire	5
	İzzet Molla'nın	7-8
	Başlıksız	7-8
	Mukaddime	1
Diğer	Eğlence	2
	Kelebek	5
	Latife/ Letâif	5/11
	Başlıksız	7-8
	Kelebeğin Sebatı	9
	Ervâh-ı Mevt	11

SONUÇ

Türk edebiyatına gazete ve mecmua ilk olarak 19. yüzyılda girer. Gazete ve mecmualar ilk aşamada toplumu eğitmek için bir araç olarak görülür. Siyasi düşünceleri ifade edebilmek ve hızla yayabilmek için en kolay yol budur. Fakat bu durum devlet yönetimi tarafından bir tehdit olarak görülmeye başlandığında, basın hayatında sansür ve yasaklar görülür. Sansür ve yasaklardan uzak durabilmenin tek yolu ise devlete ters düşecek fikir ve ideolojileri gizli tutmaktır.

Böyle bir dönemde 1872 yılında *Revnak* isimli mecmua yayın hayatına dâhil olur. Diğer mecmua ve gazetelerden farklı olarak içeriğinde herhangi bir siyasi yazı, toplumsal haber ve bir ideoloji ifade ettiği görülmez. Amacı yalnızca edebî ve ilime dair yazıları okurla buluşturmadır. Aynı zamanda okurları yazmaya davet ederek, edebiyatın gelişimine teşvikte bulunur. Hakkında herhangi bir kayıt düşülmemiş olan sıradan kişilerin yazılarını da *Revnak*'ta görmek mümkündür.

Revnak mecmuasının şekil özellikleri incelendiğinde sayfa sayısının az olması dikkat çeker. Maddesel açıdan hafif olarak değerlendirilmesi mümkün olan mecmua, toplamda 11 sayıdan oluşur fakat mecmuanın planlanan nüsha sayısının bu olmadığı, bazı yazıların tefrikalarına düşülmüş olan “Mabadı var” yazısıyla açıklanabilir. Aynı şekilde iç kapakta okuyuculardan metin göndermesini isteyen mecmua, son sayıda da aynı isteği belirtir. Fakat mecmuanın birden yayın hayatına son vermiş olmasının sebebi kesin olarak tespit edilememiştir. Mecmuanın isim değişikliği yaparak yayın hayatına devam etmesi ihtimali üzerine bir araştırma yapılmış, herhangi bir sonuca varılamamıştır. Bu nedenle mecmuada tefrikası yarım kalan yazıların da devamı şuan için tespit edilememiştir.

Revnak mecmuasının ilk sayısında yer alan “Muhavere” başlıklı metin incelendiğinde “meşhurca şehir resimleri ile bazı a’sâr-ı sabıkadaki âsâr-ı nadide ve ebniye resimlerini havi olacaktır” (*Revnak*, Sayı: 1, 2) ifadesi dikkat çeker. Mecmuada yer alan şehir resimleri dışında bu ifadeye denk gelecek nadide eserler veya kıymetli binaların resimleri mevcut değildir.

Mecmuanın iç kapağında yer alan “*Vazifesi/ Maarif ve edebiyata müteallik her güne mebâhis ve letâifi şamil olup teracim-i ahval ile makâlat-ı müfide ve nâfia’yı havi olacaktır*” (*Revnak*, Sayı: 1, 2) açıklamasında; eğitim ve edebiyata dayanan, günlük konularla ilgili gerekli

konularla güzel dille makalelerin olacağı ve mecmuada yer alacak metinlerin hallerin tercümesine karşılık geleceği ifade edilir. Mecmua incelendiğinde bu ifadede bahsi geçen hallerin tercümesine karşılık gelecek metinlerin eksikliği dikkat çeker.

Mecmuanın basıldığı yılların siyasi durumu incelendiğinde mecmuada yer alan “*Bir Şeb-i Endûh*” isimli hikâyeye dikkat çeker. Bu hikâyede yer alan cinsel arzu ve çıplaklık ile ilgili tasvirler dönemin diğer metinleriyle kıyaslandığında farklı kalır. Bu ifadelerin metinde çok fazla olmamasına rağmen var olması, *Revnak* mecmuası açısından bu dönemde bir sorun oluşma ihtimalini düşündürür. Mecmuanın aniden sona ermesi ile 11. sayıda basılan bu metin arasında bir ilişki olduğu düşünülse de kesin olarak bir ispata varılamamıştır.

Emin Nihat Bey’in daha önce kayda geçmeyen iki makalesi bu mecmuada yer alır. Edebiyatımızda farklı kültürlerdeki evliliklerin anlatıldığı Doktor Mehmet Efendi isimli kişiye ait bir kitabın tefrikasına burada başlanır. Osman Nevres’in daha önce varlığı üzerinde tartışmalar olan *Külbe-i Ahzân* isimli metni ilk olarak burada tefrika edilir ve edebiyat tarihlerindeki bu bilinmezliğe de *Külbe-i Ahzân*’ın çeviri yazısı ile son verilmiştir. Yine Voltaire’den yapılan bir çeviri burada yer alır. Ekrem Bey’in bir gazel ve şerhi burada basılır. Birçok yabancı şehre ait gezi yazıları, yabancı kâşiflerin biyografileri mevcuttur.

Basılmış olan bazı yazılar ise *Revnak*’ın eğitici rolünü oluşturur. Yurtdışından bilgi veren gezi yazıları aynı zamanda farklı kültürleri de okurlara tanıtır. Yabancı kâşifler hakkında yazılmış olan biyografiler, Avrupa’nın gelişimini yakalamak arzusunda bulunulan bir devirde, *Revnak*’ın da bu sorumluluğunu yerine getirdiğini gösterir.

Revnak’ın toplumu bilinçlendirmek ve eğitme amacı metinlerin içeriğinden anlaşılır. Alkolün zararları ve faydaları üzerine insanları bilinçlendirmek adına anlaşılır şekilde bir makaleye, batıl inançlardan insanları uzaklaştırmak için öğretici nitelikte metinlere yer verilmesi bu amacın örneğidir.

Revnak’ta yer alan metinlere dil ve üslup açısından genel olarak bakıldığında, bazı metinlerde yoğun kullanılan Arapça-Farsça tamlamalar ve kelimelerin, bazı metinlerde oldukça az olduğu görülür. Bu sebeple mecmuanın her metni anlaşılabilirlik açısından ayrı olarak değerlendirilmelidir. Bazı metinlerin ise anlatımında edebî olarak

bir eksiklik söz konusudur. Osman Nevres'in makale türündeki eseri çok fazla Arapça-Farsça tamlamalardan oluşmuş durumdadır. Metin detaylı şekilde incelendiğinde de ifade akışındaki eksiklikler, konunun birden değişmesi gibi eksiklikler dikkat çeker. Makale türünde yer alan Meşrubat-ı Alkoliye ve Hikmet-i Tıbbiye isimli metinlerde anlatımı akıcılıktan uzaklaştıran bazı kusurlar söz konudur. Fıkra ve hikâye türünde yer alan metinlerin de yer yer aynı soruna sahip olduğu görülür. Bu durumu, genel olarak mecmuada yer alan metinlerin edebî kusuru olarak düşünmek mümkündür.

Revnağ mecmuası için, topluma eğitim ve bilgi vermek, edebî bir paylaşımoluşturmak gayesinde olduğunu söylemek mümkündür. Fakat mecmuada topluma batıyı tanıtmaya arzusunun yanında, eski edebiyatın ürünleri de verilmiştir. Bu sebeple *Revnağ* mecmuasının, eski ile yeni arasında kaldığını söylemek mümkündür. Eski edebiyatın temsilcileri Fuzûlî, Nabî, Şeyh Galip Nâilî, Hakkı Bey, Leskofçalı Galip, İzzet Molla, Osman Nevres, Süleyman Asaf, Pertev Paşa, Laz Ali Paşa gibi isimlerin yanında, Türk hikâyeciliğinin ilk örneklerinden biri olan Müsameretnâme metninin yazar Emin Nihat Bey, modern edebiyatın ilk ürünlerini veren şahsiyetlerden olan Recaizade Mahmut Ekrem gibi isimler de yer alır. Eski edebiyat metinlerinin yanında modern tarzda metinlerin olması, eski edebiyat temsilcilerinin yanında modern edebiyat temsilcilerinin olması bir karmaşıklık oluşturur. Bu karmaşıklık neticesinde, *Revnağ* mecmuasının henüz tam olarak uygulanamasa da yeni bir imaj yaratma girişiminde olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tanzimat dönemindeki eserler incelendiğinde veya bu döneme genel olarak bakıldığında bu ikilik fikri kendini gösterir. *Revnağ* mecmuasının ilk sayısından son sayısına kadar tüm baskılarında tespit edilen bu durum için, Tanzimat döneminin karakteristik özelliği olan ikilik fikrinin bir yansımasıdır demek mümkündür.

Revnağ mecmuasında toplamda doksan sekiz yazı tespit edilmiş, bu yazıların konularına göre tasnifi on sekiz başlık altında yapılmıştır. *Revnağ* mecmuasında metni bulunan 27 farklı yazar mevcuttur. Bu yazarlardan en çok metin vermiş olan isimler, Osman Nevres, Süleyman Asâf ve Recaizade Mahmut Ekrem'dir.

Son olarak metnin kapak sayfasında imzası bulunan, metin sahibi Nuri Bey'in kim olduğu kesin olarak bulunamamıştır. Fakat bu dönemde yaşayan iki farklı Nuri Bey tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda İstanbullu Mehmed Nûrî ilk göze

çarpan isimdir. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde Mehmed Bey için şu kayıt mevcuttur: “Mehmed Nûrî 1841 yılında İstanbul'da doğdu. *Revnağ* adlı bir şiir mecmuası vardır, 1302 yılında 48 sayfa olarak İstanbul'da basılmıştır” (<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-nuri-istanbullu> Erişim Tarihi: 02.04.2020) doğum tarihi göz önünde bulundurulduğunda *Revnağ* mecmuasıyla uymasına rağmen, ifade edilen mecmuanın 43 sayfa olması, incelenen mecmuanın ise 190 sayfa olması, bahsedilen mecmuanın yalnızca şiirlerden oluşması ve incelenen *Revnağ* mecmuasında farklı türlerde metinlerin bulunması iki bilgi arasında bir tezat oluşturur. Bu sebeple *Revnağ* mecmuasının İstanbullu Mehmed Nûrî ismine ait olduğunu söylemek mümkün değildir.

Muhtemel Nuri Bey olduğu düşünülen kişi için ise şu bilgiler tespit edilmiştir:

Mustafa Nuri Bey, Gürcü Yusuf Paşa'nın oğludur. Babası Maraş mutasarrıfı iken 1844 [zilhicce 1259] de Maraş'ta doğdu. İstanbul'da Sıbyan ve Bayezid Rüşdî mekteplerinde okudu. Hususi muallimden Fransızca ve bazı ulûm tahsil etti.

Annesinin saraya münasebetiyle 1853 [1259 H.] de Harem-i Hümayun Dairesi kitabetine alındı. Muahharen Muzikai Humayun'a kaydedildi.

1861 [1277 H.] de meclisi Vâlâ evrak odasına, müteakiben mazbata odasına, kavanin dairesine, daha sonra Meclisin terceme kalemine naklolundu.

1865 [1281 H.] de refikasının koleradan vefatı üzerine kayınvalidesiyle birlikte Hicaz'a gitti. Avdetinde yine terceme kalemine devam etti.

Ziya Paşa, Kemal Bey ve arkadaşlarının avrupa'ya savuştuklarında o da arkalarından gitti. Almanya-Fransa muharebesinde Paris'te muhasarada kaldı. Beş seneye yakın Paris ve Londra'da bulunduktan sonra Mahmut Nedim Paşa'nın sadarete tayini müteakiben 1872 [1289 H.] de arkadaşlarıyla beraber Avrupa'dan döndü” (İnal, 1988: 1252).

Yenilik hareketleri sebebiyle oluşan bu Genç Osmanlılar fikrine Nuri Bey'in de katıldığı görülür. Nuri Bey'in yaşadığı siyasi sebepler sonucu yurtdışında bulunmasının ardından ülkeye dönüşü 1872 yılına isabet eder. Bu yıl *Revnağ* mecmuasının ilk yayımlandığı yıldır.

Revnağ'ta Zemzeme serisinden önce yayınlanmış bazı metinleri bulunan Recaizade Mahmut Ekrem ile arasında yakın bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki Ekrem Bey'in kendisine yazmış olduğu bir mektup mevcuttur. Bu mektubun ilk kısmında Nuri Bey'in iyiliğini anlatan ifadeler bulunur; “*Müddet'ül-ömür herkese iyilik etmiş,*

iyilik etmek istemiş. Hiç kimseye fenalık etmemiş, fenalık etmek hatırından geçmemiş. Yâd ve aşına, seza ve ne-seza cümleyi memnun ve mutayyeb etmeye çalışmış bir insan-ı kâmil” (İnal, 1988: 1257).

İnal’da Nuri Bey’den övgüyle bahseder. *Revnağ* mecmuasının ilk sayısında, giriş kısmında yer alan *Mukkaddime* başlıklı yazıda edebiyata ve ilmî hareketlere hizmet etme gayesiyle bu mecmuanın çıkarıldığı anlaşılır.

Nuri Bey’in metinleri incelendiğinde herhangi bir metnin *Revnağ*’ta yer aldığı tespit edilmemiştir. Yine Nuri Bey’in külliyatı tarandığında da *Revnağ* isimli bir mecmuanın kaydı bulunmamıştır. Metnin göz ardı edinildiği düşünülürse bu duruma bir açıklama getirilmiş olur ancak *Revnağ* mecmuasını adı geçen Nuri Bey’e mal etmek de doğru olmayacaktır.

Fakat şu durum belirtilmelidir ki, *Revnağ*’ın yayınlandığı dönemde yaşadığından emin olunan yalnızca bu iki kişidir.

Genel olarak bakıldığında Türk edebiyatı sonu olmayan bir kaynaktır. Eski harfli çalışmalar ise bu kaynağın zeminini oluşturur. Daha sağlam bir zemin oluşturmak adına bu çalışmaların günümüz Türkçesine aktarılarak, edebiyatımıza kazandırılması gerekir. Bu sebeple *Revnağ* mecmuası Türk edebiyatı için birçok türde metni bünyesinde barındıran önemli bir süreli yayındır.

Bu çalışmada *Revnağ* mecmuasında basılmış metinler, eski harflerden günümüz Türkçesine aktarılmış, metinler tasnif edilerek çeviri yazıları verilmiştir.

EKLER

EK-1: Kapak Sayfaları

پاره در ۵۰ بر نسخه سی

جزء ۰ نمره ۲

نور
نوری

اسامی	عنوان	اسامی	هنوان
.....	نظریات فطوغراف دو قنور خیرالدین افندی	زمان
.....	فطوغراف	شیخ غالب مرحوم	تذکره
ع . ن	اکتبخه	تذکره
ح . ن	فقره	شاعر حق بک	تقریض مع غزل
		نائل افندی	غزل
		مرتب لطفی افندی	تاریخ
		توفیق افندی	قطعه
		لغر

استانبول سنه ۱۲۹۰

تصویر افکار مطبعه سنده با صل مشدر

جزء ۰ نورو ۳ بر نسخه سی ۵۰ پاره در

✽ اثر ✽
نوری

اسامی

امین نهاد بک افندی
رشاد و سلیمان بکر
جناب صاحب
..

عنوان

اسپانیاجاتیازری
تقریض
عزل
مشروبات الکتوائیه

استانبول سنه ۱۲۹۰

تصویر افکار مطبعه سنده با صلواتشدر

جزء ۰ نومیرو ۴
نسخه سی ۵۰ پاره در

نور
نوری

مواد مندرجه

اسامی	عنوان
عزیزان	تسخیر بهایم
حکمت طبیعیه	عیدیه غزل
مشروبات الکلیه	نظیره
.....	لطیفه طرزنده غزل
اسامی	تقریض
امین نهاد بک افندی	
.....	
سلیمان بک	
.....	
سعادت اولیاء امین افندی - حضرت بک	

استانبول سنه ۱۲۹۰

تصویر افکار مطبعه سنه باصا شد

جزء ۰ نومه ۰ ۰ رانسته سی ۰ ۰ پاره در

نوری اثر

* مواد مندرجه *

اسامی	عنوان	اسامی	عنوان
.....	کتاب	اعتذار
برذات	لغز	م ک	مقاله
.....	مجاوره	نورس افندی	تذکره
ت.....ق	حکمت طبیعیہ	افندی مشارالیه	غزل
.....	مشربات الکتوائیه	تذکره

استانیون سنه ۱۲۹۰

تصویر افکار مطبعه سنده باصله مشدر

برنسخه سی ۰۵ باره در

جزء ۰ نوسرو ۶

* اثر *

نوری

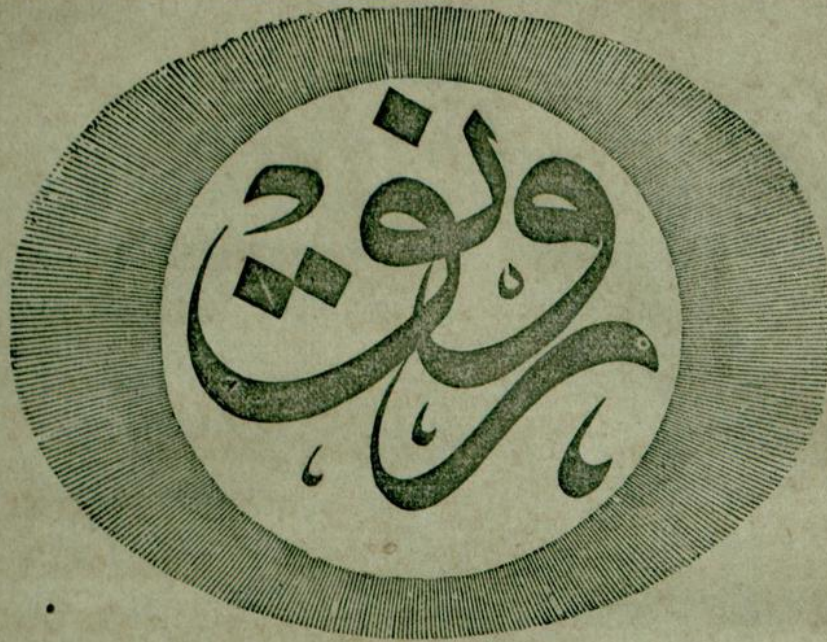
* مواد مندرجه *

اسامی	عنوان	اسامی	عنوان
میرمشارالیه	غزل	اعتذار
وولتر	غزل	نورس افندی	قصیده
ت ۰۰۰ ق	حکمت طبیعیه	افندی*مشارالیه	تاریخ سال جدید
.....	مشربیات الکئوایه	افندی*مشارالیه	مکتوب
		اکرمیک افندی	مکتوب

استانبول سنه ۱۲۹۱

تصویر افکار مطبعه سنده باصلا مشدر

جزو نومرو ۷ و ۸ فی ۱۰۰ پاره در

نوری

نوری

مواد مندرجه

عنوان	اسامی	عنوان	اسامی
مقاله	نورس افندی	قطعه	سعادت و نزهت افندی
قصیده	افندی * مشارالیه	تذکره	...
تذکره	عزت ملامر حوم	اوج المی	ن. ل
غزل	...	حکایه	...
غزل	لازعلی پاشا مر حوم	حکمت طبیعیه	ت. قی

۱۲۹۱

استانبول قسنته

مشریات الکتشوایه ۰۰۰۰

تصویر افکار مطبعه سنده باصلا مشدر

جزو نومروسی ۹ فیثاتی ۱۰۰ پاره در .

از

{ نوری }

مواد مندرجه

اسامی	عنوان	اسامی	عنوان
ن . ل	کلیک ثقی	...	افاده مخصوصه
مخلص	مقاله	نبیل	مقاله
ت . ق	حکمت طبیعیہ	ا م	غزل
...	مشروبات الکثولیہ	سعاد	اعتراض

{ ظارتاریان فابریقه سنده طبع اولندی }

استانبول

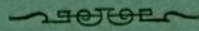
۱۲۹۱

جزو نومیروسی ۱۰ فیثاتی ۱۰۰ پاره در .

— اثر —

{ نوری }

— مواد مندرجه —

اسامی	عنوان	اسامی	عنوان
نورس	کلبه احزان	مشورت	نصحیح
مخلص	قرستوف قلوب	...	نشکر و جواب
...	اعتذار	نییل	صرف مسئله شنی
...	مشروبات الکتولیه	نییل	کوز و دنیا
ت . ق	حکمت طبیعیه	ن . ک	غرله
		م . ا	شهر ایچنده سیاحت

{ طارتاریان فابریقه سنده طبع اولندی }

استانبول

۱۲۹۱

جزو نوومر سی ۱۱ فصلی ۱۰۰ باره در

اثر

{ نوری }

مجموعه

مواد مندرجه سی

اسامی	عنوان	اسمی	عنوان
۱۰ م	غزل	۰۰۰	سانحه سحر
م ۰ ص	ارواح موتی	۱۰ م	برشب اندوه
م ۰۰۰	مبحث ازدواج	۰۰۰	عقلا
۰۰۰	اطایف	۰۰۰	غزل
۰۰۰	قیرستوف قولوب	غالب مرحوه	نظیره

قرق انبار مطبعه سنده باصه در

ایستادبول

۱۲۹۲

EK-2: 1, 9 ve 11. Sayıların İç Kapakları

(رونقه) لطفاً معاونت بیوزہ جق ذوات حیثیسمات ادبیاتہ
 متعلق و نافع اثارى امضالی اوله رق چنبرلی طاشده
 تبا کیجی جلیل انا و باعجه قبوسنده تبا کیجی حسن انا
 و سلطان حامی جوارنده (تصویز افکار) مطبعه سنه
 کوندر ایسه قبول اولتور صاحب اثر امضا سنک
 اعلان اولماسنی ارزواید رایسه امضاسزجه نشرایدیلور
 (رونق)

✽ هر حقى صاحب امتیازہ عائددر ✽
 ✽ مهر مخصوص اولیان نسخہ لری ساخته اولوب ✽
 ✽ باصان و صاتاندر حسب النظام مسؤلدر ✽
 معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه (تصویز افکار)
 مطبعه سنده طبع اولمشدر بونسخه سی کی اره صره
 چبقاریله جقدر

✽ وظیفه سی ✽

معارف و ادبیاتہ متعلق هر کونه مباحث و لطائف شامل
 اولوب تراجم احوال ایله مقالات مفیده و نافعہ بی حاوی
 اوله جقدر

(رونق) . لطفاً معاونت بیوره جفی ذوات حیثیات ادبیاتہ متعلق و نافع اٹاری امضالی
 اولہرق باغچہ قبوسندہ تذباجبی حسن اغا و باب عالی جادہ سندہ (قرق ابار) مطبعہ سندہ
 کوندر رایسہ قبول اولنور
 صاحب اثر امضاسنک اعلان اولماسنی ارزواید رایسہ امضاسنجدہ نشر ایدیلور

رونق

هرحقی صاحب امتیازہ عاندر

معارف نطرت جلیله سنک رخصتبلہ (قرق ابار) مطبعہ سندہ طبع اولنشدنر
 بونسندہ سی کبی ارہ صرہ چبقار

وظیفہ سی

معارف و ادبیاتہ متعلق هر کونہ مبات و اطانی شامل اولوب تراجم احوال ایله مقالات
 مفیدہ و نافعہ بی جاوی اولہ جقدر

استانبول

۱۲۹۲

KAYNAKÇA

- Alpay, M. (1973). *Kütüphanecilik Terimleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ardalı, B. D. (2009). Edebiyat Tarihimizde Mecmualar ve Revnak Mecmuası. *Turkish Studies*, 4(8).
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Duman, H. (2000). *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu, 1828-1928*. Ankara: Özkan Matbaacılık Ltd. Şti.
- Gönenç, Y. A. (2013). *Dergicilik Üzerine*. İstanbul: Sage Yayınları Rek. Matbaacılık Sanayii Tic. Ltd. Şti.
- İnal, İ. M. K. (1988). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kabacalı, A. (1998). *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Sanayii*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık A.Ş.
- Koloğlu, O. (1994). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nihat, E. (1970). *Müsameretnâme-Gece Hikâyeleri*. Haz. Mustafa İsmet Uzun, İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Özön, M. N. (1941). *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Özön, M. N. (1962). *Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Parlatır, İ., Enginün, İ., Ercilasun, A. B., Kerman, Z., Uçman, A. ve Çetin, N. (2011). *Tanzimat Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sami, Ş. (1999). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1965). *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın*. Ankara: Güven Matbaası.
- Tanpınar, A. H. (1988). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Basımevi.
- Topuz, H. (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, www.ttk.gov.tr, (01.03.2020).

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, www.teis.yesevi.edu.tr, (28.03.2020).

Yeğin, A. (2010). *Yeni Lûgat*. İstanbul: Hizmet Vakfı.

DİZİN

-D-

Doktor Hayreddin Efendi, 21, 29

-E-

Emin Nihat Bey, 19, 20, 21, 30, 33,
185, 191, 192

-F-

Fazıl, 31, 50, 153, 185, 188

-H-

Hakkı Bey, 19, 26, 61, 185, 192
Hanif, 18, 26, 59, 185
Hoca Naili, 26, 63, 185
Hoca Naili Efendi, 63, 185

İ

İsmail Paşazade, 72, 187
İzzet Molla, 34, 172, 186, 189, 192

L

Laz Ali Paşa, 186, 192
Lütfü Efendi, 32, 165, 185, 188

N

Nabi, 26, 185
Nüzhet Efendi, 29, 32, 99, 186

-O-

Osman Nevres, 3, 19, 28, 29, 30, 31, 32,
33, 34, 166, 170, 186, 187, 188, 189,
191, 192

-P-

Pertev Paşa, 3, 21, 68, 186, 192

-R-

Rasim Bey, 185
Recaizade Mahmut Ekrem, 19, 20, 28,
31, 186, 187, 192, 193
Refik, 19, 21, 26, 33, 169, 185, 189
Refik Bey, 19, 21
Reşat Bey, 32

-S-

Süleyman Bey, 19, 26, 32, 33, 185

-Ş-

Şeyh Galip, 18, 26, 59, 169, 185, 192

-T-

Talip, 18, 26, 59, 185
Tevfik, 18, 19, 20, 26, 29, 59, 98, 144,
162, 185, 186
Tevfik Bey, 19, 20
Tevfik Efendi, 20, 29, 98, 185, 186

-V-

Voltaire, 3, 21, 68, 191

